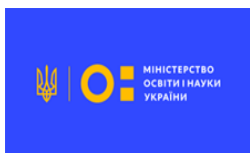

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ» ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
ОБЛАСНИЙ КОЛЕДЖ «КРЕМЕНЧУЦЬКА ГУМАНІТАРНО-ТЕХНОЛОГІЧНА АКАДЕМІЯ
ІМЕНІ А.С. МАКАРЕНКА» ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
ФАХОВИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ ХОРТИЦЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
КЗ «НІКОПОЛЬСЬКИЙ ФАХОВИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ» ДОР»

ОНОВЛЕННЯ МОДЕЛІ ІНТЕГРАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В КОНТЕКСТІ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

*VI РЕГІОНАЛЬНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ*

Нікополь
2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ» ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
ОБЛАСНИЙ КОЛЕДЖ «КРЕМЕНЧУЦЬКА ГУМАНІТАРНО-ТЕХНОЛОГІЧНА АКАДЕМІЯ
ІМЕНІ А.С. МАКАРЕНКА» ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
ФАХОВИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ ХОРТИЦЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
КЗ «НІКОПОЛЬСЬКИЙ ФАХОВИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ» ДОР»

ОНОВЛЕННЯ МОДЕЛІ ІНТЕГРАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В КОНТЕКСТІ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

*VI РЕГІОНАЛЬНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ*

Нікополь
2024

Оновлення моделі інтегральних компетентностей в контексті досягнення цілей сталого розвитку: збірник матеріалів VI Регіональної науково-практичної конференції (м. Нікополь, 29 лютого 2024 року). Нікополь : Навчально-методичний кабінет, 2024. 204 с.

У збірнику містяться тези, подані на VI Регіональну науково-практичну конференцію «Оновлення моделі інтегральних компетентностей в контексті досягнення цілей сталого розвитку», яка відбулася 29 лютого 2024 року у КЗ «Нікопольський фаховий педагогічний коледж» ДОР».

Матеріали збірника будуть корисними для широкої наукової громадськості викладачів, аспірантів, докторантів, студентів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

МАТВІЄНКО Олена Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор
ОНИЩЕНКО Ірина Володимирівна – кандидат філологічних наук, доцент
ПАВЛИК Олена Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент
СОПІВНИК Руслан Васильович – доктор педагогічних наук, доцент
СУРЖУК ТЕТЯНА БОРИСІВНА – кандидат педагогічних наук, доцент
КРАМАРЕНКО Любов Іванівна – кандидат педагогічних наук

*Затверджено на засіданні кафедри початкової освіти
Криворізького державного педагогічного університету
(протокол № 9 від 15 лютого 2024 року)*

РЕЦЕНЗЕНТИ

ВАСЮТІНА Тетяна Миколаївна – доктор педагогічних наук, професор
СЕМЕНЧА Людмила Григорівна – кандидат психологічних наук

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ ЗА ВИПУСК

БОРИСЬОНОК Максим Олегович – аспірант, методист навчально-методичного кабінету, викладач педагогічних дисциплін КЗ «НФПК» ДОР»

*За достовірність фактів, цитат, власних імен поданих у тезах
відповідальність несуть автори публікацій. Матеріали друкуються за
авторськими варіантами.*

ЗМІСТ

<i>Біла Н.В. ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ.....</i>	<i>8</i>
<i>Борисюк З.В. ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЧИТАННЯ СУЧАСНОГО ШКОЛЯРА.....</i>	<i>10</i>
<i>Василюк Т.Г. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА РОБОТА В ГРОМАДІ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ.....</i>	<i>14</i>
<i>Вініченко Н.М. ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ НА ЗАНЯТТЯХ СЛОВЕСНОСТІ.....</i>	<i>17</i>
<i>Гальченко В.М. РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ.....</i>	<i>20</i>
<i>Голочинська І.О. ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ НА УРОКАХ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ.....</i>	<i>22</i>
<i>Дячук І.М. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ НА ЗАНЯТТЯХ З ФІЗИКИ.....</i>	<i>26</i>
<i>Жадько О.А. КРЕАТИВНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВЕ ВМІННЯ ЛЮДИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ.....</i>	<i>29</i>
<i>Жизномірська О.Я. СТАНОВЛЕННЯ КУЛЬТУРИ САМОСТВЕРДЖЕННЯ ОСОБИСТОСТІ: ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ПІДХІД.....</i>	<i>32</i>
<i>Злинько О.О. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....</i>	<i>36</i>
<i>Івахно О.В. ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ STEM-ОСВІТИ НА ЗАНЯТТЯХ БІОЛОГІЇ.....</i>	<i>42</i>
<i>Іщенко І.В. ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ОСВІТИ ЧЕРЕЗ ТЬЮТОРСЬКУ ТЕХНОЛОГІЮ.....</i>	<i>44</i>
<i>Іщенко І.В., Іваннікова А.І. ШВЕДСЬКА ШКОЛА: РОБОТА З ДІТЬМИ З ІНШИХ КРАЇН.....</i>	<i>47</i>
<i>Кавецький В.Є. ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІДЕЇ КОМАНДОТВОРЕННЯ В ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ.....</i>	<i>50</i>
<i>Калашник М.В. ЛЮДИНОЦЕНТРИЗМ ЯК НАПРАВЛЯЮЧА СКЛАДОВА В СИСТЕМІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....</i>	<i>53</i>
<i>Качура К.М. ЄВРОПЕЙСЬКА МОДЕЛЬ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ ЯК ФАКТОР ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ.....</i>	<i>57</i>
<i>Ковтун О.В. РОЛЬ МУЛЬТИМЕДІА У ВИКЛАДАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ: ВІД ФІЛЬМІВ ДО ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ. ВИКОРИСТАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ ЕКСКУРСІЙ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ТА КУЛЬТУРИ.....</i>	<i>61</i>
<i>Коренкова Н.О. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ</i>	

<i>РОБОТИ ПІД ЧАС ОНЛАЙН ЗАНЯТЬ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ У УКРАЇНІ.....</i>	<i>64</i>
<i>Коріяка В.В. ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ: РІВНІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ КОЖНОГО.....</i>	<i>66</i>
<i>Корман М.М. ФОРМУВАННЯ МЕНЕДЖЕРА КРЕАТИВНОГО ТИПУ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОЇ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДИРЕКТОРА ОСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ.....</i>	<i>68</i>
<i>Корнєєва Н.В. ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ.....</i>	<i>71</i>
<i>Кошель А.П. ДО ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....</i>	<i>74</i>
<i>Кошель В.М. ДО ПРОБЛЕМИ ЗМІЦНЕННЯ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ.....</i>	<i>77</i>
<i>Кошель В.М., Попович А.Я. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «МУЛЬТИМЕДІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ» В КОНТЕКСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....</i>	<i>80</i>
<i>Крамаренко Л.І. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....</i>	<i>84</i>
<i>Купіна І.О., Радченя І.В. ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗДО В КОНТЕКСТІ ЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ СУЧАСНОСТІ.....</i>	<i>88</i>
<i>Лактіонова Ю.А. ВПРОВАДЖЕННЯ НЕЙРОМЕРЕЖ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ.....</i>	<i>91</i>
<i>Лисевич О.В., Берекет О.О. ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ ЯК ПРОВІДНА ТЕХНОЛОГІЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....</i>	<i>95</i>
<i>Махинько В.Г. МЕТОДИЧНІ ІННОВАЦІЇ ПРИРОДНИЧОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....</i>	<i>98</i>
<i>Михайлик О.В. РЕАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКЛАДАЧА ТА КОМАНДНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЧЕРЕЗ АТЕСТАЦІЙНІ ЗАХОДИ.....</i>	<i>101</i>
<i>Нощенко К.В. ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ.....</i>	<i>104</i>
<i>Онищенко І.В., Данилюк Г.П. ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ В ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....</i>	<i>107</i>
<i>Онищенко І.В., Зіньковська Є.І. ТЕАТРАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....</i>	<i>111</i>

Онищенко І.В., Ляшенко О.В. ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ПРОЄКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ.....	116
Осадча Т.В. ВИХОВАННЯ ДОБРОТИ ТА КРАЩИХ МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ МАЛЮВАННЯ ІГРАШОК НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА.....	120
Павлик О.А., Кацуба О.Ю. ФОРМУВАННЯ ВМІННЯ КОНСТРУКТИВНО КЕРУВАТИ ЕМОЦІЯМИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В 1 КЛАСІ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ.....	122
Пастушок О.І. ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НА ПРИКЛАДІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НІКОПОЛЬСЬКОЇ МІСЬКОЇ ШКОЛИ МИСТЕЦТВ.....	125
Пеліван А.Д. ІНТЕГРОВАНІЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ В КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ (З ДОСВІДУ РОБОТИ).....	129
Пересада В.В. РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ ЗАСОБАМИ МОБІЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У КОНТЕКСТІ ІДЕЙ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	134
Пізня Г.В. ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЯК СКЛАДОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ З ДОШКІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ В ПРОЦЕСІ ІНТЕГРОВАНІХ ЗАНЯТЬ З ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН.....	139
Пономаренко О.Д. КОМІКС ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	145
Прокопець А.Р. ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ВМІННЯ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ БУДУВАТИ МОНОЛОГІЧНІ УСНІ ЗВ'ЯЗНІ ВИСЛОВЛЮВАННЯ ЗАСОБОМ ІНТЕГРАЦІЇ.....	149
Пруняк В.В., Баралей Ю.Г. РОБОТА НАД ЕПІТЕТАМИ НА УРОКАХ СЛОВЕСНОСТІ У СВІТЛІ РЕАЛІЗАЦІЇ НАСКРІЗНОГО ВМІННЯ ВИСЛОВЛЮВАТИ ВЛАСНУ ДУМКУ УСНО І ПИСЬМОВО.....	151
Ромахіна Н.М. ЕМПАУЕРМЕНТ – ПЕДАГОГІКА – ОРІЄНТИР ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 012 ДОШКІЛЬНА ОСВІТА В ФАХОВОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕДЖІ.....	157
Семенча Л.Г. ПОКАЗНИКИ СОЦІАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ ПІД ЧАС ВИМУШЕНОЇ МІГРАЦІЇ.....	161
Суржук Т.Б., Бісовецька Л.А ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЧИТАННЯ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ.....	164
Товкач І.Є., Кушнірук Д.С. ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК СТАЛОГО РОЗВИТКУ В СТАРШОМУ ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ ЗАСОБОМ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР.....	168

Туровська А.А. ВПЛИВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ НА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ.....	172
Хрінник Є.О., Борисьонко М.О. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У СИСТЕМІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ.....	175
Чайченко В.Ф., Дербак Л.В. ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	177
Чайченко В.Ф., Некрасова К.М. ІНТЕРАКТИВНІ ВПРАВИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ОБЧИСЛЮВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	180
Чайченко В.Ф., Чумак А.В. АДАПТАЦІЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ НА ЗАСАДАХ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА.....	183
Черній О.В. РОЗВИТОК ОСОБИСТОГО ЛІДЕРСТВА ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГА.....	185
Чорнобривець В.В. ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ.....	189
Шахматова Т.В. ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА ЯК ВИКЛИК СЬОГОДЕННЯ.....	193
Шубенко В.Б. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАКТИЧНОГО НАВЧАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «ЗАХИСТ УКРАЇНИ «ОСНОВИ МЕДИЧНИХ ЗНАНЬ».....	196
Юхименко К.С. РОЗВИТОК КРЕАТИВНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ТА КОМУНІКАТИВНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	200

Біла Н.В.

*викладач педагогічних дисциплін та художньої праці,
Комунальний заклад «Нікопольський фаховий педагогічний коледж»
Дніпропетровської обласної ради»,
м. Нікополь*

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Сучасна екологічна освіта визнана одним із пріоритетних напрямів удосконалення освітніх систем. Людство стоїть перед вибором нового шляху розвитку цивілізації на засадах ідеології сталого розвитку суспільства, в основі життєдіяльності якого лежатиме етика розумної самодостатності й моральної відповідальності за збереження біосфери [1]. До сьогодні екологічна освіта України продовжує базуватись на засадах підходу до природи, як до невичерпного ресурсу без врахування катастрофічних наслідків такого підходу [3, с.2].

Науковці закликають перейти до збалансованого природокористування у галузях виробництва, енергозбереження, зменшення відходності виробництва і споживання, збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, а це потребує зміни психології, цінностей, моралі та ідеалів нації. Причинами недостатньої участі населення України у розв'язанні екологічних проблем є такі реалії: відсутність системи знань і уявлень про масштаби й причини екологічних проблем; незнання шляхів виходу із кризової ситуації; безвідповідальне ставлення до результатів діяльності тощо. Видобуток корисних копалин, робота промислових об'єктів, використання природного палива, транспорт – все це негативно впливає на навколишнє середовище і рівень комфортного життя людства в цілому.

Екологічна освіта має базуватись на реаліях еколога-ресурсного потенціалу та розумінні наслідків «наших перемог над природою» [3, с.2]. Сучасні здобувачі освіти, в майбутньому фахівці різних галузей, мають бути обізнані та озброєні екологічними знаннями, законами, розумінням екологічних понять та шляхів виходу з екологічної кризи. Практичний досвід екологічних вмінь може допомогти в майбутньому на шляху до вирішення екологічних проблем на локальному та глобальному рівні. Екологічна культура здобувача освіти – це система наукових знань та навиків, спрямованих на пізнання процесів і результатів діяльності людини, відповідальності за стан природи та готовність громадянина до природоохоронної діяльності. В свою чергу екологічне виховання – це вплив на свідомість людини, формування соціально-

психологічних установок і активної громадської позиції, направленої на збереження природи в цілому.

Велику увагу здобувачів освіти коледжу потрібно приділити формуванню еколого-економічного мислення. Екологічна свідомість формується на основі пізнання людьми законів цілісності природного середовища і тих законів, що обумовлюють людську діяльність з метою зберігання життєздатного стану природи. Зрозуміло, що стихійно подібні знання не можуть стати надбанням людини навіть тоді, коли вона високоосвічена й культурна. Тут необхідна спеціальна підготовка, що відповідає особливостям майбутньої професійної діяльності. Соціологічні дослідження показують, що екологічні цінності ще не займають у духовному світі українців належне їм місце. Надії покладаються на екологічну діяльність педагогів, здатних до здійснення екологізації освіти. Це важлива умова формування екологічної свідомості і культури молоді. Екологічні знання сприяють розвитку екологічної культури, якщо вони поєднуються з контактом людини з природою, емоційно-естетичними переживаннями та посиленою участю у природоохоронній діяльності [1].

Екологічна поведінка та діяльність людини в довкіллі проявляється в економії природних ресурсів, у захисті тварин і рослин. Вирішальною умовою такої поведінки в довкіллі є екологічна свідомість, що й визначає ставлення людини до природи. Саме конкретні проблеми найбільш гостро розкривають важливість екологічних проблем людства і спонукають до конкретних дій. Екологічне виховання неможливе без здійснення природоохоронних заходів, що стосуються кожної людини з вирішення екологічних проблем. Окрім екологічної культури та виховання не можна обійтися без екологічної освіти. Саме освіта є основною складовою екологічної свідомості. Майбутні покоління не повинні забувати, що природа, вода та чисте повітря – це найголовніше, що повинно бути в нашому житті. Знання, які накопичені протягом тисячоліть, передавалися з покоління в покоління і закріплювалися як суспільно-історичний досвід.

Отже, можна зробити висновок, що лише єдність з природою, переконання та єдність дій здобувачів освіти допомагає виховувати в майбутніх фахівцях почуття відповідного ставлення до навколишнього середовища. Тільки такі фахівці з глибокими екологічними знаннями, високим рівнем екологічної культури і виховання можуть побудувати екологічну державу для стабільного існування суспільства в майбутньому. У потоці наукової інформації викладач добирає такі знання, що є основними в екологічній і технологічній підготовці студентів. Студент вчиться орієнтуватися в інформаційному просторі, а викладач ретельно добирає зміст і методи організації навчання. Для

розуміння функціонування екологічних систем і складності їх взаємозв'язків необхідна інтеграція знань різних галузей науки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акоюн В. Феномен екологічної свідомості в царині сучасного наукового дискурсу Вища освіта України. 2011. Вип. 1. С. 27-31. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vou_2011_1_7
2. Глуханюк В. М., Шевцова Л. О. Формування екологічної компетентності в учнів основної школи. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі Поділля», 2018. Вип. 1. С. 175-178.
3. Резолюція учасників Всеукраїнського екологічного форуму «Екологічна освіта для сталого розвитку: проблеми, пошуки, інновації». Київ, 4-5-березня 2015 р. URL: <https://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2015/01/4-5-03-2015.pdf>

УДК 373.3.016:81

Борисюк З.В.

методист,

Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної

освіти,

м. Тернопіль

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЧИТАННЯ СУЧАСНОГО ШКОЛЯРА

*Книжки – кораблі думки,
що мандрують хвилями часу.
(Ф.Бекон)*

Читання – це складний процес, який контролюється різними частинами нашого мозку. Лобна частка відповідає за вимовляння, читання, швидкість мови, граматику та розуміння. Вона дозволяє нам розуміти просту та складну граматику. Скронева частка керує нашою здатністю розрізняти окремі звуки й перетворювати їх на слова. Кутова звивина діє як об'єднувач, що пов'язує разом всі інші функції. Завдяки нашому розумінню того, як функціонує мозок, ми можемо впоратися з багатьма серйозними комунікативними порушеннями, такими як дислексія.

В епоху формування інформаційного суспільства і стрімких соціальних змін читання стає одним із ключових інструментів засвоєння інформації та знань, освіти, підвищення культурної компетентності, а тому потребує цілеспрямованої підтримки. Утім, роль читання в духовному й економічному розвитку суспільства ще не в повній мірі усвідомлюється як національна проблема, а зниження інтересу до читання не визначається як деструктивний феномен у житті соціуму. За даними Міжнародної Асоціації Грамотності (ILA – International Literacy Association) сьогодні налічується близько 800 мільйонів людей у світі, які взагалі не вміють читати і писати [9, с. 87].

Ефективні техніки і методи читання

Сканування – це перегляд тексту з метою пошуку імені чи ключового слова. Цією технікою можна користуватися безліч разів на день, виконуючи прості і не пов'язані із навчанням завдання (перегляд новин, змісту підручника, передмови до книги тощо).

Стратегія «ÜFLAZ» для ознайомлювального читання [5, с. 32], де:

Ü – Überfliegen – швидке читання. Пропонується переглянути заголовок (підзаголовки, ілюстрації, початок і кінець тексту) і за ним визначити тему та загальний зміст тексту.

F – Fragen – запитання. Поставити собі запитання на зразок: «Що мені відомо з цієї теми?», «Чого я очікую від цього тексту?».

L – Lesen – читання. Читання тексту з олівцем (маркером) у руці, у процесі якого фіксуються «острівки розуміння».

A – Aufschreiben – записи. Фіксація прочитаної інформації у вигляді плану, ключових слів, тез тощо.

Z – Zusammenfassen – узагальнення. Коротке повідомлення змісту тексту своїми словами іноземною або рідною мовою, чи складання загальної схеми прочитаного змісту.

Широкого поширення у практиці навчання вивчального читання набула **стратегія «SQ3R»**, яку розробив американський дидакт Ф.П. Робінсон у 1946 році спеціально для читання навчального тексту [6, с. 205]. Стратегія «SQ3R» (The SQ3R Reading Method) суміщає запитання і переказ прочитаного матеріалу та передбачає таку послідовність кроків:

1) **S – Survey (Scan or Skim)** – Огляд. Перед тим як читати, перегляньте текст з першої до останньої сторінки. Зверніть увагу на заголовок, зміст, назви розділів і підрозділів, висновки, додатки. Прочитайте вступ і висновки до розділів. Роздивіться ілюстрації, карти, графіки, схеми. Подивіться, чи є в кінці словник або покажчик, які допоможуть знайти специфічну інформацію.

2) **Q – Question** – Запитання. Зосередьте свою увагу на тому, що здається релевантним чи важливим. Запитайте себе: «Що я взагалі знаю про цю тему?» «Чому я читаю цей текст?» «Яка інформація є важливою для мене?» Це підвищує сприйняття й увагу. Автоматично згадується вже відома інформація і найважливіше виступає на перший план. Це сприяє швидшому розумінню тексту.

3) **R – Read(ing)** – Читання. Читайте уважно й активно. Фокуйте свою увагу на тому, що ви розумієте, а не на тому, що є незрозумілим для вас. Перечитайте незрозумілі речення (абзаци), використовуючи контекстуальні ключі. Подивіться у словнику незрозумілі слова, але лише ті, які ви вважаєте важливими для розуміння тексту. Підкреслюйте важливі фрази або речення.

Перечитуйте їх, щоб краще запам'ятати. На полях робіть помітки. Створіть діаграми або таблиці, щоб графічно зобразити зміст.

4) R – Recite/Recall – Розповідати/згадувати. У кінці розділу розкажіть своїми словами зміст прочитаного. Поясніть своїм однокласникам, що для вас було важливим у читанні, дайте свою оцінку. Запишіть свої коментарі, висновки, створіть карту розуму тощо. Дайте відповідь на запитання своїми словами. Запишіть коротко відповідь. Якщо 9 це не вийде зробити відразу ж, то прочитайте текст (першу частину) ще раз, а потім переходьте до наступної частини тексту, повторивши кроки 2-4. Альтернативою запису можна використати підкреслення (маркування), але слід уникати при цьому бездумного підкреслювання.

5) R – Review – Переглядати. Перегляньте свої записи, перечитайте заголовки і підзаголовки, виділені чи підкреслені речення. Перегляньте також свої запитання і відповіді. Усно підсумуйте і прокоментуйте прочитане. Ви можете претендувати на виступ про це перед групою зацікавлених людей.

Скімінг – техніка для розуміння змісту тексту. Подібна до сканування, але читати потрібно докладніше, вишукуючи в тексті важливі моменти. Зазвичай ми використовуємо цю техніку під час читання газети чи журналу. Використовуючи цю техніку, ми читаємо швидко, щоб досягнути головного, і опускаємо дрібниці. Скімінг можна використовувати для читання наукових оглядів, виступів, швидкого пошуку, підготовки до іспитів в останню хвилину тощо. Ця техніка заощадить час, допомагаючи отримати інформацію про важливі моменти, не читаючи текст загалом [10].

Активне читання. Завдяки цій техніці ми отримуємо глибоке розуміння тексту. Активне читання полягає в тому, щоб ставити собі запитання впродовж усього тексту та розмірковувати над цими запитаннями, мислити критично. Ми маємо спів ставляти прочитане з попереднім досвідом і знаннями, а також робити примітки. Використовуючи цю техніку, читач має бути активно залучений до тексту під час його читання та взаємодіяти з ним.

Докладне читання – це найінтенсивніша техніка. Потрібно уважно читати, досліджуючи значення кожного слова. Спочатку треба здійснити скімінг тексту, щоб отримати загальне поняття, а потім повернутися, щоб прочитати його докладно. Використовуємо цю техніку для отримання точної інформації з усього тексту. Щоб зрозуміти зміст і забезпечити глибше розуміння, треба прочитати кожне слово. Послуговуйся цією технікою, коли потрібно прочитати докладні звіти про дослідження, статті і підручники.

Швидкочитання. Використовуючи швидкочитання, треба поєднувати різні методи читання. Дана техніка спрямована на збільшення швидкості

читання без ускладнення розуміння сенсу прочитаного тексту. Швидкочитання передбачає використання таких стратегій:

- Послугуйся скануванням на невеликих частинах тексту.
- Якщо щось привертає твою увагу, перейди зі сканування на скімінг невеликих розділів.
- Використовуй курсор, щоб ідентифікувати кожне слово, але переміщуй курсор під словом швидше, ніж зазвичай.
- Прочитай перше та останнє речення кожного абзацу та здійсни скімінг між ними.
- Ідентифікуй слова, не зосереджуючись на кожній літері.
- Не вимовляй слова, навіть тихо.
- Витрачай менше часу на менш важливі фрази.
- Намагайся не читати вголос під час читання.
- Дозволь м'язам очей розслабитися.
- Став собі запитання щодо тексту перед читанням.
- Зосередься на читанні та не відвертай увагу на інші завдання.
- Зосередься на читанні у центрі сторінки.

Структура-Речення-Оцінювання.

Ця техніка була розроблена Мортімером Адлером у книзі «Як читати книгу» (1940 рік). Він рекомендував знайти структуру, речення автора, а потім здійснити власне оцінювання. Цей метод дуже корисно використовувати для читання документальної літератури. Щоб використати цей метод необхідно виконати такі дії:

- Ознайомся зі структурою книги. Прочитай заголовки розділів, глав та інших частин.
- Вивчи логіку та планування автора і те, як матеріал згрупований та організований, щоб показати його міркування.
- Оціни всі висновки та докази, сформулюй власну думку.

Читання вебсторінок.

Визначивши основні частини, можна швидко знайти потрібну інформацію.

Поради для ефективної навігації на вебсторінці:

- Переконайся, що ти знайшов/знайшла основний контент.
- Переконайся, що ти знаходишся на вебсторінці, яку шукаєш.
- Не читай усе поспіль.
- Послугуйся заголовками, щоб здійснити скімінг сторінки

ЛІТЕРАТУРА

1. Бізнес-книги в цифрову епоху, читаємо з користю. 5 лайфхаків від видавництва «Баланс Бізнес Букс. URL: <https://eba.com.ua/biznes-knygy-v-tyfrovu-epohu-chytayemo-z-korystyu-5-lajfhakiv-vid-vydavnytstva-balans-biznes-buks> (дата звернення: 30.01.2024).
2. Методика формування навички читання. URL: https://stud.com.ua/44187/literatura/metodika_formuvannya_navichki_chitannya (дата звернення: 31.01.2024).
3. Формування навичок читання молодших школярів. URL: http://pochatkova2016.blogspot.com/p/blog-page_25.html (дата звернення: 01.02.2024).
4. Наумчук М.М., Гузар О.В. Методика та технологія уроків рідної мови в початкових класах. Тернопіль, 1994. 44 с.
5. Hering E. V. Zeitmanagement für Ingenieure (Essentials). Wiesbaden: Springer Vieweg, 2014. 35 p.
6. Robinson, F. P. Effective Study. 4th ed. NY : Harper & Row, 1970. 304 p.
7. Tools for Literacy Professionals/International Literacy Association. U.S.A.: Neward, 2015. URL: <http://www.reading.org/spring2015>
8. Півнюк І.Д. Школа і бібліотека: шляхи взаємодії. УМІЛШ. 1988. № 12. С.12-19.
9. Полонська Т.К. Стратегії навчання іншомовного читання учнів молодшого шкільного віку. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 1. С. 85-92.
10. Ефективні техніки читання. URL : <https://www.houseofmath.com/uk/tutor-on-demand/blog/efektivni-tehniki-chitannya> (дата звернення: 01.02.2024).

УДК 37.06-304

Василюк Т. Г.

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи,

*Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг*

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА РОБОТА В ГРОМАДІ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

В умовах децентралізації роль об'єднаної територіальної громади набуває неабиякої значущості, особливо в питаннях взаємодії різних суб'єктів та надавачів соціальних послуг. Мова йде про те, яким чином громада може впроваджувати ефективні моделі соціальної роботи з населенням. Сьогодні соціальна робота посідає чільне місце в організації життєдіяльності громади, що пояснюється чіткою орієнтацією держави на всебічну підтримку та сприяння розвитку жителів ОТГ. А надскладний період воєнного стану заклав міцний фундамент для соціальної сфери – основоположної для людини в умовах війни. Наразі фахівці з соціальної роботи здійснюють безліч функцій, найважливішими серед яких по праву можна визначити своєчасне

консультування, психологічну допомогу, допомогу вдома маломобільним людям та сім'ям з дітьми, координація призначення відповідних соціальних виплат тощо.

Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» (2019) [2] забезпечення надання базових соціальних послуг особам/сім'ям відповідно до їх потреб, а також вжиття заходів до надання таким особам/сім'ям інших соціальних послуг покладено на виконавчі органи сільських, селищних, міських рад. Отже, громада є одночасно і суб'єктом надання соціальних послуг, і об'єктом – адже для громади така робота і організовується. Законом також передбачено, що в окремих випадках, отримувачі послуг не можуть від них відмовитись, а мають проходити індивідуальні корекційні програми, зокрема це: батьки, які не виконують батьківських обов'язків; особи, які вчинили насильство за ознакою статі, домашнє насильство чи жорстоке поводження з дітьми; особи, до яких застосовуються заходи пробації відповідно до закону; особи, яких судом направлено на проходження програми для кривдників; в інших випадках, передбачених законом [2].

У відповідній постанові Кабінету Міністрів України «Про організацію надання соціальних послуг» (2020) [1] зазначено, що «за результатами визначених потреб плануються заходи щодо організації надання соціальних послуг населенню адміністративно-територіальної одиниці/територіальної громади, що включаються до прогностичних і програмних документів соціально-економічного розвитку територіальної громади (стратегія розвитку територіальної громади, програма соціально-економічного розвитку, місцеві та регіональні цільові програми)» (пункт 13 Порядку організації надання соціальних послуг).

Таким чином, законодавство у сфері надання соціальних послуг чітко визначає перелік соціальних послуг населенню громади, зокрема це інформування, консультування, надання притулку, в тому числі й нічного, короткотермінове проживання; екстрене (кризове) втручання тощо.

Матеріальні, фізичні, психологічні та інші втрати, які спричинені війною проти України, мають бути своєчасно компенсовані. Особливо це актуально для сімей з дітьми та тих, хто відноситься до внутрішньо переміщених осіб та нині проживає в певній територіальній громаді. Відповідно більшість людей потребує допомоги фахівців із соціальної роботи, психологів, організаційної, фінансової, майнової тощо підтримки з боку територіальної громади [3].

Соціально-психологічна робота в громаді – те, чого сьогодні максимально потребують люди. Ми переконані, що сучасний фахівець із соціальної роботи має володіти психологічними компетентностями, адже стикається у своїй професійній діяльності саме, перш за все, з психологічно

травмованими клієнтами. І діти, і дорослі потребують особливої уваги при визначенні потреб та способу їх задоволення. І для громади є визначальним, щоб була забезпечена підготовка фахівців, здатних розв'язувати актуальні проблеми та складні задачі в сфері соціальної роботи з акцентом на організації та провадженні комплексних підходів до надання соціальних послуг (психологічних, соціально-педагогічних, економічних, юридичних, медичних) у різних сферах життєдіяльності людини та збереження її ментального здоров'я з урахуванням узагальненого психосоціального досвіду, сучасних тенденцій державної освітньої політики та інноватики в соціальній сфері, закономірностей функціонування та розвитку соціальних, поведінкових систем.

Тож, основним завданням соціально-психологічної роботи є забезпечення соціально-психологічного захисту і підтримки індивідуального розвитку громадян з урахуванням їхніх здібностей, особливостей життя і праці; реабілітація потерпілих від техногенних, соціальних, природних катастроф та воєнних конфліктів.

Отже, об'єднана територіальна громада має працювати єдиним механізмом, зокрема і в соціальній сфері. Сьогодні кардинально змінюються підходи до надання соціальних послуг, що обумовлюється соціально-політичною та економічною кризою в державі. Фахівець із соціальної роботи як представник громади та суб'єкт державної соціальної політики виконує різноманітні професійні ролі: медіатор, помічник, координатор, радник, друг, вчитель, вихователь, менеджер, аніматор тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про організацію надання соціальних послуг : постанова Кабінету Міністрів України від 01 червня 2020 року № 587. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2020-%D0%BF#Text>
2. Про соціальні послуги : Закон України від 17 січня 2019 року № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>
3. Твардовська О. Р., Яремко О. М. Роль територіальних громад у наданні соціальних послуг в умовах війни. *Наукові проекти соціально-гуманітарного факультету ЗУНУ*. 2022. С. 144 – 146.

Вініченко Н.М.

*викладач філологічних дисциплін,
Комунальний заклад «Нікопольський фаховий педагогічний коледж»
Дніпропетровської обласної ради»,
м. Нікополь*

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ НА ЗАНЯТТЯХ СЛОВЕСНОСТІ

Заняття – це твір мистецтва, де педагог уміло використовує всі можливості для розвитку особистості студента, його активного розумового зростання, глибокого й осмисленого засвоєння знань, формування його моральних основ [1].

Сутність і призначення заняття словесності в процесі навчання як цілісної динамічної системи спрямована до колективно-індивідуальної взаємодії викладача і студента, в результаті якої відбувається засвоєння студентами знань, умінь і навичок, розвиток їх здібностей, досвіду діяльності, а також вдосконалення педагогічної майстерності викладача.

Під професійною компетентністю педагога розуміють особистісні можливості учителя, які дозволяють йому самостійно і ефективно реалізувати цілі педагогічного процесу. Для цього потрібно знати педагогічну теорію, уміти застосовувати її в практичній діяльності.

Однією з важливих умов проведення заняття є дотримання основних елементів його структури.

Дидактичні завдання реалізуються в реальній педагогічній дійсності через навчальні задачі для студентів. Це виконання студентами різнорівневих завдань та вправ, розбір речень, складання вступних бесід до уроків читання в початковій школі.

Ці завдання відображають навчальну діяльність студентів в конкретних навчальних ситуаціях.

Для сучасного заняття характерними ознаками є [1]:

- варіативність і гнучкість структури заняття;
- спрямованість заняття на особистість студента;
- оптимізація форм роботи на занятті;
- формування найважливіших компетентностей студентів;
- співпраця викладача і студентів.

Готуючись до заняття, викладач повинен продумати кожен свій крок, вибрати форми і методи, здійснювати пошук найефективніших форм роботи на занятті, підібрати відповідний мовний матеріал.

Орієнтуючись на особливості діяльності викладача, із планування та проведення занять з української мови, визначимо критерії, що дають змогу аналізувати діяльність викладача на такому занятті [1]:

- наявність у викладача плану проведення заняття ,
- використання проблемних творчих завдань,
- створення позитивного емоційного налаштування на роботу всіх студентів протягом заняття;
- обговорення зі студентами наприкінці заняття не тільки того, що нового дізналися, але й того, що сподобалося (не сподобалося) та чому; що бажали б виконати ще раз, а що — зробили б інакше;
- стимулювання студентів до вибору та самостійного використання різних способів виконання завдань;
- оцінювання (заохочення) під час опитування на занятті не тільки правильної відповіді студента, але й аналіз того, як студент міркував, який спосіб використовував, чому та у чому припускався помилок;
- глибока аргументація поточного оцінювання навчальних досягнень, у разі її виставлення, наприкінці заняття за такими параметрами: правильність, самостійність, оригінальність;
- домашнє завдання вимагає не тільки визначення його теми та обсягу, але й докладного роз'яснення, як можна раціонально організувати студенту навчальну роботу з виконання домашнього завдання.

Функція заняття як організаційної форми навчання полягає у досягненні завершеної, але часткової мети, яка, наприклад, в одному випадку полягає в засвоєнні нового, цілісного змісту, що є частиною більш широкого змісту, в іншому – в частковому засвоєнні матеріалу, на рівні усвідомленого сприйняття і запам'ятовування.

У першому випадку структура заняття як цілісної системи повторюватиме структуру навчання як цілісного процесу, у другому — лише частково відобразить цілісний процес навчання. Це означає, що особливості заняття як організаційної форми навчання обумовлені метою і місцем кожного заняття в цілісній системі навчального процесу.

Таким чином, заняття, як цілісна система, яка реалізує освітню, виховну й розвиваючу функцію навчання, є багатограним і багатоплановим.

Дидактичні завдання в цілісній структурі заняття є найважливішим і основним засобом досягнення мети і умовою конструювання способу дій як

викладача, так і студента. Ієрархію дидактичних завдань заняття можна представити в такому вигляді [3]:

– **Освітні завдання:** засвоєння досвіду здійснення типових дій; творчої діяльності; системи емоційно-ціннісних відношень.

– **Розвиваючі завдання:** розвиток психологічних процесів і стану особистості.

– **Виховні завдання:** формування системи моральних відношень особистості до світу.

Творчі педагоги постійно вдосконалюють методикку проведення класичного заняття, в результаті чого в навчальний процес впроваджуються нестандартні заняття.

Форми занять можна згрупувати наступним чином:

– бінарні заняття;
– віршовані (римовані) заняття;
– інтегровані (міжпредметні) заняття;
– заняття -дискусії (заняття-діалог, заняття-диспут, заняття-засідання, заняття-круглий стіл, заняття-практикум, заняття-семінар, заняття-суд, заняття-телеміст);

– заняття -дослідження (заняття-знайомство, заняття-панорама ідей, заняття-пошук, заняття-самопізнання, заняття "Що? Де? Коли?");

– заняття-звіти (заняття-аукціон, заняття-залік, заняття-захист, заняття-інтерв'ю, заняття-екзамен, заняття-ерудит, заняття-композиція, заняття-концерт);

– заняття-змагання (заняття-вікторина, заняття-КВК – конкурс веселих та кмітливих, заняття-конкурс, заняття-мозкова атака, заняття-турнір);

– заняття-мандрівки (заняття-екскурсія, заняття-марафон, заняття-подорож);

– заняття-сюжетні замальовки (заняття-казка, заняття-ранок, заняття-спектакль) [4].

Для нестандартних занять характерною є інформаційно-пізнавальна система навчання – оволодіння готовими знаннями, пошук нових даних, розкриття внутрішньої сутності явищ через диспут, змагання. На цьому занятті викладач може організувати діяльність студентів так, щоб вони в міру можливості працювали самостійно, а він керував цією діяльністю, забезпечуючи її необхідними дидактичними матеріалами. Порівняно із звичайним, нормативним заняттям нестандартне стимулює пізнавальну самостійність, творчу активність та ініціативу студентів. Навчання на ньому спрямоване на підвищення їхніх знань, формування працьовитості, потрібних у житті навичок і вмінь.

Отже, нестандартні заняття формують та удосконалюють мовленнєві компетенції. Таким чином, нестандартні заняття руйнують застигли штампи в організації навчально-виховного процесу, спрямовуючи студентів в русло активізації пізнавальної самостійності й творчої активності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вашуленко М.С. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Літера ЛТД, 2010. 364 с.
2. Лухтай Л.К. Нестандартний урок. *Початкова школа*. 1992. № 3-4. С.32-33.
3. Печерська Е.О. Уроки різні та незвичайні . *Рідна школа*. 1995. № 4. С.65-67.

УДК 378.4(477.64)

Гальченко В.М.

*кандидат психологічних наук, доцент,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ*

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

У період потужних трансформацій у всіх сферах людського життя найактуальнішим завданням є розвиток творчого потенціалу кожної особистості, нації й суспільства в цілому. Відомою є думка про те, що у феномені творчості закладена життєстверджуюча, зорієнтована на майбутнє енергія. Лише творчій особистості під силу змінити сьогодення на краще. Вкрай важливо, щоб творення майбутнього спиралося на принципи гуманізму, соціальної свободи, плюралізму думок, свідомої моральної відповідальності. Такі завдання на сьогодні постають і перед закладами вищої освіти, які здійснюють професійну підготовку майбутніх фахівців.

Зокрема, на думку, Н. Г. Ничкало, професійна підготовка фахівців має бути орієнтована на особистісний розвиток і творчу самореалізацію кожного свідомого громадянина України. Саме тому під час навчання у закладі вищої освіти відбувається формування поколінь, які навчаються впродовж життя, розвивають цінності громадянського суспільства, сприяють консолідації української нації та її інтеграції в європейський та світовий простір [2].

У процесі професійного самовизначення молода людина завжди розмірковує про можливі варіанти свого майбутнього, згідно з чим і приймає рішення про початок того чи іншого виду діяльності, вибір закладу вищої освіти, напрямку та спеціальності. Такий підхід засвідчує соціальну зрілість та

компетентність особистості, готовність взяти на себе відповідальність за власне майбутнє, мобілізувати зусилля для першого кроку до професійного становлення, визначити своє місце в сучасній соціальній системі.

Відтак, вважаємо, що професійна підготовка – це не тільки здобуття певної кваліфікації за відповідним напрямом, а й засіб соціалізації сучасного студента, його гармонізації з реальною дійсністю, набуття ним фундаментальних знань у певній галузі та якостей професійної культури, розвитку його творчих можливостей.

Вивченню творчості присвятили свої праці такі зарубіжні психологи, як: Д. Гілфорд, Е. Еріксон, А. Маслоу, К. Роджерс, Е. Торренс, Д. Треффінгер, Е. Фромм. Вони розглядають творчість як комплекс інтелектуальних і особистісних особливостей індивідуума, а також як процес якісних змін особистості, що забезпечують творення нового.

Серед вітчизняних дослідників проблеми розвитку творчості у студентів особливої уваги заслуговують праці О. В. Губенка, В. В. Клименка, О.М.Отич, Н.В.Гузій, С. Д. Максименка, В. О. Моляки та ін.

Мета нашого дослідження полягає в обґрунтуванні значущості розвитку творчих здібностей студентів у процесі професійної підготовки.

Важливою для нашого дослідження є думка дослідника Хоу М.Дж.А. (Howe, 1999), який розглядає здібності як досягнення, стверджуючи, що багато видів високих здібностей розширюють можливості особистості насолоджуватися життям та відчувати почуття задоволеності, яке може допомогти продуктивним (творчим) зусиллям [4].

У свою чергу, вітчизняні вчені І.Г. Єрмаков, Л.В. Сохань зазначають, що творчість є родовою властивістю як людства, так і окремої людини, однак у різні історичні епохи вона реалізується різною мірою. Саме на особистісному рівні формуються й реалізуються дійсні людські можливості, з яких і складаються можливості суспільства. Завдяки реалізації своєї творчих здібностей особистість здатна перетворювати світ [3].

З нашої точки зору, на розвиток творчих здібностей сучасного студента впливають такі важливі фактори, як: природні передумови (задатки, загальна обдарованість), досвід (знання, уміння й навички), особливості характеру (вольові якості, самостійність, ініціативність тощо), мотивація (цілепокладання, саморегуляція тощо). Їхня взаємодія породжує творчі здібності особистості, тобто якості, які визначають її творчі можливості.

Схиляємося до думки В.Є. Виноградової, яка вважає, що у процесі розвитку творчих здібностей студентів вагома роль належить викладачу, який повинен толерантно спрямувати студентів на шлях пошуків, викликати в них пристрасне ставлення до пошукової діяльності. Саме наставник-фасилітатор

здатен допомогти майбутнім фахівцям увійти в атмосферу творчості, потоку ідей, праця над якими розкриває безліч можливостей для самостійного пошуку [1, с.28].

Отже, завдання викладачів закладів вищої освіти полягає в тому, щоб створити умови для активного включення кожного студента у різні види творчої діяльності, як під час навчання, так і в позааудиторній роботі. При цьому студент має відчувати з боку викладачів підтримку, а також у свободи у виборі цікавого виду діяльності, можливостей для реалізації задуманого.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що за умов створення у закладі вищої освіти інтерактивного освітнього простору, в якому будуть реалізовуватися прагнення студента до самовираження та саморозвитку шляхом використання на заняттях евристичних методів навчання та за наявності позитивного психологічного клімату, творчі здібності студентів будуть розвиватися максимально ефективно.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо, у розробці психолого-педагогічних умов розвитку творчих здібностей студентської молоді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виноградова В.Є. Психолого-педагогічні чинники формування та розвитку творчого мислення студентів. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: психологія. Том 31 (70) №2. 2020. С. 26-29.
2. Ничкало Н. Г. Неперервна професійна освіта як філософська та педагогічна категорія. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*, 1 (2). 2001. С. 9-22.
3. Сохань Л.В., Єрмаков, І.Г. Мистецтво життєтворчості особистості : наук.-метод. посіб. Київ : ІЗМН. 1997. 392 с.
4. Howe M.J.A. Some influences on abilities. In: *The Psychology of High Abilities*. Palgrave, London. 1999. <https://doi.org/10.1007/978-1-349-27647-9>

УДК 37.016:502/504+811.112.2

Голочинська І.О.
*вчитель німецької мови,
Теребовлянський академічний ліцей
імені Ярослави Стецько,
м. Теребовля*

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ (НІМЕЦЬКОЇ) МОВИ

Сучасний вчитель – людина, перед якою поставлено безліч завдань та викликів, які потрібно бездоганно виконувати. Відповідно до Нового Державного Стандарту [1], окрім формування основних компетентостей в

учнів, вчителі з усіх предметів у процесі навчання та виховання мають розкривати та розвивати певні ідеї, що у сукупності формують ціннісні орієнтації та установки учнів, їх світогляд. До інтегрованих змістових ліній відносять: «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я та безпека», Підприємливість та фінансова грамотність». З поміж усіх ліній, чільне місце посідає «Екологічна безпека та сталий розвиток» у зв'язку із різким погіршенням екологічної ситуації в Україні.

«Земля загине не від великої кількості людей, а від великої кількості нелюдей». Виховання у молоді екологічної свідомості починається з виховання духовний якостей особистості, екологічної культури. Сучасна байдужість, жорстокість, недбалість по відношенню до природи, мусить задуматись усіх людей про наше майбутнє! Порушення взаємозв'язків між живими організмами, порушення ареалів мешкання організмів, забруднення біосфери жахливо й швидкими темпами неминуче веде до зміни клімату, до екологічної катастрофи. Військові дії на території нашої країни з кожним днем пришвидшують екологічну катастрофу.

Слід зазначити, що власне усе, що відбувається сьогодні з нашою екологією і спричиняє **актуальність даної теми**.

Об'єктом дослідження виступають можливості донести підростаючому поколінню важливість сформованої екологічної свідомості.

Предмет дослідження: види сучасних способів навчання, які допоможуть у формуванні екологічної свідомості на уроках іноземних мов.

Мета дослідження: охарактеризувати основні особливості формування екологічної свідомості підростаючого покоління на уроках німецької мови.

Тема екологічної свідомості школярів та формування її на уроках в закладах загальної середньої освіти завжди залишається актуальною. Серед дослідників популярними є імена Лойтаренко О., Помазан В., Пантелеева В., Цибульник Л., Barbara Sieber-Suter, Christine Affolter, Ueli Nagel та ін.

Як зазначає Л.О., Цибульник [3], екологічна свідомість – це розуміння взаємозв'язків між усіма компонентами природи, середовища, в якому живе людина, що пов'язано з її духовністю, людяністю і формує відношення до оточуючого середовища та її мешканців. Споживче відношення до природних ресурсів призвело до жахливих наслідків: зміна клімату, зникнення видів рослин і тварин, руйнування біоценозів і т.д. Тому дуже важливо формувати екологічну свідомість ексцентричного типу відповідно до якої вищу цінність являє собою гармонійний розвиток людини і природи як єдиного цілого. Метою таких відносин є бережне ставлення до природних багатств та їх відновлення з одночасним не споживацьким задоволенням потреб людини, діяльність

природоохоронних заходів продиктована необхідністю зберегти природу заради неї самої.

Для формування екологічної свідомості у молоді, людства в цілому, перш за все, необхідно виховувати моральні риси: любов, милосердя, доброту, скромність, чесність, бути задоволеним тим, що маєш і збагачувати природні ресурси, дбайливо відноситись до середовище в якому живемо, як про свій дім.

Для цього існують багато засобів:

- перш за все, на мій погляд, це вивчення Біблії і біблійних законів, що сприяють духовному розвитку особистості, формуванню моральних принципів, вихованню рис людяності;

- проведення виховних заходів, екологічних акцій, екологічних рейдів, екологічних конференцій тощо.

Перед закладами освіти стоїть завдання сформувати систему знань, поглядів і переконань учнів, які забезпечуватимуть громадську відповідальність за стан навколишнього середовища, як основу існування держави, готовність його поліпшувати шляхом прийняття необхідних екологічно грамотних рішень на основі нового стилю мислення і життя у злагоді з природою. Будь яка іноземна мова як дієвий фактор соціально-економічного, науково-технічного та загально-культурного прогресу суспільства і як засіб спілкування може і повинна використовуватись в плані екологічного виховання.

Екологічна освіта спрямовується на подолання споживацького ставлення до природи та її ресурсів та базується на принципах добра і краси, розуму, свідомості і патріотизму, то основною метою вчителя є виховання екологічної особистості, підвищення екологічної грамотності учнів, озброєння їх навичками економічного, бережливого використання природних ресурсів, формування активної, гуманної позиції у ставленні до природи, що досягається поетапним шляхом вирішення освітніх, виховних та розвивальних завдань:

- вміння правильно використовувати мовні зразки та мовленнєві кліше для конструювання іншомовного спілкування на екологічну тематику, тобто формувати комунікативну компетенцію;

- вміння знаходити та отримувати необхідну інформацію й засвоювати її у вигляді нових знань, тобто формувати в учнів інформаційну компетенцію;

- вміння адекватно використовувати автентичні знання та вміння функціонування в полікультурному середовищі, тобто формувати соціокультурну компетенцію.

Кожна дисципліна, яка вивчається у закладі освіти має свої особливості, а іноземна мова тим паче. Саме тому важливою є правильна організація впровадження екологічної освіти засобами іноземної мови. Для реалізації першого етапу системи роботи з формування основ екологічної культури в

школярів у процесі вивчення німецької мови проводяться заняття, розширюючи, конкретизуючи, уточнюючи знання дітей про природу, подаючи нову німецьку лексику. Заняття проводяться таким чином, щоб забезпечити поетапність збагачення знань дітей відповідно вікових особливостей: від елементарних уявлень про об'єкти природи найближчого оточення (свійські тварини, дикі тварини, комахи) до масштабних явищ природи (зміна пір року, характерні для неї погодні умови, метеорологічні явища) та проблем взаємовідносин людини і природи (екологічні катастрофи, наслідки людської діяльності, проблеми охорони навколишнього середовища тощо).

Для використання та першочергового закріплення нової лексики на екологічну тематику доцільно, на мою думку, використовувати наступні вправи: фонетична розминка, асоціативний куш, парний диктант, кросворди, мовні замальовки, співставлення, рольові ігри, інтерв'ю.

Аналізуючи роботу із старшокласниками зауважу, що особливою та дієвою формою роботи з ними є проєкт, дослідницькі завдання або різноманітні творчі змагання, особливо на заняттях, які присвячено вивченню європейської культури, звичаїв і та ін. Надзвичайний інтерес пробуджують у них наступні теми: «Чим відрізняється українське суспільство від німецького», «Звички європейських людей, які допомогли б змінити нашу країну на краще», «Що робить німців/європейців успішними?», «Ідеальна країна – це яка?» та багато інших. Опрацювання запропонованих тем матиме великий вплив на свідомість учнів, оскільки:

- під час підготовки до виступу школярі присвячують велику кількість часу та зусиль пошуку інформації, яка їх зацікавить, і в результаті залишить відбиток у підсвідомості.

- під час презентації власного проєкту/відстоювання аргументів у дискусії учні краще усвідомлюють власні аргументи саме для того, щоб певним чином перемогти опонента або отримати максимальну оцінку.

- після цікавого уроку школярі будуть обговорювати його і на перерві, що матиме закріплюючий ефект у формуванні екологічної культури.

Отже, впровадження наскрізної змістової лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток» є необхідною складовою уроків іноземних мов. Для формування в учнів свідомого ставлення до завдань та сутності екологічної безпеки під час уроків можна застосовувати такі методи як бесіда, дискусія, гра, робота в групах. До головних завдань впровадження зазначеної наскрізної лінії можна віднести орієнтування на готовність оцінити наслідки діяльності людини та її вплив на природне середовище, формування в учнів соціальної активності та екологічної свідомості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний Стандарт для початкової школи, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. URL : <http://dano.dp.ua/attachments/article/303/Державний%20стандарт%20початкової%20освіти.pdf>
2. Пантілеєва В. Особливості впровадження змістової лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток» на уроках англійської мови у старших класах. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/28474/2/SNT_2019_Pantelieieva_V-Peculiarities_of_integration_296-297.pdf
3. Цибульник Л.О. Формування екологічної свідомості через виховання моральних цінностей у молоді. URL : <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/04/10-1.pdf>

УДК 373.3/.5.016:53

Дячук І.М.

викладач фізики та астрономії,

Комунальний заклад «Нікопольський фаховий педагогічний коледж»

Дніпропетровської обласної ради»,

м. Нікополь

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ НА ЗАНЯТТЯХ З ФІЗИКИ

Організація практичної роботи на заняттях з фізики є надзвичайно важливою для формування ключових компетентностей з дисципліни у студентів, оскільки вона дозволяє їм отримати практичний досвід і глибше зрозуміти теоретичні концепції. При чому така робота не може обмежуватися лише розв'язуванням задач у зошиті, але і повинна включати лабораторні дослідження з використанням відповідних приладів. Лабораторні роботи з фізики дозволяють не лише проспостерігати перебіг фізичного процесу, але і засвоїти експериментальні методи дослідження, змінюючи параметри, збираючи статистичні дані, роблячи прогнози, узагальнення та аналіз.

Існує декілька ключових особливостей організації практичної роботи, які допомагають забезпечити ефективність та успішність навчання.

По-перше, під час проведення практичних занять з фізики важливо чітко визначити мету кожного заняття. Це дозволяє студентам уявити, що вони повинні досягти, і стимулює їх активну участь у процесі навчання.

По-друге, практична робота повинна сприяти активній участі студентів. Вони мають бути залучені до власних вимірювань, спостережень та аналізу результатів. Це допомагає їм краще зрозуміти фізичні явища та закони. А щоб студенти почувалися впевнено та показали високі навчальні досягнення, викладач повинен бути доступним для надання підтримки студентам під час виконання практичних завдань та для надання відгуку щодо їхньої роботи.

Крім того, важливо використовувати час практичних занять для обговорення отриманих результатів та аналізу отриманих даних. Це допомагає студентам розвивати навички критичного мислення та логічного мислення.

І, звичайно, необхідно встановлювати зв'язок між практичною роботою та теоретичними концепціями, що вивчаються на заняттях. Це допомагає студентам краще розуміти матеріал та застосовувати його на практиці.

Але в умовах дистанційного навчання найскладніше забезпечити доступ здобувачів освіти до необхідного обладнання та матеріалів для проведення практичних робіт. І, на жаль, далеко не будь-яку експериментальну установку можна зібрати з легкодоступних матеріалів у рамках проектного навчання. В цьому контексті Колесникова О.А. [1] пропонує якомога ширше використовувати мобільні пристрої студентів при організації практичної роботи експериментального характеру. Це можна реалізувати завдяки тому, що останнім часом в українському інтернет-сегменті з'явилося багато продуктів, які допомагають вирішити дане питання. Це, наприклад, різноманітні відеозаписи експериментів, які демонструють дослід з вимірюванням усіх необхідних параметрів. В цьому випадку студенти частково стають пасивними спостерігачами, оскільки не можуть вплинути на хід дослідження. Можна використовувати онлайн-симуляції фізичних процесів чи програмні продукти, що треба інсталювати на гаджет. Такий варіант кращий тим, що студенти вже можуть міняти вхідні параметри експерименту і спостерігати зміни у отриманих результатах.

Проте, на думку Д. Варганової та Р. Коломойця [2, с. 25], обидва підходи до організації практичної роботи мають суттєвий недолік – здобувачі не працюють на збирання експериментальної установки, а досліджують готовий об'єкт. Але ж від цього етапу залежить чи не весь успіх практичної роботи. Крім того, виключається поняття похибок, які неодмінно виникають в реальному дослідженні і потребують оцінки.

Незважаючи на недоліки, важливість використання симуляцій фізичних процесів у процесі дистанційного вивчення фізики важко переоцінити. Тому автор хоче звернути увагу на один із програмних симуляторів, а саме міжнародний проєкт PhET (Physics Education Technology) [3], доступний для використання онлайн українською мовою.

Використання симуляцій PhET на заняттях з фізики може бути дуже корисним для організації практичної роботи студентів, оскільки ці інтерактивні симуляції дозволяють їм експериментувати з фізичними процесами в безпечному віртуальному середовищі. Це може допомогти студентам краще зрозуміти складні концепції фізики шляхом прямого взаємодії з матеріалом.

Особливо актуальним це стає в умовах дистанційного навчання, оскільки доступ до лабораторного обладнання надзвичайно обмежений.

PhET був створений в університеті Колорадо Боулдер для навчання фізики та інших природничих наук. Ця платформа надає доступ до багатьох симуляцій, які покривають різні теми, такі як механіка, термодинаміка, електрика та магнетизм, коливання та хвилі, світлові явища і, навіть, деякі теми з атомної фізики. Симуляції дозволяють студентам виконувати віртуальні експерименти, міняючи параметри та спостерігаючи, як це впливає на результати.

При використанні симуляцій PhET на заняттях з фізики важливо враховувати кілька ключових аспектів.

По-перше, необхідно вибрати відповідну симуляцію для конкретної теми або концепції, яку ви хочете показати. Наприклад, для вивчення руху тіл можна використовувати симуляцію "Простір, час та рух", а для вивчення електричних ланцюгів - "Електричне коло".

По-друге, важливо використовувати симуляції як додатковий ресурс для наочного пояснення концепцій, що вивчаються. Симуляції можуть допомогти студентам краще усвідомити теоретичні знання, які вони вивчають, шляхом прямого спостереження та експериментування.

По-третє, використовуйте симуляції для проведення відкритих досліджень та запитань. Наприклад, попросіть студентів дослідити, як зміна параметрів впливає на результат, та потім допоможіть їм зробити висновки з отриманих даних.

Крім того, важливо забезпечити, щоб студенти користувалися симуляціями відповідно до поставлених навчальних цілей. Наприклад, якщо викладач хоче, щоб студенти краще зрозуміли закони руху Ньютона, він може представити їм симуляцію гойдалки та попросити їх вивести рівняння руху за допомогою цієї симуляції.

Також важливо враховувати можливості та обмеження використання симуляцій PhET. Наприклад, вони можуть бути корисні для вивчення конкретних концепцій, але не можуть повністю замінити реальні експерименти та досліди в лабораторії, адже допускають багато спрощень і виключають інструментальні похибки.

Загалом, організація практичної роботи на заняттях з фізики вимагає уваги до деталей, планування та використання різноманітних методів, щоб забезпечити успішне навчання та розвиток студентів. Ефективне використання різних методів практичної роботи на заняттях з фізики, включаючи вимірювання, експерименти та дослідження, може допомогти студентам отримати різноманітний досвід і розвивати різні навички. А використання

симуляцій PhET, хоча й має ряд недоліків, може бути дуже корисним для студентів, оскільки надає можливість вивчати складні концепції шляхом прямої взаємодії та експериментування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Колесникова О. А. Діяльнісний підхід до формування в учнів експериментаторських умінь засобами мобільних та дистанційних технологій в навчанні фізики: автореф. дис. ...канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2021. 25 с. URL : https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/avtoref/%D0%94_26.053.06/Kolesnukova.pdf (дата звернення: 10.02.2024)

2. Варганова Д., Коломоєць Р. Особливості організації лабораторних робіт при вивченні фізики студентами іт-спеціальностей. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2022. Вип. 3. С. 24–33.

3. Інтерактивні симуляції для природничих наук і математики. URL : <https://phet.colorado.edu/uk/> (дата звернення: 10.02.2024)

УДК 005.336.2-026.15]005.342"20"(043.2)

Жадько О.А.

кандидат педагогічних наук,

викладач педагогічних дисциплін,

Комунальний заклад «Нікопольський фаховий педагогічний коледж»

Дніпропетровської обласної ради»,

м. Нікополь

КРЕАТИВНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВЕ ВМІННЯ ЛЮДИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ

Коли світ знаходиться в глобальній кризі, людству потрібна глобальна зміна мислення. Культура мислення на основі креативності та любові допоможе вийти людству на новий рівень розвитку. Адже все, що нас оточує, — це результати нашого мислення.

Креативність – досить важливий фактор, який сприяє успіху в багатьох сферах життя, в тому числі і професійній.

Креативність — це творчі здібності людини, що дозволяють створювати і втілювати в життя принципово нові ідеї.

Для чого потрібна креативність? Ця якість в різних областях застосовується для вирішення різних завдань. У науці та виробництві креативність потрібна для винаходу нового обладнання, нової техніки, навіть самих технологій виробництва. Креативність робить наше життя цікавішим, вишуканішим і комфортнішим. *Завдяки креативності у нас є всі блага цивілізації від телефону до космічних станцій. Креативні люди керують світом.* Вони здатні знаходити нові та оптимальні шляхи вирішення поставлених завдань. Вони можуть розглядати проблему під різними кутами,

часом побачити її так, як не бачив раніше ніхто. Проте креативність — це не тільки новаторство і творчість, це конструктивний спосіб мислення, який приносить практичну користь в різних видах діяльності.

Креативне мислення — це нестандартний, оригінальний тип мислення, здатний привести до несподіваних рішень чи нових відкриттів. Креативне мислення необхідно в багатьох сферах діяльності, в тому числі в бізнесі, рекламі, торгівлі, військовій справі, журналістиці, юриспруденції, мистецтві та політиці. Зараз у багатьох пропозиціях роботи можна зустріти повідомлення, що роботодавцю потрібні креативні люди на різні посади. Так, багато спеціальностей вимагають прийняття новаторських рішень, вміння мислити нестандартно і нетривіально подавати себе або продукт.

У «Словнику українського педагога» креативність визначається як здатність до творчого мислення, здатність породжувати нові ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації [2,с.105]. Натомість, за Т. Кравченко, креативність – це здатність особистості сприйняти проблему та, використовуючи найоптимальніші для цього можливості, створити новий, оригінальний продукт соціальної важливості [5, с. 31] . Найбільш повним вважаємо визначення М. А. Шкабаріної, яка визначає креативність як інтегральну якість особистості, що включає в себе комплекс взаємопов'язаних моральних, вольових, інтелектуальних та емоційних якостей, які в залежності від зовнішніх (середовище) та внутрішніх факторів (мотивація) та ступеня їх прояву визначають здатність людини до творчості, створення креативних продуктів діяльності, вираження власної індивідуальності, вирішення наявних суперечностей та проблем [7, с. 20] .

Коли і як розвивати креативність? Спробуємо відповісти на ці запитання. **Креативності можна навчати в межах усіх шкільних предметів, адже на уроках можливі різні “повсякденні” форми творчої роботи.** Креативне мислення учнів і учениць може виявлятися, коли вони:

- працюють у групі, досліджуючи проблемні питання;
- беруть участь у генеруванні креативних способів розв'язання різних типів проблем;
- проявляють свою уяву, наприклад, у письмі, малюванні чи танці.

В. В. Іванова визначає такі переваги креативного підходу, які за умови його застосування дозволяють:

- мати практичний результат (бачення професійної перспективи, визначення стратегії розвитку, плану перетворення і реконструкції старого);
- формувати ефективну стратегію керування, співробітництва та співтворчості в навчальній, а згодом й у фаховій діяльності;

– опанувати технології розроблення і реалізації оригінальних способів розв’язання професійних завдань;

– здійснювати самооцінку навчальних й професійних досягнень [4, с.48].

О. А. Дубасенюк визначає такі ознаки креативного підходу: усвідомлення майбутніми вчителями власних особистісних і професійних можливостей, розвиток педагогічних здібностей до рівня креативних; прогнозування шляхів і вдосконалення творчого потенціалу особистості майбутнього фахівця [3, с.24].

Учительство відіграє центральну роль у сприянні розвитку креативності учнів, використовуючи різні методи викладання, які заохочуватимуть дітей досліджувати, генерувати ідеї та розмірковувати.

Саме тому, для розвитку креативного мислення в освіті необхідно використовувати різні стратегії, зокрема:

- здійснювати підготовку вчителів;
- забезпечувати подальший професійний розвиток;
- узгодити підходи до оцінювання та визначення рівнів підготовленості.

Застосування креативного підходу до процесу навчання дозволяє максимально ефективно активізувати найважливіший ресурс – людський. У процесі застосування креативного підходу найбільш повно розкриваються індивідуальні особливості і креативні здібності кожного суб’єкта освітнього процесу. Креативний підхід допомагає навчити особистість таким важливим професійним якостям як уміння адаптуватись до змін, вирішувати проблеми та навчатись продовж життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко Н. В. Мейнстрім освітнього прогресу в Україні – компетентність ↔ креативність. «Science progress in European countries: new concepts and modern solutions»: Papers of the 9th International Scientific Conference. September 6, 2019, Stuttgart, Germany, September 06, 2019,с. Stuttgart, Germany. С. 91–102.

2. Гришук А. В. Словник українського педагога. Київ : КВЦ, 2015. 236 с.

3. Дубасенюк О. А. Креативний підхід до професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів. Креативна педагогіка, 2011. № 4. С. 23–28.

4. Іванова В. В. Креативний підхід до навчання як засіб креативної особистості майбутнього вчителя. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». 2011. № 4. С. 46–50. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpkhist_2011_4_12.

5. Кравченко Т. В. Формування педагогічної креативності майбутніх інженерів-технологів. Педагогіка та психологія: наука, реальність, застосування. Матеріали науково-практичної конференції (м. Харків, Україна, 20-21 квітня 2012 року). Харків : Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2012. С. 30–32.

6. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. URL : <https://pon.org.ua/novyny/2446-nacionalna-strategiya-rozvitku-osviti-vukrayini.html/> (дата звернення: 03.12.2019).

7. Шкабаріна М. А. Розвиток педагогічної креативності майбутніх учителів початкової школи у процесі вивчення фахових дисциплін : монографія. Рівне : Видавець О. Зень, 2019. 149 с.

УДК 37.032:159.923.2

Жизномірська О. Я.

кандидат психологічних наук,

доцент кафедри педагогіки і психології та інклюзивної освіти,

Тернопільський обласний комунальний інститут

післядипломної педагогічної освіти,

м. Тернопіль

СТАНОВЛЕННЯ КУЛЬТУРИ САМОСТВЕРДЖЕННЯ ОСОБИСТОСТІ: ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ПІДХІД

Сьогодні ми продовжуємо знаходитися у стані війни, де панує страх, відчай, біль, смерть, страждання для України, кожен вже чітко переконався що таке війна, які наслідки війни та як швидко з'являються непередбачувані виклики. Ми також розуміємо, що маємо справу із освітніми прогалинами (розривами) підростаючої особистості, де остання немає цілковитої змоги отримувати освіту, успішно навчатися, оскільки постійні тривоги негативно впливають на особистісне «Я» дитини (відчуття неспокою, хвилювання, занепокоєння, стресу) та ін. Сьогодні сучасний викладач (педагог) інформаційно озброєний щодо подолання власних бар'єрів, труднощів в освітньому процесі та намагається запропонувати сучасній молоді різноманітні методи самопомоги для заспокоєння, власного врівноваження та зняття нервового напруження.

У складний та кризовий час для нас, з нашої точки зору, педагоги таки потребують кваліфікованої допомоги (психоемоційної, почуттєвої, моральної, мотиваційної, психологічної), соціальної підтримки з боку учнів, батьків, рідних, колег, що в свою чергу дозволяє школярам перебувати в зоні стійкості, спокою, впевненості.

Учитель / викладач професійно здійснюючи свою діяльність має бути чітко переконаним у власній правоті, спроможності викладання, активності, правильно, чесно та справедливо діяти та водночас швидко навчати цьому інших молодих людей. Оскільки останні мають неоднозначні відповіді, цікаві, оригінальні пропозиції щодо створення власних проєктів, нових починань у

певній сфері. Ми впевнені, що сучасна молодь також матиме можливість демонструвати свої компетенції, компетентності, найкращі форми комунікації, рефлексії, що позитивно впливатиме на соціально-економічну розбудову нашої країни.

Сьогодні Україна переживає найважчі часи війни, напруженості, викликів, тривоги, щоденних відчаїв, де духовне життя особистості має переважати, бо саме гармонійний розвиток душі і тіла дозволяє бачити яскраве світло нинішнього дня, перебувати у вимірі світла, а не темряви. Вважаємо, що молоді українці характеризуються національною гідністю, патріотичними почуттями, волею до свободи, відважністю своїх думок, позицій, прагнень, зрештою, - намагаються зробити все для процвітання нашої країни.

Ми маємо привертати увагу молоді до молитви, церкви, релігії... Блаженний Святослав Шевчук – наставник та керівник української греко-католицької церкви закликав та заохочував усіх віруючих і невіруючих молитися, вдаватися до святого, щирого, цілеспрямованого спілкування, розмови з Богом, де людина ніби отримує друге своє народження, отримує відповіді на свої складні запитання, осмислює речі по-новому, швидко вчиться прощати іншим за злі вчинки, молитися за спокій, душевну рівновагу свою та інших. Думаємо, що кожна людина в нашій державі не повинна залишитися «голодною» духовно, морально, психологічно, оскільки храми та центри духовного спрямування завжди відкриті для людини, дитини, навіть, яка вона дещо і сумнівається у своїх благих намірах. Маємо уміти завжди поспішати на допомогу один одному, відчувати біль іншого, «лікувати» зранені душі та «ревно», «твердо» молитися усією родиною українців.

Поширення євроінтеграційних стратегій в українському суспільстві визначає головні напрями модернізації роботи з учнівською, батьківською та педагогічною громадськістю, в основі якої – ідея всебічного й гармонійного розвитку особистості як найвищої загальнолюдської цінності. Вона передбачає постійне вдосконалення сутнісних сил людини, забезпечення її конкурентоспроможності та мобільності, формування свободи думки та дії, усвідомлення гордості за свою державу, а отже, підвищення рівня розвитку всього суспільства.

Практичні дії в галузі освіти допоможуть зміцнити демократичну культуру, що призведе до зменшення рівня нетерпимості й упереджень, а також скорочення кількості прихильників насильницьких правил поведінки. Однак заради досягнення цих цілей освітяни повинні мати чітке розуміння демократичних компетентностей, що мають бути покладені в основу освітніх програм. Розроблені Радою Європи рамки компетентностей для культури демократії пропонують перелік компетентностей, оволодіння якими дасть

змогу кожному громадянину долучатися до розбудови культури демократії та забезпечить мирне співіснування в культурно різноманітних суспільствах. Використання цієї моделі освітніми системами сприятиме підготовці учнів до дорослого життя як толерантних громадян нашої держави [4, с. 5].

Зокрема, Ж. Сташко запропоновано низка цінностей (компетентностей), оволодіння якими дозволять особистості розвиватися, зміцнюючи культуру демократії в суспільстві: повага до людської гідності й прав людини; визнання цінності культурного різноманіття; визнання цінності демократії, справедливості, рівності й верховенства права; відкритість до інших культур, переконань, світогляду інших; громадянська свідомість; відповідальність; упевненість у собі; прийняття невизначеності; навички автономного навчання; аналітичне й критичне мислення; уміння слухати й спостерігати; емпатія; гнучкість, уміння адаптовуватися; лінгвістичні, комунікативні навички й багатомовність; навички співпраці; навички вирішення конфліктів; знання самого себе й критична самооцінка; знання й критичне розуміння мови та особливостей спілкування; знання й критичне розуміння світу: політики, права, культури, релігії, історії, ЗМІ, економіки [5, с. 6-7].

Розуміємо, що побудова громадянського суспільства в Україні на засадах гуманізму та вільного вибору особистістю пріоритетів самопізнання, саморозкриття власного потенціалу, демократичні освітні процеси висувають нові вимоги до молодої людини. Зокрема, особистість у період свого дорослішання має володіти ґрунтовними знаннями з предмета; розвивати критичне та креативне мислення; давати прогностичну оцінку певним фактам; уміти передбачати ризики; працювати в інноваційному середовищі; навчатися у конкурентному середовищі; розвивати здібності до організації науково-дослідної діяльності; брати участь у творчих проєктах; уміти вести міжособистісні переговори; виявляти потребу до самовдосконалення; мати позитивне мислення; вміти досягати навчальних успіхів; працювати з невдачами, недоліками свого характеру; вміти самостійно й позитивно презентувати власне «Я»; гідно презентувати свої переваги, цінності, проєкти; вміло відстоювати життєву позицію; бачити щасливе майбутнє своєї країни.

Аналіз науково-психологічної літератури дозволяє зазначити, що питаннями самоствердження займалися такі зарубіжні вчені, як А. Адлер, Л. Божович, А. Грецов, Т. Драгунова, Ф. Дольто А. Реан, М. Раттер, Х. Ремшмідт, Д. Фельдштейн, К. Хорні, М. Цибра, а також і вітчизняні дослідники - І. Булах, М. Боришевський, Л. Осьмак тощо.

Вважаємо, що у повсякденних умовах підростаюча особистість поряд з процесом набуття певного життєвого досвіду, не завжди адекватно засвоює соціокультурні та морально-ціннісні орієнтири, що деякою мірою негативно

впливає на вибір її саморозкриття та самоствердження. Швидкоплинні зміни в суспільстві, призводять до того, що молодь, не маючи достатнього життєвого досвіду, не встигає адаптуватися до нових способів існування й переосмислити на індивідуальному рівні сучасні перипетії, що трапляються на їхньому життєвому шляху. Проте молода людина для того, щоб самоствердитися, все ж таки намагається досягти гармонійного рівня співіснування із сучасним світом. Це мобілізує потенціал підростаючої особистості на досягнення позитивних результатів у міжособистісних взаємодіях, використанні нею адекватних форм поведінки, позитивних активних соціальних контактів й засобів утвердження «Я», самореалізації власної «самості» в життєвому просторі [1, 2, 3, 6].

Так, підростаюча особистість має намір постійно самостверджуватися у різних співтовариствах, спільнотах. У широкому контексті психологічних питань, пов'язаних з дослідженням особистісного «світу» молоді, провідне місце займає проблема презентації форм поведінки, що відображаються в їх самосвідомості. Так, особистість школяра може самостверджуватися за допомогою позитивних прагнень до саморозкриття своїх потенціалів, емпатійності, центрації, впевненості у собі, розуміння, поваги, схвалення, підтримки, підбадьорення, а також негативних прагнень до конфліктності, агресивності, егоцентризму, булінгу, «стрибань із висоти» різних видів електротранспорту, надмірного захоплення комп'ютерними іграми, займають позицію блогера й демонструють власні курйозні ситуації, події. Саме у цей період свого дорослішання, учні чинять незрозумілі дії та вчинки, вдаються до відчайдушних кроків небезпечної поведінки, що не схвалюється дорослими, натомість набувають популярності серед їх однолітків, однокласників, друзів. Варто наголосити, що учні вдаючись до різних негативних проявів й презентувань власного «Я» перед соціумом, ще раз нагадують про свої позитивні, і негативні риси характеру, такі як мужність, сила духу, відважність, сміливість, небезпечність, зневажливість, страх, тривожність, невпевненість, самовпевненість, легковажність, нерозуміння, розчарованість, сум, печаль, відчай, відмова, критика та ін., які їм властиві, і тим самим очікують «швидкої» допомоги від дорослої спільноти (батьків, вихователів, учителів). Водночас більшість дорослих, або їх не розуміє, не сприймає витівок, учинків, або ігнорує їх взагалі як «особистостей», залишаючи їх наодинці зі своїми шкільними, життєвими проблемами та труднощами.

З нашої точки зору, становлення культури самоствердження особистості має супроводжуватися адекватним саморозумінням, самоприйняттям, самооцінкою, самоконтролем та водночас повагою та розумінням з боку інших учасників міжособистісного процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безкоровайна О. В. Виховання культури особистісного самоствердження в ранньому юнацькому віці: монографія. Рівне: РДГУ, Олег Зень, 2009. 470 с.
2. Коли світ на межі змін: стратегії адаптації. Психологічна підтримка вчителів та дітей у часи війни. Громадська організація «GoGlobal» спільно з Центром «Розвиток КСВ» та експертною платформою Career Hub у рамках програми «Мріємо та діємо». Київ, 2023. 50 с.
3. Никитин Е. П. Феномен человеческого самоутверждения. Алетея, 2000. 224 с.
4. Психологія внутрішнього світу / упоряд. Т. Гончаренко. Київ, Шкільний світ, 2009. 128 с.
5. Сташко Ж. Цінності, що нас формують. Методичні рекомендації щодо організації інформаційно-просвітницької роботи з питань європейської інтеграції України. *Завуч. Усе для роботи.* 2017. №23. С. 5-8.
6. Яланська С. Ю. Підлітки: заняття з психології. Київ: Редакція загально педагогічних газет, 2012. 128 с.

УДК 378.018.8:373.2011

Злинко О.О.

*викладач дошкільних дисциплін,
Комунальний заклад «Нікопольський фаховий педагогічний коледж»
Дніпропетровської обласної ради»,
м. Нікополь*

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Основна ідея сучасної освіти полягає в гарантуванні прав на навчання, гідність, свободу та недоторканність всіх дітей. Освітнє середовище стало центром трансформацій, де реалізуються права кожної дитини, відбувається повноцінний розвиток креативних, впевнених та цілеспрямованих особистостей. Виникає потреба у захисті та уникненні негативних наслідків зовнішніх факторів для особистості, особливо в соціальному середовищі. Одним із таких середовищ є освітнє, оскільки саме в ньому відбувається формування особистості дитини на засадах інтелектуального розвитку, психологічної та емоційної стійкості, а також взаємовідносин між особами.

У контексті сучасних соціально-політичних, культурних та економічних трансформацій українського суспільства стає очевидним, що набуває актуальності формування безпечного освітнього середовища в установах освіти. Це включає збереження та поліпшення психічного та психологічного здоров'я суб'єктів освітнього процесу, а також профілактику нервово-психічних розладів серед учасників освітнього процесу. Отже, стає наочним, що необхідно готувати фахівців, які мають бути готові до творчої

самореалізації, реформування системи вітчизняної освіти в умовах змін у світі, і формування психологічно безпечного середовища для підтримки здоров'я молодшого покоління.

Важливо врахувати, що заклад освіти, щоб забезпечити безпечне освітнє середовище, не може бути відокремленим від різних внутрішніх та зовнішніх впливів, що впливають на організацію, хід та результативність навчання. Такий заклад повинен протистояти змінам та мати відповідний простір.

Створення освітнього середовища, в якому всі учасники почуваються в безпеці, мають рівні права та взаємну повагу, є головною метою освітян. Проте реалії сучасності ставлять нові вимоги до безпечного освітнього середовища, обумовлені військовим станом в державі, систематичними ракетними обстрілами, окупацією територій і психологічними травмами. У зв'язку з цим в Україні постала необхідність у підготовці фахівців, які зорієнтовані на організацію безпечного освітнього середовища, особливо в умовах військового конфлікту.

Отримання початкової освіти визначається не лише як ключовий етап у розвитку особистості дитини та її становленні, але й як період формування у ній здібностей, мотивації та навичок для подальшого навчання. Отже, оточення дітей в закладі дошкільної освіти повинно характеризуватися відчуттям безпеки та комфорту, сприяючи впевненості та захищеності дітей дошкільного віку. Майбутні вихователів закладів дошкільної освіти повинні бути готові забезпечити таке середовище та відповідально ставитися до своєї професійної діяльності.

Л. Варивода досліджувала проблему навчання майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти з організації та створення безпечного середовища. Науковий аспект присвячено Л. Сливка, яка розглядає питання професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти для створення здоров'язбережувального освітнього середовища.

Сучасний освітній простір вирізняється активним партнерством та співпрацею з громадянами і волонтерами, що сприяє цікавим та насиченим заняттям, зустрічам, конкурсам, виставкам, святам, концертам, семінарам, відкритим лабораторіям та майстер-класам. У будь-якому освітньому середовищі повинні бути створені всі необхідні умови для успішної навчально-виховної діяльності, соціалізації, розвитку та самоосвіти, а також для запобігання проявам насильства, агресії, булінгу, знущань, обмежень і т.д.

В. Іорданова та Н. Москвіна визначають "простір" як загальне поняття, що може існувати незалежно від впливу людини, тоді як «середовище»

змінюється під впливом людської діяльності, що сприяє її розвитку та взаємодії з оточенням.

Сучасний етап розвитку суспільства в освітньому середовищі характеризується негативними тенденціями в міжособистісних стосунках. Протидія булінгу, цькуванню та дитячій агресії стає актуальним завданням, і під час педагогічної практики майбутні вчителі можуть демонструвати вміння виявлення, попередження та протидії цим явищам. Проведення систематичних занять з толерантності, гуманності, рівності прав і свобод вважається доцільним в ході їхньої професійної підготовки.

Формування безпечного освітнього середовища передбачає створення безпечних умов для здобуття освіти, соціалізації та міжособистісної взаємодії, а також мінімізацію можливостей для прояву та розвитку насильства. Важливо дотримуватися норм та правил, що забезпечують психологічну, фізичну, інформаційну та моральну безпеку всіх учасників освітнього процесу, а також створювати комфортні умови для емоційного благополуччя здобувачів освіти, їхніх батьків та педагогів.

До ключових завдань безпечного освітнього середовища науковці відносять забезпечення емоційного комфорту дітей під час уроків та перерв, організацію виховної діяльності, забезпечення якісного психолого-педагогічного супроводу дітей дошкільного віку протягом всього періоду навчання, попередження психологічного й фізичного насилля в колективі, створення умов для забезпечення високого рівня комфорту й захисту дітей, батьків та вихователів закладів дошкільної освіти.

Під час організації безпечного освітнього середовища потрібно враховувати чинники, які впливають на його реалізацію. Ураховуючи погляди на безпечне освітнє середовище С. Москалик, можемо виокремити такі чинники: міжособистісні відносини, захищеність від насильства в усіх проявах, комфортність та психологічне благополуччя, задоволеність базових потреб кожної дитини, з урахуванням її індивідуальних потреб та можливостей.

У процесі професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до організації безпечного освітнього середовища потрібно розвивати у них особистісні та професійні якості (відповідальність, організованість, пунктуальність, чесність, оптимістичність, емпатію тощо), навички критичного мислення, психологічного впливу на дітей, формувати комунікативну компетентність, уміння швидко самоорганізовуватися, а також підготувати їх до надання психологічно-консультативної підтримки, домедичної допомоги у критичних ситуаціях.

Л. Варивода наголошує на необхідності формування уявлень та вмінь про організацію безпечного освітнього середовища, організацію

психологічного безпечного середовища як базового компонента здобуття освіти. Ученим також визначено провідні напрямки формування в майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти професійних вмінь і навичок для створення психологічно безпечного освітнього середовища:

розвиток адекватної самооцінки в майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти; формування позитивної Я-концепції, адекватної поведінки; формування здатності до рефлексії, уміння розпізнавати власний емоційний стан, мотиви дій та поведінки, наслідки конкретних вчинків; профілактика професійно небажаних якостей, деформацій, деструктивних змін в майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, формування у них критичного мислення; розвиток умінь самопізнання та саморегуляції психо-емоційного стану; готовність до саморозвитку, самопрезентації, самореалізації у власній професійній діяльності, зокрема під час проходження педагогічної практики; формування індивідуального стилю професійного педагогічного спілкування.

Г. Васянович актуалізує роль вихователя у формуванні безпечного освітнього середовища на рівні закладу освіти, а саме: відповідність сучасним соціокультурним вимогам, критичність, креативність в педагогічній інновації та генерації ідей щодо підвищення ефективності функціонування освітнього середовища.

Підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до організації безпечного освітнього середовища в умовах воєнного стану характеризується засвоєнням знань, формуванням умінь та навичок діяти в екстрених ситуаціях, вчасно реагувати на небезпеку, психологічно налаштовувати дітей на оптимістичні мотиви, інформувати їх про правила поведінки з небезпечними та підозрілими предметами, про дії при евакуації та повітряній тривозі.

Аналіз наукової, психолого-педагогічної літератури дозволив виявити головні особливості підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до створення безпечного освітнього середовища в закладах освіти в умовах воєнного стану.

В умовах дії воєнного стану майбутній вихователь закладу дошкільної освіти має бути обізнаним у діях під час сигналу «Повітряна тривога», евакуації, перебування у сховищі чи укритті, застосування різних видів зброї (хімічної, біологічного), радіаційної загрози, пожежі, обвалу будівлі, виявлення вибухонебезпечних предметів, надання домедичної та психологічної допомоги. Зупинимось детальніше на особливостях підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до організації безпечного освітнього середовища у згаданих випадках.

Є. Івашкевичем визначено ключові завдання вихователів закладів дошкільної освіти в умовах надзвичайних ситуацій. До першого завдання учений відносить надання емоційної та психологічної підтримки вихованцям у критичних ситуаціях. До другого – надання рекомендацій, допомоги в усвідомленні того, що сталося. Учений звертає також увагу на необхідності надання конкретної інформації про надзвичайну ситуацію, уявлень про причини її виникнення та спрямувати вихованців на висловлення власної думки.

Під час повітряної тривоги саме від вправних і чітких дій вихователів закладів дошкільної освіти залежить життя та здоров'я дітей. Майбутні вихователів закладів дошкільної освіти мають добре засвоїти алгоритм дій під час відповідного сигналу та організувати евакуацію до сховища чи укриття. Для цього педагог має здійснювати регулярні бесіди із учнями, нагадувати про правила та порядок дій в екстрених ситуаціях, навчити складати евакуаційний портфель, урахувуючи вікові особливості дітей, важливо в ігровій формі формувати в них практичні навички (інсценізувати евакуацію в спокійних умовах, провести тренування).

Під час професійної підготовки майбутні вихователів закладів дошкільної освіти повинні опанувати різні методи, прийоми, форми роботи з дітьми під час перебування у сховищі чи укритті. Вихователі мають забезпечувати дозвілля дітей, надавати підтримку, допомогу кожному, знати й бути готовими до різних реакцій дитячого організму на стрес і страх, водночас їм потрібно ще й слідкувати за новинами.

Підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до забезпечення безпечного освітнього середовища передбачає оволодіння знаннями й навичками при застосуванні різних видів загрози, зокрема під час пожежі, обвалу будівлі. Під час здобуття вищої освіти майбутні вихователів закладів дошкільної освіти зобов'язані навчитися надавати домедичну та психологічну допомогу дітям, тому їм потрібно вивчити вікові й індивідуальні особливості розвитку своїх вихованців, опанувати методи, прийоми та форми роботи із дітьми з різним психологічним та емоційним станом.

Уважаємо, що організація безпечного освітнього простору в умовах війни потребує від майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти оволодіння такими навичками, як робота з інформаційними, цифровими ресурсами, реалізація дистанційної та змішаної форм навчання, розробка адаптаційних заходів, ігрових вправ, активізація уваги дітей та мотивації їх до навчання, критично та чутливо добирати навчальний матеріал, оскільки діти можуть мати травматичний досвід, самонавіювання та самоконтроль тощо.

У змісті професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти на нашу думку, мають бути навчальні дисципліни, які допоможуть усвідомити особливості організації безпечного освітнього середовища, що дозволить їм відповідально ставитися до навчального процесу у власній професійній діяльності. Серед таких дисциплін можуть бути «Захист України», «Домедична допомога», «Захист безпеки життєдіяльності», «Цивільний захист», а також курси із спеціального циклу: «Психологічна допомога дітям в екстрених ситуаціях», «Дії при хімічній, радіаційній та біологічній загрозі у закладах дошкільної освіти» тощо. Доречно проводити під час підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти тематичні заходи, тренінги, організовувати зустрічі із працівниками ДСНС (Державна служба України з надзвичайних ситуацій), психологами та медичними фахівцями, залучати до участі у вебінарах, лекціях тощо.

Таким чином, підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти передбачає орієнтацію на опанування ними загальних та фахових компетентностей, які сприятимуть організації якісного освітнього процесу, безпечного освітнього середовища для дітей, що дозволить забезпечити повноцінний розвиток особистості дитини.

В умовах воєнного стану активізується потреба в підвищенні рівня безпеки освітнього середовища, що вимагає від майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти свідомого ставлення та відповідальності до професійної діяльності. Зміст професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до організації безпечного освітнього середовища в умовах воєнного стану має бути направлена на оволодіння знань, практичних навичок, які знадобляться їм для правильних дій в екстремальних ситуаціях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безпечне освітнє середовище в умовах воєнного стану: на що звернути увагу директору школи. Урядовий портал : вебсайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/bezpechne-osvitnie-seredovishche-v-umovakh-voiennoho-stanu-na-shcho-zvernuty-uvahu-dyrektoru-shkoly> (дата звернення: 18.01. 2024).
2. Буденко В. Е. Розроблення та реалізація безпечного освітнього середовища в загальноосвітньому навчальному закладі. *Ricerche scientifiche e metodi della loro realizzazione: esperienza mondiale e realta domestiche*. 2021. Т. 1. С. 39–43.
3. Варивода К. Психолого-педагогічні аспекти підготовки майбутніх вчителів до створення психологічно безпечного освітнього середовища. *Молодий вчений*. 2017. № 9(49). С. 17–20.
4. Організація безпечного освітнього середовища в умовах воєнного стану : метод. рекомендації / уклад. О. М. Грушевенчук, Л. М. Богданович, О. Г. Мулько, С. М. Сарай. Луцьк : Навчально-методичний центр цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Волинської області, 2022. 49 с.

Івахно О.В.

*викладач природничих дисциплін,
Комунальний заклад «Нікопольський фаховий педагогічний коледж»
Дніпропетровської обласної ради»,
м. Нікополь*

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ STEM-ОСВІТИ НА ЗАНЯТТЯХ БІОЛОГІЇ

В умовах розвитку концепції сталого розвитку України особливого значення набуває підвищення якості природничої освіти. Відповідно до Концепції Нової української школи, Державного стандарту базової освіти (2020 р). проходить системна реформа повної загальної середньої освіти, проектування й прогнозування змісту навчання природничих предметів на засадах інтегративного підходу.

Кабінет Міністрів України ухвалив Концепцію розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти), реалізація якої передбачена до 2027 року [3].

Згідно з Концепцією STEM-навчання спрямоване на формування компетентностей актуальних на ринку праці. Зокрема, це критичне, інженерне і алгоритмічне мислення, навички оброблення інформації й аналізу даних, цифрова грамотність, креативні якості та інноваційність, навички комунікації.

Однією з основних форм STEM-навчання є заняття, спрямовані на встановлення міжпредметних зв'язків, які сприяють формуванню у здобувачів освіти цілісного, системного світогляду, актуалізації особистісного ставлення до поставлених питань. Заняття можуть проводитися шляхом об'єднання тематики кількох навчальних предметів або формування інтегрованих курсів чи окремих спецкурсів [2].

За допомогою багатосторонніх міжпредметних зв'язків закладається фундамент для формування у здобувачів освіти умінь комплексного бачення проблем реальної дійсності, різнопланових підходів до їх розв'язання. Інтегровані заняття роблять освітній процес цікавим, а їх проведення є необхідним для цілісного сприйняття світу та осмислення явищ навколишньої дійсності здобувачами освіти. *Інтеграція на заняттях біології можлива при вивченні багатьох тем.*

Організм – вища єдність, біологічна система, яка зв'язує в собі в одне ціле механіку, фізику, хімію. При проведенні інтегрованих занять визначаємо,

що спільного у живій і неживій природі, фізико-хімічні закони, встановлюємо причинно-наслідкові зв'язки для пояснення біологічних явищ.

Міжпредметні зв'язки, що розкривають діалектику відносин «будова – властивості – функції» на прикладі органічних речовин, дозволяють здобувачам освіти осмислити закономірні зв'язки між речовиною, масою та енергією в біохімічних процесах. Хімічна природа будови органічних речовин визначає їх фізичні властивості, а властивості – біологічну роль в живих організмах [1].

Інтеграцію біології з математикою можливо здійснити у рамках таких тем як: «Обмін речовин і перетворення енергії» (складання схем обміну вуглеводів, ліпідів та білків в організмі людини); «Спадковість і мінливість» (побудова варіаційної кривої і вміння проводити математично-статистичні обрахунки при дослідженні закономірностей модифікаційної мінливості, розв'язування типових генетичних задач); «Екологія» (графічне відображення потоків енергії в екосистемах, біогеохімічних циклів, особливостей структури екосистем). Так, при вивченні теми з біології «Популяції живих організмів та їх основні характеристики» моделюється характер росту чисельності популяцій у вигляді логарифмічних виразів, де в якості змінних, замість прийнятих в математиці буквених позначень, виступають змінні, представлені властивостями популяції, екологічними факторами та ін. Уміння складати і вирішувати пропорції, знаходити відсоток від цілого числа і виконувати різні математичні розрахунки необхідні для успішного вирішення біологічних і екологічних задач. Зв'язок з математикою простежується і в оцінці господарської діяльності людини, де актуальний розрахунок сучасного стану природних ресурсів та його прогнозування в майбутньому за допомогою математичних методів [4].

В одному зі своїх творів Макс Планк писав: «Існує неперервний ланцюжок від фізики до хімії через біологію до соціальних наук, ланцюг, який в жодному місці не може бути розірваний, хіба що свавіллям. Наука представляє собою внутрішнє єдине ціле. Її поділ на окремі галузі обумовлений не стільки природою речей, скільки обмеженістю людського пізнання».

Отже, інтегроване навчання надзвичайно актуальне сьогодні, оскільки з його успішною методичною реалізацією передбачається досягнення мети якісної освіти, тобто освіти конкурентоздатної, спроможної забезпечити кожній людині самостійно досягти тієї чи іншої життєвої мети, творчо самостверджуватися в різних соціальних сферах. Таким чином, вивчення біології, пов'язуючи її з іншими дисциплінами, є вираженням когнітивно-креативних, а саме творчих умінь та пізнавального інтересу здобувачів освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балик Н.Р., Шмигер Г.П. Підходи та особливості сучасної STEM-освіти. *Фізико-математична освіта: науковий журнал*. 2017. Вип. 2 (12). С. 26–30.
2. Безіна О. В., Казакова Л. Л. Використання елементів STEM-технологій на уроках природничо-математичного циклу. URL : http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/58197/
3. Концепція розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2020-D1%80#Text>
4. STEM-освіта: стан впровадження та перспективи розвитку: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, 9–10 листопада 2017 року, м. Київ. ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», 2017. 160 с.

УДК 37.091.31-059.1

Іщенко І.В.

викладач-методист,

Фаховий педагогічний коледж

*Хортицької національної академії Запорізької обласної ради,
м. Запоріжжя*

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ОСВІТИ ЧЕРЕЗ ТЬЮТОРСЬКУ ТЕХНОЛОГІЮ

Сучасний стан модернізації освіти в Україні вимагає реформування в системі освіти, що нині здійснюється на засадах інтеграції до європейського освітнього простору, і зумовлює зміни в системі педагогічних технологій в умовах освітніх закладів з метою забезпечення принципу індивідуалізації в освіті для кожного суб'єкта навчання.

Однією з таких педагогічних технологій є «тьюторська технологія», яка базується на суб'єкт-суб'єктному, компетентнісному, діяльнісному, культурологічному, гуманістичному підходах і заснована на взаємодії досвідченого і недосвідченого, на діалозі. Тьюторська технологія передбачає наявність «тьютора» (від англійського «tutor») - учитель, вихователь, наставник, особистий куратор учня, який змінює уявлення про традиційну позицію викладача освітнього закладу, набувши таких нових рольових функцій, як фасилітатор, академічний консультант, і стає індивідуальним консультантом процесу розвитку й зростання людини, виконуючи наступні напрямки діяльності: індивідуально-консультативну, соціально-педагогічну, координаційно-організаційну. Оскільки тьюторська технологія ще не набула широкого застосування в українській педагогіці, тож доцільно з'ясувати її сутність більш детальноше.

Тьюторство як самостійне педагогічне явище в Україні почало оформлюватися й розвиватися наприкінці 90-х років минулого століття, у часи реформування всієї системи вітчизняної освіти. Відразу більшість науковців звернула увагу на діяльність педагога в умовах дистанційного навчання (Г. Молодих, Т. Койчева, В. Кухаренко, Н. Сиротенко, Н. Твердохлебова). Так, Т. Койчева зазначає, що «тьютор - це нова спеціалізація професійної діяльності вчителя, що реалізується в умовах дистанційної форми навчання» [1]. В. Кухаренко вважає тьютора ключовою фігурою дистанційного навчання, проте також наголошує, що в перекладі з англійської тьютор - домашній учитель, репетитор, наставник; він є фасилітатором (помічником) знань, синтезує та супроводжує ресурси для студента й забезпечує доступ до знань [2]. Ключовим поняттям у тьюторстві є «тьютор», який розглядається у контексті педагогічної спеціальності як наставник здобувачів освіти, що організовує індивідуальну освіту суб'єктів освіти. Останнім часом в Україні виділяють наступні види діяльності тьюторів: тьютор-педагог координації процесів освіти та самоосвіти; тьютор з роботи з «особливими дітьми» - людина, що надає психологічну й педагогічну підтримку, допомагає знайти життєвий шлях, освоїти професію й адаптувати свої фізичні недоліки до майбутньої діяльності; online тьютор - експерт в області електронної освіти - людина, що консулює з питань дистанційного навчання і допомагає підібрати необхідну програму чи проводить спеціальні освітні курси [3].

Отже, поняття «тьютор» багатогранне та полізмістове. Воно залежить від діючих факторів, які здійснюють прямий вплив на вибір тлумачення даного поняття в системі освіти в Україні. Окрім сутнісної характеристики поняття «тьютор», є ще й змістовна, яка характеризує тьюторів в українському освітньому просторі, як досвідчених викладачів з високим рівнем психолого-педагогічних компетентностей, у яких одним з пріоритетних є завдання побудови освітнього простору через прояв пізнавальних ініціатив та інтересів здобувачів освіти, створення для них індивідуальної освітньої траєкторії та шляхів реалізації їх «задумів», враховуючи принцип індивідуалізації в освіті.

У фаховому педагогічному коледжі Хортицької національної академії успішно використовують тьюторство під час роботи з обдарованими студентами при підготовці до участі в конкурсах як академічних, так і мистецьких; регіональних олімпіад, спортивних змагань. Про результативність такої діяльності свідчать перемоги наших студентів у таких заходах як на регіональному, так і міжнародному рівнях.

Тривала тьюторська взаємодія спостерігається у роботі в НСТ: від визначення теми дослідження до створення оригінального освітнього продукту

тьютор і здобувач освіти працюють не один рік, відбувається координація і корекція самоосвіти студента.

Актуальними стають тьюторські заняття, спрямовані на подолання освітніх втрат. Індивідуальна робота тьютора чи взаємодія з малою групою студентів, які мають схожі труднощі у навчанні, буде давати ефективний результат завдяки можливості своєчасної діагностики навчальних прогалин, корекції та адаптації під потреби студентів навчальних проблем.

Останнім часом серед студентів все більше з'являється здобувачів освіти з особливими освітніми потребами, успішне навчання яких можна забезпечити груповою моделлю тьюторської підтримки. Ця проблема в центрі діяльності психолога, соціального педагога і адміністрації коледжу.

Таким чином, тьютерська технологія як засіб реалізації принципу індивідуалізації в освіті є невід'ємною складовою творчого підходу тьютора до організації та здійснення професійної діяльності в окремо вибраному напрямку, що в своїй основі містить кращі традиції традиційної педагогічної теорії і практики, які доповнюються новітніми інноваційними пошуками в галузі педагогіки, психології та інформаційно-комунікаційних технологій. Тому впровадження тьютерської технології як засобу реалізації принципу індивідуалізації в освіті дає зрозуміти, що в основу діяльності тьютора в сучасних умовах покладено зв'язок розвитку, досвіду та індивідуальної траєкторії в освіті, яка складається з конкретних дій здобувача освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Койчева Т. І. Підготовка майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей як тьюторів для системи дистанційної освіти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04. Одеса, 2004. 20 с.
2. Кухаренко В.М. Дистанційний навчальний процес: навч. посіб. Київ: Міленіум, 2005. 292 с.
3. Осадча К.П. Тьютерство як простір для педагогічної діяльності. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Богдана Хмельницького*. 2016. № 1 (16). URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewById/73494.pdf>. (дата звернення 08.10.2021).

Ищенко І.В.

викладач-методист,

*Фаховий педагогічний коледж Хортицької національної академії Запорізької
обласної ради,
м. Запоріжжя*

Іваннікова А.І.

*здобувач освіти 2 курсу групи Г сп. 013 Початкова освіта,
Фаховий педагогічний коледж Хортицької національної академії Запорізької
обласної ради,
м. Запоріжжя*

ШВЕДСЬКА ШКОЛА: РОБОТА З ДІТЬМИ З ІНШИХ КРАЇН

У сучасному світі, охопленому глобалізацією та швидким технологічним розвитком, розуміння та взаємодії з дітьми з різних країн стає надзвичайно важливим аспектом. Співпраця та ефективна комунікація з молодшими поколіннями із різних культур та традицій стають викликом для сучасних педагогів та соціальних працівників. Розробка методів і стратегій, які сприятимуть успішному взаєморозумінню дітей з різних культур у навчальному та соціальному середовищі, є актуальним завданням, щоб створити гармонійне та сприятливе середовище для всіх дітей, незалежно від їхнього культурного походження.

Сьогодні у зв'язку з зростанням кількості дітей, які перебувають в інших країнах, освітній процес має адаптуватися до нових реалій. Розвиток дитини - це динамічний, інтерактивний процес. Кожна дитина унікальна у взаємодії з навколишнім світом, і те, що вони викликають та отримують від інших та навколишнього середовища, також формує їхнє мислення та поведінку. Діти, які виростають у різних культурах, отримують від свого оточення конкретні внески. З цієї причини існує величезна кількість культурних відмінностей у переконаннях та поведінці дітей [1].

Візьмемо до прикладу шведську систему освіти, котра відома своєю відкритістю та підтримкою для дітей з різних культур та національностей. Отримання шкільної освіти є як правом, так і обов'язком. У Швеції відвідування школи є обов'язковим з того року, коли дитині виповнюється шість, до закінчення останнього класу базової школи або до досягнення 18-річчя.

Обов'язкова шкільна освіта означає, що діти повинні відвідувати школу, якщо немає поважної причини не робити цього. І батьки, і школа несуть

відповідальність за те, щоб діти відвідували навчання. Навчання у звичайній або адаптованій гімназії не є обов'язковим.

Навчання у дошкільному класі, базовій школі, спеціальній школі, гімназії або адаптованих закладах базової і гімназійної освіти є безкоштовним.

Шкільна освіта регулюється законами, які забезпечують дітям і молоді найкращі умови для розвитку. Школа повинна враховувати потреби учнів. Органом, що стежить за забезпеченням якісної освіти в безпечному середовищі для всіх учнів шведських шкіл, є Управління шкільної освіти. Школа повинна адаптувати викладання до потреб учня. Приклади додаткової адаптації:

- допомога у плануванні шкільного дня
- чіткіші інструкції
- адаптовані навчальні матеріали
- спеціальний педагог, який підтримує учня протягом певного часу.

Якщо додаткової адаптації недостатньо, учень може отримати спеціальну підтримку. Наприклад:

- регулярний контакт зі спеціальним педагогом протягом тривалого часу
- зарахування до спеціальної навчальної групи
- асистент, який допомагає учню протягом навчального дня

Діти також можуть отримувати навчальні консультації (studiehandledning) рідною мовою або мовою, якою дитина навчалася раніше. Консультації потрібні для того, щоб дитина змогла використовувати отримані раніше знання з різних предметів.

У шведських школах великий акцент робиться на створенні сприятливого середовища для всіх учнів, незалежно від їхнього етнічного походження чи мови.

Школа "Ystad Gymnasium", в якій навчаюся протягом двох років паралельно з навчанням у педагогічному коледжі, з чисельністю студентів близько 1600 осіб, пишається своєю різноманітністю, яка включає в себе представників всіх національностей, серед яких і п'ять учнів з України. Новоприбулі учні отримують підтримку через спеціальні програми та класи, які допомагають їм вивчити шведську мову та швидше адаптуватися до нових умов. У школі існують індивідуальні програми, спрямовані на забезпечення оптимального навчання та розвитку. Тут прагнуть надати кожному учневі те, що йому потрібно, і допомагають врахувати його особливості та можливості. Індивідуальні програми є спеціально адаптованою освітою для людей з обмеженими можливостями. Програма розрахована на чотири роки і може бути розроблена відповідно до потреб та обставин кожної людини.

У Ystad Gymnasium велика увага приділяється розвитку ефективних засобів комунікації між студентами з різних країн. Школа прагне створити відкрите та підтримуюче середовище для всіх своїх учнів. Студенти мають можливість об'єднуватися в міжнародні класи та групи, що сприяє активній комунікації та обміну ідеями між учнями з різних країн. Це створює невимушену атмосферу, де студенти можуть вільно ділитися своїм досвідом та взаємно навчатися. Мовні курси та тандемні програми є ще одним ефективним способом сприяти взаєморозумінню між студентами. Вони можуть обмінюватися мовними навичками та вивчати особливості культур один одного, що збагачує їхній освітній досвід. Міжнародні проекти та виставки стають площею для спільної роботи та обміну ідеями. Студенти можуть взяти участь у спільних ініціативах, що розвиває їх творчі здібності та підвищує міжкультурну свідомість.

В школі вважають, що різноманіття - це наша сила, і пишаються тим, що існує велика кількість середовищ, де кожен учень відчувається важливим та підтриманим. Це допомагає не лише в навчанні, а й в особистісному зростанні кожного учня.

Також треба не забувати про громадянські та соціальні навички, пов'язані з концепціями демократії, справедливості, рівності, прав людини, благополуччя та здорового способу життя, розуміння рівних прав і можливостей.

Отже, в роботі з дітьми з інших країн важливо створювати освітні програми, спрямовані на розвиток громадянських та соціальних компетентностей. Це включає формування толерантного ставлення, усвідомлення рівних прав та розмаїття культур. Забезпечення індивідуальних підходів та підтримка національної ідентичності допомагають учням ефективно інтегруватися та сприяють їхньому розвитку як громадян світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Як культура впливає на розвиток дітей: веб-сайт. URL: Як культура впливає на розвиток дитини - InnerSelf.com

Кавецький В.Є.

кандидат педагогічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри педагогіки і психології та інклюзивної освіти, Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Тернопіль

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІДЕЇ КОМАНДОТВОРЕННЯ В ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ

Трансформаційні зміни, що відбуваються в усіх галузях функціонування суспільства безпосередньо впливають на діяльність освітніх закладів. Реалізація освітніх завдань в умовах воєнного стану вимагає, насамперед, згуртування педагогічного колективу, налаштованості окремих освітян на конструктивну співпрацю, яка є запорукою досягнення успіху. Тож для ефективної діяльності освітнього закладу в умовах нових суспільних викликів керівнику необхідно спрямувати свої зусилля на ефективне командотворення.

Ж. Ремпель командотворення розглядає як процес, що забезпечує перехід групи на більш високий рівень згуртованості; як сукупність різних групових характеристик, що відображає ступінь інтеграції групи; як спеціально організовані заходи, спрямовані на підвищення групової згуртованості [4]. В. Горбунова під командотворенням розуміє певні конструктивні перетворення, які призводять до того, що група стає командою, тобто переходить на вищий щабель розвитку, на якому істотно зростає ефективність діяльності. Головною метою командотворення є забезпечення, творення і розвиток таких умов, які б вели до зростання продуктивності та загальної ефективності команди [1]. Л. Пастух командотворення в освітянській галузі визначає як особливий метод управління колективом педагогів закладів освіти, зорієнтований на створення ефективної команди, члени якої спрямовані на досягнення єдиної мети, на взаємодію, взаємодоповнення один одного, підтримку, на діяльність, яка будується на засадах компетентності, рольової доцільності та взаємнорозподіленої відповідальності що дає змогу ефективно реалізовувати їх енергетичний, інтелектуальний і творчий потенціал [3]. Отже важливо створити належні умови для гуртування педагогів, налагодження ефективної взаємодії між окремими учасниками освітнього процесу, що сприятиме конструктивному розв'язанню педагогічних завдань.

При організації діяльності в освітніх закладах із командотворення педагогічних колективів доцільно орієнтуватися на специфічні характеристики

функціонування команди:

1. Консолідована спільність. Необхідність не лише займатись однаковою діяльністю – а ще й такою, що вимагає консолідації, поєднання усіх можливих і необхідних ресурсів, злиття в одне ціле знань, умінь, емоцій, прагнень, мрій, дій.

2. Вирішення спільного завдання. Команда завжди створюється під певний продукт. Саме його розробка, творення та впровадження і є тим завданням, без якого втрачається сенс спільної консолідованої праці.

3. Синергетичний, чи командний ефект. Гуртом люди розв'язують задачі краще, ніж кожен із них окремо – його проста у формулюванні й складна в досягненні сутність. У теорії існують надскладні математичні формули підрахунку позитивної синергії, зокрема, Р. Аутрей пропонує враховувати продуктивність, здібності, професійну компетентність кожного в команді, прагнення конкурувати з іншими, механізми стимуляції праці та розбудови кар'єри, що їх застосовує керівництво, та ще з десятків інших показників [1].

Якщо розглянути ці характеристики через призму діяльності педагогічного колективу, то слід ураховувати, його специфіку, а саме, відносну автономну діяльність кожного педагога, наявність інших суб'єктів освітнього процесу і поліфункціональність педагогічної професії. Водночас аналіз спільних діяльностей педагогів часто фіксує наявність означеного синергетичного ефекту.

При визначенні напрямів згуртування колективу закладу освіти слід ураховувати теоретичні підходи з питань командотворення. О. Долженков і О. Сакалюк наводять таку класифікацію цих підходів:

– підхід, центрований на розвиток й узгодженні цілей команди – командоутворення визначається як розвиток здатності групи людей досягати своїх цілей;

– інтерперсональний підхід або підхід, орієнтований на аналіз процесів і поліпшення міжособистісних взаємин, – процес командоутворення спрямований на збільшення міжлюдських обмінів групи й ґрунтується на припущенні, що за рахунок цього команда зможе функціонувати більш ефективно;

– рольовий підхід командоутворення – це поліпшення роботи команди за рахунок збільшення ясності ролей, у результаті чого кожен член команди знає, яка його роль і які ролі інших, які очікування є в нього щодо інших і в інших щодо нього;

– підхід до командоутворення, центрований на розв'язанні проблем, – команда стає більш ефективною в результаті спільного розв'язання проблем усіма учасниками команди, тобто в процесі командоутворення члени команди

визначають головні проблеми, займаються їх пропрацюванням та активно планують свою діяльність [2].

В. Горбунова також при аналізі підходів до розв'язання питання командотворення за основу класифікації взяла критерій орієнтації або ж на взаємини всередині команди, або ж спрямованість на результативність. Відповідно виокремленні:

1. Діяльнісно-орієнтовані моделі командотворення. Кінцева мета командотворення – це зростання потужностей, творчих ідей, якості роботи, переліку послуг та іншого, задля чого команда створювалась. Психологічний сервіс у такому центрованому на результаті командотворенні є дещо редукованим і зводиться переважно до функціональної регуляції взаємин. Команда розглядається як годинниковий механізм, в якому кожен гвинтик та трибок має займати своє місце й виконувати призначену функцію.

2. Суб'єкто-орієнтовані моделі командотворення. Абстрагування від предмета діяльності команди, коли ніяк не враховується, що саме і з якою метою робить команда. Головне інше – гармонійні взаємини, відчуття комфорту, задоволення потреб у спілкуванні, позитивний клімат.

3. Інтегративні моделі командотворення. Варіант, за якого враховуються і взаємини, і індивідуальні особливості кожного з учасників команди, і, власне, зміст того, що робить, та для чого вона була створена. Найвідоміша з таких моделей, щоправда, переважно у роботі з командами проєктів та волонтерськими командами – темоцентрована інтеракція Р. Кон. В її основі – трикутник, вписаний у коло, що символізує збалансованість рівноважливих для команди речей: Я (персоналії), Ми (взаємини) і Тема (предмет роботи) [1].

При розв'язанні питання командотворення в закладах освіти необхідно орієнтуватися як на створення сприятливого психологічного клімату, конструктивних взаємин між усіма учасниками освітнього процесу так й на ефективне розв'язання актуальних освітніх завдань. Також освітнім менеджерам необхідно спрямовувати зусилля на формування і розвиток навичок командної роботи (team skills), які є основою системи впровадження командного менеджменту; формування командного духу (team spirit), тобто сукупності психологічних феноменів, що характеризують неформальні відносини співробітників до колег і організації; формування команди (teambuilding) – дії з підбору, оптимізації структури команди і функціонально-рольового розподілу [5].

Підсумовуючи, слід зазначити, що розв'язання питання командотворення педагогічних колективів сприятиме ефективному функціонуванню закладів освіти і виконанню поставлених завдань в умовах нових суспільних викликів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горбунова В. В. Психологія командотворення: Ціннісно-рольовий підхід до формування та розвитку команд: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 380 с.
2. Долженков О. О., Саклюк. О. О. Командотворення як метод управління колективом у закладі освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 10. Т. 2. С. 171–176.
3. Пастух Л. В. Командотворення як важливий напрям управління закладами загальної середньої освіти в умовах реалізації концепції «Нова українська школа». *Актуальні проблеми психології*. 2020. Том І. Випуск 57. С. 50-58.
4. Ремпель Ж. О. Концептуальні підходи до розуміння феномену «командотворення». *Проблеми сучасної психології* : зб. наук. праць. 2015. № 2(8). С. 192–198.
5. Формування команд. URL: <https://learn.ztu.edu.ua/mod.resource.view>

УДК 37.013.3:168.552

Калашник М.В.

викладач суспільних дисциплін,

Комунальний заклад «Нікопольський фаховий педагогічний коледж»

Дніпропетровської обласної ради»,

м. Нікополь

ЛЮДИНОЦЕНТРИЗМ ЯК НАПРАВЛЯЮЧА СКЛАДОВА В СИСТЕМІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Мета статті розкрити сутність і завдання людиноцентризму в сучасному освітньому процесі, а особливо в умовах його цифровізації (дистанційного навчання) та застосування його принципів в професійній діяльності, розкрити основні підходи та напрями реалізації ідей філософії людиноцентризму як основної складової в діяльності викладача в системі освіти та взаємодії під час навчального процесу з здобувачами вищої освіти, а зокрема у формуванні ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців.

На сьогодні головним завданням державної політики в сфері освіти є особистіно орієнтована модель, завдання якої формування компетентного вибору с особистістю життєвого шляху та її подальший саморозвиток. Гуманізація освіти є одним з шляхів реалізації ідей людиноцентризму. Головну роль тут буде відігравати індивідуалізація навчання, що спрямована на кожного учасника освітнього процесу. Відповідно метою індивідуалізації навчання є формування та розвиток особистісних цінностей, їх підтримка та забезпечення механізмів самореалізації, саморозвитку, саморефлексії, саморегуляції, самозахисту, самоосвіти та самовиховання, необхідних для становлення самобутнього особистісного Я-образу, створення оптимальних умов для становлення особистості як суб'єкта діяльності та суспільних

відносин[3, с. 357]. Тобто, людини як повноцінного члена суспільства та кваліфікованого фахівця в професійній діяльності – вчитель.

Сучасний етап розвитку суспільства ставить перед вітчизняною системою освіти цілу низку принципово нових проблем, серед яких особливо слід відмітити необхідність підвищення якості освіти, в контексті її інтеграції в світовий науково-освітній простір. Особливо на освітній процес вплинула війна, внісши свої корективи. На сьогодні більшість здобувачів вищої освіти змушені навчатися дистанційно, або в змішаній формі. Звичайно, це впливає на якість процесу отримання знань, і його результат. Адже, значною мірою зростає роль самостійної роботи і втрачається принцип людиноцентризму як провідного для побудови суб'єкт-суб'єктних відносин викладача та студента. Не стільки проблема в тому, що зростає обсяг самостійної роботи, а в тому, що відбуваються зміни в психологічному стані студента. З'являється апатія до участі в соціальних процесах, зникає впевненість у своєму майбутньому, втрачається бажання до отримання знань. Тому, сьогодні, саме від викладача залежить формування нового типу особистості і подолання тих труднощів які існують в реаліях сьогодення. Тож перед освітою, щонайперше, постає питання, яким буде майбутнє. Хто його створюватиме – люди, які здатні лише руйнувати, чи ті, хто розбудовуватиме надбане, створюватиме нове, бережно ставлячись до природи загалом і до людини зокрема. Для того щоб людині ефективно адаптуватись у цьому світі, необхідні знання, передусім, про саму себе. Поліпшення якості освіти може відбутися тоді, коли саме освіта торкнеться глибинних процесів розвитку людини, її менталітету, інтелекту і мислення [4, с.30].

Мало побороти відстань між засвоєними знаннями й діяльністю людини, потрібно зробити знання основою всієї її поведінки і життя у будь-якій сфері. Для такої людини навчання, отримання нової інформації є сутнісною рисою способу життя[1, с. 150] . Адже світ щодня змінюється, з'являється нова інформація, нові знання. Але на сучасному етапі не достатньо забезпечити людину знаннями щоб вона могла реалізувати себе в житті як особистість та як фахівець в професійній діяльності. І як зазначає В. Кремень відбувається «перехід до нової парадигми розвитку, коли не технології, не економіка, а людина в її новій якості стане метою і смислом прогресу. Так виникає і стверджується людиноцентризм – нова стратегія поступу суспільства, в основі якої не накопичення матеріальних благ і цінностей, а орієнтація на цінності духовні, на знання, культуру, науку, без яких життя втрачає смисл і перспективу» [3, с.320]. У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки найпершим ключовим напрямом державної освітньої політики названо реформування системи освіти на основі філософії «людиноцентризму»

як стратегії національної освіти [5, с. 3]. Отже, освіта України спрямована на гуманізацію, що передбачає її співзвучність із сучасними тенденціями пізнання – з людиноцентризмом.

Тому людиноцентризм водночас є новою якістю інноваційного мислення людини, котра переважає масштаби гуманізму та виходить за межі філософської антропології [1, с. 8]. Перехід до нового «людиноцентриського» та ціннісно-орієнтованого суспільства можливий лише за умови переосмислення базових засад та орієнтирів побудови, функціонування й розвитку соціальних інститутів, зокрема національної системи освіти [3, с. 499].

Про актуальність підготовки викладачів, здатних здійснювати навчання майбутніх фахівців на гуманістичних засадах, свідчать численні публікації останніх років. Також сутність людиноцентризму як домінуючого принципу сучасної педагогічної науки розкрита у наукових працях сучасних учених: В. Андрущенко, Л. Губернського, В. Кременя, В. Лутая, В. Огнев'юка, П. Сауха. Науковці зазначають, що демократизація і гуманізація сучасних суспільств зумовила піднесення значення окремої людини, посилила вимоги до її особистої компетентності та самодостатності [2, с. 39].

Як було зазначено вище, людиноцентризм – це прояв гуманістичних тенденцій в освіті, науці та інших життєвих сферах. Як зазначає В. Кремень, «Сучасний стан людського буття в його духовних вимірах фіксує стадію його переходу від локально-стабільного до інтегративного рівня. Це той «гострий» період суспільної історії, коли відбувається зміна духовно-культурної свідомості цивілізації, що обумовлює необхідність переорієнтації освіти на нові виміри духовності людини. Формування навичок які необхідні для продуктивної, успішної життєдіяльності покладаються, в першу чергу, на освітню систему, зокрема, на ланку вищої освіти, адже саме вона формує професійні навички та характеристики, які в подальшому і визначатимуть, чи буде людина успішною і пристосованою до темпу життя, чи ні. [4, с. 32]. У центр освіти, в широкому сенсі слова, ставиться той, хто навчається, а не той хто навчає. Найважливі завдання – прищепити студенту вміння й навички пов'язані з пошуком інформації та самостійною роботою з нею. А навчити цьому, передати навички має викладач, тому реалізація людиноцентристського підходу безпосередньо залежить від індивідуально-гуманістичної спрямованості його особистості, адже не можливо навчити тому, чого не вмієш сам [4, с. 35].

Іншим шляхом реалізації людиноцентрованої освіти є індивідуалізація, де це поняття конгруентне суті та змісту «особистісно орієнтованої освіти». Індивідуалізація навчання в загальному розумінні розглядається як пристосування навчальних впливів до індивідуально-психологічних

особливостей кожного студента з одного боку й створення сприятливих умов для розвитку спеціальних здібностей і можливостей студентів, з другого [2, с. 40].

Отже, гуманістична спрямованість – найголовніша характеристика майстерності викладача, яка спрямована на особистість іншої людини, утвердження словом і працею найвищих духовних цінностей, моральних норм поведінки й відносин. Для педагога провідною є орієнтація на головну мету за гармонійної узгодженості всіх інших: гуманізації діяльності, гідного самоутвердження, доцільності засобів, врахування потреб студентів. Лише за умови почуття відповідальності за майбутнє покоління, усвідомлення мети і великої любові до своєї справи формується професійна майстерність викладача.

Проаналізувавши такі поняття як «людиноцентризм» та «індивідуальногуманістична спрямованість», можемо сказати, що вони є нерозривно пов'язаними між собою в процесі гуманізації освітньої системи сьогодення. Можна сказати що, неможливо розглядати одне без іншого, адже вони взаємодіють та взаємо проникають на всіх освітніх рівнях, і є значущим складником діяльності викладача вищого навчального закладу. Реалізовувати гуманістичну парадигму можна лише за умови докорінної перебудови освітньої системи, і першою ланкою цієї перебудови має стати викладач. Викладач – як приклад для студента, партнер, наставник, той до кого можна прийти за порадою як з питань професійного змісту, так і різноманітних життєвих ситуацій. Реорганізація освіти, перехід до гуманізації і демократизації, орієнтація на формування конкурентоспроможної особистості, а не тільки на просту передачу знань, пред'являє принципово нові вимоги до особистості педагога[3, с. 480].

Викладач закладу вищої освіти – елемент навчально-виховного процесу, який за специфікою своєї професійної діяльності повинен мати сукупність універсальних якостей. Він повинен мати хист оратора, аналітика, організатора, психолога, володіти суворою логікою педагогічного процесу і виховання, бути обізнаним фахівцем у своїй галузі, а також – мати високий рівень загальної ерудованості. Особливо, якщо мова йде про підготовку майбутніх педагогів, які також повинні стати зразком для своїх вихованців.

Отже, викладач як суб'єкт навчального процесу, який по суті є його організатором, повинен мати індивідуально-гуманістичну спрямованість для ефективної роботи зі студентами в умовах нової системи освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. Київ: Грамота, 2005. 447 с.

2. Бойко А. І. Людиноцентризм як принцип особистісно орієнтованого навчання. *Вища освіта України*. 2008. № 4. С. 37–43.
3. Кремень В. Г. Філософія національної ідеї: Людина. Освіта. Соціум. Київ: Грамота, 2010. 576 с.
4. Хоменко А. В. Ідивідуально-гуманістичний підхід у вихованні особистості. *Педагогічні науки: збірник наукових праць*. Випуск 2(58). 2013. С. 29-36.
5. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page#Text> (дата звернення: 09.02.2024) .

УДК 378.147

Качура К.М.

*кандидат економічних наук,
викладач суспільних дисциплін,*

*Комунальний заклад «Нікопольський фаховий педагогічний коледж»
Дніпропетровської обласної ради»,
м.Нікополь*

ЄВРОПЕЙСЬКА МОДЕЛЬ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ ЯК ФАКТОР ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Конституційно визначений курс на європейську та північноатлантичну інтеграцію України актуалізує завдання розробки та впровадження відповідної моделі громадянських компетентностей українців. Сучасний стан громадянської освіти та виховання в Україні характеризується формуванням переважно фрагментарних соціальних, політико-правових та економічних знань. Європейські цінності, модель європейського громадянства є привабливими для значної частки українського суспільства, проте недостатньо усвідомленими нашими співгромадянами. Розв'язанню цієї проблеми сприятиме впровадження сучасної європейської моделі громадянської освіти. Саме тому концептуальні засади громадянської освіти в Європі потребують всебічного вивчення та адаптованої імплементації в освітній простір України.

Європейськими науковцями, освітянами та громадськими діячами за останні десятиліття розроблена актуальна модель громадянської освіти, яка передбачає перехід від поняття “Civics education” (формування знань у галузі соціології, політології, історії, права, економіки) до сучасного поняття “Citizenship education” (формування громадянськості як інтегрованої компетентності). Тобто, передбачається перехід від когнітивної моделі громадянської освіти, спрямованої на засвоєння бази суспільних знань, до діяльній моделі формування особистісних громадянських компетентностей, як передумови активної суб'єктності громадянина в соціально-економічному та політичному житті демократичного суспільства.

Метою цієї публікації є визначення оновлених концептуальних засад, цілей та основних ідей актуальної моделі європейської громадянської освіти та визначення завдань щодо її імплементації в освітню діяльність вітчизняних закладів фахової передвищої освіти в контексті завдань євроінтеграції.

Обрана нами тема висвітлюється в документах відповідних європейських інституцій, дослідженнях і публікаціях вітчизняних та зарубіжних авторів. Проблема модернізації громадянської освіти присвячені документи Ради Європи і Європейського Союзу: Хартія Ради Європи з освіти для демократичного громадянства й освіти з прав людини (2010 р.), Рамка компетентностей для культури демократії (2018 р.), Рекомендація 1346 (1997 р.) з освіти з прав людини, Рекомендації 59 (1999 р.) «Європа 2000 – молодіжна участь: роль молодих людей як громадян», Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи 12 (2002 р.) з виховання демократичної громадянськості, Декларація європейських міністрів освіти про інтелектуальну освіту в новому європейському контексті (2003 р.), Рекомендації 1849 (2008 р.) з просування культури демократії і прав людини через освіту вчителів.

Питання впровадження актуальної моделі європейської громадянської освіти розглядаються в працях зарубіжних науковців: Александер Е., Вельцель К., Голлоб Р., Гордон Т., Девіс І., Дьюер К., Інґелхард Р., Крапф П., Лістер Р., Росс А., Хан К., Хаддлестон Е. та ін.

Вивченню європейського досвіду громадянської освіти та питанням його імплементації в українські освітні та суспільні практики присвячені роботи сучасних українських дослідників: Н.Амельченко, І.Бех, О.Василенко, О.Гриценчук, І.Жадан, Т.Клинченко, Г.Мелеганіч, О.Пометун, Т.Ремех, М.Соннова, О.Савченко, О.Сухомлинська, І.Ткаченко та ін.

Переходячи до викладення основного змісту публікації, зазначимо, що європейська інтеграція національної системи громадянської освіти ґрунтується на нормативно-правовій базі, яка постійно удосконалюється. Серед законодавчих та нормативних документів зазначимо Конституцію України, законодавство України про освіту, Концепцію розвитку громадянської освіти в Україні (в редакції, затвердженій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08 жовтня 2022 року № 893-р), Стратегію розвитку громадянської освіти до 2030 року, Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та ін.

Еволюція ідей європейської громадянської освіти наведено в таблиці 1.

Еволюція цілі та ідей громадянської освіти в Європі [8]

Civics education	Citizenship education
Ціль: сформованість теоретичних знань в галузі суспільних наук	Ціль: сформованість громадянської компетентності та досвіду громадянських практик (активностей)
Замкненість змісту на інтересах держави	Позадержавний зміст, пріоритет громадянського суспільства
Теоретичні знання про суспільство, політику, економіку, управління	Громадянська активність та участь в управлінні державою і суспільством
Теоретичне навчання	Навчання через практики
Досконала представницька демократія	Демократія компетентної участі

Ключовими поняттями сучасної концептуальної моделі «Citizenship education» є:

Позадержавний зміст. Розширення спектру громадянської освіти від прав людини та участі в політичних процесах до міжкультурної комунікації та екологічного виховання.

Громадянська активність та участь в управлінні. Безперервність громадянської освіти протягом життя, розширення спектру навичок громадянськості, здатність їх застосування в громадській діяльності (від участі в шкільному самоврядуванні до активності та ініціативності в місцевому, регіональному та державному управлінні), свідомо соціальна відповідальність особистості.

Навчання через практику. Формування знань, умінь, навичок та цінностей через моделювання та вирішення практичних ситуацій, ініціативність та залучення до різних видів суспільно-політичної діяльності, широке використання інноваційних методів та технологій навчання (дискусії, тренінги, обговорення, тощо), заохочення здобувачів освіти до діяльності інститутів громадянського суспільства.

Демократія компетентної участі. Ідеологія актуальної моделі громадянської освіти передбачає поступове звуження функцій представницької демократії (як вважається застарілою) при розширенні функцій інститутів прямої демократії (законодавчої, виконавчої, контрольної). Збільшення питомої ваги політичних рішень, що можуть прийматися через референдуми, громадські слухання та дискусії, петиції, народну ініціативу. Формування механізму відкликання неефективних державних менеджерів та функціонерів.

Концепція демократичної участі спрямована на подолання головних проблем сучасної держави та суспільства: корупції, лобіювання інтересів великого капіталу, маніпуляцій громадською думкою, порушенням прав

людини, засиллям споживчої культури, екологічними проблемами. Ефективна реалізація цієї концепції передбачає нову якість громадянських компетентностей та досконалу культуру громадянськості.

Нова редакція Концепції розвитку громадянської освіти в Україні передбачає подолання фрагментарності громадянської освіти, формування єдиного бачення змісту громадянських компетентностей та розкриття їх структури у стандартах освіти, вдосконалення підготовки вчителів до забезпечення здобуття громадянської освіти на всіх її рівнях, визначає перелік основних громадянських компетентностей та індикатори ефективності реалізації Концепції [2].

Формат цієї публікації дозволив нам зробити лише стислий виклад ідеології нової європейської громадянської освіти і дійти наступного висновку:

Програма навчання демократичному громадянству та правам людини – “Education for Democracy citizenship and Human Rights education – EDC/HRE”, яка ініційована Радою Європи і успішно реалізується в 47 країнах, базується на Хартії Ради Європи з освіти у сфері демократичного громадянства та прав людини, має стати предметом вивчення та впровадження в систему громадянської освіти України, і, зокрема, складовою підготовки педагогічних працівників для Нової української школи.

Освітньо-професійні програми підготовки фахових молодших бакалаврів педагогічних спеціальностей потребують включення освітніх компонентів, що забезпечать формування багатовимірної європейської моделі компетентного громадянства в гармонійному поєднанні його політико-правового, соціального, економічного і культурного аспектів. Адже розвинуті громадянські компетентності вчителів мають стати визначним чинником формування національної і європейської ідентичності та громадянськості здобувачів освіти.

Механізм імплементації презентованої в публікації моделі громадянської освіти є предметом подальших досліджень автора.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про освіту». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/893-2022/96D%1%80>
3. Хартія Ради Європи з освіти для демократичного громадянства й освіти з прав людини. URL : <http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali>
4. Рамка компетентностей для культури демократії. Том 1. Контекст, концепції та модель. URL : <https://rm.coe.int/rf-cdc-vol-1-/1680966746>

5. Практичні пропозиції щодо розвитку компетентностей для демократичного громадянства в Новій українській школі. URL : https://www.novadoba.org.ua/sites/default/files/files/PracticalRecommend_Dem_Competences_ukr.pdf

6. Освіта для демократичного громадянства : посіб. для підготов. вчителів з питань освіти для демократ. громадянства та освіти з прав людини. Київ: НАДУ, 2009. - 92 с.

7. Ремех Т.О. Сутність і структура громадянської компетентності учня нової української школи. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 2. С. 34-41.

8. Education for Democracy citizenship and Human Rights education. URL : <https://www.coe.int/en/web/edc>

УДК 37.091.3:811.111

Ковтун О.В.

*голова ЦК філологічних і суспільних дисциплін,
викладач іноземної філології,*

*Комунальний заклад «Нікопольський фаховий педагогічний коледж»
Дніпропетровської обласної ради»,
м. Нікополь*

РОЛЬ МУЛЬТИМЕДІА У ВИКЛАДАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ: ВІД ФІЛЬМІВ ДО ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ. ВИКОРИСТАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ ЕКСКУРСІЙ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ТА КУЛЬТУРИ

Опанувати комунікативну компетентність англійської мови, не перебуваючи в країні досліджуваної мови, справа дуже важка. Тому важливим завданням викладача є створення реальних і уявних ситуацій спілкування на занятті іноземної мови, використовуючи для цього різні методи і прийоми роботи (рольові ігри, дискусії, творчі проекти та ін.).

В Україні використовуються навчальні курси, а саме: «Get Ready», «Get 200», «Focus», «WOW», «Headway», «Streamline» [4, с. 35]. Елементи цих програм застосовують у процесі навчання загальноосвітніх та вищих навчальних закладів. Зокрема я користуюсь під час занять «Get 200» та «Focus». Зміст вказаних курсів сприяє формуванню та розвитку комунікативної компетенції студентів, підвищенню мотивації до вивчення мови та є невичерпним джерелом навчального матеріалу. [5, с.34].

Використання відео- та аудіозаписів ще є засобом гармонізації взаємин, мети, намірів, уявлень, думок усіх учасників навчального процесу. Така гармонізація забезпечує зберігання їхнього емоційного сприйняття навчальної дійсності і реагування на цю дійсність, що забезпечує створення оптимального психологічного клімату для здобуття найкращих результатів.

Діяльність кожної людини пов'язана з великою кількістю психологічних чинників. Психологи стверджують, що саме використання аудіо- та відеоматеріалів у навчальному процесі значно покращує кінцеві результати і значно більше спонукає здобувачів освіти до комунікативної діяльності. Беручи до уваги зацікавленість студентів засобами масової інформації, які є для них більш видовищними та здатними викликати інтерес і підтримувати увагу досить тривалий час, використання фрагментів відеозаписів та звуковий запис спонукає до дії зорові та слухові центри людини, які в свою чергу, впливають на процес засвоєння та запам'ятовування матеріалу.

Інтерактивні вправи на основі відео-матеріалів. Зараз ми можемо використовувати різноманітні інтерактивні вправи на основі відео, такі як опитування, обговорення та завдання, які допомагають стимулювати активну участь студентів у процесі вивчення [3, с.34].

Підвищення мовленнєвих навичок через віртуальні тури та відеоконференції. Використання віртуальних турів дозволяє студентам «відвідувати» англomовні країни, а відеоконференції надають можливість спілкуватися з носіями мови, що сприяє розвитку мовленнєвих навичок та впровадженню практичного аспекту навчання.

Віртуальна реальність: нові горизонти в навчанні англійської. З останніми технологічними досягненнями, віртуальна реальність (VR) стала доступною для викладачів. Вона дозволяє створювати іммерсивні сценарії для вивчення мови, де студенти можуть взаємодіяти з віртуальним оточенням та розвивати комунікативні навички в реальному часі.

Переваги та виклики використання мультимедіа на заняттях англійської мови:

Переваги:

- Збільшення мотивації та зацікавленості студентів.
- Розвиток навичок мовленнєвої діяльності: слухання, читання, мовлення та письма.
- Застосування сучасних технологій для покращення занять.

Недоліки:

- Необхідність доступу до технічних засобів для всіх студентів.
- Ризик відволікання від основної мети заняття.
- Потреба в підготовці викладача до ефективного використання мультимедіа.

Рекомендації для успішного використання мультимедіа:

- Спільне планування та обговорення зі студентами цілей використання мультимедіа.

– Використання різноманітних джерел: відео, аудіо, інтерактивні завдання.

– Оцінка та адаптація матеріалів під потреби конкретної групи студентів.

Використання мультимедіа у викладанні англійської мови не тільки розширює можливості навчання, але й створює захопливий та ефективний контекст для отримання знань. З фільмів до віртуальної реальності, ми маємо можливість творити унікальні та захопливі заняття, які сприяють глибокому засвоєнню англійської мови та розвитку критичного мислення студентів.

Сучасна освіта вимагає нових підходів, і віртуальні екскурсії стають важливим інструментом для залучення студентів та поглиблення їх розуміння англомовного світу.

Віртуальні екскурсії як засіб іммерсивного вивчення. Віртуальні екскурсії дозволяють студентам перенестися в аутентичне середовище, навіть не покидаючи аудиторії. Це створює іммерсивний досвід, який сприяє емоційному відгуку та активному вивченню мови та культури.

Засвоєння лексики через віртуальні подорожі. Використання віртуальних екскурсій дозволяє студентам вивчати нову лексику у контексті, що призводить до кращого запам'ятовування та використання слів у реальних ситуаціях.

Розвиток навичок сприйняття на слух. Відтворення аутентичних звуків та мовлення носіїв мови під час віртуальних екскурсій покращує аудіальне сприйняття студентів і допомагає адаптуватися до різних голосових акцентів.

Вивчення культурних особливостей через віртуальні враження. Віртуальні екскурсії відкривають для студентів можливість пізнати культурні аспекти англомовних країн: традиції, обряди, історію та сучасний спосіб життя.

Сприяння міжкультурному спілкуванню. Студенти можуть взаємодіяти з представниками англомовних культур через віртуальні зустрічі та діалоги, що розширює їхні міжкультурні навички та розуміння.

Освіта в стилі гри. Віртуальні екскурсії можна створювати у форматі квестів або ігор, що робить процес вивчення більш захопливим та мотивуючим для студентів.

Рекомендації щодо використання віртуальних екскурсій:

- Визначте конкретні цілі та завдання для віртуальної екскурсії.
- Підготуйте матеріал для аналізу та обговорення.
- Забезпечте доступ до необхідних технічних засобів та ресурсів.

Використання віртуальних екскурсій не лише робить заняття більш цікавими, але й активно залучає студентів до вивчення англійської мови та розвитку їхньої культурної компетентності. Навчання через враження допомагає

сформувати стійкий і глибокий інтерес до мови та сприяє її ефективному засвоєнню.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бичкова Н.І. Типологія відеофонограм для навчання усного іншомовного спілкування. *Методика викладання іноземних мов*. Київ: Освіта, 1992. Вип.21. С.68-71.
2. Верисокін Ю.І. Відеофільм як засіб підвищення мотивації учнів. *Іноземна мова в школі*. 2003. №5-6. С.31-34.
3. Яхунов Т.О., Верисокін Ю.І. Типологія кіноінформації та її використання для навчання лексики соціокультурним компонентом. *Іноземні мови*. 2000. №3. С.33-36.
4. MacAndrew Richard. *Window on Britain 2*. Oxford University Press, 2010. 48с.
5. Rosinska Marta, Edwards Lynda. *Get 200*. Macmillan Education, 2016.169с.

УДК 37.08:371

Коренкова Н.О.

викладач фізичного виховання,

Комунальний заклад «Нікопольський фаховий педагогічний коледж»

Дніпропетровської обласної ради»,

м. Нікополь

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ПІД ЧАС ОНЛАЙН ЗАНЯТЬ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Проблеми навчальної мотивації у студентської молоді під час дистанційної освіти полягає у тому, що відсутність особистого контакту з викладачем вимагає значної самоорганізації та самодисципліни від здобувача освіти. Особливої актуальності дана проблема набула за останні два роки, коли в нашій країні ведуться активні бойові дії та практично всі навчальні заняття перейшли у дистанційний формат.

В умовах дії воєнного стану в Україні стала нагальна потреба у визначенні форми організації освітнього процесу. Зважаючи на реальну загрозу життю та безпеці учасників освітнього процесу внаслідок збройної агресії й оголошення в Україні воєнного стану, було обговорено Наказ МОН України «Про деякі питання організації роботи закладів фахової передвищої, вищої освіти на час воєнного стану» від 07.03.2022 № 235 [2].

На основі проведеного аналізу досліджень провідних авторів була сформульована **мета дослідження**: провести теоретичний аналіз основних аспектів формування мотивації студентів педагогічного коледжу до самостійних

занять фізичною культурою та спортом під час дистанційної освіти в умовах бойових дій.

Вивчення та аналіз наукових джерел дозволяє відзначити, що в основі слова «мотив» лежить термін «рухати, штовхати». За визначенням Васильєва В. І. та Харченка Р. М., «мотив» означає [1, с. 17]:

1) спонукання до діяльності, пов'язані із задоволенням потреб суб'єкта; сукупність зовнішніх і внутрішніх умов, що викликають активність суб'єкта й зумовлюють її спрямованість;

2) предмет, що спонукає та визначає вибір спрямованості діяльності, заради якого вона здійснюється;

3) усвідомлена причина, що лежить в основі вибору вчинків особистості.

На нашу думку, мотивація визначається як ідеї, почуття і переживання, потреби та прояви, спонукання й нахили, бажання, звички, думки і почуття обов'язку, морально-політичні настанови та помисли, психічні процеси, стани й властивості особистості, предмети зовнішнього світу, установки і навіть умови існування.

Аналіз наукових джерел з проблеми мотивації до фізкультурної діяльності й спорту дозволяє говорити, що сила мотивації та види мотивації залежать від таких факторів, як: вік, рівень фізичного розвитку, залучення до тренувань, досвід та якість занять фізичною культурою, оточення, виховання, тип нервової системи студента та інших показників [4, с. 11-12].

Важливим є фактор залучення студентської молоді до онлайн навчання та стимуляція їх зацікавленості не лише приєднуватися до викладачів, а й створювати власний навчальний контент, україномовні онлайн навчальні курси з фізичної культури, записувати невеликі, до 1 хвилини, відеоролики. Даний напрямок формування мотивації до занять у студентів є важливим в сучасних освітніх умовах, так як розвиток онлайн-курсів виступає одним із найбільш актуальних напрямів удосконалення дистанційного навчання в сфері фізичної культури і спорту. Наприклад, як на це вказують Сазонова Т., Вороніна В., Вараскіна О., можна розглянути громадський проект масових відкритих онлайн-курсів Prometheus із власною онлайн-платформою, якій налічує аудиторію сотнями тисяч слухачів, пропонує десятки безкоштовних онлайн-курсів у різноманітних напрямках. Діє також проект EdEra (Educational Era), що створює онлайн-курси та освітній контент широкого спектра [3, с. 61].

Якщо здобувач освіти зацікавиться таким процесом, то це значно стимулює його самостійну освітню діяльність та націлює до розробки власного навчального контенту.

Виявлено, що найбільш ефективними методами в формуванні мотиваційної активності студентів та студентської молоді до дистанційного

навчання з фізичної культури і спорту є ті, які орієнтовані на самостійну роботу та творчий пошук.

Подальші перспективи розвитку дистанційного навчання в сфері фізичної культури і спорту можуть полягати у виконанні наступних дій: проведення етапу підготовчої роботи зі студентами до адаптації навчального матеріалу до умов дистанційного формату викладання, оволодіння інформаційними технологіями та підвищення рівня комп'ютерної грамотності як студентської молоді так і викладацького складу, вибір оптимальних методів підвищення мотивації та зацікавленості до онлайн навчання в дистанційному форматі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Васильєв В. І., Харченко Р. М. Проблема мотивації студентів ВНЗ до занять фізичною культурою та спортом. Наукові пошуки : зб. наук. пр. молодих учених. Вип. 12 / за ред. проф. А. А. Сбруєвої. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка. 2015. С. 15-21.
2. Про деякі питання організації роботи закладів фахової передвищої, вищої освіти на час воєнного стану : наказ Міністерства освіти і науки України від 07.03.2022 № 235. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0235729-22#Text>. (дата звернення: 01.02.2024)
3. Сазонова Т., Вороніна В., Вараскіна О. Дистанційна освіта: проблеми та перспективи : матеріали 54-ї науково-методичної конференції викладачів і аспірантів «Вища освіта в контексті глобальних викликів». Полтава : ПДАУ. 2023. С. 60-62. URL: <https://dspace.pdau.edu.ua/server/api/core/bitstreams/52da07fd-4a8d-4806-a4b6-482cf952bbf6/content> (дата звернення: 01.02.2024)
4. Хома Т. В. Педагогіка фізичного виховання і спорту: теоретикопрактичний супровід до самостійної роботи студентів: навчальний посібник. Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла». 2020. 104 с.

УДК 37.08:371.0 (477)

Коріняка В.В.

вчитель–дефектолог,

*Криворізька гімназія №46 Криворізької міської ради,
м. Кривий Ріг*

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ: РІВНІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ КОЖНОГО

Інклюзивне навчання стає все більш актуальним питанням у сучасній освіті, сприяючи створенню середовища, де кожен учень має рівний доступ до освітніх можливостей. Ця публікація пропонує конкретні практичні поради для вчителів, які бажають покращити інклюзивний аспект своєї педагогічної практики [1].

Інклюзивне навчання вимагає специфічних підходів та стратегій для забезпечення рівних можливостей для кожного учня. Нижче наведено

практичні поради, які можуть допомогти вчителям та педагогам в цьому процесі [1].

Основні принципи інклюзивного навчання

Інклюзивне навчання базується на кількох ключових принципах, серед яких:

1. *Повага до різниці*: Засноване на ідеї, що різниця – це норма, а не виняток. Інклюзивне навчання ставить перед собою завдання врахування та поваги до індивідуальних особливостей кожного учня.

2. *Безбар'єрне середовище*: Створення умов, що дозволяють кожному учневі вільно взаємодіяти з навколишнім світом, без обмежень та перешкод.

3. *Індивідуалізація*: Забезпечення кожному учневі індивідуального підходу, враховуючи його потреби та стиль навчання.

4. *Спільнота*: Створення взаємопідтримуючої та толерантної атмосфери, де діти вчаться спільно та розвивають навички співпраці [2].

Роль педагога в інклюзивному навчанні

Педагог грає важливу роль у впровадженні інклюзивного навчання. Він повинен мати глибоке розуміння особливостей кожного учня, бути готовим до використання різноманітних методів та прийомів навчання. Педагог повинен, бути відкритим до співпраці з іншими спеціалістами, батьками та учнями, забезпечуючи командну роботу для досягнення найкращих результатів.

Розробка ІПР

Розробіть індивідуальні навчальні плани для учнів із спеціальними освітніми потребами. Враховуйте їхні індивідуальні навчальні стилі, рівень здібностей та потреби для ефективного навчання. Не плануйте багато. Тільки те, що зможете реалізувати за рік навчання.

Використання різноманітних методів викладання

Застосовуйте різноманітні методи та підходи до викладання, такі як візуальні, слухові, кінестетичні. Це дозволить кожному учневі засвоїти матеріал, використовуючи свій власний спосіб сприймання інформації.

Робота в групах та партнерство

Організуйте роботу учнів у групах, де вони можуть взаємодіяти та підтримувати один одного. Партнерська робота сприяє розвитку соціальних навичок та взаєморозуміння.

Адаптація навчального матеріалу

Адаптуйте навчальний матеріал для відповідності потребам учнів. Використовуйте різні рівні складності завдань та матеріалів для забезпечення успіху для кожного учня.

Сприяння інклюзивній культурі в класі

Залучайте всіх учнів до спільних заходів та подій. Створюйте атмосферу поваги, толерантності та рівності в класній кімнаті.

Співпраця з батьками та інших педагогів

Встановлюйте ефективний зв'язок з батьками та іншими педагогами для обміну інформацією про прогрес та потреби учнів. Спільна робота сприяє створенню єдиної команди, спрямованої на підтримку всіх дітей.

Залучення додаткових ресурсів

Використовуйте додаткові ресурси, такі як спеціальні педагоги, консультанти чи асистенти, для підтримки учнів із спеціальними потребами.

Оцінювання за результатами

Здійснюйте оцінювання, враховуючи індивідуальні можливості та досягнення кожного учня. Дозволяйте їм демонструвати свої здібності та вміння в індивідуальний спосіб [3].

Отже, інклюзивне навчання є ключовим напрямом у сучасній освіті, спрямованим на створення справедливого та доступного середовища для всіх учнів. Впровадження інклюзивного підходу вимагає розуміння, терпіння та співпраці всіх учасників навчального процесу, але відкриває шлях до реалізації повного потенціалу кожної дитини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сміт А. Інклюзивна освіта: принципи та практика. Київ: Видавництво "Освіта" 2019.
2. Джонсон М. Індивідуалізація та диференціація в інклюзивному класі. *Інклюзивна освіта*. 2018. 15(2). С. 45-60.
3. Інклюзивне навчання: сучасні тенденції та перспективи. *Інклюзивна педагогіка*. 25 (4). С. 112-130.

УДК 378.11

Корман М. М.

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри психології і педагогіки та інклюзивної освіти, Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Тернопіль

ФОРМУВАННЯ МЕНЕДЖЕРА КРЕАТИВНОГО ТИПУ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОЇ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДИРЕКТОРА ОСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ

В умовах швидкого розвитку технологій, глобалізації ринку і конкуренції виникла необхідність швидкого реагування на зміни економічного середовища,

прийняття нестандартних рішень, генерації оригінальних ідей. У зв'язку із зростанням вимог до управлінців, зокрема, до їх навиків розробки і реалізації нестандартних, інноваційних ідей і рішень змінюються підходи до управління загалом. Тому у галузі управління людськими ресурсами виникла необхідність у нових методах, які сприяли б покращенню ефективності роботи організацій.

Так, управління школою сьогодні являє собою складну роботу, яку не можна виконати успішно, керуючись простими сухими заученими формулами. Менеджер освіти повинен сполучати розуміння загальних істин і значущості численності варіацій, завдяки яким, ситуації відрізняються одна від одної. Директор повинен розуміти й урахувати критичні фактори або складові школи (внутрішні змінні), а також сили, що впливають на організацію ззовні (зовнішні змінні), а також урахувати вплив школи на суспільство [2].

Для забезпечення стійкого, сталого та ефективного організаційного розвитку актуальним є впровадження інновацій, нестандартний, креативний підхід.

Термін «креативність» (англ. «creativity» (творчість), латин. «creatio» (створення)) означає створення чогось нового. Є два основних критерії оцінки креативності: результат (кількість та якість); відмова від стереотипів мислення та дій.

Цими критеріями вимірюється і ефективність праці управлінця, яка завжди співвідноситься між результатом і витратами на його реалізацію. Результатом роботи менеджера є успішне вирішення проблем та передбачення і розуміння як розвиватись далі, куди і як рухатись після досягнення певного ефекту.

Основними витратами вважається час (найважливіший ресурс), матеріальні і соціально-психологічні зусилля. Управлінці, які хочуть зекономити на одному із видів витрат, завжди програють у ефективності досягнутого результату. Інколи креативний підхід до справи вимагає більших витрат часу, тому менеджери переважно з метою його економії, ідуть протилежним шляхом, зрештою – результату добиваються швидше – але не найкращого. Відтак, затрачається час на виправлення помилок і витрати часу подвоюються, а ефективність результату не очевидна. Це відбувається, коли управлінець:

- робить висновки за недостатньої кількості фактів, або маючи тільки один факт;

- здійснює поспішні некоректні аналогії, спираючись на свій небагатий досвід, чи переносячи власний досвід на абсолютно не пов'язані з ним виконувани функції;

– підміняє поняття, коли вихідна форма проблеми має один зміст, а після оперування нею, вона наділяється іншим змістом, в результаті – парадоксальні висновки, не відповідний результат;

– концентрує увагу на дрібницях, втрачаючи суттєве;

– вважає, що він сам знає як найефективніше вирішити проблему (із-за самовпевненості, або із-за страху здатися не компетентним перед колективом).

Тому таким важливим є збереження причинно-наслідкового зв'язку між метою формування завдання, його розробкою, регулюванням, вибором шляху досягнення та можливої участі у цьому процесі персоналу [1].

Креативний менеджмент спрямований на вирішення цілого ряду практичних завдань. Виділяють дві сторони розуміння «креативного менеджменту»:

творча – проявляється в оцінці творчого потенціалу організації загалом (формування відповідної атмосфери, утворення тимчасових чи постійних креативних груп, оцінка і аналіз існуючих потреб з метою використання їх в організації творчих процесів;

інноваційна – проявляється у виокремленні методів та прийомів, необхідних для більш якісного вирішення конкретних завдань; формування груп експертів для оцінки пропозицій щодо інноваційної політики та попередження кризових ситуацій. Відтак, креативний, творчий підхід до управління є запорукою успіху в сучасних умовах розвитку та конкуренції.

Основними принципами діяльності менеджера креативного типу є:

– Підтримка та використання нестандартних ідей співробітників, що є однією із конкурентних переваг ресурсів освітнього закладу. Основним завданням керівництва є підтримка творчої ініціативи персоналу.

– Збереження безперервного потоку ідей персоналу незалежно від нагальності чи доречності пропозиції. Для збереження творчої ініціативи в організації необхідно приймати до уваги усі ідеї, адже якщо подану пропозицію неможливо реалізувати негайно – вона може бути доречною з часом.

– Регулярність втілення креативних ідей персоналу (незалежно від того, чи стосуються вони організації дозвілля персоналу, робочого місця, чи стратегічного розвитку), оскільки це дає значний ефект для збереження і розвитку креативного потенціалу і перетворення його у перевагу організації.

– Ефективні канали комунікації. Тільки персонал, який не боїться озвучувати свої ідеї не втратить ініціативи, тому правильна організація генерації і обговорення ідей (без критики та висміювання будь-яких пропозицій) стимулює творчий процес.

– Стимулювання креативного потенціалу. Залежно від типу організації, її можливостей та потреб персоналу можлива будь-яка винагорода: матеріальна

чи моральна. Основне завдання, не залишати не поміченими старання ініціативних співробітників. Адже, креативний менеджмент дозволяє максимально використати потенційні можливості людини та колективу в цілому [1].

Відтак, основою формування менеджера креативного типу є потенціал управлінця, який повинен постійно розвиватись. Та сучасна стратегія креативного управління ґрунтується на творчому підході до діяльності не тільки керівництва, а й всього колективу. Тільки за таких умов можливий ефективний результат управлінської діяльності директора освітнього закладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брич В. Я., Корман М. М. Креативний менеджмент: підручник. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 220 с.
2. Загоруйко М.О. Ефективність управлінської діяльності директора загальноосвітньої школи. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/2204/1/Zagorujko%20M.%20O..pdf>

УДК 378.147: 373.5

Корнєєва Н.В.

*завідувач відділення початкової освіти,
викладач української філології,*

*Комунальний заклад «Нікопольський фаховий педагогічний коледж»,
Дніпропетровської обласної ради»
м. Нікополь*

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Індивідуальна мовна культура – це своєрідна візитна картка особи незалежно від її віку, фаху, посади. Навряд чи матиме належний авторитет і вплив той, хто не вміє правильно висловити свою думку, хто не користується виражальними мовними засобами, неспроможний дібрати лексичні вирази відповідно до конкретної ситуації. Це особливо стосується фахової підготовки вчителів початкових класів, оскільки вони прищеплюють школярам основи мовної культури.

Правильно й чисто говорити своєю мовою може кожний, аби тільки було бажання. Це не є перевагою вчених-лінгвістів, письменників або вчителів-мовників, це – не тільки ознака, а й обов'язок кожної культурної людини. Культурними в нас мусять бути всі, незалежно від того, працює людина розумово чи фізично. Проте взірцем правильності мовлення має бути **ВЧИТЕЛЬ**.

Мовлення вчителя повинно відзначатися такими ознаками: правильністю, виразністю, чистотою, лаконізмом.

У мові є поняття норми, тобто необхідні знання про те, як треба вимовляти або вживати слова, як з'єднувати їх у словосполучення і речення. Для людини, професія якої пов'язана з педагогічною діяльністю, володіти «нормальним» мовленням недостатньо: необхідна мовленнєва майстерність, тобто інший рівень її якості.

Говорячи про реалізацію комунікативних якостей, зупинюся не тільки на позитивних прикладах, а й значну увагу приділю вадам, оскільки вони найбільше допомагають продемонструвати якості мовлення і їх значення для вчителів.

Основні типи помилок у мовленнєвій комунікації майбутніх учителів початкових класів

1. Порушення принципу милозвучності.

- Я народився у Одесі.
- Я народився в Одесі.

2. Порушення норм сполучуваності слів.

- Наша команда завоювала ще одну вагому перемогу.
- Наша команда здобула ще одну вагому перемогу.

3. Уживання русизмів.

- У кафе великий попит на пирожні з клубничним джемом.
- У кафе великий попит на тістечка з полуничним джемом.

4. Мовна надмірність (уживання зайвих слів): «кожна хвилина часу», «напишіть свою автобіографію», «вперше знайомитися», «зібрано 10 тисяч карбованців грошей», «у січні місяці». Особливо «багатим» на зайві слова мовлення буває під час опитування учнів і проведення мовного аналізу: «Хто мені скаже?», «Які частини мови у нас є змінними?», «Сък – буде суфікс». Безумовно, не слід часто вживати, без потреби, слова «ну», «значить», «також», що не несуть ніякого смислового навантаження.

5. Мовна недостатність

- Запрошуємо на зустріч молодь 16 – 25 років.
- Запрошуємо на зустріч молодь віком 16 – 25 років.

6. Уживання іменника в невідповідній формі роду, числа, відмінка

- Була закуплена біла тюль.
- Був закуплений білий тюль.

7. Ненормативне ступенювання прикметників (використання російськомовної граматичної моделі; злиття простої і складеної форм ступенів порівняння)

- Це самий відповідальний момент.

– Це найвідповідальніший (найбільш відповідальний) момент.

8. *Неузгодження форми вищого ступеня прикметника, ужитого як присудок, у роді, числі з підметом*

– Цей урок цікавіше, ніж попередній.

– Цей урок цікавіший, ніж попередній.

9. *Неправильне введення в речення форми вищого ступеня прикметника (пропуск прийменника або сполучника)*

– Наші умови вигідніші ваших.

– Наші умови значно вигідніші від ваших (ніж ваші; за ваші; порівняно з вашими).

10. *Хибна граматична форма іменника у складі кількісно-іменних сполук*

– Маршрут обслуговують чотири автобуса.

– Маршрут обслуговують чотири автобуси.

11. *Уживання повнозначного дієслова являтися замість дієслова-зв'язки (є, був, була, було, були)*

– Пані Стеф'юк М. М. являється директором школи.

– Пані Стеф'юк М. М. є директором школи.

12. *Уживання ненормативної форми дієприкметника*

– Дивує байдуже ставлення керівників міста до людей, працюючих в освіті.

– Дивує байдуже ставлення керівників міста до людей, які працюють в освіті.

13. *Уживання ненормативної форми дієприслівника*

– Вкладаючи кошти у навчання молоді сьогодні, держава досягне визначних успіхів у майбутньому.

– Укладаючи кошти в навчання молоді сьогодні, держава досягне визначних успіхів у майбутньому.

14. *Злиття простої і складеної форм ступенювання прислівників*

– Вам потрібно більш відповідальніше ставитися до роботи.

– Вам потрібно більш відповідально ставитися до роботи.

15. *Порушення норм керування:*

а) неправильна відмінкова форма керованого іменника;

б) уживання прийменникової конструкції замість безприйменникової або навпаки

– Треба вжити термінові заходи.

– Сфотографуйтеся в анфас.

– Треба вжити термінових заходів.

– Сфотографуйтеся анфас.

16. Збіг двох прийменників

- Я телефонував на в оголошенні зазначений номер.
- Я телефонував на номер, зазначений в оголошенні.

17. При дієсловах із значенням мислення, говоріння (*думати, говорити, розповідати, сказати, розказати*) помилкове вживання прийменника за замість прийменника про:

- Мені розповідали за педагогічну практику.
- Розповідали про педагогічну практику.
- Тут говорили за гуртожиток.
- Говорили про гуртожиток.

Можливо, не всі мовностилістичні поради, подані в цій статті, сприймуться з однаковою готовністю. Дехто сам дошукуватиметься потрібної довідки в багатющій скарбниці нашої мовної спадщини, виявляючи тим самим любов і шану до мови свого народу. Це й буде поштовхом до роздумів, до дбайливого поводження зі своєю мовою, а отже – і до самовдосконалення в ній.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. Київ: Веселка, 1991. 252 с.
2. Волощак М. Неправильно – правильно: довідник з українського слововживання. Київ: Знання, 2010. 224 с.
3. Дудик П. Наголошування слів і культура мовлення. *Дивослово*. 2003. №4. С. 19-20.
4. Колесникова Р. Культура мовлення – складова майстерності вчителя. *Початкова школа*. 1991. № 11. С. 50-52.
5. Леонова М. В. Стилїстичні помилки та їх характер. *Українська мова та література в школі*. 1972. №5. С.75-78.
6. Тележкіна О. О. Говоримо та пишемо українською правильно і красиво. Харків: Основа, 2010. 248 с.

УДК 373.2:613.954

Кошель А.П.

*кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка,
м. Чернігів*

ДО ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У сучасних умовах зростає соціальна і педагогічна значущість збереження здоров'я дитини в процесі освітньої діяльності. Дослідження

останніх років констатують погіршення здоров'я населення України. Збільшується смертність, падає народжуваність, загострюється проблема бідності, значна частина населення країни перебуває в стані хронічного дистресу. Тому на сучасному етапі розвитку суспільства проблема збереження здоров'я дітей є пріоритетним напрямом діяльності держави, у контексті якого постає вимога формування у них усвідомлення цінності здоров'я на основі інноваційних підходів. Враховуючи той факт, що наразі в освіту впроваджується компетентнісний підхід, вважаємо, що актуальною проблемою сучасної педагогічної науки є розробка нових моделей організації в дошкільних навчальних закладах освітнього процесу.

Взаємозв'язок між здоров'ям людини і станом навколишнього середовища, що знайшла своє відображення в сучасних екологічних і валеологічних знаннях, актуалізувала проблему еколого-валеологічної освіти, інтегративним показником цих взаємин розглядається здоров'я не тільки людини, але і всіх біо-еко-соціальних систем (Т. Бойченко, В. Сергієнко) у зв'язку з цим особливої актуальності набуває робота з розвитку у дітей потреби в здоровому способі життя, включенню здоров'я в число їх життєвих цінностей.

Освоєння дошкільнятами знань про здоровий спосіб життя неможливо без ціннісної мотивації особистості дітей. У процесі придбання знань вихованці отримують можливість усвідомити здоров'я як головну цінність людського життя, і у них формується стійка мотивація вести здоровий спосіб життя і цілеспрямовано займатися своїм здоров'ям [4].

О. Кононко вважає, що дитина дошкільного віку має не лише знати про власне здоров'я, а й емоційно ціннісно ставитися до нього, надаючи перевагу позитивним впливам середовища перед шкідливими, руйнівними.

Значну роль в охороні та зміцненні здоров'я людини мають її індивідуальні установки та орієнтири, які закладаються ще в дитинстві як батьками, так і педагогами. Ми робимо акцент саме на компетентнісному підході до проблеми здоров'язбереження. Компетентнісний підхід передбачає надання переваги практичній спрямованості освіти, характеризується особистісним і діяльнісним аспектами. Він вимагає перенесення акценту із засвоєння дітьми нормативно визначених знань, умінь і навичок на формування і розвиток у них здатності самостійно діяти, адекватно застосовуючи знання та індивідуальний досвід у різноманітних життєвих ситуаціях [1].

Ми трактуємо дефініцію «здоров'язбережувальна компетентність», як «суб'єктивну категорію, що включає свідоме прагнення дитини до здорового життя, отримання знань про здоров'я та чинники його збереження, сформованість навичок здорового способу життя і здатність до їх адекватного використання у відповідних життєвих ситуаціях». У процесі роботи дітям

важливо допомогти усвідомити значення здоров'я як універсальної цінності, самоцінність життя людини; ознайомити з нормами і правилами, а також обмеженнями і заборонами валеологічного характеру; стимулювати у дітей свідоме бажання брати участь у здоров'язбережувальній діяльності, у процесі якої розкрити залежність стану здоров'я від способу життя, необхідність дотримуватися правил здоров'язбережувальної поведінки.

Формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей дошкільного віку структурована за трьома віковими періодами: молодший дошкільний вік; середній дошкільний вік; старший дошкільний вік та трьома тематичними розділами, які відповідають сферам здоров'я: «Життєві навички, що сприяють фізичному здоров'ю», «Життєві навички, що сприяють соціальному здоров'ю», «Життєві навички, що сприяють психічному та духовному здоров'ю» [2].

Мотивація спрямовує й організовує поведінку дитини, надає особистісного змісту та значущості її здоров'язбережувальній діяльності, сприяє перетворенню зовнішньо сформульованих цілей щодо дотримання здорового способу життя у внутрішні потреби особистості. Тому розвиток здоров'язбережувальної компетентності в дітей дошкільного віку не може відбуватися без активної, свідомої участі самої дитини. Відтак мотивація розглядається як початковий етап формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей дошкільного віку. У процесі формування здоров'язбережувальної компетентності дошкільники мають отримувати необхідні фундаментальні відомості з основ здоров'я, які представлені у визначеній логічній послідовності; усвідомити їх і використовувати в адекватних життєвих ситуаціях. Ми погоджуємося з думкою В. Кошель, який зауважує, що «без знань, немає компетентності, адже вона є сферою зв'язків між знаннями та практичною діяльністю. Але про компетентність свідчать не лише знання. Знання, що існують самі по собі, не прив'язані до життя, не гарантують достатньої компетентності у різних життєвих ситуаціях» [5, с. 41-42].

На теоретичному етапі відбувається формування системи знань про здоров'я, розвиток валеологічного мислення у дітей дошкільного віку.

Акцент на практичному етапі пояснюється розумінням того, що дітям потрібні не лише знання, а й навички, що допомагають робити життєвий вибір, досягати мети, коригувати поведінку, оцінювати ризики, зберігати і покращувати здоров'я та якість життя. Психологи Л. Божович, Л. Венгер, Л. Виготський, Г. Костюк, В. Мухіна відстоювали думку про те, що поведінка дитини формується під впливом сукупності таких факторів, як соціальні умови, спілкування та сфера діяльності, у яких вона живе і розвивається. Особистість

не є пасивним продуктом взаємодії спадковості і середовища. Взаємодія цих факторів реалізується через активність дитини [3].

Отже, поведінкові реакції і здоров'язбережувальна діяльність виступають одними з показників сформованості здоров'язбережувальної компетентності у дітей дошкільного віку

Впровадження в освітній процес ЗДО методики формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей дошкільного віку забезпечує вихованців знаннями щодо різноманітних форм підтримки здоров'я, сприяє формуванню у них свідомого ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточуючих, надає можливість реалізації отриманих знань у практичній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. кер. А.М. Богуш; авт. кол. : А.М. Богуш, Г.В. Беленька, О.Л. Богініч та ін. / Спецвип. журн. «Вихователь-методист дошкільного закладу». Київ. 2021. 30 с.

2. Кошель А.П, Кошель В.М, Єфіменко В.М. До проблеми впровадження здоров'язбережувальних освітніх технологій в закладах дошкільної освіти. URL: <https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/view/831> (дата звернення: 09.02.2024).

3. Кошель А. П. Формування культури здоров'я майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу у процесі професійної підготовки : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Анна Павлівна Кошель. Глухів, 2015. 226 с.

4. Кошель А., Кошель В., Журавель Т. До проблеми індивідуального оздоровлення дітей дошкільного віку засобами фізичного виховання. Матеріали конференцій МЦНД. 2023. №. 17.03. 2023; Дніпро, Україна. С. 183-188.

5. Кошель В. М., Лемешко М. С. Педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до навчання рухових дій дітей дошкільного віку: навч.-метод. посібн. для студ. спец. «Дошкільна освіта», працівників закладів дошкільної освіти та батьків. Чернігів: ФОП Баликіна О. В., 2018. 144с.

УДК 371.71:373.21

Кошель В.М.

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти,

*Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка,
м. Чернігів*

ДО ПРОБЛЕМИ ЗМІЦНЕННЯ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

В сучасних умовах різкі зміни в українському суспільстві, спричинені військовою агресією росії та пандемією COVID-19, актуалізують проблему збереження фізичного, психічного та духовного здоров'я особистості.

Діти є однією з найбільш вразливих груп під час конфліктів і воєнних дій. Вони можуть переживати стрес, травмівні події, втрати та інші негативні впливи, які сильно впливають на їхнє емоційне та психологічне становище. Розвиток почуття безпеки допомагає дітям легше впоратися зі стресом та травматичним досвідом.

Державна політика щодо питання збереження здоров'я дошкільників і пошук нових більш ефективних умов, форм, засобів, методів та моделей організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти (далі ЗДО) України, спрямованих на гармонізацію, активного, творчого та індивідуального розвитку дітей підтверджується в низці державних документів, зокрема в Законі України «Про дошкільну освіту» (2017), оновленому Базовому компоненті дошкільної освіти в (далі БКДО) (2021), «Про охорону дитинства» (2001), Національній доктрині розвитку освіти (2002), Указі президента Про національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» (2016) Галузевій концепції розвитку неперервної педагогічної освіти та інших нормативних актах Міністерства освіти і науки України (далі МОН України), що регламентують діяльність закладів освіти в напрямку поліпшення якості життя, зміцнення творчого потенціалу, збереження генофонду українського народу [1- 3].

Згідно Закону України «Про дошкільну освіту» заклади дошкільної освіти мають забезпечувати такі умови виховання, навчання та розвитку дітей, які би приляли збереженню їх фізичного здоров'я та психологічного розвитку [1].

Перенесені психологічні травми в дитинстві можуть мати відтерміновані наслідки у підлітковому віці та у дорослому житті у вигляді психоемоційних та поведінкових розладів, саме тому не виникає сумнівів, що теорія і практика психолого-педагогічної допомоги дітям, постраждалим внаслідок військових дій має і надалі вдосконалюватись, враховуючи нові обставини, які з'являються [3].

Діти є основою формування сучасного суспільства, і їхня безпека та стабільність мають важливе значення для майбутнього. Інвестування у розвиток почуття безпеки дітей може сприяти побудові більш стабільного та гармонійного суспільства в майбутньому.

У зв'язку з цим, актуалізується потреба в пошуку нових шляхів до розуміння проблеми збереження здоров'я дітей дошкільного віку, й вироблення у них стійкої мотивації, ціннісних орієнтацій щодо власного здоров'я.

До вирішення означеної проблеми прикута увага як вітчизняних так і зарубіжних провідних дослідників, зокрема: Т. Андрющенко, В. Бальсевич,

Г. Беленька, О. Богініч, Е. Вільчковський, Н. Денисенко, М. Єфіменко, Л. Загородня, О. Іванашко, М. Комісарик, О. Козак, А. Кошель, В. Кошель, О. Курок, М. Комісарик, Н. Лісневська, Н. Левінець, О. Максимова, В. Оржеховська, Т. Пономаренко, С. Тітаренко, М. Рунова, Т. Овчиннікова, Г. Чуйко, О. Худолій, Ю. Шевченко, С. Юрочкіна та інші [2; 3].

Проте будь-яка методологічна концепція якості освіти має враховувати базовий компонент – «стан суб'єкта освіти», його фізичне, психічне, духовне здоров'я. Наукою і практикою доведено, що цей стан істотно впливає на рівень ефективності засвоєння дітьми дошкільного віку змісту освіти в ЗДО [2].

Дошкільний вік є фундаментом розвитку базових компетентностей і навичок, необхідних людині протягом життя. Він передбачає синергійний, взаємодоповнювальний розвиток якостей та процесів, досягнення відповідної до цього віку психо-фізіологічної/тілесної та психологічної зрілості емоційного, інтелектуального, вольового розвитку [1].

Від стану здоров'я підростаючого покоління залежить благополуччя і розвиток суспільства. Однак в останні десятиріччя спостерігається помітна тенденція до погіршення здоров'я дітей. Найбільш вагомими чинниками цього процесу вважаємо екологічні проблеми, неякісне харчування, зниження рівня життя сімей, медичного обслуговування, прискорення темпу життя й зростання психологічного та емоційного навантаження на дітей, починаючи з дошкільного віку, тощо [2].

Дошкільна освіта є невід'ємною складовою та першим рівнем у системі освіти – стартовою платформою особистісного розвитку дитини раннього та дошкільного віку. В оновленому БКДО визначено не лише компетентності дитини раннього та дошкільного віку, а й охарактеризовано та конкретизовано їх особливості. Автори Стандарту зазначають, що компетентності дитина набуває у просторі освітніх напрямів роботи ЗДО. Зокрема, вихователь організовує основні види діяльності, які збагачують досвід дитини раннього та дошкільного віку. Відповідно, компетентність – це відповідь на запитання, як ми реалізуємо цінності та завдання дошкільної освіти; як спілкуємося, граємо з дитиною, підтримуємо розвиток її здібностей тощо. В стандарті першими до ключових для дошкільної освіти компетентностей до інваріантної частини включені рухова і здоров'язберезувальна [1].

Тому проблема збереження здоров'я дітей в умовах освітнього процесу ЗДО набуває особливої актуальності. Обсяг розвивальної інформації, яку отримують діти в дошкільному віці, постійно зростає. Відповідно зростає і розумове навантаження. А це нерідко призводить до перевтоми, що негативно позначається на стані здоров'я дітей. Основним завданням ЗДО – організація

освітнього процесу, за якого зберігатиметься високий рівень розумової працездатності вихованців і зміцнюватиметься їхнє здоров'я [2].

Зважаючи на реальність сьогодення і об'єктивні закономірності дошкільної освіти, валеологічне виховання має бути глибоко національним пріоритетом і базуватися на культурному досвіді народу, його традиціях, звичаях, обрядах та формах соціальної практики.

Діти, які пролонговано перебувають в умовах військового конфлікту, стають заручниками досить складної ситуації: відбувається погіршення психоемоційного стану дітей, існує ризик не тільки фізичної, а і психічної травматизації, це стає загрозою для повноцінного когнітивного та психоемоційного розвитку.

Організація освітньої роботи в ЗДО має бути спрямована на те, щоб діти оволоділи глибокими знаннями, загально-навчальними вміннями та навичками, зберегли та зміцнили своє здоров'я. Реалізувати це завдання можливо за умови врахування вікових та індивідуальних особливостей дітей раннього й дошкільного віку – дотримуючись санітарно-гігієнічних вимог. ЗДО є закладом освіти і суспільного виховання (в якому відповідно до Закону України про дошкільну освіту, в залежності від його типу, можуть перебувати діти віком від двох місяців до шести (семи) років (ст. 12)), що здійснює формування творчої особистості дитини, становлення її фізичного, психічного, духовного і соціального здоров'я, забезпечення пріоритетного розвитку людини. Для реалізації цього завдання необхідні нові підходи до змісту навчання дітей раннього і дошкільного віку [3].

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. кер. А.М. Богущ; авт. кол. : А.М. Богущ, Г.В. Беленька, О.Л. Богініч та ін. / Спецвип. журн. «Вихователь-методист дошкільного закладу». Київ. 2021. 30 с.

2. Кошель А. П. Формування культури здоров'я майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу у процесі професійної підготовки : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Анна Павлівна Кошель. Глухів, 2015. 226 с.

3. Кошель А., Кошель В., Журавель Т. До проблеми індивідуального оздоровлення дітей дошкільного віку засобами фізичного виховання. Матеріали конференцій МЦНД. 2023. №. 17.03. 2023; Дніпро, Україна. С. 183-188.

УДК 373.2

Кошель А.П.

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, м. Чернігів

Попович А. Я.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти I курсу,
спеціальність «Дошкільна освіта»,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка,
м. Чернігів*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «МУЛЬТИМЕДІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ» В КОНТЕКСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Впровадження інформаційно-комунікативних технологій у різні сфери людської діяльності є важливим компонентом цифрового суспільства.

Модернізація освітньої галузі стала поштовхом до пошуку нових форм та методів впливу на здобувача освіти за допомогою нових технологій шляхом підвищення ефективності засвоєння інформації через аудіо-, відео-, візуальні та невізуальні засоби сприйняття інформації за допомогою мультимедійних технологій.

Проблемі трактування терміну мультимедійних технологій у науковій літературі присвячені роботи вітчизняних вчених таких, як О. П. Буйницька, Т. П. Соколовська, Н. І. Вересоцька, В. М. Гарасюта, Я. М. Рудик, В. І. Імбер, В. М. Вакулюк, Л. М. Наконечна Н.Г. Семенова та інші.

У науковому обігу поняття «мультимедійні технології» трактують у декілька підходів:

– сучасна інформаційна технологія, що забезпечує є об'єднання графічних образів, відео, звуку та інших спеціальних ефектів за допомогою комп'ютерних засобів»;

– комп'ютерна технологія, що дозволяє гнучко керувати потоками різноманітної інформації – текстами, графічними зображеннями, музикою, відео зображеннями;

– інформаційна технологія, що поєднує в одному програмному продукті різноманітні види інформації: тексти, ілюстрації, аудіо і відеоінформацію [4].

Залежно від сфери використання «мультимедійні технології» в науковій літературі мають декілька дефініцій і трактуються не однозначно, через природу їх використання та швидкого темпу розвитку нових технологій. На сьогодні немає уніфікованого поняття «мультимедійних технологій», саме тому звертаємося до визначення науковиці О. П. Буйницької, яка тлумачить мультимедійні технології, як технології, що дозволяє за допомогою комп'ютера інтегрувати, обробляти і водночас відтворювати різноманітні типи сигналів, різні середовища, засоби і способи обміну даними, відомостями. Основними перевагами мультимедійних технологій вважається розширення можливостей,

вдосконалення методів доступу до матеріалів, більша наочність опановуваного матеріалу [1].

В свою чергу, дослідниця Т.П. Соколовська характеризує мультимедійні засоби, як сукупність візуальних аудіо, відео, анімації, флеш, та онлайн-ігор, мультимедійних презентацій та інших засобів відображення інформації, що інтегровані в інтерактивному програмному середовищі [5, с.120].

Проаналізувавши різні наукові підходи до трактування поняття «мультимедійні технології» можемо прийти до висновку, що термін «мультимедійні технології» немає єдиного однозначного значення, ознакові критерії якого, змінюються в залежності від сфери застосування.

Варто відзначити, що однією з головних сфер використання мультимедійних технологій є освіта. Сам процес інформатизації освіти полягає у застосуванні мультимедійних технологій в навчанні, розвитку та дозвіллі дітей дошкільного віку.

Як зазначає В. І. Клочко: майбутнє освіти – це, між іншим, мультимедійне навчання, котре має слугувати: закріпленню одержаних під час занять знань; розвитку самостійного мислення учня і його пізнавальних інтересів; поглибленню вправності навчання; залученню учня до самостійного використання сучасних джерел знань [2, с.85].

Мультимедійні технології є засобами візуалізації та методами реалізації педагогічної технології. Вони відіграють важливу роль у створенні нових форм передачі інформації до користувача (дитини). Мультимедійні технології несуть в собі нові способи у організації ефективної роботи освітнього процесу, як засіб педагогічної технології.

А. В. Лампіга виділяє такі мультимедійні засоби навчання:

- мультимедійну презентацію;
- слайд-шоу;
- електронний звіт;
- мультимедійна доповідь;
- електронний журнал;
- навчальні ігри, розміщені як в Інтернет (online), так і на різних носіях (off-line);
- мультимедійні- тренажери;
- навчальні фільми та відео демонстрації та багато інших мультимедіа-систем [3].

Слід зауважити, що в дошкільній педагогіці до основних засобів навчання ми відносимо гру, як головний інструмент у роботі з дітьми дошкільного віку. Формою гри за допомогою мультимедійних технологій є

мультимедійна гра, в основі якій вихователь використовує сучасні технічні засоби (комп'ютер, мультимедійний екран).

Новітні технології взаємопов'язані між собою та мають дотичні форми роботи з дітьми. Головне завдання яких, спрямоване на покращення засвоєння та сприйняття матеріалу дітьми дошкільного віку.

Проблема мультимедійних технологій в дошкільній освіті є однією із актуальних тем для наукових пошуків дослідників, як освітньої, так і технічної галузі знань. У науковому обігу ми зіштовхнулися із проблемою уніфікації поняття «мультимедійні технології».

Новітні технології у дошкільній освіті пов'язані не лише з мультимедійними технологіями в освітньому процесі ЗДО, але й інформаційно-комунікативними технологіями, як новітніми формами навчання дітей дошкільного віку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буйницька О.П. Інформатика / інформаційні технології та технічні засоби навчання Інформаційні технології та технічні засоби навчання.: веб- сайт. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/27575-44-tehnologiya-multimeda-zasobi-multimedynih-tehnology.html> (дата звернення 20.01. 2024).

2. Ключко В.І. Застосування новітніх інформаційних технологій при вивченні вищої математики у технічному візу: навч.- метод. посіб. Вінниця: ВДТУ,1997. 85 с.

3. Лампіга А.В. Мультимедійні засоби навчання.: вебсайт. URL: <https://dorobok.edu.vn.ua/article/view/633> (дата звернення 05.02.2024).

4. Опалівська Ю.П. Педагогічні умови застосування мультимедійних засобів навчання у роботі з дітьми дошкільного віку: магістерська робота/ ЧНУ імені Б. Хмельницького. Черкаси, 2020. URL: <https://eprints.cdu.edu.ua/4134/1/opalin.pdf> (дата звернення 15.01.2024).

5. Соколовська Т.П. Електронні засоби навчання: позитивні й негативні фактори використання їх у навчанні. Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць. – Вип. 10. – Київ, 2010. С.120.

Крамаренко Л.І.

*доктор філософії, кандидат педагогічних наук, в.о. директора,
Комунальний заклад «Нікопольський фаховий педагогічний коледж»
Дніпропетровської обласної ради»,
м. Нікополь*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Сучасним викликом організації освітньої діяльності в період військового стану в Україні стало впровадження дистанційної форми навчання. Дистанційна освіта надає можливість здобувачам навчатися, а викладачам їх навчати у віртуальному просторі за допомогою мережі Інтернет із використанням комп'ютерних технологій на різних платформах і сервісах, перебуваючи на відстані від освітнього закладу.

Питання професійного становлення та самовдосконалення майбутнього вчителя відбувається саме через самоосвіту, тому якісна фахова підготовка до самоосвітньої діяльності в умовах дистанційного навчання – одне із найважливіших завдань педагогічного коледжу.

Проблеми організації самоосвітньої діяльності здобувачів вищої освіти висвітлюються у роботах вітчизняних науковців Л. Білоусової, Н. Воропай, С. Гончаренко, Л. Євсюкової, Н. Житеньової, С. Касіянци, О. Кисельової, О. Малихіна, В. Лугового, І. Мосі, О. Ракітіної та ін.

Питанням дистанційної освіти займалися зарубіжні вчені Дж. Андерсон, Ст. Віллер, Т. Едвард, Р. Клінг та ін. У працях вітчизняних науковців проблемам, пов'язаним із упровадженням, організацією освітнього процесу в системі дистанційного навчання присвячено роботи А. Анісімова, В. Бикова, Б. Демида, Н. Думанського, Н. Жевакіної, П. Камінської, І. Копил, В. Кухаренка, В. Олійника, С. Сагайдак, В. Свиридюка, Н. Сиротенко, Д. Яковлєва та ін.

Метою статті є визначення й обґрунтування особливостей організації самоосвітньої діяльності студентів педагогічного коледжу в умовах дистанційного навчання.

В «Українському педагогічному словнику» поняття «самоосвіта» трактується, як «освіта, яка набувається в процесі самостійної роботи без проходження систематичного курсу навчання в стаціонарному навчальному закладі» [2, с. 296].

Під самоосвітою майбутніх учителів початкової школи, на думку Радюк І.В., слід визначити «свідому систематичну самостійну діяльність у межах освітнього процесу закладу вищої освіти та за його межами, спрямовану на одержання нових знань, формування професійних умінь і навичок, що саморегулюється особистістю і складає основу її подальшого професійного розвитку» [3, с. 271].

Самоосвітня діяльність – це взаємопов’язані між собою освітній процес та спосіб життя, які характеризуються активним пізнанням оточуючого світу та власної особистості, що постійно розвивається та вдосконалюється у всіх сферах освіти [1, с. 329].

Важливе значення у самоосвіті в умовах дистанційного навчання відіграють педагогічні умови, тобто практична реалізація результатів самоосвітньої діяльності. Опрацьовуючи будь-яку інформацію, важливо розуміти її зміст і можливість практичної реалізації. Тому доцільно виділити три основні ланки формування самоосвітніх навичок майбутніх педагогів: доступ до самої інформації; вміння її аналізувати і відсіювати; сприятливі умови для організації самоосвітньої діяльності [1].

В процесі формування навичок самоосвіти важливими є і зовнішні фактори: місце роботи, доступ до інформації та технічне забезпечення. Важливо, щоб у процесі самоосвітньої діяльності студенти почувались добре і безпечно. Також здобувачі освіти повинні володіти навичками планування і розподілу часу (самоосвітня діяльність, навчання, харчування та відпочинок).

У Нікопольському фаховому педагогічному коледжі організації самоосвітньої діяльності здобувачів освіти в умовах дистанційної форми навчання надається велике значення. Самоосвітня діяльність майбутніх педагогів є складовою професійної підготовки. Викладачі педагогіки, психології та фахових методик початкової і дошкільної освіти розробляють і ознайомлюють студентів із завданнями до самостійної роботи, з тематикою доповідей, есе, студентських проєктів, індивідуальних завдань тощо. Кожне завдання носить дослідницький характер і має свій алгоритм вирішення. Також до кожної теми здобувачі освіти отримують підготовлений викладачами список рекомендованої літератури.

Починаючи з першого курсу, студентів коледжу залучають до наукової діяльності, результати якої висвітлюються під час захисту студентських проєктів (індивідуальні й колаборативні командні проєкти) та виступів на наукових студентських онлайн-конференціях. Самоосвітня діяльність здобувачів освіти є повністю керованою викладачами коледжу і підлягає їхньому постійному контролю. Всі завдання для студентів кожен викладач

пояснює під час відеоконференції на платформах Zoom або Google Meet, після чого завантажує в Google Classroom.

У межах організації самоосвітньої діяльності студентів викладачі коледжу рекомендують здобувачам освіти тематику онлайн-курсів, які вони можуть пройти самостійно на таких платформах: студія онлайн-освіти EdEra, канал повноцінних мультимедійних підручників «Нова школа», онлайн-школа «На Урок», платформа дистанційних онлайн-курсів Prometheus тощо. За результатами проходження курсів студенти готують презентації, які представляють під час семінарських та практичних занять.

На всіх етапах перевірки самоосвітньої діяльності здобувачів освіти викладач створює рефлексивну позицію. При перевірці й оцінюванні студентських робіт викладачі використовують інтерактивні відео та квізи. Досить важливим є педагогічне стимулювання самоосвіти студентів. Наприклад, формування в майбутніх педагогів мотивації до самоосвіти шляхом визначення та реалізації можливостей дисциплін професійної підготовки.

Готуючись до лекції-диспуту, проблемної лекції викладачі коледжу попередньо надають студентам питання та завдання до обговорення за темою лекції, відповіді на які студенти готують самостійно як індивідуально, так і в групі або команді.

Для самостійної роботи визначені завдання: підготувати аналітичну доповідь, написати твір-есе, розробити сенкан, змодельовати педагогічну ситуацію з реального освітнього процесу, підготувати пакет різнорівневих тестових завдань за результатами опрацьованого самостійно теоретичного матеріалу тощо.

Семінарські та практичні заняття спрямовані на активізацію критичного мислення та рефлексію студентів. Під час їх проведення застосовуються як традиційні, так й інтерактивні методи навчання, які спонукають майбутніх педагогів до активного самопізнання й самоаналізу, до самостійного пошуку інформації, її аналізу й трансформації в практичне застосування. Наприклад, такі форми та методи роботи: участь у диспуті «П'ять принципів виховання повновому», проведення мозкового штурму «Як розвинути позитивну мотивацію до навчання?», робота над складанням портфоліо «Вчитель інклюзивного класу», професіограми, інтелект-карти «Вчитель-коуч» із подальшою презентацією, робота у проблемних групах за напрямками: «Сучасний вчитель має бути готовим працювати онлайн», «Метод проєктів у початковій школі як педагогічна технологія», «Уміння вчитися як ключова компетентність учнів початкових класів в умовах воєнного стану», «Сучасний учитель НУШ – людина, яка надихає вчитися». У межах підготовки до педагогічної практики

студенти готують і проводять онлайн фрагменти уроків, які детально обговорюють і аналізують.

Варто зазначити, що саме успішний досвід виконання науково-дослідницьких завдань, участь у роботі проблемних груп, презентація результатів на науково-практичних заходах спонукають до розвитку мотиваційної складової самоосвіти.

Для успішної діяльності проблемних груп дієвими виявилися інтерактивні методи навчально-пізнавальної діяльності: онлайн-діалоги і дискусії, індивідуальне і групове консультування, ігрові технології, метод моделювання педагогічної ситуації, кейс-метод, метод проєктів, метод «Прес», «Снігова куля» тощо, а також використання стратегій «Асоціативний кущ», «Шкала думок», «Діаграма Ейлера-Венна», «Броунівський рух» тощо. Так, метод моделювання педагогічної ситуації створює умови, за яких майбутні вчителі початкової школи та вихователі закладів дошкільної освіти отримують можливість успішної соціалізації в майбутній професійній діяльності. Студентами були змодельовані наступні ситуації: ситуація-ілюстрація «Самопрезентація вчителя при першій зустрічі з учнями», ситуація-вправа «Портрет ідеального педагога», «Успішний вихователь» на прикладі проведення конкретного уроку, ситуація-проблема «Я крокую до майстерності» на прикладі ситуації в педагогічному колективі тощо.

Одним із змістових компонентів формування самоосвітніх навичок є виконання студентами комплексу науково-дослідних завдань під час проходження педагогічної практики. Ці завдання спрямовані на вирішення реальних проблемних ситуацій, з якими зустрілися студенти під час проходження педагогічної практики, а саме: збір педагогічного анамнезу та соціального паспорту класу, проведення дослідження з означеної проблематики; пошук методів і прийомів для активізації пізнавальної діяльності учнів, розробка конспектів уроків; оцінка ефективності технологій, методів та прийомів, обраних для вирішення конкретного завдання; підготовка звіту з педагогічної практики.

Отже, основними характерними ознаками сформованої самоосвітньої діяльності студентів педагогічного коледжу є: навички самостійного пошуку інформації; сформовані на високому рівні потреби, інтереси, вольові якості та мотивація до пізнання й самовдосконалення; оволодіння досвідом професійної саморегуляції; систематичний характер професійного саморозвитку; набуття професійних знань, умінь, навичок і формування відповідних компетентностей особистості майбутнього педагога.

Враховуючи вищевикладене, можна констатувати, що особливостями успішної організації самоосвітньої діяльності студентів педагогічного коледжу

в умовах дистанційного навчання є: володіння навичками планування, мотивація до професійного удосконалення, належна організація фахової підготовки шляхом педагогічного стимулювання та участі у науковій діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борисенко, Н., Гриценко, І., Денисенко, В., Сидоренко, Н. Формування навичок самоосвітньої діяльності студентів педагогічних факультетів в умовах дистанційної освіти. Vol. 7, No. 3. Ternopil-Aberdeen, 2020. pp. 325-337.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
3. Радюк І.В. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до самоосвітньої діяльності: посібник. Луцьк: Вежа-Друк, 2018. 146 с.

УДК [378.016:502.1]:373.2.011.3-051

Купіна І. О.

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики викладання філологічних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті,

*Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди,
м. Харків*

Радченя І. В.

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії і методики викладання природничо-математичних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті,*

*Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди,
м. Харків*

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗДО В КОНТЕКСТІ ЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ СУЧАСНОСТІ

Сьогодні в умовах актуалізації питань природозбереження, пошуку шляхів відновлення природних ресурсів України особливого значення серед освітянських проблем набуває формування в дітей та молоді екологічної свідомості, виховання поваги та шанобливого ставлення до рідної природи.

У Базовому компоненті дошкільної освіти України серед першочергових завдань дошкільного виховання визначено формування основ екологічної культури, морально-ціннісної орієнтації особистості. Тому основним предметом екологічного виховання дітей дошкільного віку має стати формування суб'єктивного відображення універсальної цінності природи [1]. І тільки вихователі мають змогу розв'язати такі завдання.

Екологічна свідомість – це рефлексія щодо місця людини в природному середовищі, власної відповідальності за довкілля, дотримання моральних і правових принципів природокористування; уміння та звичка діяти, не руйнуючи природних екосистем [2].

Проблема формування екологічної свідомості досить гостро постала у 20 столітті, відколи людство стало усвідомлювати згубні наслідки своєї діяльності, що призвели до екологічної кризи по всій планеті. Прояви цієї кризи є в різноманітних сферах життєдіяльності: забруднення навколишнього середовища, зникнення низки тварин і рослин, нераціональне використання природних ресурсів. Наразі активізувалися різноманітні дослідження, пов'язані з необхідністю розуміння взаємодії людини зі світом природи.

І. Радченя слушно зауважує: «Формування природничо-екологічної компетентності майбутніх вихователів ЗДО в ХНПУ імені Г. С. Сковороди відбувається під час вивчення курсу «Основи природознавства і методики ознайомлення дітей з природою». Цей курс спрямований на формування програмних компетентностей, які дають поштовх до розвитку природничо-екологічної компетентності майбутніх вихователів ЗДО» [4]. Саме ця компетентність є основою формування екологічної свідомості майбутніх вихователів.

Екологічна свідомість майбутніх вихователів будується на розумінні зв'язку рослин і тварин із зовнішніми умовами, їхньої пристосованості до середовища проживання; на усвідомленні специфіки від усього живого і його самоцінності, залежності життя тварин і рослин впливу чинників зовнішнього середовища й діяльності людини; на розумінні початкової краси явищ природи та живих істот, якщо їхній розвиток відбувається в повноцінних природних або спеціально створених умовах. Це все опановується передусім на практичних заняттях із курсу «Основи природознавства і методики ознайомлення дітей із природою» (створення різноманітних проєктів, моделювання процесів та явищ, розробка дидактичних ігор, опанування новітніх інтерактивних та комп'ютерних технологій), на різноманітних виховних та розвивальних заходах факультету дошкільної освіти та інших освітніх компонентах програми. Формування екологічної свідомості майбутніх вихователів ЗДО відбувається також при вивченні курсу «Сучасна українська мова з практикумом».

І. Купіна зазначає: «Професійна діяльність педагога дошкільної освіти пов'язана з необхідністю постійного спілкування з широким колом оточення: дітьми, різними за індивідуально-психологічними характеристиками; батьками, які мають різний освітній і віковий статус; колегами, адміністрацією ЗДО. Цей факт відзначає комунікативну відповідальність фахівців і високі вимоги до рівня їхніх комунікативних знань і вмінь. Вплив дорослих на особистість

дитини колосальний. Педагог є головним організатором і активним учасником мовного докiлля в освітньому процесі, його образ – узiрець для дитини» [3]. На практичних заняттях із курсу «Сучасна українська мова з практикумом» велика увага приділяється формуванню екологічної свідомості: аналізуються тексти, опрацьовуються вправи екологічного змісту, створюються мовні проєкти екологічної тематики.

Ефективність впливу докiлля на дитину в ЗДО залежить від уміння вихователя організувати комфортне еколого-розвивальне середовище, яке максимально забезпечує «занурення» дошкiльника в процес емоційно-чуттєвого сприймання, активно-дієвого пізнання та оцінювання природних об'єктів, процесів, явищ.

Отже, формування екологічної свідомості майбутніх вихователів ЗДО в процесі вивчення курсів «Основи природознавства і методики ознайомлення дітей з природою» та «Сучасна українська мова з практикумом» відбувається в контексті сучасних цивілізаційних викликів. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів означеної проблеми, одержані результати становлять основу для подальшого її вивчення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкiльної освіти України / Під наук. керівн. Піроженко Т.О., авт. кол-в: Байер О.М., Безсонова О.К., Брежнєва О.Г., Гавриш Н.В., Загородня Л.П. та ін. 2021. 37 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf. (дата звернення: 04.12.2023).

2. Велика українська енциклопедія. URL: https://vue.gov.ua/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C (дата звернення: 05.12.2023).

3. Купіна І.О. Шляхи підвищення комунікативної компетентності студентів факультету дошкiльної освіти. *Теорія та методика навчання та виховання*. Харків, 2018. С. 117 – 127.

4. Купіна І.О., Радченя І.В. Формування природничо-екологічної компетентності майбутніх вихователів ЗДО у процесі вивчення курсу «Основи природознавства і методики ознайомлення дітей з природою». *Innovations and prospects of world science*. 2022. С. 168 – 169.

Лактіонова Ю.А.
викладач інформаційних технологій,
Комунальний заклад «Нікопольський фаховий педагогічний коледж»
Дніпропетровської обласної ради»,
м. Нікополь

ВПРОВАДЖЕННЯ НЕЙРОМЕРЕЖ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

У 21 столітті ми спостерігаємо стрімкий прогрес цифрових технологій у різних сферах суспільного життя. Важко уявити професію або сферу діяльності, де б не використовувалися різноманітні цифрові технології. Однак, популярним терміном в цифрових технологіях стали нейромережі та їх конкретна форма - чат-боти. Розвиток цих технологій викликав великий ажітаж серед тих, хто усвідомлює можливості цих інновацій. Багато експертів [1; 2] розглядають питання відповідності застосування таких технологій у контексті повного переформатування ринку праці, де багато професій стають під загрозою зникнення або значного зменшення впливу людини на процес праці, а також у контексті створення нового контенту та творчості. Наукова громада також розглядає ці питання і вже впроваджує обмеження на прийняття наукових робіт, що повністю або частково генеруються за допомогою нейромереж або їх варіацій. Тут виникає питання: чи не переживаємо ми нової технологічної революції, і як людині знайти своє місце у цих нових умовах?

Це, зрозуміло, не є прогнозом на найближчі роки, оскільки застосування та використання цих технологій у світі вже досить різноманітні. Проте новий напрямок вже виділяється, і важливо вжити заходів прямо зараз, щоб не відстати від нового технічного розвитку.

Такий стан речей не міг не вплинути на галузь освіти, і вже зараз ведуться різноманітні обговорення щодо можливостей, перспектив та ризиків використання нейромереж та чат-ботів у процесі навчання осіб різних рівнів. Важливо розуміти, що на сьогоднішній день нейромережі мають обмеження в їхньому функціоналі та генерації нового контенту. Однак їхній потенціал вважається значущим, і це вимагає ретельних досліджень від усієї наукової спільноти, яка залучена до процесу освіти, як для підростаючого покоління, так і для дорослих.

Вивчення індивідуальних характеристик студентів та викладачів визнається важливим аспектом освітнього процесу. Успішність та неуспішність студентів у вищих навчальних закладах займає центральне місце серед

актуальних питань педагогічної освіти. Аналіз та передбачення таких процесів є перспективним напрямком наукових досліджень і практичного застосування.

У дослідженнях Cazarez та Martín [3] розглядається проблема неуспішності в онлайн-освіті вищих навчальних закладів, і вказується, що прогнозування успішності студентів є ефективною стратегією для запобігання неуспіхам. Автори підкреслюють, що дослідження в цьому напрямку є різноманітними, що ускладнює повторення та відтворення результатів.

Cazarez та Martín [3] в своїй роботі вирішують цю проблему, пропонуючи три типи нейронних мереж для передбачення успішності студентів на основі стандартизованих змінних. Шляхом порівняння точності передбачення нейронних мереж зі статистичною лінійною регресією вони показали, що нейронні мережі мають вищу точність. Таким чином, нейронні мережі пропонуються як ефективний інструмент для раннього прогнозування та ідентифікації студентів, які можуть стикатися з неуспіхами [3].

При розгляді використання нейромереж у сфері освіти важливо звернутися до їх практичного і наразі найбільш популярного вияву – чат-ботів. Технології штучного інтелекту (ШІ) постійно розвиваються і стають дедалі більш помітними в різних аспектах нашого життя. Одним з найсучасніших явищ є ChatGPT, чат-бот з інтерфейсом штучного інтелекту, розроблений компанією OpenAI. Як одна з найвдосконаленіших програм штучного інтелекту, ChatGPT здобув широке визнання у всьому світі. Чат-боти стають трендом у багатьох галузях, таких як медицина, виробництво продуктів та надання послуг, а також освіта. Це комп'ютерні програми, призначені для проведення розмов у звуковій або текстовій формі. Зростаюча кількість доказів свідчить про те, що ці програми можуть значно змінити підхід до навчання та отримання інформації студентами.

Kooli C. [4] зазначає, що настала нова ера освіти та досліджень на основі чат-ботів і штучного інтелекту. За словами Kooli C. [4], застосування цих нових систем пов'язано з кількома проблемами та обмеженнями, передусім етичними. У своїй науковій праці він розглядає потенційне використання систем штучного інтелекту та чат-ботів в академічній сфері та їх вплив на науку та освіту з етичної точки зору. Його дослідження спрямоване на визначення переваг та обмежень систем штучного інтелекту та чат-ботів, а також їх роль у підтримці людського досвіду та суджень. Вчений зазначає, що цифрове оцінювання зникне, а методи оцінювання мають стати більш креативними та інноваційними. Kooli C. [4] підкреслює необхідність адаптації до нової реальності систем ШІ та чат-ботів в освіті. Підвищення обізнаності, прийняття відповідного законодавства та зміцнення етичних цінностей захистять освітню

систему. систем штучного інтелекту та чат-ботів в освіті потрібно розглядати як можливість для розвитку, а не як загрозу [4].

Використання чат-ботів у процесі оцінювання та іспитів викликає обговорення щодо ролі технологій у сфері освіти. Суттєво важливо розуміти, що однією з ключових цінностей, що впливають на якість освіти, є взаємодія між здобувачем та викладачем, що часом визначає успішність та інші аспекти життя у вищому навчальному закладі.

Чат-боти визначаються як обіцяючий інструмент в освіті, який може поліпшити навчальний процес, забезпечуючи студентам персоналізований та миттєвий зворотний зв'язок. Однак використання чат-ботів у сфері освіти також викликає етичні питання, які потрібно вирішувати. Однією з них може стати невідповідність принципам академічної чесності у навчальній та науковій діяльності. Особливо важливим в контексті впровадження нейромереж в освітній процес є питання додержання принципів академічної чесності серед учасників навчання та дослідження у вищих навчальних закладах [5]. Велика спокуса звертатися до нейромереж для написання есе, більш складних робіт, або створення презентацій та концепцій може виникнути, тому необхідно, щоб кожен студент дійсно відповідально підходив до використання нейромереж у своєму навчанні. Важливо усвідомлювати, що нейромережі призначені більше для підтримки, аніж для здачі завдань чи написання робіт. Студентам слід розуміти, що навчання є можливістю розвинути власний погляд та «власний голос» [5]. Незалежно від спеціальності, головною метою студента є набуття знань та отримання досвіду вирішення відповідних завдань. Продовжуючи розгляд аспектів дотримання принципів академічної доброчесності, Sammer M. [6] вказує на те, що впровадження штучного інтелекту може призвести до значних покращень у керуванні даними, аналізі зображень та роботі з новими відкриттями, але водночас воно створює потенціал для небезпеки шахрайства. У своєму дослідженні Sammer M. [6] випробував використання передового механізму генерації зображень штучного інтелекту Midjourney для створення вірогідних реплік зображень, що зазвичай зустрічаються в наукових виданнях з біологічних наук. Зазначено, що штучний інтелект для генерації зображень, що легко доступний, на даний момент не становить загрози для цілісності досліджень та їхньої доброчесності, хоча такий ризик може виникнути у найближчому майбутньому.

Підбиваючи підсумок, важливо відзначити, що використання нейромереж у системі вищої освіти в Україні володіє значним потенціалом для поліпшення процесу навчання та досягнення нових досягнень у цій галузі. На сьогоднішній день використання нейромереж у вищій освіті ще знаходиться на етапі розвитку, але вже зафіксовано певні успіхи.

Однією з перспективних напрямків використання нейромереж є автоматизація оцінювання студентів. Створення нейромереж, які здатні автоматично оцінювати виконані студентами завдання та виставляти оцінки, може значно зменшити навантаження на викладачів та зробити процес оцінювання більш об'єктивним [5].

Отже, використання нейромереж у системі вищої освіти в Україні має значний потенціал і може допомогти досягти вищих результатів у якості навчання. Проте для реалізації цього потенціалу необхідні додаткові дослідження та розробки, а також впровадження діючих нейромереж у практику, які будуть доступні не лише фахівцям, але й всім учасникам освітнього процесу (студентам, викладачам, адміністрації). Успішне впровадження нейромереж у систему вищої освіти також вимагає вирішення ряду технічних та етичних питань, таких як встановлення правил використання даних інструментів студентами, забезпечення конфіденційності та запобігання можливості використання нейромереж для шпигунства та зловживання.

Більше того, важливо враховувати, що нейромережі не можуть повністю замінити роль людського фактора у вищій освіті. Використання нейромереж повинно бути спрямоване на поліпшення якості навчання та сприяння розвитку студентів, а не на заміщення викладацької діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Яруга-Роздольська А. Штучний інтелект як частина майбутніх практик у роботі архітектора: генеративний інструмент MidJourney як частина процесу створення архітектурної форми. URL: <https://yadda.icm.edu.pl/baztech/element/bwmeta1.element.baztech-05040554-b6e0-4159-9add-445bac42da73>
2. A. Tlili, B. Shehata, M. A. Adarkwah, A. Bozkurt, D. T. Hickey, R. Huang & B. Agyemang, «What if the devil is my guardian angel: ChatGPT as a case study of using chatbots in education», *Smart Learning Environments*, vol. 10, № 1, pp. 15, 2023. URL: <https://slejournal.springeropen.com/articles/10.1186/s40561-023-00237-x>
3. R. L. U. Cazarez and C. L. Martín «Neural networks for predicting student performance in online education», *IEEE Latin America Transactions*, 16(7), pp. 2053-2060, 2018. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/5322>
4. C. Kooli «Chatbots in Education and Research: A Critical Examination of Ethical Implications and Solutions», *Sustainability*, vol. 15, № 7, 5614, 2023. URL: <https://www.mdpi.com/2071-1050/15/7/5614>
5. О. Наливайка, О. Жерновнікова, Н. Наливайка, В. Молоток, «Академічна чесність в умовах примусового дистанційного навчання», *OpenEdu*, вип. 13, стор. 89–103, листопад 2022 р. URL: <https://openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/openedu/article/view/24140325.2022.137>
6. M. Cammer «Too bad to be fraud, Midjourney has yet to embark in science». *bioRxiv*, 2023-01, 2023. URL: <https://www.biorxiv.org/content/10.1101/2023.01.28.526052v1.full.pdf+html>

Лисевич О. В.

*кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри початкової освіти,
Криворізький державний педагогічний університет,*

м. Кривий Ріг

Берекет О.О.

*здобувачка другого(магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013
Початкова освіта, Криворізький державний педагогічний університет,*

м. Кривий Ріг

ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ ЯК ПРОВІДНА ТЕХНОЛОГІЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Інтегроване навчання – це сукупність послідовних та взаємопов'язаних дій учителя й учня. Ці дії спрямовані на формування цілісної картини світу школяра на основі об'єднання навчального матеріалу з різних освітніх галузей або навчальних предметів.

При реалізації завдань інтегрованого навчання в новій українській школі, інтеграція розглядається не як механічне об'єднання окремих питань з різних навчальних предметів, а як їх органічне взаємопроникнення. Воно дає якісно новий результат, нове системне й цілісне утворення – формування цілісної картини світу.

Проблеми інтегративного навчання були предметом досліджень М.Бойченко, В.Вернадського, Н.Дем'яненко, З. Донець, О. Любарської, О. Олексюка, Л. Рапацької та інші дослідники. Значну увагу цьому питанню приділили також зарубіжні вчені, зокрема Н. Беннет, Д. Бріджес, Р. Гейл, П. Хатчингс, М. Хубер та ін. [1;2;3].

Так, О. Любарська визначає процес інтеграції як процес створення нерозривно пов'язаного, єдиного, цілісного, що веде до появи якісно нової, інтегративної властивості, яка не зводиться до суми властивостей об'єднаних елементів. Подібна властивість забезпечує вищу ефективність функціонування всієї цілісності [2].

Інтегровані уроки відрізняються від традиційних тим, що вони об'єднують блоки знань із різних навчальних предметів, тем навколо однієї проблеми з метою інформаційного та емоційного збагачення сприймання, мислення, почуттів учня. Такий урок забезпечує формування в молодших школярів цілісної картини світу, здатності сприймати предмети і явища різнобічно, системно, емоційно, сприяє поглибленню та розширенню знань учнів, діапазону їх практичного застосування .

Тому метою інтегрованого навчання є:

- формування в учнів цілісного уявлення про навколишній світ, системи знань і вмінь;
- досягнення якісної, конкурентоздатної освіти;
- створення оптимальних умов для розвитку мислення учнів в процесі вивчення загальноосвітніх предметів;
- активізація пізнавальної діяльності учнів на уроках;
- ефективна реалізація розвивально-виховних функцій навчання.
- Сучасна педагогіка розглядає наступні підходи до організації інтегрованого навчання, зокрема:
 - мультидисциплінарний, при якому учитель орієнтується на певні навчальні предмети та інтегрує навчальний зміст з кількох предметів і при цьому не порушує цілісність самих навчальних дисциплін; інтеграція навчального матеріалу відбувається навколо певної теми;
 - міждисциплінарний, який передбачає глибоке вивчення навчального матеріалу з різних навчальних предметів, тобто вивчення навчального матеріалу кількох освітніх галузей може відбуватися в межах одного інтегрованого курсу;
 - трансдисциплінарний передбачає розробку навчальної програми на основі запитів учнів або планування навчання на основі проектів; при такому підході вчителі формують наскрізні навички в реальному контексті, адже учні вирішують реальну проблему.

До того ж слід зазначити, що інтеграція в шкільному навчанні реалізується як у межах окремого навчального предмету, так і між різними навчальними дисциплінами. Коли вчитель встановлює зв'язки між блоками навчальної інформації (чи окремими темами) у межах кожного навчального предмета, він реалізує внутрішньопредметну інтеграцію. Якщо вчитель установлює зв'язки між окремими навчальними дисциплінами, він реалізує міжпредметну інтеграцію.

Впровадження інтеграції в навчальний процес актуальне та необхідне, тому що дає змогу: «спресувати» споріднений матеріал кількох предметів навколо однієї теми, усувати дублювання у вивченні ряду питань; ущільнити знання, тобто реконструювати фрагмент знань таким чином, засвоєння якого вимагає менше часу, проте породжує еквівалентні загально навчальні та технологічні уміння; опанувати з учнями значний за обсягом навчальний матеріал, досягти цілісності знань; залучати учнів до процесу здобуття знань; формувати творчу особистість учня, його здібності; дати можливість учням застосовувати набуті знання з різних навчальних предметів у професійній діяльності.

Інтегроване навчання має суттєві переваги, а саме: інтеграція поживляє навчальний процес; економить навчальний час; позбавляє учнів від перевтоми.

Проаналізувавши літературу з означеного питання, можна виокремити:

– контент-орієнтовану інтеграцію, або інтеграцію на основі змісту навчальних предметів, тобто тематична інтеграцією. Контент-орієнтована інтеграція навчальних предметів реалізується у формі тематичного навчання: це навчання на основі об'єднання навколо однієї теми знань з різних навчальних дисциплін;

– інтеграцію, орієнтовану на формування способів дій, тобто інтеграція навичок. Інтеграція на рівні способів дій реалізується у межах навчальних предметів чи в процесі тематичного навчання. Учитель формує в учнів наскрізні уміння та ключові навички на більшості уроків у певний проміжок часу поступово ускладнюючи;

– інтеграцію на ціннісно-смысловому рівні, тобто інтеграція перспектив). Інтеграція на ціннісно-смысловому рівні реалізується наскрізно на усіх навчальних дисциплінах.

Українські дослідники виокремлюють такі ознаки інтегрованого навчання: міждисциплінарність, узагальненість, системність, загальнонауковість [2;3]. Натомість західні вчені вказують на такі характеристики інтегративного навчання, як контекстуальність, конфлікт та зміну. При цьому під контекстуальністю розуміють уміння будувати послідовні логічні зв'язки у рамках певної лінійної структури з метою отримання визначеного універсального результату. Конфлікт розглядається науковцями як уміння витримувати двозначні або парадоксальні ситуації, здатність зайняти обґрунтовану позицію у невизначених або суперечливих питаннях. Уміння встановлювати зв'язки, що сприяє розвитку навичок переносу набутого знання у різноманітні неочікувані та змінні контексти, розглядається науковцями як здатність до змін. З опорою на вищезначені концепти далі науковці виокремлюють основні ознаки інтегративного знання. До них відносять уміння ставити істотні запитання стосовно складних завдань або проблем; уміння знаходити необхідні джерела знання та інформації і бачити перспективи їх використання; уміння порівнювати явища (знаходячи споріднені та відмінні характеристики) для виявлення їх структури й зв'язків; уміння створювати інтегративну схему та більш цілісне розуміння певного явища або ситуації.

Отже, можна зробити висновок про те, що, «інтегративне навчання» має такі особливості:

1) це – процес розвитку інтегративного знання, яке характеризується системністю, узагальненістю та універсальністю;

2) у ході цього процесу учні набувають уміння здійснювати зв'язки між різними поняттями, науковими галузями, контекстами, тощо;

3) цей процес сприяє підвищенню ефективності навчання. Серед умінь, що формуються у ході інтегративного навчання, можна виділити уміння будувати логічні зв'язки та ставити дослідницькі питання, знаходити необхідну інформацію, порівнювати поняття і створювати інтегративні схеми для цілісного розуміння явища або ситуації, переносити знання з однієї галузі в іншу, приймати рішення у невизначених ситуаціях.

Інтегроване навчання як провідна технологія нової української школи сприяє формуванню загальнонавчальних та предметних навичок і вмінь; виробленню життєвих цінностей; максимальному використанню своїх здібностей; створенню атмосфери співробітництва, взаємодії; розвитку комунікативних якостей; формуванню доброзичливого ставлення до інших; можливості висловлювати, відстоювати та пропонувати свою думку; формуванню навичок толерантного спілкування тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Інтегративний підхід : актуальність, сутність, особливості впровадження в умовах початкової школи : навчально-методичний посібник / уклад. : Н. Б. Ларіонова, Н. М. Стрельцова. Харків : «Друкарня Мадрид», 2018. 76 с.

2. Любарська О.М. Інтеграційні процеси в освіті. URL: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/zbirnuku/13/5.pdf>

3. Токарева А. Інтегративне навчання як один з перспективних напрямів розвитку сучасної вищої освіти. URL: <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2014/2/32.pdf>

УДК 37.018+373.2

Махинько В.Г.

*викладач дошкільних дисциплін з методиками дошкільної освіти,
Комунальний заклад «Нікопольський фаховий педагогічний коледж»
Дніпропетровської обласної ради»,
м. Нікополь*

МЕТОДИЧНІ ІННОВАЦІЇ ПРИРОДНИЧОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

В умовах сьогодення актуалізується проблема професійної підготовки фахівців у галузі дошкільної освіти як первинної ланки освітнього процесу, готових працювати в умовах реформування сучасної освіти.

Серед досліджуваних науковцями аспектів підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти чільне місце належить підготовці їх до

ознайомлення дітей з природою, виховання ціннісного ставлення до неї, формування еколого-природничої компетентності дошкільнят, а також формування професійно компетентної та творчої особистості педагога на основі засвоєння ним певного обсягу природничих і методичних знань і умінь. Цей напрямок висвітлено у працях Г. Беленької, Л. Козак, О. Пинзеник, Н. Яришевої та ін .

Система знань про зміст, методи, засоби, форми організації роботи з ознайомлення дошкільників із природою становить зміст навчального предмету «Основи природознавства і методика ознайомлення дітей з природою».

Підготовка майбутнього вихователя до ознайомлення дітей із природою потребує впровадження таких технологій, форм, методів і засобів навчання, які сприятимуть активізації навчально-творчої діяльності студентів, формуватимуть у них екологічну свідомість і світогляд активного захисника навколишнього природного середовища. Особливої цінності у формуванні природознавчої компетентності майбутніх вихователів ЗДО освіти набувають новітні ІКТ.

Незважаючи на інтенсивний розвиток засобів інформації й масових комунікацій, лекція і на сьогодні є однією із важливих форм проведення навчальних занять, хоча містить певні інновації пов'язані з їх дистанційним проведенням.

Звернемося до візуальних засобів представлення інформації під час проведення лекції через використання графічних організаторів. До них відносяться понятійні таблиці, таблиці «Аналізу ознак поняття», діаграми. Так, понятійна таблиця « Рослини » використовується для порівняння трьох чи більше ознак поняття за однаковими показниками та заповнюється студентами впродовж лекції. При використанні таблиці «Аналіз ознак поняття» студенти порівнюють об'єкти, наприклад « природні зони України», позначають відому інформацію, фіксують власні припущення, позначають наявні ознаки за допомогою знаків «+» або «-» .

Широко практикуємо деревоподібні та колові діаграми, діаграму Венна тощо. Студенти можуть порівнювати об'єкти, процеси та явища, виділяючи спільні й відмінні ознаки; зображувати візуально процеси, які відбуваються природі, та мають замкнений цикл; аналізувати проблему, виділяти причини й наслідки, робити висновки.

Викладач має змогу сконцентрувати увагу студентів на найбільш важливих моментах лекційного матеріалу, показати їм ілюстрації природних об'єктів та явищ, про які йдеться на лекції, продемонструвати відеоматеріали,

зобразити текстовий матеріал на слайдах у вигляді опорного конспекту, схем або таблиць.

При виконанні завдань семінарських занять студентам пропонується візуалізувати інформацію за допомогою ланцюжків послідовностей, ментальних карти, схем, кола ідей, асоціативного дерева, дерева рішень, зведених таблиці, коміксів тощо. Таким чином графічні організатори допомагають студентам візуалізувати, структурувати інформацію на аркуші паперу, моніторі комп'ютера і побачити причинно-наслідкові зв'язки між природничими поняттями й явищами.

Перегляд студентами на практичних заняттях відеофрагментів про природні об'єкти і явища та проведення занять у дитячому садку, вирішення пізнавальних завдань і проблемних ситуацій екологічної спрямованості на основі опорних схем і таблиць, активізує навчально-пізнавальну діяльність студентів і формує їх власне бачення та судження, вміння дискутувати і висловлювати власні думки, а також формує їх власний світогляд.

Навчання мислити і шукати нові відповіді на відомі питання стає ціллю кожного заняття. На сформовану педагогом проблему студентам пропонується відшукати її ідеальне розв'язання, збираючи факти, ламаючи стереотипи і відомі схеми, через експерименти і власні відчуття.

І хотілося б наголосити про незамінний спосіб формування естетичного сприйняття природи у студентів через використання музичних фрагментів, української поезії, художньої прози і вміння побачити красу природи через власні почуття і спостереження.

Таким чином, при підготовці майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до ознайомлення дітей з природою та формування у них природничо-екологічних компетентностей повинні бути враховані сучасні вимоги до підготовки педагогів з врахуванням викликів часу та досягнень природничої і методичної науки, а також вимог Базового компонента дошкільної освіти освітньої лінії «Дитина в природному довкіллі» і вимог до розбудови Нової української школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти. URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 03.02.2024).

2. Беленька Г. Вплив ідей нової української школи на зміст діяльності педагогів закладів дошкільної освіти. Освітній простір України. Науковий журнал ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». 2018. Вип. 12. С. 7–14.

3. Борисенко Н. М. Педагогічні умови формування природознавчої компетентності майбутнього вихователя дошкільного закладу. Педагогічні науки. Збірник наукових праць Херсонського державного університету. 2014. Вип. 65. С. 279–285.

4. Гладюк Т. В. Використання інформаційних технологій у процесі проведення лекцій з природничих дисциплін. Теоретичні та прикладні аспекти використання інформаційних технологій у системі університетської освіти: матеріали регіон. наук.-практ. семінару, м. Тернопіль, 3–4 груд. 2008 р. Тернопіль: ТНПУ, 2008. С. 49–53.

5. Козак Л. В. Особистісно орієнтоване навчання природознавства майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у педагогічному коледжі: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2006. 24 с.

6. Лісовська Т. Проблема професійної підготовки майбутніх фахівців з дошкільної освіти у вищих навчальних закладах. Педагогічні науки. Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. 2016. № 2 (53). С. 101–108.

7. Графічні організатори. Онлайн-курс для вчителів початкової школи. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=KggNG30rsjA>

УДК 377.8.091.12

Михайлик О.В.

*завідувач навчально-методичного кабінету,
викладач української філології,*

*Комунальний заклад "Нікопольський фаховий педагогічний коледж»
Дніпропетровської обласної ради»,
м. Нікополь*

РЕАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКЛАДАЧА ТА КОМАНДНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЧЕРЕЗ АТЕСТАЦІЙНІ ЗАХОДИ

Атестація педагогічних працівників як чинник підтвердження професіоналізму і компетентності викладача відіграє важливу роль у результативності освітнього процесу. Під час атестації виявляються професійні якості педагога, творчий потенціал, створюються оптимальні умови для вивчення і впровадження передового педагогічного досвіду. Атестація є перевіркою особистісного зростання викладача, можливістю поділитися з колегами власними здобутками, своєрідним іспитом на компетентність.

З 1 вересня 2023 року набуло чинності нове Положення про атестацію педагогічних працівників, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 09.09.2022 року №805, зареєстроване у Міністерстві юстиції України 21.12.2022 року за №1649/38985. У січні 2024 року Міністерство освіти і науки пропонує для громадського обговорення проєкт нової редакції зазначеного Положення. Нова редакція Положення про атестацію педагогічних працівників покликана удосконалити порядок проведення атестації педагогічних працівників, усунути суперечності, які існують у чинній, та

забезпечити право педагогічних працівників на проходження атестації, гарантоване законодавством України. Проте, на нашу думку, жодне положення не може дати вичерпної відповіді щодо питань, які виникають, зокрема, щодо організації вивчення практичного досвіду педагогічного працівника та забезпечення об'єктивності оцінювання його професійних компетентностей.

У коледжі склалася певна система роботи щодо аналізу педагогічної діяльності педагогічних працівників, які атестуються. Щоб ефективно провести атестацію, навчально-методичним кабінетом коледжу розроблена власна стратегія, яка передбачає 9 кроків забезпечення максимальної об'єктивності оцінювання професійних компетентностей викладачів, які атестуються, і націлена на забезпечення ситуації успіху:

1. Визначення мети і переліку професійних компетентностей, які необхідно оцінити; чітке формулювання критеріїв успіху.
2. Створення дієвого інструментарію для оцінки компетенції педагога.
3. Забезпечення прозорості щодо процесу атестації, критеріїв оцінки та очікуваних результатів.
4. Демократична процедура вивчення досвіду викладача.
5. Зворотний зв'язок після проведення оцінки; визначення сильних сторін та розробка перспективного плану подальшого розвитку педагога.
6. Всебічна підтримка професійного розвитку педагога.
7. Врахування індивідуальності, потреб та амбіцій кожного викладача, стимулювання особистого зростання та підтримка розвитку унікальних навичок.
8. Залучення (у разі необхідності) зовнішніх експертів, стейкхолдерів для надання незалежної оцінки та професійних порад.
9. Постійна спрямованість на удосконалення; внесення конструктивних змін для забезпечення реалізації особистої ефективності викладача та командної взаємодії колективу коледжу для розвитку закладу освіти в цілому й удосконалення освітнього процесу зокрема.

Для розробки критеріїв оцінювання професійних компетентностей викладачів, які атестуються, враховуємо Професійний стандарт «Вчитель загальної середньої освіти», затверджений наказом Міністерства економіки, торгівлі та сільського господарства від 23.12.2020 року №2736.

Враховуючи викладене вище, атестаційною комісією коледжу до 15 березня вивчається та узагальнюється практичний педагогічний досвід викладачів, які атестуються, щодо рівня педагогічної і професійної майстерності та стану викладання навчальних дисциплін; ефективності застосування інноваційних педагогічних технологій, рівень цифрової грамотності; ведення навчальної документації; розробки навчальних і робочих навчальних програм; оновлення, поповнення та оформлення навчально-

методичних комплексів, матеріалів до різних видів контролю (вхідного, поточного, тематичного, підсумкового; індивідуального, фронтального та диференційованого опитування); підготовки методичного забезпечення навчальних занять та педагогічної практики, кейсів для дистанційного і змішаного навчання «Портфель студента»; аналізу методичних матеріалів: методичних розробок, посібників із навчальних дисциплін, методичних рекомендацій, підготовлених викладачами в міжатестаційний період; участі у підготовці та проведенні педагогічних, методичних рад; регіональних методичних об'єднань; роботи в циклових комісіях; участі у науково-дослідницькій, інноваційній та виховній роботі; публікацій у фахових виданнях тощо.

Для забезпечення зворотного зв'язку зі студентами навчально-методичним кабінетом проводиться анкетування серед студентів та вивчається думка про викладачів, які атестуються; готується виставка творчих напрацювань за атестаційний період «Методична творчість», з якою мають можливість ознайомитися всі бажаючі.

На відкритому спільному засіданні атестаційної комісії і методичної ради заслуховуються і обговорюються творчі звіти викладачів, підготовлені у формі «Портфолію успіху».

Викладачі, які атестуються, беруть участь у Фестивалі методичної творчості, готують в електронному вигляді і розміщують на платформі classrum у вкладці «Педагогічна рада»: портфолію для презентації професійних досягнень за атестаційний період; матеріали позитивного досвіду із внутрішніми і зовнішніми рецензіями, витягами з протоколів регіональних методичних об'єднань викладачів фахових педагогічних закладів освіти Південного регіону України чи відповідних кафедр закладів вищої освіти про поширення і впровадження досвіду; методичні матеріали (методичні розробки, посібники, опорні конспекти тощо), які пройшли апробацію і рекомендовані до впровадження. Викладачам, які атестуються, пропонуємо провести творчі майстерні, круглі столи, майстер-класи з презентацією власних напрацювань у синхронному режимі для узагальнення і поширення у професійному середовищі. Останнім часом практикуємо також проведення «гостьових» лекцій, семінарських і практичних занять для студентів закладів освіти – партнерів, з якими укладено відповідні договори.

Атестаційна комісія коледжу обов'язково враховує результати щорічного рейтингового оцінювання педагогічної діяльності викладачів, результати роботи з обдарованими студентами, публікаційну активність викладача, його особисті перемоги у фахових конкурсах тощо.

Під час підготовки до атестації та в період її проведення атестаційна комісія дотримується принципів відкритості та колегіальності, гуманного та доброзичливого ставлення до педагогічного працівника, повноти, об'єктивності і системності оцінювання його педагогічної діяльності. Атестація є важливим кроком професійного зростання викладачів коледжу, адже робота з педагогічними працівниками, які атестуються, спрямована на реалізацію особистої ефективності кожного викладача, підвищення його професійного рівня, підтримки творчої ініціативи, забезпечення через командну взаємодію ефективності освітнього процесу і розвитку закладу освіти в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Положення про атестацію педагогічних працівників. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1649-22#Text>
2. Проект нової редакції Положення про атестацію педагогічних працівників. URL : <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-novoyi-redakcii-polozhennya-pro-atestaciyu-pedagogichnih-pracivnikiv>
3. Положення про рейтингову оцінку педагогічної діяльності викладачів КЗ «Нікопольський фаховий педагогічний коледж» ДОР». URL: <http://www.kvznfpkdor.in.ua/>
4. Професійний стандарт «Вчитель загальної середньої освіти», наказ Міністерства економіки, торгівлі та сільського господарства від 23.12.2020 року №2736. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text>

УДК 37.09:376:373.3

Ноценко К.В.

*викладач педагогічних дисциплін,
Комунальний заклад «Нікопольський фаховий педагогічний коледж»
Дніпропетровської обласної ради»,
м. Нікополь*

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ

На сучасному етапі розвитку інклюзивної освіти в Україні педагогічна науково-практична спільнота здійснює пошук нових шляхів професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи до роботи в інклюзивному середовищі загальноосвітнього навчального закладу. У зв'язку з переглядом цілей та завдань фахової передвищої освіти переосмислюються зміст, методи та форми навчання студентів.

Вивчення питання нового підходу до удосконалення професійної підготовки здобувача освіти вищого педагогічного закладу освіти викликане суперечностями, які існують в педагогічній практиці:

- потребою у освітній практиці вчителів інклюзивного навчання початкової школи і професійною підготовкою студентів спеціальності 013 Початкова освіта у фаховому передвищому педагогічному закладі освіти до роботи в інклюзивному середовищі;

- підготовкою вчителя початкової школи інклюзивного навчання та відсутністю навчально-методичного забезпечення педагогічного процесу фахового передвищого педагогічного закладу освіти;

- вимогами до інклюзивного навчання молодших школярів в єдиному загальноосвітньому просторі системи освіти в Україні та рівнем соціально-педагогічної компетентності вчителя початкової школи у галузі інклюзивної освіти [4].

Розв'язання означених вище проблем забезпечить у закладі фахової передвищої освіти не лише створення умов для сприйняття навчального матеріалу, засвоєння педагогічних знань, але й сприятиме розвитку гуманістичної життєвої позиції, які визначають професійну орієнтацію, тип поведінки і види робіт, пов'язаних із виконанням професійної діяльності.

У ланці реалізації політики інклюзивної освіти першочерговими засадами кваліфікованої підготовки майбутніх вчителів початкових класів є реалізація завдань гуманної педагогіки.

Справедливо зазначаємо, що, донедавна, викладач, як суб'єкт традиційного процесу навчання, виконував роль передавача знань. Студенти ж були об'єктами його діяльності, у яких під керівництвом педагога формувалися професійні навички та уміння, якості характеру, мотивація до навчання. Таким чином функціонував усталений характер взаємовідносин: викладач – керівник, студент – підлеглий, у стосунках проявлялися обов'язковість виконання вказівок викладача, незважаючи на потреби студента, культивувався суб'єкт-об'єктний тип відносин, а це не може сприяти творчій атмосфері у класі. Засвоюючи цей тип взаємовідносин, майбутні вчителі початкової школи формально переносять їх у власну професійну діяльність [2].

У свою чергу, запровадження інклюзивної освіти в загальноосвітній навчальний заклад учень стає суб'єктом освітнього процесу і на зміну суб'єкт-об'єктних стосунків передбачаються суб'єкт-суб'єктні, при цьому у центрі навчально-виховного процесу стає дитина. За твердженням В. Кременя «Дитиноцентризм у освіті – це коли виховання і навчання кожної дитини здійснюється на основі розвитку її природних здібностей, ... є необхідністю якомога більше наблизити навчання і виховання кожної дитини до її сутності,

конкретних здібностей, майбутньої життєвої траєкторії людини [3]. Безумовно, дитиноцентризм при здійсненні професійної діяльності вчителями початкової школи в інклюзивному середовищі, потрібно розуміти як особистісно-орієнтовану модель навчання молодших школярів, завдяки якій буде розширюватися їх можливість саморозвитку на засадах гуманізації реальної організації освітньої потреби в життєдіяльності дитини [1].

Наведений вище аналіз свідчить, що професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи до роботи в інклюзивному середовищі має спрямовуватися на формування у студентів здатності до гнучкості проявляти емоції, зближуватися з дітьми, вступати з ними в контакт.

Усе, що зазначалося вище, на нашу думку, впливає на кінцевий результат професійної підготовки у закладі фахової передвищої освіти, визначає її якість. За твердженням В. Кременя, якість професійної підготовки майбутніх педагогічних кадрів – цілісна сукупність властивостей суб'єкта діяльності, яка визначає його професійний рівень компетентності і дає йому можливість мати певну соціальну цінність та відповідати потребам і можливостям ринку праці, а також визначає готовність опанувати в майбутньому соціальні рівні, адекватні здібностям, і кваліфікації в системі соціо професійних відносин...» [5].

Таким чином, важливим завданням реформування системи фахової передвищої освіти в Україні є запровадження гуманістичних засад до професійної підготовки педагогічних кадрів, оскільки специфіка діяльності вчителів початкової школи диктує необхідність насичення його підготовки професійними знаннями і технологіями, що дозволяють останньому оволодіти мистецтвом управління процесом навчання, виховання, розвитку корекції та освітньої реабілітації кожної особистості в інклюзивному класі.

Отже, освітній процес закладу фахової передвищої освіти необхідно вибудовувати таким чином, щоб здобувачі освіти оволодівали інтерактивними формами навчання, формували необхідні особистісні якості і професійні компетентності вчителів початкових класів, які на вищому рівні виконуватимуть професійну діяльність в інклюзивному середовищі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лорман Т., Деспелер Дж., Харві Д. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі : практичний посібник. Київ : СПД-ФО Парашин І. С., 2010. 296 с.
2. Нормативно-правова база інклюзивної освіти. URL: https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/inclusion-legislationbarabash (дата звернення: 10.10.2022).
3. Пісоцька М. Е. Теоретичні питання інклюзивної освіти. *Педагогіка та психологія*. 2014. Вип. 45. С. 153-159.

4. Порошенко М.А. Програма навчальної дисципліни «Інклюзивна освіта». Київ : ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 60 с.

5. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 № 636-2019-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/636-2019-п> (дата звернення: 27.10.2022).

УДК 37.035:37.091.33

Онищенко І. В.

*кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри початкової освіти,
Криворізький державний педагогічний університет,*

м. Кривий Ріг

Данилюк Г. П.

асистент вчителя,

*Красівський ліцей Новопільської сільської ради Криворізького району
Дніпропетровської області,
с. Красівське*

ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ В ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У контексті вимог Нової української школи одним із актуальних завдань є виховання толерантної особистості. У сучасних умовах перед суспільством, постають цінності і принципи, необхідні для його вільного розвитку, тобто стратегія ненасильства, терпимості до чужої позиції, цінностей, культури, ідеології, необхідності до взаємного порозуміння, пошуку компромісів у вирішенні будь-яких питань. У концепції «Нова українська школа» підкреслюється, що толерантність є однією з базових цінностей демократичного суспільства, однією з провідних якостей особистості [2].

Толерантна поведінка виявляється в позитивному ставленні до себе, почутті власної гідності та вмінні поважати гідність інших людей незалежно від національної, етнічної, релігійної й соціальної приналежності та індивідуальних особливостей. Виховання толерантних взаєностосунків молодших школярів є тривалим, неперервним і багатофакторним процесом, що вимагає педагогічно вивірених та особистісно-орієнтованих підходів відповідно до їхніх вікових особливостей [3, с. 135]. Як показали дослідження, саме молодший шкільний вік є сенситивним періодом у розвитку толерантної особистості, що детермінується віковими особливостями, бурхливим процесом загального розвитку.

Витоки тлумачення поняття толерантності знаходимо в працях філософів Стародавнього Китаю, Греції і Риму (Конфуцій, Сократ, Платон, Аристотель,

Квінтіліан та ін.). Пізніше ці ідеї отримали розвиток в теорії та практиці педагогіки толерантності (Я. Коменський, Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо та ін.). У філософських концепціях феномен «толерантність» розглядається як форма поваги до іншої людини, складна риса особистості, що характеризує менталітет людини, соціальне явище).

Різні аспекти формування толерантної особистості здобувача початкової освіти розглядалися у наукових працях М. Василюки, С. Герасимова, О. Гриви, Т. Гурової, В. Давидова, С. Добрянської, В. Зенковського, А. Коваленко, Е. Койкової, О. Орловської, В. Тугай, Г. Цукерман та ін. Аналіз наукових джерел дає підстави стверджувати, що проблема виховання толерантності в молодших школярів в умовах НУШ залишається малодослідженою в теоретичному і практичному аспектах.

Слово «толерантність» походить від латинського дієслова «tolero», що означає «переносити», «витримувати», «терпіти». Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє стверджувати, що поняття «толерантність» розуміється як повага і визнання рівності, відмова від домінування та насилля, визнання за іншими права на власні думки та погляди. Поняття «толерантність молодшого школяра» розглядається як потреба й готовність учня початкових класів до конструктивної взаємодії з однолітками незалежно від національної, соціальної, релігійної приналежності; прийняття, розуміння та інтерес до культури і традицій різних народів [1, с. 19].

На нашу думку, провідним чинником, який впливає на виховання толерантних взаємин молодших школярів, є їхнє включення в толерантне середовище як особливий соціальний простір, для якого характерними є соціальна й культурна структурованість, наявність ключових осіб (педагогів), значне зростання інформаційних потоків пізнавального й загальнокультурного характеру. Толерантне середовище як соціально-виховне середовище сприяє соціалізації індивіда, адаптивності особистості до мінливого середовища, усвідомленню себе людиною, яка розуміє й поділяє інтереси інших людей, а систему її цінностей становлять загальнолюдські.

Ефективне виховання толерантних взаємостосунків у дітей молодшого шкільного віку вимагає органічного включення в освітній процес ігрових технологій. Ігрова діяльність – один із найефективніших засобів виховання і навчання, що максимально активізує можливості здобувачів початкової освіти. Ігрові технології дозволяють зробити цікавою, результативною і захоплюючою роботу учнів на творчо-пошуковому рівні, формують навички толерантної поведінки, виховують доброзичливе ставлення до іншої особистості, а також зацікавленість у набутті певного досвіду від спілкування з представниками іншої культури.

Подаємо приклади ігор, які ознайомлюють здобувачів початкової освіти із різними моральними категоріями, правилами толерантної, дружньої поведінки, етичними нормами терпимої, доброзичливої взаємодії між людьми.

1. Гра : «Обери собі команду». Тривалість – 15-20 хвилин.

Запропонуйте сісти дітям в коло. Роздайте кожному по одній наклейці. Це можуть бути квадрати, кола, сонечка чи зірочки. Головне, щоб вони усі були різного кольору, так, щоб двічі не повторювалася жовта зірочка чи сонечко. Наприклад, наклейку діти ліплять собі на руку чи одяг.

Завдання: за дві хвилини без слів згуртуватися в команди, які діти формують на свій розсуд. Зазвичай, діти згуртовуються за критерієм кольору наклейок (зелене коло з зеленою зіркою) або форми (квадрат з квадратом). Обговоріть з дітьми деякі питання: «Чому ви обрали саме цих дітей, щоб об'єднатися в команду?», «Чи бувають у світі однакові люди?»

Який ефект? Ми вчимо дітей пізнавати та думати, розуміти, що на планеті не існує однакових людей, проте ми всі десь в чомусь дуже схожі.

Наприкінці гри можна розпитати дітей: «Як ви думаєте, чим ви схожі між собою, а чим відрізняєтеся?». Це допоможе учням укріпити свою думку, що попри всі відмінності у зовнішності, вподобаннях, можна співпрацювати та проводити цікаво час разом. Учні вчитимуться шукати подібності та більше розпитувати своїх однокласників про їхні хобі, домашні улюбленці, уроки, що може їх суттєво зблизити. Навчившись шукати спільне, а не те, що розділяє, ми допомагаємо учням робити перші кроки до мирного співіснування у класі.

2. Гра: «Три спільні речі». Тривалість – 7 хвилин.

Запропонуйте учням об'єднатися в пари. Задайте тему для пошуку спільного. Можна взяти стандартну тему – «Моя сім'я», «Мій друг» «Канікули в Карпатах» або вигадати свою, або діти пропонують свої теми.

Завдання: обговорити з однокласниками задану тему та знайти, що є спільним для всіх. Таких речей має бути принаймні три. На обговорення виділяється 5 хвилин.

Який ефект? Пошук спільного є базою для формування толерантного ставлення до інших. Коли ми тренуємо цю навичку, то допомагаємо учням не бути агресивним і не ігнорувати тих, хто відрізняється. Ігри в парах допомагають дітям краще пізнавати один одного, а особливо в початковій школі – знайти перших шкільних друзів. Для дітей часом достатньо кількох хвилин гри, щоб потім на перервах ще довго розповідати один одному про канікули чи про свої улюблені заняття чи хобі. Окрім цього гра розвиває комунікативні навички. Інколи дуже сором'язливі діти не завжди хочуть розмовляти, проте, коли тема чітко задана, можуть почуватися набагато впевненіше.

3. Гра: «Труднощі». Тривалість – 10-15 хвилин.

Цю гру найкраще проводити в 3-4 класах. Об'єднайте дітей у групи по 4-5 осіб. Кожній дайте аркуш паперу, олівці чи фломастери.

Завдання: намалювати дитину у інвалідному візку, подумати, з якими труднощами вона може зіткнутися, та як інші діти можуть їй допомагати. Щоб допомогти учням розміркувати над труднощами дітей з інвалідністю, напишіть на дошці такі запитання: «Дитина на візочку гратиме в гри з класом?», «Чи може відвідати кінотеатр?», «Як ми можемо допомогти такій дитині: у коридорах, на уроках, у їдальні?», «Як ми можемо спілкуватися з дітьми на візочках, щоб вони почувалися комфортно?».

Який ефект? Вчимо дітей допомагати іншим та помічати тих, хто не може впоратися зі шкільним світом самотійно. Подрібнення гри на запитання та їх обдумування виховує уважність у дітей до деталей. Дитина починає бачити світ ширше та придивлятися, хто в класі може почуватися «за бортом» та кому слід допомагати.

Отже, у науковій літературі толерантність розглядається як повага і визнання рівності, відмова від домінування і насильства, визнання багатомірності і різноманіття людської культури, норм поведінки, відмова від зведення цього різноманіття до однаковості чи переваги якої-небудь однієї точки зору. Ефективним засобом виховання толерантності в здобувачів початкової освіти є ігрові технології, які дозволяють формувати навички толерантних взаємостосунків, уміння стримувати негативні емоції та терпимо відстоювати свої позиції, здатності дієво відгукуватися на проблеми інших, проявляти турботу і співчуття; навички компромісної та конструктивної взаємодії з оточуючими.

ЛІТЕРАТУРА

1. Василюк М. І. Виховання толерантності у молодших школярів засобами предмету «Музика» в умовах полікультурного простору. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота.* Ужгород : Вид-во УжНУ, 2011. Вип. 20. С. 19–20.
2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. 2016. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-rochatkovoyi-osviti>
3. Тугай В. М. Особливості виховання толерантних взаємин молодших школярів. *Збірник наукових праць «Педагогіка та психологія».* Харків, 2015. Вип. 51. С. 134–142.

Онищенко І. В.

*кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри початкової освіти,
Криворізький державний педагогічний університет,*

м. Кривий Ріг

Зіньковська Є. І.

педагог-організатор,

Школа I-III ступенів № 70 Шевченківського району,

м. Київ

ТЕАТРАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У контексті вимог НУШ відбувається поступовий перехід від традиційної моделі навчання, у якій педагог є ретранслятором знань, а здобувач освіти його пасивним слухачем, до суб'єкт-суб'єктної, де педагог і здобувач освіти є активними суб'єктами освітнього процесу. Починаючи з початкової школи, виховні можливості закладу освіти зорієнтовані на розвиток творчих здібностей здобувачів освіти. Саме театральне мистецтво дозволяє учням відчувати себе у різних ролях, формує в них творчу особистість, викликає почуття емпатії та розуміння різних точок зору. Театр впливає на розвиток творчої уяви та креативного мислення, стимулюючи здобувачів освіти до самовираження та відкриття своїх потенційних можливостей.

Театралізована діяльність – це можливість розкриття творчого потенціалу дитини, виховання творчої спрямованості особистості. Участь у театральних постановках сприяє розвитку мовленнєвих навичок, формує вміння працювати в команді та приймати творчі рішення в умовах невизначеності. Відчуття гри, імпровізації та відкритості до нового допомагають формувати у молодших школярів гнучкість мислення та готовність до вирішення творчих завдань. Отже, з огляду на актуальність розвитку творчих здібностей молодших школярів та їх необхідність для формування всебічно і гармонійно розвиненої особистості, театральне мистецтво заслуговує на увагу як важливий чинник формування творчої особистості.

До питання розвитку творчих здібностей молодших школярів зверталися такі педагоги, як Н. Банько, І. Бех, В. Клименко, В. Моляко, О. Музика, В. Роменец та ін. Значення театрального мистецтва для навчання та розвитку школярів досліджували Л. Артемова, А. Бондаренко, О. Гордійчук, О. Захарова, Н. Карпинська, І. Мамчур, Т. Турчин та ін. Заслужують на увагу праці С. Сидоренко, у яких педагог розглядає вплив театрального мистецтва на розвиток творчих здібностей школярів.

На думку Н. Банько, розвиток творчих здібностей молодших школярів засобами театрального мистецтва виявляється надзвичайно важливим аспектом їхнього комплексного зростання. Такий підхід відкриває перед учнями безліч можливостей для творчого самовираження та формування життєво важливих навичок [1, с. 5].

О. Гордійчук вважає, що театральна педагогіка стимулює творчість молодших школярів, надаючи їм можливість виражати себе через різноманітні ролі, імпровізацію та творчі завдання. Участь у театральних постановках розвиває їхню здатність генерувати нові ідеї та виражати своє власне бачення світу [2, с. 12].

На думку І. Мамчур, можливості театру допомагають у розвитку емпатії учнів. Виступаючи в різних ролях та взаємодіючи з іншими, вони навчаються розуміти почуття та погляди інших, розвиваючи при цьому свої соціальні навички [4, с. 62].

В. Моляко, О. Музика зазначають, що участь у театральних виставах сприяє розширенню мовленнєвого спектру. Діти вивчають ролі, виконують тексти та вчаться чітко та виразно висловлювати свої думки, що розвиває їхні мовленнєві навички [5, с. 29].

На думку С. Сидоренко, театр розвиває критичне мислення та аналітичні здібності. Здобувачі освіти аналізують сюжети, розбираються в характерах та вчаться розуміти інтриги, що сприяє їхньому загальному когнітивному розвитку. Через участь в театральних виставах діти також навчаються самовираженню та самодостатності. Вони мають можливість виражати свої емоції, розвиваючи власну унікальність та впевненість в собі. Крім того, театр сприяє соціальному розвитку дітей, оскільки вимагає співпраці та взаємодії. Участь у колективних театральних проєктах навчає молодших школярів ефективно співпрацювати, слухати інших та взаємодіяти у групі [6].

На нашу думку, використання театрально-ігрової діяльності в освітньому процесі НУШ охоплює широкий діапазон можливостей, починаючи від фрагментарного впровадження на уроках у формі театральних ігор та міні-постановок і закінчуючи включенням у систематизований курс навчання театральному мистецтву для молодших школярів у вигляді організації шкільних театралізованих студій та гуртків.

У дослідженнях В. Моляко, О. Музики театралізовані ігри класифікуються за способом реалізації сюжету. До непередметних ігор (ігор-драматизацій) відносять ті, де учні відтворюють образ дійового персонажу і грають роль, яку вони обрали. Предметні ігри (ігри-інсценізації) включають дійових персонажів, які можуть бути конкретними об'єктами (ляльки, іграшки) для лялькового чи пальчикового театру та інших форм театральної імітації [5].

Розглядаючи результати аналізу історично обумовлених форм і методів театрального досвіду в сучасній театральній педагогіці, спрямованої на шкільних вчителів, О. Гордійчук виділив форми і методи педагогічної роботи зі школярами. Серед них екскурсії до театру; знайомство із працівниками театру (цехи і різні служби); зустрічі з творчими працівниками театру (тематичні і за підсумками спектаклів); диспути і глядацькі конференції; майстер-класи по написанню театральної рецензії і т.д.; свята посвячення в глядачі; театральні ігри на уроках в школі і на заняттях в театрі; урок театру в школі (загальноосвітній урок на матеріалі вистав театру, або, наприклад, літератури – на матеріалі предмету із застосуванням театральних методик); конкурси і вікторини на знання учнями репертуару театру, на кращий твір, малюнок за виставою та ін.; обговорення спектаклів [2].

На уроках у початковій школі театралізована діяльність активно стимулює творчість молодших школярів. Подаємо засоби театрального мистецтва, які сприяють ефективному розвитку творчих здібностей здобувачів початкової освіти:

1. Драматичні ігри та імпровізація. На уроках можна впроваджувати драматичні ігри, які допомагають учням вільно виражати свої емоції та розвивати творче мислення. Імпровізаційні завдання стимулюють учнів до виходу за межі стандартних відповідей та сприяють їхній творчій самореалізації.

2. Рольові ігри. Використання рольових ігор на уроках сприяє розвитку соціальних навичок та емпатії. Учні можуть грати різні ролі, що допомагає їм краще розуміти світ навколо та взаємодіяти один з одним у різних контекстах.

3. Створення театральних сценаріїв. Включення учнів до процесу створення театральних сценаріїв розвиває їх творчі та літературні здібності. Це також сприяє спільному творчому процесу, де діти об'єднують свої ідеї та таланти.

4. Використання костюмів та декорацій. Організація уроків, під час яких учні створюють костюми та декорації для театральних вистав, допомагає їм виявити свою творчість та розкрити власний художній потенціал.

5. Театральні вистави та перегляди. Організація перегляду театральних постановок допомагає учням розширити свій художній кругозір, розвивати критичне мислення та комунікативно-творчі здібності.

6. Музично-танцювальні елементи. Впровадження музичних і танцювальних елементів у театральні вистави дозволяє учням виразити свої ідеї через рух та звук. Це сприяє розвитку музичних та фізичних навичок.

Загалом, використання театрального мистецтва на уроках у початковій школі не лише розширює педагогічні можливості, а й стимулює творчість та розвиток різних аспектів особистості молодших школярів [6].

Розглянемо використання засобів театрального мистецтва на уроках у 4 класі за Типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом О. Савченко [7]. Наприклад, на уроці з читання до вірша Ліни Костенко «Сунички» можна запропонувати учням виконати такі завдання:

1. Запрошення учнів до «літературного театру». Коротке пояснення того, що сьогодні ми виступимо акторами та вивчимо вірш Ліни Костенко «Сунички» через театральний підхід.

2. Знайомство з віршем. Обговорення теми вірша та його загального настрою. Прочитання вчителем вірша «Сунички» у звичайному читанні для ознайомлення.

3. Театралізоване читання. Розділення вірша на фрагменти та визначення ролей для учнів. Надання кожній групі чи учневі ролі для читання певного фрагмента вірша. Вчитель та учні втілюються в образи суничок, яличок та інших персонажів вірша, використовуючи жести, міміку та виразне читання.

4. Розгортання «Суничкового театру». Учні створюють прості костюми або маски суничок. Коротке практичне тренування рухів та міміки для виразного втілення образу сунички. Виступ кожної групи або учня, представлення свого фрагменту вірша перед класом.

5. Обговорення та висновки. Запитання: Як вам сподобався театралізований урок? Як ви відчули себе у ролі суничок? Обговорення того, як театральний підхід допоміг краще розуміти та відчути поетичний образ. Закріплення ключових ідей вірша та театрального виконання.

На уроці з предмету «Я досліджую світ» до теми «Людина і світ» можна запропонувати учням наступні завдання:

1. Рольова гра «Подорож у Джунглі». Розділення учнів на групи та призначення кожній групі ролі тварин, які можна зустріти в джунглях. Вчителів та інших учнів можна включити в ролі експедиційних керівників чи науковців. Виготовлення простих костюмів чи масок для представлення обраної тварини.

2. Дослідницькі звіти «Подорож до Пустелі». Кожен учень отримує завдання представити свій дослідницький звіт про природу пустелі. Діти виступають у ролі дослідників, використовуючи паперові карти, фотографії та ілюстрації для підтримки свого розповіді.

3. Театралізована подорож «Експедиція до Льодовикового Світу». Розділення учнів на групи та призначення кожній групі ролей для виступу в ролі тварин чи елементів природи, які можна зустріти в льодовиках. Задача

учнів – представити свою частину «льодовикового світу» за допомогою коротких театральних вистав.

Таким чином, театральне мистецтво є неоціненним інструментом для розвитку творчих здібностей молодших школярів. Цей важливий елемент навчання надає унікальну можливість здобувачам початкової освіти не лише виявити свій талант та виразити емоції, але й розвивати важливі творчі, когнітивні та соціальні уміння й навички. Під час занять з використанням театральних методик молодші школярі не лише отримують задоволення від творчого процесу, але й навчаються працювати в команді, розвивають свою емпатію та вираження почуттів через мову тіла та мовлення. Здібності до імпровізації та рольові ігри сприяють розвитку креативного мислення та творчого підходу до вирішення завдань. Театральне мистецтво стає не тільки джерелом веселощів та радості, але й потужним інструментом, що допомагає формувати та збагачувати творчий потенціал, вміння співпрацювати та розкривати свій унікальний світ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Банько Н. В. Розвиток творчого мислення молодших школярів. *Педагогічна скарбниця*. 2013. №2. С. 4–7.
2. Гордійчук О. Є. Основи сценічного та екранного мистецтва з методикою викладання: навч. посіб. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. 208 с.
3. Державний стандарт початкової освіти / Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1–2 класи. Київ : ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР+», 2018. 240 с.
4. Мамчур І. Л. Теорія театралізованої гри та її пізнавальні можливості. *Рідна школа*. 2018. № 6. С. 61–63.
5. Моляко В. О., Музика О. Л. Здібності, творчість, обдарованість : теорія, методика, результати досліджень. Житомир, 2007. 319 с.
6. Сидоренко С. Театральне мистецтво як засіб творчого розвитку особистості молодшого школяра. URL : https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_silsk_shkolu/16/visnuk_15.pdf
7. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 3-4 клас. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>

Онищенко І. В.

*кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри початкової освіти,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг*

Ляшенко О.В.

*учитель інформатики,
Криворізька гімназія № 15 імені М. Решетняка Криворізької міської ради,
м. Кривий Ріг*

ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ПРОЄКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ

У сучасному світі, коли Україна переживає період повномасштабної війни, особливо важливим є виховання патріотичних почуттів молодших школярів. Патріотизм – це любов до своєї Батьківщини, її історії, культури, народу. Він є основою для формування усвідомленого громадянина, який поважає культурне та історичне минуле України, а також готовий захищати свою країну, боротися за її незалежність. Отже, актуальним питанням є виховання громадянина, патріота, інтелектуально розвинену, духовно і морально зрілу особистість, здатну протистояти викликам життя.

У 2022 році МОН України була затверджена Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України та заходи щодо її реалізації до 2025 року, у якій висвітлено напрями діяльності закладів освіти щодо формування нового громадянина-патріота, який діє на основі національних та європейських цінностей. У цьому документі зазначається, що метою національно-патріотичного виховання є становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, а також підкреслюється, що національно-патріотичне виховання молодших школярів має ґрунтуватися на духовно-моральних засадах, відповідати віковим і сенситивним періодам розвитку й особистісним характеристикам дітей [2, с. 295].

Корифеї вітчизняної педагогіки, такі як Г. Ващенко, О. Вишневський, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін., надавали першочергового значення вихованню патріотизму в дітей і молоді. Вони вважали, що патріотизм є основою для формування повноцінної особистості, яка готова відстоювати свою країну.

У сучасних умовах патріотичне виховання набуває особливої актуальності. Агресія Росії проти України показала, що любов до своєї Батьківщини є найважливішою цінністю. Патріотичне виховання допоможе молодим українцям усвідомити свою приналежність до українського народу, поважати історію та культуру України, боротися за свою країну.

На нашу думку, особливо важливими є слова В. Сухомлинського: «Виховання патріотичної свідомості, почуттів і переконань нерозривно пов'язане з розумовим, моральним, трудовим, ідейно-світоглядним, естетичним, емоційним становленням особистості. Патріотичне виховання – це сфера духовного життя, яке проникає в усе, що пізнає, узнає, робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людину, яка формується. Патріотизм як діяльна спрямованість свідомості, волі, почуттів, як єдність думки і діла дуже складно пов'язаний з освіченістю, етичною, естетичною, емоційною культурою, світоглядною стійкістю, творчою працею» [4, с. 295].

Формування патріотичних почуттів у молодших школярів має здійснюватися комплексно, з використанням різноманітних методів і прийомів. Одним із ефективних засобів формування патріотичних почуттів здобувачів початкової освіти є проєктна технологія, яка розглядається як система навчання, що передбачає активну, творчу діяльність учнів у вирішенні певної проблеми. Проєкти можуть бути різноманітними: історико-культурологічними, літературними, мистецькими, спортивними тощо [3, с. 21].

Теоретичне обґрунтування проєктної технології зробили відомі науковці Л. Андрусенко, Н. Бібік, Н. Волошина, С. Гончаренко, О. Єременко, О. Коваленко, Н. Лисенко, Ю. Павленко, О. Савченко та ін. У науковому фонді та освітньо-виховній практиці проєктна технологія переважно розробляється на рівні впровадження у освітньому процесі. Зокрема, Т. Башинська, Л. Коваль, О. Онопрієнко, В. Тименко розробили методичні рекомендації щодо організації проєктної діяльності в початковій школі.

Застосування проєктної діяльності в освітньому процесі має ряд таких переваг:

- вона сприяє подоланню окремих недоліків класно-урочної системи навчання, зокрема, надмірної регламентації, пасивності учнів, нерозуміння мети навчання;
- проєктна діяльність забезпечує побудову освітнього процесу на основі діяльнісного й особистісного підходу, що сприяє розвитку творчих здібностей, самостійності, критичного мислення та інших важливих якостей особистості;
- проєктна діяльність сприяє формуванню позитивної мотивації учнів, активізації їхньої пізнавальної діяльності.

Однак, вважаємо, що регламентованість освітнього процесу не дає змоги повністю реалізувати освітньо-виховні можливості проєктної технології. Часто спостерігається, що вчителі початкових класів, організовуючи навчальний проєкт в межах певного предмету, змушені виносити його підготовку й проведення у позанавчальний час. Це пов'язано з тим, що проєктна діяльність вимагає від учнів значних зусиль і часу. Здобувачі освіти повинні самостійно досліджувати проблему, збирати інформацію, аналізувати її, робити висновки та презентувати результати своєї роботи. Це може бути складно зробити в межах навчальної години.

За нашим переконанням, щоб проєктна діяльність могла повною мірою реалізувати свій потенціал, її необхідно використовувати не лише у навчальному, а й у виховному процесі. Наприклад, проєктна діяльність може бути використана для формування у дітей таких цінностей, як патріотизм, екологічна свідомість, соціальна активність тощо.

На нашу думку, для того, щоб проєктна технологія була ефективною, необхідно дотримуватися таких принципів:

- інноваційність (проєктна діяльність повинна бути спрямована на розвиток творчих здібностей учнів, формування у них нестандартного мислення);
- актуальність (проєкти повинні бути актуальними для учнів, відповідати їхнім інтересам і потребам);
- практичність (результати проєктної діяльності повинні бути практичними, мати значення для учнів та суспільства);
- міжпредметність (проєктна діяльність повинна бути міжпредметною, тобто використовувати знання з різних предметів);
- співпраця (проєктна діяльність повинна бути спрямована на розвиток співпраці між учнями, вчителями та іншими учасниками освітнього процесу).

Проєктна діяльність може бути індивідуальною, груповою або колективною. Важливо, щоб проєкт був цікавим і актуальним для дітей, відповідав їхнім інтересам і потребам [1].

Організація педагогічного проєкту – це складний процес, який передбачає кілька етапів:

1. Підготовка до проєкту (обговорення ідей, визначення цілей і завдань, формування команди та планування роботи).
2. Планування проєкту (створення дорожньої карти, яка допоможе учасникам проєкту досягти поставлених цілей).
3. Виконання проєкту (реалізація плану, розробленого на попередньому етапі).
4. Презентація проєкту (представлення результатів роботи).

5. Підведення підсумків проєкту (оцінка результатів, визначення завдань для майбутніх проєктів).

Подаємо приклади проєктів патріотичної спрямованості, які можна реалізувати в початковій школі в умовах повномасштабної війни:

1. *Проект «Моя країна - Україна».* У рамках цього проєкту учні можуть вивчати історію, культуру, традиції України, готувати розповіді про визначні місця країни, створювати колекцію українських сувенірів.

2. *Проект «Я - патріот України»* У рамках цього проєкту учні можуть створювати плакати, малюнки, вірші, пісні про Україну, готувати виступи на тему патріотизму.

3. *Проект «Допомога іншим».* У рамках цього проєкту учні можуть збирати кошти на допомогу постраждалим від війни, готувати продукти харчування, одяг для біженців, організувати благодійні ярмарки.

Отже, упровадження проєктної діяльності в освітній процес початкової школи в умовах повномасштабної війни допоможе сформувати свідому особистість молодшого школяра, яка буде готова до життя в новій реальності. Застосування проєктної технології в умовах НУШ вимагає від педагогів певної підготовки, зокрема вони повинні знати основи проєктної діяльності, уміти розробляти проєкти, організувати і проводити проєктну діяльність з учнями, що сприятиме формуванню відповідальних, активних та свідомих громадян своєї країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кішан Н. Проєктна діяльність у Новій українській школі. *Педагогічний вісник Поділля.* 2022. № 1. С. 21–22.
2. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. 2018. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5d5/279/7ca/5d52797ca746c359374718.pdf>
3. Проєктна діяльність у школі / упор. М. Голубенко. Київ : Шкільний світ, 2007. 128 с.
4. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: в 5 т. Київ : Рад. шк., 1976. 668 с.

Осадча Т.В.

викладач образотворчого мистецтва

з методикою навчання,

Комунальний заклад «Нікопольський фаховий педагогічний коледж»

Дніпропетровської обласної ради»,

м. Нікополь

ВИХОВАННЯ ДОБРОТИ ТА КРАЩИХ МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ МАЛЮВАННЯ ІГРАШОК НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Дитинство – дуже короткий і дуже важливий період в житті людини. Дитинство повинно бути дитинством із любов'ю та радістю, незважаючи на війну.

І, звичайно, дитинство – це іграшки. Перший місяць навчання першокласників в НУШ визначається як адаптивно-ігровий. Діти приносять у школу іграшки, розмовляють із ними, адаптуються до шкільного життя. Іграшка для дитини – це забава. А для вчителя – це можливість побачити розвиток дитини, допомогти у засвоєнні нових знань і практичних вмінь, основ моральної поведінки.

Студентам було запропоновано написати твір-есе «Моя улюблена іграшка». З яким почуттям доброти, милосердя вони згадували своє дитинство та своїх улюбленців, як любили їх, ділилися дитячими таємницями. Як їхні мами та бабусі шили для іграшок нове вбрання. Ці спогади повертали їх в минуле, в мирний світ дитинства.

І це почуття потім вони будуть передавати своїм вихованцям та власним дітям.

Відповідно до календарного планування НУШ з образотворчого мистецтва певна кількість тем пов'язана із зображенням іграшок, що відповідає віковим особливостям учнів, розвиває пам'ять, увагу, спостережливість, художні вміння.

Коли учні малюють ляльку, варто познайомити їх з віршем відомої української письменниці М.Познанської «Лялька», в якому проводиться паралель між іграшкою та дівчинкою. За цією аналогією можна не тільки повторювати конструктивну будову постаті людини, що є основою зображення, а й вести бесіду, як треба піклуватися про ляльку, а, значить, і про людину – не ображати, не наносити шкоду, піклуватися, допомагати.

А ще можна ознайомити учнів з оповіданням відомого українського педагога та письменника В.Сухомлинського «Лялька під дощем», в якому йде

мова про те, що дівчинка забула ляльку у дворі. Вночі дівчинка прокинулася, поглянула у вікно, побачила, що її Зоя мокне під дощем. І побігла її рятувати. Піклування про ляльку – піклування про людину.

Під час опрацювання тем, пов'язаних із зображенням іграшкових тварин («Малювання домашніх улюбленців», «Ліплення котика» тощо) обов'язково необхідно поговорити про допомогу тваринам. Особливо безпритульним. Виносити їжу. Можливо, змайструвати за допомогою дорослих із викидного матеріалу прихисток від дощу, снігу, вітру.

Іграшкові ведмедики, зайчики, собачки та котики – улюбленці дітей. А милосердя, щедрість – найкращі риси українців. Обов'язково треба, щоб дитина могла поділитися власними іграшками із дітьми переселенців. Недарма говорить народна мудрість, що той, хто ділиться, стає більш багатим. Звичайно, в розумінні – людиною з великим серцем.

Тільки кращі моральні якості допоможуть всім нам подолати ворога, разом перенести всі труднощі сьогодення. Тільки добро лікує. Тільки добрі вчинки підтримують кожного. Це підтверджує слова вірша Г.Завидовської «Добро лікує»:

«А в моді залишається добро!
Добро ціни ніколи не втрачає.
Щоб у душі завжди було тепло,
Творіть добро, якщо його немає!»

ЛІТЕРАТУРА

1. Познанська М. Жоржини цвітуть: вибрані твори: вірші, поеми, віршовані оповідання. Київ: Веселка, 1987. 194 с.

2. Сухомлинський В. Казки школи під голубим небом: казки, притчі, оповідання. Початкова школа. 1993. № 10. С. 7-13.

Павлик О.А.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри початкової освіти,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг*

Кацуба О.Ю.

*заступник директора
Дніпровської гімназії № 45 Дніпровської міської ради,
м. Дніпро*

ФОРМУВАННЯ ВМІННЯ КОНСТРУКТИВНО КЕРУВАТИ ЕМОЦІЯМИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В 1 КЛАСІ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

У п.1 ст.12 Закону України «Про освіту» визначено, що вміння конструктивно керувати емоціями є спільним для всіх компетентностей, необхідних для людства [4, с. 9]. Це вміння розглядається як «cross-cutting skills», тобто наскрізне вміння Нової української школи. Це наскрізне вміння тісно пов'язане з усіма компетентностями, передбаченими Концепцією Нової української школи, зокрема такими, як спілкування державною мовою, соціальна та громадянська компетентність, культурна компетентність тощо. Саме емоції сприяють адаптації до нових умов, мотивують до навчання та формуються до кінця молодшого шкільного віку.

Керування емоціями, як зазначає О.С.Коваль, це «вміння людини вибрати серед широкого спектру можливих у конкретний момент емоційних реакцій таку, яка допоможе ефективно працювати, взаємодіяти та спілкуватися з людьми» [2, с.92]. Як зазначають О. Бекетова, К.Коширова, Н.Рудічева, «розвинене «вміння конструктивно керувати емоціями» допомагає школяру розуміти і проявляти власні емоційні переживання, управляти своїм емоційним станом та поведінкою, покращити спілкування з однолітками, розв'язувати складні життєві ситуації і конфлікти у майбутньому житті» [1, с. 15].

У віці 6-7 років, прийшовши до 1 класу, дитина має певні особливості емоційної сфери. Ці особливості проявляються у щирості прояву емоцій, в імпульсивному реагуванні на зовнішні подразники, в емоційній нестійкості та різкій зміні настрою, в емоційному напруженні при переході від ігрової до навчальної діяльності. Задачею початкової школи є розвиток усвідомлення дитиною змісту почуттів, набуття досвіду керування емоціями.

Державним стандартом початкової освіти зазначено вимоги щодо

загальних та обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти з мовно-літературної галузі (українська мова) у 1 класі: доречне реагування на інформацію, розпізнавання емоції своїх співрозмовників, використання вербальних та невербальних засобів для передачі емоцій та настрою, розповідь про власні відчуття та емоції від прослуханого/побаченого, відтворення емоцій літературних персонажів під час інсценізації тощо [3, с.10]. Таким чином, ми бачимо, що закладається фундамент для формування вміння конструктивного керування емоціями у молодших школярів на уроках української мови.

Виклики сьогодення сприяли запровадженню в Україні змішаної форми навчання, яка передбачає такі моделі: ротаційну, гнучку, особистісно-орієнтовану, модель збагаченого віртуального середовища. Як свідчить аналіз практичного досвіду вчителів України, кожен заклад освіти самостійно обрав моделі, які б охопили навчанням усіх здобувачів освіти, зокрема й тих, хто перебуває за кордоном. При цьому передбачено використання різноманітних технологій, зокрема пояснювально-ілюстративної, проблемної, диференційованого навчання, а також інформаційно-комунікаційної, що полягає у використанні освітніх онлайн-платформ та цифрових інструментів в освітньому процесі.

Для першокласника основним джерелом вияву емоцій є ігрова діяльність, тому першочергова задача вчителя – організувати освітній процес таким чином, щоб у дитини виникало бажання отримання нових знань. Типовими освітніми програмами О.Я. Савченко та Р.Б. Шияна передбачено формування вміння конструктивного керування емоціями. У той же час чинні підручники-посібники для 1 класу з української мови не завжди повністю відповідають цим вимогам. У деяких авторів взагалі відсутні завдання для розвитку емоційно-вольової сфери. Як свідчить проведений аналіз методичного забезпечення освітнього процесу, не всі підручники-посібники містять завдання для молодших школярів щодо розпізнавання емоцій у себе, в інших людей, завдання на розвиток вміння керувати своїми емоціями. Саме через це вчителі початкових класів самостійно розробляють комплекси цікавих вправ та завдань з розвитку емоційно-вольової сфери та формування вміння конструктивно керувати емоціями. Для цього звертаються до багаторічного педагогічного досвіду інших учителів, які ведуть свої блоги на просторах інтернету, наприклад, використовуючи онлайн платформи «Всеосвіта» та «На урок», або відвідують воркшопи, вебінари та інші заходи.

Опитування вчителів Дніпропетровщини показало, що для розвитку емоційної складової педагоги використовують насамперед словесні методи (бесіди, тренінги, дискусії), наочні (тематичні та сюжетні ситуації в казках), практичні (ігри). Але, як показала статистика, не всі розуміють, як визначити

готовність дитини конструктивно керувати емоціями.

Опитані батьки першокласників відповіли майже одноставно, що дитина, прийшовши до школи, вже знає назви емоцій, при спілкуванні застосовує невербальні засоби, але діти не розказують про свої почуття незнайомим.

Для розвитку емоційно-вольової сфери на уроках української мови в умовах змішаного навчання вчителями застосовується як оф-лайн форма, так і онлайн форма проведення уроків. Незважаючи на форму навчання, за будь-яких обставин, важливою метою є формування вміння конструктивно керувати емоціями.

Під час навчання учні оволодівають уміннями та навичками, засвоюють нові знання, розвивають інтелект та особистість. Важливу роль при цьому відіграє пізнавальний інтерес, завдяки якому учні шукають у кожному предметі, явищі, події щось нове, прагнуть знайти особливості. Це супроводжується різними емоціями, від захоплення до розчарування, від радості до засмучення. Задача педагога в цей період – зберегти інтерес та закріпити отриманий результат.

Основними засобами для формування вміння керувати емоціями на уроках мовно-літературної освітньої галузі є казки, ігри, твори мистецтва, природа, а також театралізація. При формуванні вміння конструктивно керувати емоціями слід дотримуватися такої послідовності у роботі:

- 1) ознайомлення молодших школярів з емоціями та проявами емоцій у них;
- 2) розпізнавання емоцій в оточуючих;
- 3) знаходження протилежних емоцій;
- 4) добір відповідної інтонації до емоції;
- 5) аналіз природи виникнення емоції на підставі життєвого досвіду молодшого школяра;
- б) управління своєю емоцією.

Для формування цього вміння на уроках української мови вчителям необхідно добирати різноманітні вправи та завдання. Для початку дитині показують малюнок або фото емоції, встановлюється відповідність конкретному смайлику, після цього пропонується перед дзеркалом розгледіти емоції на своєму обличчі та на обличчі іншої людини, проаналізувати користь або шкоду від конкретної емоції.

Наступним кроком дитину вчать розпізнавати емоції оточуючих людей. Для цього застосовуються певні правила спілкування та поведінки на прикладах художніх творів, учні опановують здатність аналізувати емоційний стан іншої людини.

На уроках української мови створюються різноманітні ситуації, які можуть викликати палітру емоцій, які у дітей легко стимулюються. Так, страх або радість спонукають дитину до певних дій, а приниження – до пригніченого стану. Для дитини важливо зрозуміти, що емоціями ми можемо керувати, але і емоції керують нашою поведінкою, що дозволяє показати театралізація.

Таким чином, керування емоціями – це складний процес управління власною емоційно-вольовою сферою у певних умовах, який передбачає не тільки психологічні аспекти, а й педагогічні, і потребує наскрізного цілеспрямованого формування та розвитку в умовах змішаного навчання на уроках мовно-літературної освітньої галузі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бекетова О., Коширова К., Рудічева Н. Особливості розвитку емоційного інтелекту молодших школярів у контексті Нової української школи. *Світові освітні тренди: створення творчого середовища STEAM – навчання*: зб. мат. міжнар.наук.-практ. ONLINE – конференції (м. Київ, 25-27 березня 2021 р.). Київ, 2021, С.15-18. URL : <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/37503/STEAM-navchannia.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
2. Коваль О. С. Керування емоціями як запорука вдалої комунікації. *Актуальні питання соціально-гуманітарної середньої та вищої освіти*: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Дніпро, 21 квітня 2020 р.). Дніпро, 2020. С.89-93. URL : <https://is.gd/N5pF1w>
3. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : Наказ Кабінету Міністрів України від 01.02.2018 р. №87. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення 06.02.2024)
4. Про освіту: Закон України ред. від 05.09.2017 р. №2145-VII. Дата оновлення 04.01.2024 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> extension://efaidnbmnnnibpcajpcgiclfndmkaj/http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/73/part_1/73-1.pdf (дата звернення 03.02.2024).

УДК 373.018.016:74

Пастушок О.І.

*кандидат педагогічних наук,
директор КЗ «Нікопольська міська школа
мистецтв № 1 Нікопольської міської ради»,
м. Нікополь*

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НА ПРИКЛАДІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НІКОПОЛЬСЬКОЇ МІСЬКОЇ ШКОЛИ МИСТЕЦТВ

Однією з ключових в мистецькій освітній галузі сьогодні визначено культурну компетентність. Формування цієї компетентності є провідним завданням викладача школи мистецтв.

У мистецькій освіті є педагогічні дослідження, спрямовані на формування окремих аспектів культурної компетентності, а саме: музичної та музично-естетичної культури (Л. Масол, Д. Кабалевський, О. Лобова, О. Ростовський, Л. Школяр та ін.); вокальної культури (Л. Гавриленко та ін.); вокально-джазової культури (А. Шевченко) тощо.

Аналіз наукових праць свідчить, що актуальності набуває не лише обґрунтування ключової культурної компетентності, а й дослідження теорії та практики її формування, у мистецькій освіті зокрема.

Мета статті – обґрунтування особливостей формування культурної компетентності учнів Нікопольської міської школи мистецтв.

Визначаючи поняття «*культурна компетентність*», ми дотримуємося визначення Лобової О., Сбруєвої А., Бойченко М., що це інтегроване особистісне утворення, що включає в себе знання, погляди, цінності, уміння та навички у сфері національної та світової культури, готовність сприймати, аналізувати й оцінювати культурні надбання, застосовувати набутий досвід культурної діяльності на практиці. Формування культурної компетентності учнів у мистецькій освіті, на думку дослідників, – це спеціально організований, цілеспрямований процес отримання вихованцем знань, цінностей і досвіду культурної спадщини, відпрацювання практично умінь і навичок культурної діяльності засобами мистецтва (у навчальній і позаурочній роботі) [2].

Також Лобова О., Сбруєва А., Бойченко М. визначають основними векторами формування культурної компетентності учнів у мистецькій освіті «національний вектор, що передбачає опанування культурної спадщини, традицій та цінностей рідного народу та інтеркультурний, спрямований на розуміння, осягнення та прийняття культурних традицій, цінностей і феноменів інших народів» [2; с. 270].

Яворська Х. відзначає, що в ході формування культурної компетентності, учні знайомляться з національною культурою, мистецтвом, традиціями, звичаями, цінностями, культурою та мистецтвом інших країн, вчаться поважати та шанобливо ставитися до витворів мистецтва; вивчають різні види та жанри мистецтва, досліджують та аналізують твори мистецтва; вчаться розуміти мистецтво, висловлювати власну точку зору та проявляти свої почуття за допомогою мистецтва; розвивають навички творчого мислення; вчаться створювати власні твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, розвивати здібності, тощо [3; с. 233].

Го Цзюнь за результатами власного теоретичного дослідження зазначає, що «культурна компетентність особистості формується в процесі виховання та соціальних контактів з оточенням, що дає змогу засвоїти комплекс звичаїв і ритуалів, етикету і церемоніалу» [1, с. 50].

В Нікопольській міській школі мистецтв формування культурної компетентності учнів відбувається під час освітньої та позашкільної діяльності в умовах онлайн навчання. Викладачі музичного, художнього, хореографічного відділення та відділення теоретичних дисциплін під час навчальних занять вивчають з учнями культурну спадщину нашої країни та рідного краю, готуються до онлайн конкурсів, концертів, фестивалів.

На музичному відділенні учні індивідуально та в групі онлайн навчаються на таких відділах: *фортепіанний, народних інструментів, духових та ударних інструментів, струнних інструментів, вокально-хоровий відділ, секція баяну та акордеону, струнна секція.*

На відділенні теоретичних дисциплін викладачі школи мистецтв на уроках *сольфеджіо, музичної літератури, практикуму з календарних обрядів українського народу та народів світу, бесід про мистецтво, початкового курсу історії образотворчого мистецтва і архітектури* формують культурну компетентність учнів. Наприклад, на відкритому тематичному уроці з музичної літератури «Використання скарбів української народної пісенності і танцювальності в опері С. Гулака-Артемівського «Запорожець за Дунаєм».

Також на кожному уроці учні слухають українські народні пісні чи твори відомих композиторів; спостерігають за картинами відомих художників, вивчають їхню біографію та історію написання картини; знайомляться із українською народною творчістю, традиціями, декоративно-ужитковим мистецтвом, народними танцями та музичними інструментами; вивчаючи культуру і мистецтво народів світу організують віртуальні подорожі, в ході яких вивчають народні мелодії, твори відомих композиторів і художників, знайомляться з музичними інструментами народів світу, народними танцями, скульптурою, архітектурою та кіномистецтвом; практично спільно з викладачами та самостійно створюють твори мистецтва; вчать приймати, розуміти, поважати культуру, давню і сучасне мистецтво як свого народу, своєї країни, так і народів світу та ін.

Концерти-лекції є візитівкою викладачів школи мистецтв в роботі з учнями. Тематика цих заходів має на меті саме формування культурної компетентності вихованців: до Дня вишиванки; «Струнна музика різних епох та стилів»; «Українська пісня – душа народу», відповідно до програми збереження та розвитку об'єктів не грошової культурної спадщини розташованих на території Дніпра; «О, Земле, краю мій єдиний»; «З ритмом в серці, з мелодією в душі»; «Хай квітне наша Україна» та ін.

Результати роботи щодо формування культурної компетентності учнів представлені в методичних матеріалах викладачів: «Нетрадиційні форми організації уроків та застосування інноваційних форм і методів позакласної

роботи в процесі формування творчої особистості»; «Розвиток комутативних умінь засобами хореографії»; «Епоха романтизму в музиці»; «Жанри класичної музики та джаз»; «Про культурну спадщину м. Нікополя на початку ХХ сторіччя»; «Джаз – жанр професійної музики, його викладання в мистецьких школах»; презентація нотної збірки "Музична скринька" (сучасні українські композитори дітям) та ін.

Викладачі школи також постійно приймають участь у різних фестивалях, конкурсах та організують і проводять майстер-класи не тільки для учнів, а й для дорослих жителів міста Нікополь. Наприклад, участь викладачів художнього відділу у міському фестивалі-конкурсі «Я малюю історію рідного міста» до 380-річниці м. Нікополь. Виконання натурних замальовок (старе та сучасне місто). Проведення майстер-класів з опрацювання на різних площинах та матеріалах Нікопольського орнаменту та підполивного розпису в межах роботи по внесенню даної мистецької спадщини Нікопольщини до переліку нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО.

Також Нікопольська міська школа мистецтв постійно співпрацює з іншими навчальними закладами по обміну досвідом. Наприклад, для наших учнів було організовано і проведено серію майстер-класів: викладача Запорізького професійного коледжу, завідуючого відділення флористики та дизайну Є.О. Прокоф'єва; заслуженого діяча мистецтв України, викладача-методиста Криворізького обласного музичного коледжу М.М. Кратінової та завідувача відділення, викладача-методиста Н.М. Чернійчук.

Сформованість в учнів школи мистецтв культурної компетентності засвідчує участь та перемоги в онлайн конкурсах, майстер-класах та звітних концертах відділів навчального закладу.

За результатами спільної роботи з викладачами учні приймають участь і стають призерами в онлайн конкурсах: «Чарівний смичок»; на краще виконання української пісні; на краще виконання концертної п'єси «Ми славимо тебе, рідна мова», присвячений Дню рідної мови; фестивалі-конкурсі «Я малюю історію рідного міста».

Звітні концерти відділів проходять в нашому навчальному закладі в форматі офлайн та онлайн. Наприклад, звітний концерт фортепіанного відділу, присвячений Міжнародному дню вишиванки; відділу струнних інструментів «Хвилина натхнення»; відділу народних інструментів «О, Земле, краю мій єдиний»; відділу духових та ударних інструментів «З ритмом в серці, з мелодією в душі»; вокально-хорового відділу «Хай квітне наша Україна».

В кінці навчального семестру ми проаналізували рівень навчальної успішності та рівень сформованості культурної компетентності наших учнів. І визначили, в учнів школи мистецтв високі (16%) й середні показники (56%)

навчальної успішності та відповідно 20% і 52% культурної компетентності. І ми прийшли до висновку, що в учнів з високими і середніми показниками навчальної успішності також переважають високі та середні показники сформованості культурної компетентності.

Отже, можна зробити висновок, що в Нікопольській міській школі мистецтв культурна компетентність учнів формується як під час уроків, індивідуальних та колективних занять з викладачами, так і під час участі в різноманітних мистецьких заходах, конкурсах, майстер класах та олімпіадах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Го Цзюнь. Підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва до формування культурної компетентності школярів засобами інноваційних мистецьких технологій : дис. ... д-ра філософії : 014 Середня освіта (Музичне мистецтво). Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського». Одеса, 2023. 219 с.
2. Лобова О., Сбруєва А., Бойченко М. Формування культурної компетентності школярів у процесі мистецької освіти в «новій українській школі». *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. №3-4 (97-8). С. 266-276.
3. Яворська Х. Формування культурної компетентності здобувачів освіти у початковій школі. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. 2022. Випуск 37. С. 232-242.

УДК 373.3/5.091.3+82

Пеліван А.Д.

викладач української філології,

Комунальний заклад «Нікопольський фаховий педагогічний коледж»

Дніпропетровської обласної ради»

м. Нікополь

ІНТЕГРОВАНІЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ (З ДОСВІДУ РОБОТИ)

Пошуки нових форм, методів удосконалення системи мовної освіти в навчальному процесі привели до використання інтегрованих підходів навчання, які сьогодні надзвичайно актуальні, оскільки з їх методичною реалізацією передбачається досягнення мети якісної освіти, тобто освіти конкурентоздатної, спроможної забезпечити майбутньому фахівцю самостійність у досягненні тієї чи іншої життєвої цілі, творчу самостверджуваність в різних соціальних сферах. Потреба в інтегрованих заняттях зумовлена пошуками шляхів

формування професійних та предметних компетентностей, цілісного світогляду здобувачів освіти.

Ефективність інтегрованих занять з української літератури багато в чому залежить від уміння викладача правильно організувати заняття і грамотно вибрати ту чи іншу форму проведення.

На інтегрованих заняттях української літератури формуються наступні компетенції: ціннісно-сміслові (розуміння мети заняття, важливості вивчення теми); загальнокультурні (культура мовлення, почуття патріотизму, історичні дані); інформаційні (робота з комп'ютером, уміння самостійно підбирати необхідний матеріал); комунікативні (вміння працювати в групах, вислуховувати, спілкуватися, лояльно відноситися до осіб з іншою точкою зору) [1]. Саме інтеграція словесної творчості з різними видами діяльності дає можливість сформувати в студентів здатність сприймати предмети та явища докільця різнобічно, емоційно й водночас системно. Застосування інтегративного підходу на заняттях української літератури позитивно позначається на результативності формування в студентів мовленнєвих навичок, які характеризуються систематичністю, набувають узагальненості, комплексності, усвідомленості.

Відповідно до парадигми сталого розвитку ефективним засобом формування інтегративних умінь і навичок на заняттях літератури є різноманітні міжпредметні зв'язки (з історією, етикою, математикою, географією, риторикою, живописом, музикою тощо), що являють собою короткі принагідні вкраплення в заняття відомостей з питань того чи іншого предмета і сприяють глибшому сприйманню та осмисленню навчального матеріалу.

Основними методичними принципами, які забезпечують інтеграцію завдань з мови та літератури вважаються такі:

- постійний взаємозв'язок теоретичних відомостей (знань) з їх застосуванням;
- мовні знання в системі опанування мови є не самоціллю, а важливим засобом формування, вираження і удосконалення думки;
- активний характер навчання: опанування мови та літератури має стати активним процесом, який забезпечить органічне поєднання всіх чотирьох видів мовленнєвої діяльності – слухання, аудіювання, читання й письмо;
- мовні знання, мовленнєві уміння й навички слід розглядати як умову й компонент розвивального навчання [3].

Зазвичай інтегрований підхід реалізується на етапі закріплення нового матеріалу або на заняттях узагальнення та систематизації знань.

Для інтегрованих занять доцільно використовувати всі види мовленнєвої діяльності: аналіз текстів різних стилів та типів мовлення, усні та письмові

висловлювання (твір-розповідь, твір-опис, твір-роздум, діалог, словесне малювання). У такому типі завдань відразу бачимо застосування інтегративного підходу (з живописом, літературою, частково з історією). Таким чином, студенти дізнаються про відомості з різних предметів одночасно.

Оскільки художня література є словесним самостійним видом мистецтва, то її твори живопису мають свою графічну специфіку зображення навколишнього життя, впливають на емоції студентів, доповнюють враження про певний літературний твір, поєднують живе слово викладача-словесника з наочним образом, що відтворений на художньому полотні. Наприклад: при вивченні творчості Лесі Українки студенти вчаться читати живописні твори І.Айвазовського, О.Мурашка, ілюстрації до «Лісової пісні» С.Караффи-Корбут; до заняття за темою «М.Коцюбинський. Психологічна новела «Intermezzo» - репродукції картин художників-імпресіоністів П.Сезанна, К.Моне, К.Піссаро, О.Ренуара, створюється проблемна ситуація – які ж причини душевного неспокою письменника, який зв'язок митця із імпресіонізмом? Чому зміст новели - це «своєрідна поетична кардіограма внутрішнього стану митця»?

Часто такі заняття проводяться у формі лекції, але обов'язково з елементами бесіди, з використанням суміжних видів мистецтв, з інсценуванням, художнім читанням уривків з творів про життя митців слова, реалізуючи інтегративний підхід з мовою, з мистецтвом, частково з музикою.

Інколи здається, що поєднати дві різних навчальних дисципліни просто неможливо. Наприклад, математика - точна наука та українська література - вид мистецтва, який відображає дійсність у художніх образах. Проте вдала мотивація інтегрованого заняття спонукає здобувачів освіти на плідну роботу. В літературі багато чисел, пов'язаних із біографією письменника, тому на таких заняттях можна працювати із звичайними дробами, знаходити дріб від числа, розв'язувати приклади, рівняння, а тоді за отриманими відповідями шукати, що в біографії письменника пов'язано з цими числами.

Інтегрування спонукає викладача до творчої роботи у навчанні української літератури, розвиває творчі здібності студентів, дослідницькі, пошукові вміння й навички, привчає до самостійності, індивідуальної й диференційованої роботи, що допомагає краще засвоїти навчальний матеріал.

Література вимагає більшої уваги до людини. Тому особистість письменника, а також твори художньої літератури, розглядаються з людинознавчої і правової позиції. У сучасному суспільстві змінюються (іноді і принципово) самі критерії оцінок, принципи визначення добра і зла, ідеалу й антиідеалу, прекрасного й огидного. Але саме на матеріалі класичних творів художньої літератури у свідомості студентів повинна закріпитися система вічних критеріїв і вічних цінностей: честь і гідність, порядність і

справедливість, любов і вірність, вдячність і співчуття, мужність і рівність тощо. Завдання словесника полягає в умінні побачити і грамотно трактувати настанову письменника суспільству і донести її до свідомості майбутнього вчителя. Багато програмових творів є своєрідним джерелом знань про права людини. Студентам пропонується розглянути звичний літературний образ як об'єкт юстиції. Це персонажі таких творів як: «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» Панаса Мирного (заняття-суд), «Маруся Чурай» Ліни Костенко (заняття-суд).

При вивченні теми «Українська література 20-30-х років ХХ ст.» студенти об'єднуються у дві групи: економісти, літератори. Учні створюють презентації про економічні умови розвитку України I половини ХІХ століття, літератори презентують культурне та літературне життя країни цього періоду. Новий матеріал студенти порівнюють із тими знаннями, які їм відомі, зіставляють їх, аналізують, додають із відомого раніше, і ця активна розумова діяльність по узагальненню нового під впливом раніше відомого із суміжних дисциплін сприяє більш міцному засвоєнню програмного матеріалу.

Заняття з літератури тісно пов'язані з історією, тому під час вивчення біографії письменника або аналізу художнього твору не можна обійтися без історичного коментаря, бо кожна епоха мала вплив на творчість письменника. Так інтегроване заняття на тему «Життя і творчість В.Винниченка» - це знайомство зі світом дум і почуттів письменника, робота груп літераторів, мистецтвознавців та істориків, дослідження художньої спадщини, пошук відповідей на питання «Чи зміг В.Винниченко бути чесним з собою протягом усього життя як письменник, як політик і як художник? Чи легко це йому далось?». Студенти вчаться визначати особливості неореалізму як стилю, який започаткував В.Винниченко в літературі, що сприяло формуванню самоосвітньої, полікультурної, культурологічної, мовної і мовленнєвої компетентностей.

Інтегрований підхід з мистецтвом реалізується при вивченні програмових творів шляхом перегляду спектаклів «Не судилося» М.Старицького, «Мина Мазайло» М.Куліша, «Мартин Боруля» І.Карпенка-Карого, «Маруся Чурай» Ліни Костенко та інші. Перегляд постановок, інсценування фрагментів творів з подальшим обговоренням змушують студентів бути активними на заняттях, висловлювати своє ставлення до почутого і побаченого. Таким чином відбувається виявлення та максимальний розвиток індивідуально значущих позитивних задатків кожного, а також формуються мовно-літературні, комунікативні та професійні компетентності, бажання та вміння навчатися, що дає можливість майбутньому вчителю самовизначитися та самореалізуватися.

Знаковою сторінкою української літератури і музики є творчість поетів і композиторів. Література і музика - це два види мистецтва, між якими існує особливо тісний взаємозв'язок. Вміння відчутти й оцінити звуковий образ, створений поетом, - необхідна умова повноцінного сприйняття ліричного твору. На інтегрованих заняттях вивчення творчості М.Старицького, Лесі Українки, В.Симоненка, О.Олеся, М.Вороного, А.Малишка, Д.Павличка слово надається викладачу музики. Здобувачі освіти вчать слухати музичний твір, знайомляться з пісенною творчістю українських поетів-піснярів, коментують провідні мотиви народних пісень літературного походження, пояснюють роль символів у піснях, висловлюють власне ставлення до пісенної творчості українських поетів.

Інтеграційний зв'язок літератури з інформатикою здійснюється, зокрема, через мультимедійний супровід кожного заняття, адже мультимедіа - це сучасна комп'ютерна інформаційна технологія, що дозволяє об'єднувати в одній комп'ютерній програмно-технічній системі текст, звук, відеозображення, графічне зображення. Сучасна методика спонукає якнайбільше приділяти уваги самостійності студентів в опрацюванні навчального матеріалу, а це, в свою чергу, сприяє формуванню розумової та пізнавальної діяльності майбутніх вчителів.

Значної популярності набуває також метод проектів під час вивчення життя і творчості письменників, що спонукає студентів до оволодіння незнайомими комп'ютерними засобами, інтернет-ресурсами, проекти презентуються студентами у вигляді презентацій, веб-сайтів, комп'ютерних газет тощо.

Систематичне використання на заняттях комп'ютерних технологій, які сприймаються як універсальний і невід'ємний інструмент для роботи в будь-якій галузі людської діяльності, сприяє підвищенню якісного рівня використання наочності, зростанню продуктивності заняття, реалізації інтеграції.

Таким чином з інтегрованим підходом виразніше виявляються особистісні риси студентів: артистизм, творчість, нестандартність мислення, комунікабельність (майбутнім фахівцям важливо навчитися ефективно спілкуватися з людьми, доносити свою точку зору, переконувати співрозмовника чи приймати його позицію), вміння працювати в команді (готовність надати підтримку, вміння слухати, домовлятися і знаходити компроміс), лідерство (наявність цієї навички дозволяє студентам вести за собою до спільної мети, переконувати і мотивувати на успіх), стресостійкість (це вчить тайм-менеджменту, самоорганізації і критичному мисленню),

креативність. Без цих здібностей складно домогтися успіху в кар'єрі, адже тільки лідери стають кращими керівниками.

Розробляючи систему інтегрованих занять, можна переконатися, що найперспективнішою є така форма роботи як використання карток-індикаторів, коли спільною темою дидактичного матеріалу об'єднуються заняття української літератури з низкою інших навчальних предметів відповідно до парадигми сталого розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт початкової освіти. 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>.
2. Амерханян С. Інтегрування на уроках літератури. *Дивослово*. 2012. №11. С.5-9.
3. Варзацька Л. Типи інтегрованих уроків у системі компетентнісної мовної освіти. *Дивослово*. 2013. №11. С. 2-4.

УДК 371.1

Пересада В. В.

*вчитель української мови та літератури,
Гімназія № 3 Павлоградської міської ради,
м. Павлоград*

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ ЗАСОБАМИ МОБІЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У КОНТЕКСТІ ІДЕЙ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

В умовах Нової української школи значна увага приділяється питанням розвитку творчої активності здобувачів освіти. Значущість даної проблеми окреслена в Законі України «Про освіту», Концепції «Нова українська школа» та ін., де акцентується увага на формуванні креативної, компетентної, високо освіченої особистості, яка творчо мислить, генерує оригінальні ідеї, здатна до самостійної пошукової діяльності. Талант і творчість особистості в сучасних соціально-економічних умовах є двигуном інтенсивного економічного розвитку України і результативним фактором національного престижу.

Актуальність дослідження визначається сучасними концепціями реформування базової середньої освіти в напрямку формування творчої особистості школяра – виявлення та розвитку його здібностей, талантів і можливостей. У державних документах наголошується на формуванні цілісної, інноваційної, всебічно і гармонійно розвиненої особистості, якій характерні ініціативність, винахідливість, допитливість, активність, пізнавальна

самостійність, прагнення до творчого самовираження та бажання вчитися впродовж життя. Запорукою ефективності процесу навчання школярів є результативність творчої діяльності, від якої залежить розвиток їх творчих здібностей та творчої активності.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що в науковій думці сформовані основні положення і підходи до вивчення різних аспектів творчої активності. Сутність, зміст та структура творчої активності особистості були предметом досліджень таких дослідників, як Н. Біла, В. Гаврилюк, С. Діденко, Ю. Косенко, В. Моляко, Ю. Мороз, І. Онищенко, І. Ступницький, О. Сущенко, В. Холоденко та ін. Ученими виокремлено поняття «творчість» і «активність», наголошено на їх взаємозв'язку, визначено такі основні ознаки творчої діяльності, як новизна, оригінальність, нестандартність, значущість створеного.

Творча активність, на думку В. Холоденко, – це активність особистості, що спрямована на перетворення дійсності і себе самої. Творча активність виявляється, розвивається і формується у процесі творчої діяльності, у доланні суперечностей та проблемних ситуацій і по суті є самодіяльністю, важливою умовою якої є свобода. Вона народжується у неповторному сплаві емоцій, інтелекту, волі, характерологічних особливостей особистості і є тим згустком енергії, що викликає до життя творчі потенції [6, с. 87].

Як зазначає В. Гаврилюк, творча активність є інтегративною якістю індивіда, що постає як комплекс інтелектуальних, емоційних, характерологічних властивостей, які дають можливість творчо діяти під час розв'язання будь-якої проблемної ситуації чи навчальної задачі і гарантують оригінальність, ефективність та позитивний результат творчої діяльності. Серед характерних ознак творчої активності автор виділяє новизну, оригінальність, самовираження та самореалізація в комунікації, ціннісність, незапланованість, надситуативність, безкорисливість творчої діяльності [1, с. 95].

Отже, у понятті «творча активність» розкривається вищий якісний рівень, зміст та сутнісна якість діяльності як розвивального процесу, що здійснюється на вищому рівні активності людини. Творча активність є динамічною інтегративною характеристикою, яка спрямовує особистість на перетворювальну діяльність та забезпечує творчий характер цієї діяльності. Підґрунтям творчої активності є виникнення й розв'язання творчого завдання, проблемної ситуації. Творча активність виражається у діалектичній єдності та сполученні ініціативи з відповідальністю, самостійності з дисципліною, продуктивної сторони діяльності з репродуктивною, творчості з нормативністю.

Одним із ефективних засобів формування творчої активності школярів на уроках мовно-літературної освітньої галузі є мобільне навчання. Термін «мобільне навчання» («mobile learning») з'явився в англійській педагогічній

літературі на початку ХХІ ст. Мобільна форма навчання відповідає сучасній компетентнісно-орієнтованій концепції вітчизняної освіти, яка акцентує увагу на формуванні вміння самостійно знаходити необхідну інформацію, критично аналізувати отримані знання і застосовувати їх на практиці, що в свою чергу робить процес навчання гнучким, доступним і персоналізованим.

Особливості впровадження мобільних технологій в освітній процес НУШ досліджували В. Барановська, К. Бугайчук, І. Золотарьова, І. Мардаренко, Н. Олефіренко, І. Онищенко, Н. Рашевська, С. Семеріков, А. Стрюк, С. Терещук, Ю. Триус, А. Труш, В. Франчук, Н. Франчук, О. Шаповалова та ін. Аналіз праць учених показав, що застосування мобільних технологій є ефективним засобом для вдосконалення навчального процесу у частині його автоматизації та підвищення інтересу учнів до навчальних предметів.

Мобільні технології – це широкий спектр цифрових і повністю портативних мобільних пристроїв (смартфонів, планшетних комп'ютерів, електронних книг тощо), що дозволяють здійснювати операції з отримання, обробки та поширення інформації [4, с. 178].

Ю. Триус, В. Франчук, Н. Франчук зазначають, що технології мобільного навчання – нові технології навчання, що базуються на інтенсивному застосуванні сучасних мобільних засобів зв'язку та інформаційних технологій [5, с. 53].

К. Осадча, А. Бабич поняття «мобільні технології» розуміють як «технології навчання, що базуються на використанні мобільних пристроїв (мобільні телефони, смартфони, комунікатори, кишенькові комп'ютери, планшетні комп'ютери), мобільних додатків (програми для мобільних пристроїв) і сервісів (отримання, зберігання, обробка, пошук, передавання інформації та ін. за допомогою мобільного пристрою) та засобів мобільного зв'язку (GSM, WAP, GPRS, Bluetooth, WiFi, iMax) у навчальному процесі» [3, с. 5].

Застосування мобільних пристроїв на уроках мовно-літературної освітньої галузі дозволяє по-новому подивитися на освітній процес з методичної точки зору. Використання мобільних технологій розширює рамки освітнього процесу за межі стін закладу освіти; дає можливість вчитися здобувачам освіти з особливими освітніми потребами; не вимагає придбання персонального комп'ютера і паперової навчальної літератури; навчальний матеріал завжди під рукою, вивчається в будь-який час.

Особливість мобільної технології полягає в тому, що здобувачі освіти приходять до закладу освіти зі своїми мобільними пристроями та за їх допомогою відбувається певна запланована учителем робота. Використання мобільних технологій в освітньому процесі НУШ дозволяє зробити цікавою і

захоплюючою роботу учнів на уроках та в позакласний час. Виконання творчих завдань, ігор, вправ з використанням мобільних пристроїв на уроках мовно-літературної освітньої галузі сприяє розвитку творчої активності й самостійності учнів, підвищенню мотивації учіння.

Наведемо приклади творчих завдань, які можна використати під час освітнього процесу в очній / дистанційній формі із застосуванням мобільних технологій з метою формування творчої активності учнів.

Завдання 1. За допомогою мобільного додатка Google.ua знайди прислів'я про Україну та презентуй їх на уроці.

Завдання 2. Використовуючи диктофон свого мобільного пристрою, запиши 5 запитань про Україну. Під час проведення на уроці вікторини «Що ти знаєш про Україну», презентуй ці запитання.

Завдання 3. Напиши медіаповідомлення на тему «Державні і народні символи України». Добери малюнки, картинки.

Завдання 4. Проведи аудіоінтерв'ю з друзями чи однокласниками. Постав їм такі запитання: «Яких відомих українських письменників ти знаєш?»; «Які вони написали твори?»; «Розкажи про улюблений твір українського письменника». Запиши на свій мобільний пристрій аудіоінтерв'ю та презентуй його на уроці.

Завдання 5. За допомогою мобільного додатка Google.ua знайди крилаті вислови відомих людей про любов до Батьківщини та відправ по 2 вислови трьом однокласникам.

Завдання 6. Добери до слова «Україна» 10 епітетів. Напиши твір про Україну, використовуючи ці епітети. За допомогою свого мобільного пристрою надішли цю інформацію вчителю через додаток Viber.

Завдання 7. За допомогою мобільного додатка Google.ua знайди ребуси про Україну. За допомогою генератора ребусів створи власний ребус до слова «Україна» та презентуй його на уроці.

Завдання 8. Знайди відео із виконанням українських пісень та презентуй їх на уроці. Одну пісню (на вибір) вивчи і запиши відео з її виконанням.

Завдання 9. Напиши медіаповідомлення на тему «Цікаві факти про Україну» та презентуй його на уроці.

Завдання 10. За допомогою свого мобільного пристрою запиши відеозапрошення на виховний захід «Україна – мій рідний дім». Запроси на цей захід своїх батьків та рідних.

Слід зауважити, що ефективність розвитку творчої активності учнів значною мірою залежить від креативності педагога, його творчого ставлення до професійної діяльності. З цього приводу слушно зауважує І. Онищенко, яка

зазначає, що сучасна школа «потребує педагогів, які не тільки мають достатній запас професійних знань, умінь, навичок, а й готові успішно реалізувати свій творчий потенціал, володіють творчою індивідуальністю, здатні до педагогічної творчості та інноваційної діяльності» [2, с. 182]. У контексті вимог НУШ учитель повинен бути творчим, компетентним, розумітися на інноваційних технологіях, щоб зацікавити цифрове покоління учнів. Урокам, на яких використовуються мобільні технології, властиві творчість, динамічність, інноваційність.

Отже, використання мобільних технологій на уроках мовно-літературної освітньої галузі виступає як ефективне доповнення до традиційних методів навчання. Мобільні технології дозволяють формувати творчу активність, креативність, самостійність, полегшують і прискорюють передачу знань учням, активізують процес засвоєння ними знань, навчають їх прийомам самостійної роботи з матеріалом. Використання мобільних пристроїв на уроках мовно-літературної освітньої галузі робить процес навчання сучасним, компетентнісно орієнтованим, діяльнісним, персоніфікованим, диференційованим.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гаврилюк В. Ю. Творча активність старшокласників як психолого-педагогічна проблема. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. Вип. 8. Кн. 1. Київ, 2005. С. 95–100.
2. Онищенко І. В. Формування творчої компетентності майбутнього вчителя початкових класів у процесі професійної підготовки. *Педагогіка вищої та середньої школи* : зб. наук. пр. Кривий Ріг : КП ДВНЗ «КНУ», 2012. Вип. 36. С. 182–187.
3. Осадча К., Бабич К. Використання мобільних технологій у процесі навчання інформатики у середній школі. *Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology*. 2017. December. Vol. 5. No. 4. С. 1–13.
4. Терещук С. І. Технологія мобільного навчання: проблеми та шляхи вирішення. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Серія: Педагогічні науки. 2016. Вип. 138. С. 178–180.
5. Триус Ю. В., Франчук В. М., Франчук Н. П. Організаційні й технічні аспекти використання систем мобільного навчання. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 2: Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання. 2012. № 12. С. 53–62.
6. Холоденко В. О. Сутність, зміст та структура творчої активності особистості. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя*. Серія «Психолого-педагогічні науки». Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2013. № 1. С. 84–88.

Пізня Г.В.

*викладач дошкільних дисциплін,
Комунальний заклад «Нікопольський
фаховий педагогічний коледж»
Дніпропетровської обласної ради»,
м. Нікополь*

ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЯК СКЛАДОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ З ДОШКІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ В ПРОЦЕСІ ІНТЕГРОВАНІХ ЗАНЯТЬ З ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН

Як побудувати освітній процес здобувачів освіти так, щоб він сприяв розвитку критичного мислення у молоді, щоб сам процес освіти був якіснішим, дієвішим, продуктивнішим, цікавішим і для здобувачів освіти, і для викладачів? Західні науковці вважають, що навчання буде лише тоді ефективним, коли воно буде міцно прив'язане до сьогоденних потреб учня. Отже, треба зрозуміти потреби та інтереси учнів та пов'язати із ними навчальний матеріал. Головне в освіті – мотивація – спонукання до навчання. [5, с.2] Послугуючись проблемі розвитку критичного мислення, як необхідності сьогодення в педагогіці, приходимо до нового погляду на вчителя: сучасний вчитель вже не джерело знань, він має провокаційно пояснювати та коментувати нову інформацію здобувачам освіти, зацікавлювати, стимулювати їх власний пошук.

Сучасному і майбутньому фахівцю в галузі дошкільної освіти доводитиметься розв'язувати складні, нестандартні завдання і проблеми інноваційного та дослідницького характеру, втілювати особистісно орієнтований та компетентнісний підходи до управління освітнім процесом у закладі дошкільної освіти, мати високий рівень професіоналізму, наукової та загальної культури сучасного спеціаліста - вихователя закладу дошкільної освіти (Освітньо-професійна програма). Майбутнє чекає фахівця, здатного реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства.

Взаємодія вчителя й учнів у процесі навчання повинна мати збалансований характер, вчитель не мусить показувати готовий шаблон розв'язку, не мусить надавати відповіді на проблемні задачі у готовому вигляді. Його основне завдання – регулювати процес здобуття істини, процес мислення, пошуку відповідей. Розглянемо можливості інтегрованих занять у фаховій педагогічній освіті на прикладі інтегрованих занять з фахових дошкільних дисциплін.

Взаємодія викладача і студентів, студентів між собою, як активний процес в навчанні, має шанс реалізовуватися на інтегрованих, семінарських заняттях з фахових дисциплін, де є місце активним розмірковуванням, ситуаціям сумісної діяльності, рефлексії, пошуку шляхів розв'язання педагогічних задач, а отже, можливості розвитку критичного мислення. Доречними будуть методи проблемного навчання.

Сучасний педагог в галузі дошкільної освіти (чи це вихователь ЗДО, чи гувернер, репетитор, тьютор, асистент вихователя тощо) має бути фахово компетентним, готовим до самостійного розв'язання проблем в різних сферах власної життєдіяльності (як професійної, так і особистої). В дошкільній освіті також відбуваються постійні інноваційні зміни. Дитячий садок сьогодення – це вже не той традиційний садок, де вихователь навчає на заняттях, а інший час – для ігор. Сучасне буття дитини наповнене різними видами активностей. І ці активності не обмежені математикою, чи розвитком мовлення, малюванням чи фізкультурою. Це різноманітні за формою спостереження, ігри, бесіди, роздуми, досліди, подорожі, заняття, експериментування, дії. Знання, які формуються у дітей – науково достеменні, енциклопедичні, інтегровані з різними галузями життя. Тому і методики роботи з дітьми осучаснюються, інтегруються, вдосконалюються.

Перед навчальними закладами, які здійснюють підготовку вчителів з дошкільного виховання постає завдання удосконалення програм фахових дисциплін. Їх осучаснення в великій мірі залежить від сучасних форм, методів викладання цих дисциплін. Одним із таких шляхів осучаснення викладання є впровадження інтегрованого підходу до викладання фахових методик дошкільної освіти. Формуванню спеціаліста сприяють інтегровані заняття, які створюють умови для творчого розвитку студентів та якісного засвоєння навчального матеріалу.

Критичне мислення є винаходом американських вчених психологів. Саме американські дослідники Дж. Андерсон, М.Ліпман, А. Кроуфорд, В.Саул, С.Метьюз, Д.Макінстер, Р.Стернберг, Д.Халперн, Дж.Брунер, С.Міллер, Д.Надлер, Ш.Хібіно, Р.Солсо, Д.Шавер, Д.Рійз, П.Фрейре розробляли та втілювали в систему освіти проекти по навчанню критичному мисленню. Саме в Америці накопичено чималий досвід у цьому. В Україні вперше проблема критичного мислення почала розроблятися харківськими дослідниками О.Тягло, Т.Воропай. Сьогодні ідея розвитку критичного мислення підхоплюється все більшим колом вітчизняних педагогів, науковців. Напрацьовуються певні підходи та створюються окремі прийоми навчання.

Серед вітчизняних науковців ґрунтовні дослідження Сергія Терно, Тягло А.В. («Критичне мислення на основі елементарної логіки»), «Критичне

мислення: Проблема всесвітньої освіти XXI століття», «Логіка критичного мислення»), Воропай Т.С. [4, с.8] С.Терно в своїх дослідженнях розглядає чотири найважливіші чинники розвитку критичного мислення: метод навчання, форма навчання, метод контролю, стиль навчання. Наголошується, що у навчанні критичного мислення важливо використовувати проблемні методи, які провокують суперечності, підштовхують до сумнівів, розмірковувань і доведення положень. Наголошується на ефективності групової роботи, яка підштовхує до порівняння думок, положень, точок зору.

Педагогам, які замислились над втіленням завдань щодо формування і розвитку критичного мислення в учнів, варто ознайомитись з дослідженнями Тягло А. В. «Логика критического мышления», Тягло А.В., Воропай Т.С. «Критическое мышление: Проблема мирового образования XXI века», Вукіної Н.В., Дементієвської Н.П., Сущенко І.М. «Критичне мислення: як цьому навчати», С.Терно «Критичне мислення – сучасний вимір суспільствознавчої науки»

Що ж таке критичне мислення? Критичне мислення науковці визначають як здатність використовувати мисленнєві операції з метою обробки інформації і отримання певного результату. Це такі мисленнєві операції як логічне мислення, обґрунтування, оцінювання інформації, аналіз, синтез та інші. Це таке мислення, що дозволяє людині приймати обґрунтовані самостійні рішення. Для цього людині потрібно уміти визначати проблему, ставити запитання. аналізувати, порівнювати, синтезувати, оцінювати інформацію з будь-яких джерел, розглядати з різних сторін, висувати альтернативи та оцінювати їх, формулювати аргументи, робити свідомий вибір на основі власних суджень.

Для вибору методів формування і розвитку критичного мислення у здобувачів освіти скористаємося аналізом двох стратегій навчання, визначених Сергієм Стерно:

1) формальна – надати узагальнення та факти у готовому вигляді та дати завдання на застосування їх – це шлях виховання виконавця;

2) створити проблемну ситуацію, надати факти, а узагальнення та застосування студенти дошукуються самостійно – це шлях виховання творця.

Перша стратегія – є стратегією пасивного навчання; друга є стратегією активного навчання. [4, с.6]

Яким же чином стануть в нагоді нам інтегровані заняття? Як ми розглянули вище, для критичного судження важливо організувати таку роботу студентів, де б вони взаємодіяли один з одним в малих групах і у великому колективі, де б мали змогу вислухати різні погляди, думки, осмислити їх, підвергнути критиці або прийняти. І тут на думку йдуть колективні та

підгрупові форми навчальної діяльності, інтерактивні форми організації навчальних занять. Це такі заняття, де студенти під час виконання практичного завдання працюють в парах, малих групах, рефлексують, розв'язують практичні ситуації, задачі, моделюють, обирають, аналізують. Саме така взаємодія буде сприяти розвитку критичного мислення у здобувачів освіти. Відтак студенти будуть зосереджуватися на розв'язанні проблем, генерувати творчі розв'язки, дискутувати та вправлятися практично їх застосовувати.

Сучасний здобувач освіти як ніхто раніше має комплекс власних потреб, якими не згоден поступатися ні в якому разі. Це потреба у пізнанні, у власній свободі, самоповазі, самовираженні, саморегуляції, у власній творчості. Тому, готуючи завдання для опрацювання, педагогові необхідно враховувати ці потреби і будувати їх таким чином, щоб виконання їх сприяло задоволенню цих потреб.

Викладачу варто самостійно продумувати і скласти програму інтеграції, окремих інтегрованих занять та інтеграцію змісту дисципліни, враховуючи сучасні професійні інновації. Важливо спочатку учня здивувати, чим вже зацікавимо до матеріалу, а вже процес розв'язання задачі, завдання, виконання практичної роботи мають викликати радість, задоволення. Тому варто добирати завдання інтегративного характеру, де б студент застосовував свої знання з інших фахових дисциплін, проводив паралель або, навпаки, робив «відкриття» для себе. Завдання з фахових методик типу «дослідити, проаналізувати, виправити, змодельовати, замінити, обґрунтувати, підібрати...» як ніщо краще сприяють розвитку мисленнєвих дій з конспектами занять, програмами, періодичними виданнями, методичними посібниками і розробками, підручниками.

Продуктивними в розвитку критичного мислення під час семінарських занять є питання проблемного характеру (У чому полягає проблема? Як зробити так, щоб...? До чого це приведе? Які припущення ви робите? Що це передбачає? Як ми можемо це здійснити? Наведіть приклад... Що б відбулося, якби..? Чому важливо..? Чи погоджуєтесь ви з твердженням...? Поясніть, чому...).

Важливо використовувати завдання дослідницького характеру. Це можуть бути дослідження теоретичних положень, методик, використання алгоритмів навчання дітей в системах роботи, застосування технологій в дошкільній освіті, тощо. Під час вивчення певного розділу допустимо на початкових етапах підвергнути сумніву сталу методику використання дидактичних принципів та методів, припущення власних прийомів в навчанні дітей, ознайомленні їх з певними явищами. Тоді доречним буде організувати

роботу студентів в малих творчих підгрупах під час підготовки до семінарського або практичного заняття з різними завданнями.

Інтеграція в педагогічному коледжі дозволяє впроваджувати тематично-проектне навчання, використання інтелектуальних карт інтегрованого вивчення теми, застосовувати метод проектів, «кейсів» студентів, «портфоліо майбутнього вихователя», використання інтерактивних інформаційних засобів, таких як дошка Padlet, Google диск, інтернет-мережі. Використання інтернет-мережі здобувачами освіти вже само по собі вимагає критичності у виборі інформації, тому також можна вважати засобом розвитку критичного мислення.

Розглядаючи проблему інтеграції в широкому сенсі, в Нікопольському фаховому педагогічному коледжі в навчальному плані підготовки фахового молодшого бакалавра розроблені інтегровані цикли фахових дисциплін «Педагогіка. Основи корекційної педагогіки. Основи педагогічної майстерності», «Психології загальної, дитячої, педагогічної», «Основи образотворчого мистецтва з методикою організації образотворчої діяльності», «Основи природознавства з методикою ознайомлення з природою». Також ми розглядаємо інтеграцію міждисциплінарну, як тимчасове поєднання декількох фахових дисциплін, об'єднаних спільною проблемою, матеріалом, тощо. Такий вид інтеграції передбачає включення в навчальний процес інтегрованих занять (бінарних, мультизанять). Досвід їх проведення в коледжі на дошкільному відділенні засвідчив, що вони сприяють узагальненому сприйняттю студентами навчального матеріалу з певних, споріднених розділів програми, схожих тем; економить час, зусилля на опанування матеріалом. Ще один вид інтеграції – поєднання теоретичної і практичної підготовки. Така інтеграція дає змогу студентам легше, ефективніше, більш свідомо адаптувати теоретичні знання до практичного застосування. В такому випадку ми плануємо семінарсько-практичні інтегровані заняття, в зміст яких включаємо завдання з моделювання інтегрованих занять в ЗДО з включенням завдань з різних методик, розділів програми; інтегруємо навчальні заняття з проходженням педагогічної практики.

Таким чином, ми бачимо, що інтегровані тимчасові заняття – високо творчій процес спільної діяльності викладачів різних фахових дисциплін. Принцип об'єднання – різноманітний: від спільних програмових завдань, методів викладання дисциплін, практичного застосування їх студентами, до особистих симпатій і уподобань викладачів.

Дослідники міжпредметної інтеграції у фахових педагогічних коледжах О. Бартків, Є. Дурманенко, Н. Гавриш, І. Коваль, Г. Москалюк та ін. вважають, що вона сприяє формуванню у студентів цілісного уявлення про фахові обов'язки, їх виконання, реалізацію різноманітних професійних компетенцій.

На основі вище викладених досліджень, узагальнень, в Нікопольському фаховому педагогічному коледжі протягом останніх років викладачами фахових дисциплін було змодельовано та проведено низку інтегрованих занять з таких навчальних дисциплін: Педагогіка, Методика розвитку мовлення і навчання елементів грамоти, Література для дітей дошкільного віку (Наскрізна тема «Гра-драматизація з використанням усної народної творчості», форма проведення – методичний каледоскоп); бінарне заняття з педагогіки, основ педагогічної майстерності (Наскрізна тема «Культура спілкування з батьками і дітьми» форма проведення - методичний проект «Від пацанки - до панянки»); інтегроване практичне заняття з методики розвитку мовлення і навчання елементів грамоти та логопедії (семінарсько-практичне заняття у формі квесту. Наскрізна тема «Система роботи з звукової культури мовлення та корекції порушень звуковимови у дітей дошкільного віку»).

Готуючись до таких інтегрованих занять, викладачі глибоко аналізують всі компоненти програм тих дисциплін, які включені в процес інтеграції, продумують форму проведення заняття, окремі завдання для контролю знань, виконання творчих завдань студентами.

Підсумовуючи можливості формування і розвитку критичного мислення засобами інтеграції на заняттях з фахових дисциплін, потрібно знати певні загальнометодологічні принципи та стратегії, крім того – навчитися їх застосовувати. Це, так би мовити, алгоритми дій. Вміти застосовувати такі прийоми, які спочатку ознайомлюють здобувачів освіти з певними загальноприйнятими правилами розв'язання завдань та дають готові рішення (інструкції), потім такі прийоми, які не забезпечують однаковість розв'язків завдань різними студентами (напівтворчі завдання), і врешті решт завдання, які не передбачають правильність і не гарантують розв'язку завдання, але стимулюють студента до пошуку розв'язки проблеми в цьому завданні.

Узагальнюючи досвід застосування інтеграції в процесі формування і розвитку критичного мислення можна зробити висновки стосовно принципів організації інтегрованого навчання. Важливо, щоб інтегративні процеси пронизували всі ланки заняття, всі завдання і щоб досвід участі у інтегрованих заняттях в коледжі мав позитивний вплив на власну педагогічну діяльність здобувачів освіти в ЗДО також з використанням інтеграції. Організовуючи інтегровані заняття обирати схожі теми, продумувати і обґрунтовувати час для кожної з інтегрованих дисциплін, ретельно продумувати зміст, форми проведення практичної роботи, методи активізації пізнавальної, мисленнєвої діяльності студентів, шляхи використання новітніх освітніх технологій, те, як створити умови для творчої критичної діяльності студентів, можливості використання сучасних технічних засобів.

Плануючи такі заняття ні в якому разі не припустимі викривлення в навчальних планах. Потрібне глибоке, грамотне продумування об'єднання тем, дисциплін, форм. До проведення таких занять планується велика попередня робота зі студентами (планування проектів, творчих завдань, об'єднання в творчі групи, випереджаючі завдання тощо). Але ні в якому разі не припустимі підтасовки робочих програм, порушення в поступовості, послідовності вивчення розділів. Підсумовуючи, можна сказати, що для здійснення інтеграції з метою розвитку критичного мислення у підготовці фахівців потрібне творче мислення викладачів, високий рівень професіоналізму і натхнення, обґрунтоване любов'ю до того, що робиш і до того, для кого це робиш.

ЛІТЕРАТУРА

1. Доповідь «Роль інтегрованих занять в активізації знань і вмінь студентів. URL : <https://naurok.com.ua/rol-integrovanih-zanyat-v-aktivizaci-znan-i-vmin-studentiv-191175.html>
2. Попадич О. О. Педагогічні принципи конструювання інтегративних курсів у професійній підготовці майбутніх педагогів. URL : http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2022/80/part_2/2.pdf
3. Терно С. О. Освітня практика критичного мислення // Постметодика. - 2013. - № 6. С. 3-8.
4. Терно С.О. Критичне мислення: стратегії та процедури // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету, 2015, Вип. 44, том 2. – С. 179-183

УДК 37.02+81

***Пономаренко О.Д.**
учитель початкових класів,
Криворізької гімназії № 121,
м. Кривий Ріг*

КОМІКС ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Сучасні зміни в суспільному та соціокультурному вимірах зумовили переорієнтацію системи шкільної освіти на формування в учнів життєвих компетентностей, які дозволять їм успішно реалізувати свій потенціал у різних сферах діяльності, навчатися впродовж життя, виконувати соціально важливі завдання, активно реагувати на потреби й виклики часу. Тому на нинішньому етапі модернізації початкової освіти та оновлення її змісту значна увага приділяється проблемі оволодіння учнями комунікативною компетентністю.

Державний стандарт початкової освіти визначає ключові компетентності, на формування яких скеровано освітній процес та які необхідні для

забезпечення успішної особистісної реалізації молоді в суспільстві. І першою серед них є *вільне володіння державною мовою*, що передбачає готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях; уміння вільно, чітко та змістовно висловлювати власні думки й почуття в усній та писемній формах; аргументувати свою позицію; слухати і чути партнера; бути толерантним до позиції інших, усвідомлено використовувати мовні засоби відповідно до завдання комунікації [1].

Сучасність визначається великим обсягом інформації та різноманіттям форм її сприймання. Ера високорозвинених технологій і глобалізації потребує ефективних методик та засобів розвитку ключових компетентностей учнів. Згідно з «Концептуальними засадами реформування середньої школи» компетентнісний підхід в освіті вимагає використання інноваційних методів, прийомів та форм організації навчання, новітніх практик та технологій навчальної діяльності з урахуванням запитів сучасності, заснованих на особливостях сприйняття світу молодим поколінням. Найбільш цінними з цієї точки зору є парна та групова робота із застосуванням компетентнісно зорієнтованих завдань, які передбачають застосування мовних знань і мовленнєвих умінь у навчальних і життєвих ситуаціях [3]. На нашу думку, потужним засобом комунікації молодших школярів постає комікс, що є втіленням взаємозв'язку візуального та вербального наративів.

Комікс як візуально-текстовий жанр володіє унікальним потенціалом для стимулювання та розвитку мовленнєвих і літературних навичок учнів, здатний об'єднувати в собі текстові та графічні елементи, створює можливість для багатоаспектного сприйняття інформації, що допомагає підвищити рівень розуміння та інтерпретації мовленнєвого матеріалу. Використання коміксів на уроках мовно-літературної освітньої галузі може сприяти формуванню не лише навичок читання й розуміння тексту, але й розвитку учнівської креативності, основ аналізу, синтезу, порівняння тощо.

Педагогічна практика демонструє, що учні мають особливий інтерес до візуальних форм мистецтва та відзначаються високою готовністю експериментувати з різними видами тексту. Комікс як специфічний жанр не лише привертає увагу, але й активізує фантазію учнів, уяву та здатність до візуального мислення. Враховуючи це, проведення подальшого дослідження стане важливим кроком у збагаченні педагогічної практики та поглибленні розуміння ефективності використання коміксів на уроках мовно-літературної освітньої галузі для розвитку комунікативної компетентності учнів молодшого шкільного віку.

Незважаючи на широкий спектр наукових досліджень щодо формування комунікативних умінь і навичок учнів, проблема розвитку комунікативної

компетентності молодших школярів у процесі роботи з коміксами ще не знайшла належного вирішення, а її окремі аспекти потребують подальшого розроблення, зокрема дидактичний потенціал коміксів, педагогічні умови їхнього використання в освітньому процесі, методичні рекомендації щодо застосування цього педагогічного інструменту на уроках мовно-літературної освітньої галузі в початковій школі.

Детальне вивчення наукових джерел з обраної теми, аналіз дидактико-методичних напрацювань вчених, ознайомлення з передовим педагогічним досвідом учителів початкових класів в контексті формування комунікативної компетентності молодших школярів стали підставою для виявлення *суперечностей* між:

- проголошенням компетентнісного підходу як цільової орієнтації освітнього процесу і практикою навчання з опорою на традиційну знаннєву парадигму;

- завданнями реформування мовно-літературної освіти, спрямованими на розвиток комунікативної компетентності як ключової, та відсутністю спеціально розробленої системи роботи над розвитком комунікативної компетентності молодших школярів інноваційними засобами навчання, що спираються на особливості перебігу психічних процесів сучасних учнів;

- необхідністю організації комунікативного освітнього середовища та відсутністю обґрунтування дидактичних умов для практичного вирішення окресленого завдання, недостатнім використанням освітнього потенціалу початкової школи у формуванні та розвитку комунікативної компетентності здобувачів освіти.

Вважаємо, що ключова роль у розвитку комунікативної компетентності належить систематичному використанню компетентнісно зорієнтованих завдань, які передбачають застосування мовних знань і мовленнєвих умінь у різноманітних навчальних і життєвих ситуаціях з урахуванням запитів сучасності, заснованих на особливостях сприйняття світу молодшим поколінням. Потужний комунікативний ефект вбачаємо саме у коміксі, зважаючи на універсальність його змістовно-функціональної структури.

У зв'язку з цим нами проаналізовано феномен поняття «комікс», його сутнісні характеристики, психолого-педагогічні детермінанти та дидактичний потенціал використання коміксів як засобу розвитку комунікативної компетентності.

Інформаційна ємність та прагматичний потенціал подібних видань формується за рахунок текстів, фактура яких складається з двох частин: вербальної та невербальної. Їх називають креолізованими, тобто семіотично ускладненими [2, с. 163]. Їхня роль в якості засобу здійснення комунікативної

взаємодії останнім часом значно зростає, адже однією з провідних тенденцій розвитку літератури ХХІ століття можна вважати візуалізацію тексту, стрімку появу текстів «нової природи». Однією з найвідоміших форм злиття літератури із зображенням вважається комікс, який узагальнено постає як засіб масової комунікації.

Феномен коміксу в контексті освітнього середовища є об'єктом дослідження таких науковців, як Д. Белов, М. Лавренова, Д. Ольшанський, Г. Онкович, С. Підпригора, Т. Твердохліб, С. Хлестова, В. Юрженко, Н. Аксанса, С. Forceville та інші. Парадоксально, але більше ніж за століття існування комікс так і не отримав всеохоплюючої дефініції, адже знаходиться на перетині образотворчого мистецтва, літератури та кіномистецтва, а також поєднує елементи кожного з них. Вчені пропонують різні формулювання, характеризуючи лише окремі аспекти розуміння поняття коміксу. Саме тому актуальними є спроби дати визначення цьому культурно-освітньому феномену, акцентуючи увагу на універсальності коміксу.

Ми розуміємо комікс як серію малюнків, що доповнюються короткими текстами, маючи при цьому чітко визначену сюжетну лінію та персонажів, що ведуть розмову. Водночас єдність тексту та графічного зображення утворює єдність сюжетної лінії

Ми вважаємо комікс цілком самобутнім засобом комунікації, який за своїми характеристиками вийшов далеко за межі розважання, виконуючи функції доступного інформування. Комікс представляє для нас безперечний інтерес як текст «нової природи», організований за своїми винятковими канонами. Завдяки правильному та послідовному поєднанню вербальних і невербальних компонентів комікс містить велику кількість інформації і водночас розрахований на максимальну простоту сприйняття. Отже, комікс нині можна розглядати як специфічний засіб комунікації та розвитку комунікативної компетентності, що має низку особливостей, які підтверджують універсальність його змістовно-функціональної структури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт початкової освіти. 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>.
2. Завадська О. В. Феномен креолізованого тексту: актуальна проблема сучасних лінгвістичних досліджень. *Лінгвістичні дослідження*. №43. 2019. С.163-169. URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/lingvistics/article/view/1354>
3. Ольшанський Д. В. Дидактичні умови використання коміксів у навчанні іноземних мов молодших школярів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09 / Інститут педагогіки АПН України. Київ, 2002. 190 с. URL: https://otherreferats.allbest.ru/pedagogics/00430650_0.html .

Проконець А. Р.
вчитель початкових класів,
Криворізька гімназія №110,
м. Кривий Ріг

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ВМІННЯ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ БУДУВАТИ МОНОЛОГІЧНІ УСНІ ЗВ'ЯЗНІ ВИСЛОВЛЮВАННЯ ЗАСОБОМ ІНТЕГРАЦІЇ

Сучасна освіта орієнтована на всебічний розвиток особистості, проте особлива увага має приділятися розвитку комунікативної компетентності учня, адже розвиток мовлення зумовлює якість його соціальних зв'язків, дозволяє говорити про розвиток його когнітивних здібностей.

Молодший шкільний вік є сенситивним до формування монологічного мовлення у дітей. Сформоване монологічне мовлення дозволяє дитині вільно та правильно будувати власні монологічні усні зв'язні висловлювання.

На сучасному етапі розвитку шкільної освіти в Україні зростає тенденція до впровадження інтегрованих уроків в освітній процес здобувачів початкової освіти. Передовий досвід учителів початкової школи вказує на великий потенціал інтеграції в процесі навчання української мови й мовлення молодших школярів. Це стосується й формування в них уміння будувати монологічні усні зв'язні висловлювання.

Інтеграція та її роль на уроках української мови стала об'єктом вивчення в роботах таких вчених, як: Л. Борисова, В. Голошівець, Л. Єфімова, І. Кучеренко, Н. Пальонко, Т. Суржук, О. Ткачук та інші. У той же час треба відмітити недостатню кількість досліджень щодо можливостей використання інтеграції як засобу формування вміння в молодших школярів будувати монологічні зв'язні висловлювання.

У процесі власного наукового пошуку вважаємо за потрібне визначити насамперед сутність таких опорних понять дослідження, як: «монологічне мовлення» та «освітня інтеграція».

Так, В. Москалець указує, що монологічне мовлення є видом мовлення складного, довільного та організованого характеру [4, с. 224].

Л. Кардаш, у свою чергу, виділяє такі ознаки монологічного мовлення:

- 1) застосування літературної лексики;
- 2) розгорнуте висловлювання;
- 3) ускладненість синтаксичних конструкцій;
- 4) чіткість граматичне оформлення;

5) завершеність [3, с. 56].

Поняття «освітня інтеграція» Н. Пальонко характеризує як процес взаємодії знань з різних предметів, які зумовлюють встановлення, ускладнення і зміцнення істотних зв'язків між ними, що представлений інтегрованими уроками [5, с. 16].

Л. Єфімова наголошує, що інтеграція можлива лише за певних умов. Це:

1) спорідненість наук, відповідних інтегрованим навчальним предметам;

2) збіг або близькість об'єкта вивчення;

3) наявність загальних методів і теоретичних концепцій побудови [2, с. 7].

У сучасній початковій школі інтеграція досить часто використовується на уроках української мови.

Так, Л. Борисова вказує, що уроки української мови найчастіше інтегрують з такими предметами, як: українська література, мистецтво, природознавство [1, с. 54]. У Новій українській школі інтеграція здійснюється за змістом та видами діяльності.

Таким чином, важливо відзначити, що інтеграція, зокрема, на уроках української мови в початкових класах є поширеним явищем. У контексті нашої теми доцільним вважаємо вивчення педагогічного досвіду сучасних учителів початкових класів щодо впровадження інтеграції на уроках української мови для формування в учнів умінь будувати монологічні усні зв'язні висловлювання. Дослідження мало теоретичний та прикладний характер. Так, теоретичне дослідження передбачало аналіз сучасного педагогічного досвіду на основі аналізу представлених конспектів уроків з української мови у мережі Інтернет. Було здійснено аналіз розробок інтегрованих уроків української мови, спрямованих на формування зв'язних монологічних висловлювань учнів початкових класів. Найбільш цікавою нам здалася інтеграція уроку української мови з мистецтвом, ЯДС, позакласним читанням.

Практичне дослідження проводилося на базі КСШ № 70 за допомогою опитування вчителів початкових класів. За його результатами було встановлено, що засоби інтеграції досить часто використовуються на уроках української мови в процесі формування вміння учнів початкових класів будувати зв'язні монологічні висловлювання. Найчастіше ця інтеграція у КСШ № 70 відбувається з уроком мистецтва.

Отже, за результатами теоретичного та емпіричного дослідження, можемо зробити висновок, що на сучасному етапі розвитку шкільної освіти в Україні, формування вміння в молодших школярів будувати монологічні усні зв'язні висловлювання на уроках української мови засобами інтеграції відбувається досить часто, але не системно. Найчастіше така інтеграція

відбувається за змістом мовно-літературної, мистецької та природничої освітньої галузі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борисова Л. В. Інтегровані уроки як засіб підвищення ефективності навчання в початковій школі. Інтеграція навчальних предметів в початковій школі як ефективна форма навчання молодших школярів : матеріали Інтернет-семінару. Черкаси : Видавництво КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», 2017. С. 53-55.

2. Єфімова Л. П. Проблема інтеграції навчання і виховання в початковій школі. Інтеграція навчальних предметів в початковій школі як ефективна форма навчання молодших школярів : матеріали Інтернет-семінару. Черкаси : Видавництво КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», 2017. С. 7-9.

3. Кардаш Л. В. Специфіка монологічного мовлення: психологічний та лінгвістичний аспекти. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». 2015. № 57. С. 54-58.

4. Москалець В. П. Загальна психологія : навч. посіб. Київ : Ліра-К., 2020. 564 с.

5. Пальонко Н. О. Місце і роль інтеграції в системі стандартів нового покоління в початковій школі. Інтеграція навчальних предметів в початковій школі як ефективна форма навчання молодших школярів : матеріали Інтернет-семінару. Черкаси : Видавництво КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», 2017. С. 16-18.

УДК 373.5.016:811.161.2

Пруняк В. В.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри початкової освіти
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг*

Баралей Ю. Г.

*здобувач другого (магістерського) рівня
вищої освіти I курсу
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг*

РОБОТА НАД ЕПІТЕТАМИ НА УРОКАХ СЛОВЕСНОСТІ У СВІТЛІ РЕАЛІЗАЦІЇ НАСКРІЗНОГО ВМІННЯ ВИСЛОВЛЮВАТИ ВЛАСНУ ДУМКУ УСНО І ПИСЬМОВО

Освіта й виховання сучасної молодшої людини, її гармонійний розвиток вимагають органічного поєднання комплексу знань, умінь і навичок, які набуваються в процесі засвоєння навчального матеріалу. Сучасне

реформування освіти передбачає оволодіння учнями глибокими і міцними наскрізними знаннями основ наук, які повинні забезпечити гармонійний розвиток мовної особистості. Одним із таких важливих умінь є вміння висловлювати власну думку усно і письмово. Поза всяким сумнівом, воно є основоположним як для розвитку кожної мовної особистості, оскільки формує її мовну, мовленнєву і комунікативну компетентність, так і відіграє «...вирішальну роль у навчанні, вихованні і розвитку особистості..», від чого «...залежатимуть успіхи школяра в оволодінні знаннями з усіх інших предметів, зростання його загального розвитку, підвищення культурного розвитку, розширення кругозору» [2, с.3].

Важливе місце у цьому процесі відводиться збагаченню словникового запасу школярів засобами художньої виразності, до яких відносяться у першу чергу епітети, порівняння, метафори тощо. Саме вони надають висловлюванню емоційного забарвлення, містять стилістично-оцінний відтінок. Тому без таких слів важко домогтися, щоб усне або письмове висловлювання було точним, виразним, образним, емоційним, стилістично довершеним. Однак наші спостереження, аналіз навчально-методичної літератури свідчать, що у шкільній практиці сьогодні приділяється ще недостатньо уваги роботі над поповненням та активізацією словникового запасу школярів художніми означеннями. Відсутність спеціальних методичних рекомендацій та цілісної і послідовної системи вправ і завдань, яка б сприяла ефективному збагаченню словника молодших школярів лексикою зазначеного типу, а також важливість і необхідність проведення такої роботи для формування наскрізного вміння висловлювати власну думку усно і письмово свідчить про актуальність цієї проблеми для сучасної початкової школи.

Перед освітніми закладами сьогодні постає проблема формування мовної особистості такого випускника який має бути готовим до реалій сьогодення. Важливу роль при цьому відіграє готовність мовної особистості до спілкування, оптимальної взаємодії з іншими носіями мови, успішно вирішувати складні життєві проблеми, діяти в ситуації невизначеності.

Більшість сучасних мовознавців, лінгводидактів, психологів (А. Богущ, М. Вашуленко, Є. Голобородько, Н. Голуб, Т. Груба, О. Губарь, С. Єрьоменко, О. Кулик, В. Маслова, Л. Мацько, Л. Паламар, М. Пентилюк, Л. Стуганець та ін.) під мовною особистістю розуміють такого носія мови, який досконало знає мову, усвідомлено творчо нею володіє, сприймає мову в контексті національної культури, послуговується нею як органічним засобом самотворення, самоствердження і самовираження, розвитку власних інтелектуальних і емоційно-вольових можливостей та як засобом соціалізації особи в даному суспільстві. Основи такої мовної особистості повинні закладатися у початковій

школі, де відбуватиметься щоденно процес сходження дитини до пізнання естетичного, духовного, а відтак і літератури та мистецтва взагалі. Звідси повинен брати початок і розвиток здатності учня до образного мислення, до творчості.

Важливе місце у створенні образності, у вираженні або відтворенні певної деталі, події, певного образу займають епітети – художні, образні означення, за допомогою яких ми можемо виокремити якусь істотну характерну рису, визначальну якість предмета, поняття чи дії. Наші спостереження свідчать про те, що попри наявні позитиви у шкільній практиці поза увагою залишається безпосередньо вивчення найуживаніших виразників образності, як вагомих складових образного мислення. Лінгвостилістичний аналіз цих засобів в дидактичних матеріалах з мови і читання, вивчення їх репрезентації у шкільних підручниках свідчить про те, що вони перебувають у розрізненому вигляді і тому потребують певної систематизації відповідно до основного спрямування мовленнєвого розвитку особистості молодшого школяра – зробити мовлення учнів естетично привабливим, емоційно насиченим, виразним, образним. Це свідчить про необхідність глибшого теоретичного і практичного вивчення досліджуваної проблеми, удосконалення методики збагачення, розширення й активізації словникового запасу молодшого школяра засобами виразного мовлення.

Мета публікації полягає у розробці моделі поповнення й активізації словникового запасу школярів народнопоетичними епітетами на основі дібраних з кола читання для учнів 4 класу художніх творів.

Чільне місце у створенні образності, у зображенні і вираженні певної деталі, події, всього образу, які всі разом індукують думки і почуття читача, що доповнюють текст, а іноді сприяють набуттю у нього інших асоціацій, займають епітети. Цей вид тропів належить до загальнономовних словесних художніх засобів і являє собою художнє, образне означення. Вживаємо його тоді, коли хочемо вирізнити якесь явище, предмет з-поміж інших або намагаємось словом змалювати життєву картину, точніше передати думку, надати мові образності, емоційності. Найкращим взірцем функціонування таких означень є український фольклор. За приклад тут можуть слугувати епітети з українських народних пісень або переосмислені епітети з літературно-художніх текстів. Звичні, скажімо, для народно-пісенної поезики епітети *зелена* трава або *кам'яна* гора. Учнім необхідно донести той факт, що народна пам'ять у фольклорі зберегла в епітетах найістотніші ознаки ключових понять українців. Особливо істотну роль вони відіграють у народній пісні: *білий* світ, *ясне* сонце, *битий* шлях, *чисте* поле, *кінь вороненький*, *буйний* вітер, *темна* нічка, *карії* очі, *степ широкий*, *білес* личко, *сивий* голуб, *вірная* дружинонька; *гірка* доля, *синє*

море, край *далекий*, *дрібні* сльози, козак *молоденький*; *чорнії* брови, *чужі* люди тощо. За зовнішньою простотою та очевидністю семантики у них криється узагальнений упродовж багатьох віків зміст, який з часом перетворився у відповідний образ, символи емоцій, точних оцінок, характеристик.

Для ефективного формування у молодших школярів умінь і навичок образно висловлювати свої думки рекомендуємо використовувати спеціально дібрані вправи, які дозволяють активізувати не тільки їх пізнавальну діяльність, а сприяють розвитку творчого мислення. На цьому етапі важливо пропонувати дітям пошукові і проблемні завдання. Їх використання буде сприяти, з одного боку, більш ґрунтовному сприйняттю з лексичного і граматичного матеріалу, а з іншого, учні навчатися спочатку за аналогією, а потім самостійно вживати виражальні засоби мови залежно від ситуації спілкування, комунікативної мети і завдань спілкування. Виходячи з тональної специфіки художнього тексту, учні навчатися визначати особливості емоційного та експресивного вираження і стилістичного забарвлення твору. Це допоможе їм точно, доречно, стилістично аргументовано вживати засоби виразності у власному мовленні залежно від сфери, умов та ситуації спілкування. Важливо щоб вправи, в яких учитель використовує повний або частковий стилістичний аналіз, сприяли осмисленню учнями жанрових, мовностилістичних особливостей виучуваних текстів.

Особливу роль у розвитку образного мовлення школярів відіграють вправи на побудову різноманітних текстів. Вони можуть бути такими, що виконуються на основі опорних текстів, і такими, які вимагають від учня повної самостійності. Вона передбачає глибоке і правильне розуміння теми та основної думки твору, уміння правильно самостійно їх визначати, а також встановлювати тип і жанр тексту, помічати й аналізувати авторські виражальні мовні засоби і стилістично доречного їх уживати при побудові власних усних і письмових текстів визначеного стилю. Кінцевим етапом роботи над текстом має бути його стилістичне редагування. Використання таких вправ передбачає поетапне формування образного мислення і забезпечує розвиток мовленнєвої і комунікативної компетентності учнів.

Спостереження використовуються з метою формування мовного чуття у розпізнаванні виражальних мовних засобів. Цей процес надзвичайно важливий за умов, що діти не завжди адекватно сприймають такі образні вислови, як: *піймати облизня*, *пекти раки*; *вискочив, як Пилип з конопель*. Кожному вислову передують народна традиція, кожен несе внутрішній зміст, потаємну образність. Метод спостереження пов'язаний з іншими і лежить в основі лінгвістичного аналізу, лінгвістичного експерименту, лінгвістичних досліджень.

Спостереження за мовними засобами дають можливість визначити їх семантико-стилістичну роль у тексті. Наприклад:

1. Уважно прочитай текст. Чи все тобі зрозуміло, чи забезпечує він ясність і повноту інформації? Чому?

Україна – це ... води і ... зорі, ... сади і ... хати, лани ... пшениці. Україна - ... вінок з ... рути і ... барвінку.

На місці крапок добери і встав необхідні для точної передачі змісту слова. Які саме слова слід дібрати? Що вони називають? Як змінився зміст тексту після редагування?

2. Прочитай словосполучення, випиши окремо ті з них, що вжиті у переносному значенні. Чому таке значення називається переносним. Добери до слів з переносним значенням синоніми, антоніми.

Легідне сонце, м'який диван, м'який голос, м'який хліб, м'який тон, м'яка іграшка, м'який голос, круглий м'яч, круглий відмінник, твердий камінь, твердий характер, глухий дід, глухий звук, глухе село.

3. До поданих у реченні іменників добери 1-2 прикметники. Поясни, як змінився зміст речень?

Настала ... осінь (золота, барвиста, холодна, дощова).

По небу плывуть ... хмари (грозові, легкі, дощові, ніжні).

4. До кожного поданого в рядку іменника по чергово добери прикметник. Чи привела зміна прикметника до зміни значення словосполучення? В якій ситуації ти будеш уживати той чи інший прикметник?

а) *легідне, палюче, стомлене, радісне **сонце**;*

б) *барвисте, різнокольорове, яскраве, безтурботне **літо** ;*

в) *нова, щаслива, радісна, незабутня **школа**.*

Доцільність використання тих чи інших мовних засобів встановлюється за допомогою стилістичного експерименту, коли замінюється використана автором лексична, морфологічна чи синтаксична одиниця синонімічною і пояснюється учнем той чи інший вибір синоніма. Робота над словом, пошук найвдалішого способу передачі думки вимагають великого напруження творчих сил. Учні з'ясовують доцільність авторського вживання слова, проникаючи в художнє навантаження тексту, настрої. Важливим при цьому є добір текстів для експерименту, головним критерієм якого повинна стати художня довершеність. Школярі повинні усвідомити, що справжні шедеври словесного мистецтва завжди є результатом великої праці.

Аналізуючи текст української народної пісні «Стоїть явір над водою», ми з'ясували з учнями, про які часи йдеться у пісні, хто її герой, що в ній оспівується. Далі звертаємо увагу дітей на те, чому в тексті багато слів зі зменшувально-пестливими суфіксами, яким постає перед нами образ козака, чому

про нього народ склав таку пісню. Також акцентуємо увагу на виражальних засобах: *явір зелененький, козаченько молоденький, кінь вороненький, червона калина*. Для стилістичного експерименту пропонуємо замінити епітети із зменшувально-пестливими суфіксами словами без суфіксів: *молоденький – молодий, зелененький – зелений*, ввести їх в текст і зробити висновок про необхідність вдалого способу передачі думки, зображення героя. Аналогічну роботу проводимо з текстом народної пісні «Котився віночок по полю». Тут учні знаходять народнопоетичні епітети *дрібний дощик, буйний вітер, ясний місяць, яснії зорі, висока гора*, визначають їх семантико – стилістичні особливості, обґрунтовують вибір слів – епітетів для створення відповідної тональності та емоційно-експресивного забарвлення, роблять висновок про необхідність використання таких засобів виразності, милуються красою художнього слова.

На основі лінгвістичного аналізу та стилістичного експерименту учні роблять висновок про те, що епітет – це художнє означення, яке дає яскраве, образне уявлення про суть предмета чи явища, а також про оцінку їх автором (*тихий вітер, м'яке світло, блідий місяць, привітне сонечко, ніжненьке слово*).

Наші спостереження показали, що робота над використанням народнопоетичних епітетів у процесі вивчення художніх творів сприяє розширенню й активізації словникового запасу молодших школярів, розвитку їх лексичних умінь, а також формуванню їх художньо-образного мислення. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у комплексному підході до роботи над удосконаленням мовних знань і мовленнєвих умінь, оскільки всі одиниці мовних рівнів функціонують у мовленні сукупно, а образність висловлювань являє собою поліфункціональне, багатоконпонентне утворення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бибик С.П., Єрмоленко С.Я., Пустовіт Л.О. Словник епітетів української мови. Київ: Довіра, 1998. 431 с.
2. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення у початковій школі: метод. посібник. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2018. 400 с.
3. Пелешок Е., Шевчук Т. Робота над засобами виразності на уроках читання. *Початкова школа*. 1998. № 12. С. 21-24.
4. Сіранчук Н.М. Процес формування лексичної компетентності молодшого школяра у структурі теорії мовленнєвої діяльності. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. 2015. Вип. 4. С. 72-76.

Ромахіна Н.М.

*викладач дошкільних дисциплін,
Комунальний заклад «Нікопольський фаховий педагогічний
коледж» Дніпропетровської обласної ради»,
м. Нікополь*

**ЕМПАУЕРМЕНТ- ПЕДАГОГІКА – ОРІЄНТИР
ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 012 ДОШКІЛЬНА ОСВІТА
В ФАХОВОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕДЖІ**

Нагальною потребою ХХІ століття стає формування такого способу життя, який був би основою довготривалого оццадливого гармонійного розвитку людства. Науково-технічний прогрес , інноваційні технології самі собою не здатні подолати всі загрози, що постали нині перед людством. Для цього потрібна нова філософія, нова політика, нові моральні імперативи – зобов'язання кожної людини і людства в цілому. Загалом ідеться про систему цінностей, складову культурного світобачення кожної людини і цілого суспільства , яка не залежала б від економічних сплесків чи занепадів, зміни політичної влади; у якій захист і збереження природи, турботу про людину, її життя і дотримання її прав вважали б такими ж важливими, як і саме життя.

З цією метою в Україні стартувала освіта для сталого розвитку – напрям освіти, що покликаний допомогти у розв'язанні цих проблем. Поняття сталого розвитку виражає доволі просту ідею: необхідно досягнути гармонії між людьми, з одного боку, і суспільством та природою – з другого. Тобто в майбутньому має сформуватися соціоприродна система, здатна розв'язувати сукупність протиріч, що виникають нині, а саме між: природою і суспільством; екологією і економікою; всередині суспільства між окремими групами населення; сучасним і майбутнім поколіннями; уже сформованими потребами людей і розумними потребами.

Для забезпечення сталого розвитку – чи не найважливішого завдання, що коли-небудь стояло перед людством, - особливі надії покладено на освіту. Цей напрям освіти розвивається як такий, основним завданням якого є формування моделей поведінки , звичок, стилю життя, що відповідають потребам сталого розвитку людства. Це освіта не про сталий розвиток , а для сталого розвитку. Очевидно, що розвиток освіти для сталого розвитку потребує нових педагогічних моделей, нової педагогічної культури та мислення , нового педагогічного змісту.

Вперше в оновленому Державному стандарті дошкільної освіти наголошено на такому надзвичайно важливому аспекті життя сучасного суспільства, як освіта для сталого розвитку, результатом мають стати сформовані навички, орієнтовані на сталий розвиток, що виявляються у сформованості початкових уявлень про сталі дії та поведінку, усвідомленні дошкільниками необхідності збереження ресурсів планети й особистої причетності до цього; розвиненості у дітей ефективних звичок соціальної поведінки, доцільного поводження з природними ресурсами та збереження природи. Три складники освіти для сталого розвитку – екологічний, економічний і соціальний – дають змогу співвідносити їх зміст з іншими освітніми напрямками. Тож завдання фахової підготовки майбутніх педагогів закладів освіти пошук нових продуктивних моделей освітньої діяльності, які створювали умови для формування навичок, орієнтованих на сталий розвиток.

В Україні протягом 2006-2015 рр. у рамках міжнародного проекту «Освіта для сталого розвитку в дії» української організації «Вчителі за демократію та партнерство» і шведської організації «Глобальний план дій» у партнерстві з Інститутом педагогіки НАПН України було розроблено і запроваджено освітню програму для шкіл «Уроки для сталого розвитку» для початкової та основної школи. З 2014 року запроваджується спеціальна освітня програма для закладів дошкільної освіти «Дошкільникам – освіту для сталого розвитку» (автори доктор педагогічних наук Наталія Гавриш і член кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук Олена Пометун). Програма рекомендована МОН України для впровадження в освітні дошкільні заклади. Мета програми : проінформувати педагогів про сутність і зміст ідей сталого розвитку, підвищити рівень професійної компетентності вихователів завдяки озброєнню їх інноваційними методами роботи з дітьми. Програма складається з таких курсів: Діємо разом – для дітей четвертого року життя; Маленькі люди великої планети – для дітей п'ятого року життя; Дошкільникам про сталий розвиток – для дітей шостого року життя. Розвиток освіти для сталого розвитку потребує нових, відмінних від традиційних, педагогічних моделей, нової педагогічної культури й мислення, нового педагогічного змісту, форм і методів навчання. Тому програма розроблена на засадах гуманістичної педагогіки – педагогіки емпатерменту, із застосуванням таких сучасних педагогічних методів, як метод інтеракції й критичного мислення, що є бажаним для вивчення здобувачів освіти педагогічного коледжу спеціальності 012 Дошкільна освіта.

Освіта для сталого розвитку набирає обертів і вже стала інваріантним компонентом освітнього процесу в дитячих садках. Автори оновленого Державного стандарту вперше наголосили на необхідності впроваджувати в

дитячих садках ідеї освіти для сталого розвитку. І якщо раніше цей освітній аспект був експериментальним, то тепер його містить інваріантна складова в структурі напрямку «Дитина в природному довкіллі». Тож і реалізовувати його тепер потрібно на новому рівні. Може здатися, що освіта для сталого розвитку – те саме, що й екологічне виховання. Проте, окрім домінантного екологічного складника, вона містить ще й соціальний та економічний. А результатом такої освіти мають стати набуті дошкільниками навички, орієнтовані на сталий розвиток. Фахівці радять навчати цього з дошкільного дитинства. Щоб досягти позитивних результатів за цим напрямом, необхідно окреслити перед майбутніми педагогами закладів дошкільної освіти важливість формування у дошкільників навичок сталого розвитку і провести педагогічний інтенсив. Під час якого будемо «Піраміду запитань». Зокрема: особливості освіти сталого розвитку, як нового напрямку в сучасній освіті; проблема виховання основ культури споживання на етапі дошкільного дитинства; вміння організовувати виховання основ культури споживання в дошкільників у дитячому садку. Для реалізації ідей освіти для сталого розвитку використовують *лонгітюдні проекти*, зміст яких поєднує три складники: соціальний, екологічний та економічний. Складники конкретизують підтемами в межах проекту і реалізують кожну з них протягом двох тижнів.

Лише теоретично навчати дошкільників жити в гармонії з природою ,зокрема ощадливо використовувати природні та матеріальні ресурси, піклуватися про майбутнє суспільства та планети, замало. Потрібно ще й показати їм приклад такого життя. Аби прикладом для дітей стали педагоги ,важливо передусім захопити їх ідеєю сталого способу життя. З цією метою пропонуємо студентам теоретичні аспекти *педагогіки емпауерменту* (від англ. Empowerment – розширення прав і можливостей) – надання людині мотивації, внутрішніх сил і натхнення для активних дій. Цей напрям педагогіки спрямований на формування у дітей бажаних моделей поведінки та ставлень до навколишнього світу, на відміну від традиційної, орієнтованої на знання моделі, яку зазвичай використовують у сучасній освіті України. На цикловій комісії психолого-педагогічних дисциплін з методиками дошкільної освіти представили для обговорення технології впровадження педагогіки емпауерменту для студентів дошкільного відділення за темою: «Освіта для сталого розвитку – новий напрям у сучасній освіті». Під час якого спланували теми, форми і орієнтовний зміст освітньої діяльності; тести, анкети, пам'ятки, поради, довідники, діагностичні карти для контролю знань. Представити студентам педагогіку емпауерменту пропонуємо через інтерактивні форми: аукціон «Фестиваль педагогічних знахідок», ділова гра «Крок у майбутнє – через сталий стиль життя», дебати «Освіта для сталого розвитку в дії», День

педагогічної майстерності – майстер-клас «Використаній речі – друге життя», «Даруємо радість відкриття», створення колажу «Планета Земля за 50 років» та інші. Освітній процес, побудований за принципами педагогіки емпатерменту, покликаний допомогти студентам не лише уявляти своє бажане майбутнє, а й активно його наближати власними діями і вчинками. На основі отриманої інформації та досвіду вчинення дій і їх результатів у них виникає бажання й надалі піклуватися про довкілля. Тому у пропонованому курсі акцентовано увагу на рішеннях щодо власної поведінки та стилю життя, а не на проблемах, які існують поза ними. В процесі такого навчання роль педагога змінюється. Він є організатором дій дітей, надихає їх, підбадьорює і скеровує їхні зусилля, спонукає до вибору способу діяльності, самостійного виконання обраних дій, обговорення їх. Педагог лише створює умови для безпечного й ефективного процесу навчання, запрошує взяти в ньому участь. Він має вміти слухати дитину, чути її і не оцінювати її особисті зміни. Одним із обов'язкових методів є використання проблемних запитань, що спонукає дошкільників до пошуку відповідей спільно з дорослими й однолітками за допомогою доступних їм засобів. Реалізація в роботі ідей освіти сталого розвитку передбачає засвоєння дітьми, а через них самими педагогами, надзвичайно важливих навичок екологічно, економічно й соціально доцільної поведінки, без якої неможливе створення та існування суспільства стійкого благополуччя, суспільства, яке сьогодні засобами комфортного існування з любов'ю створює таке саме комфортне майбутнє для наступних поколінь.

Стратегія сталого розвитку, яка нині набуває актуальності для всієї світової спільноти, заснована на розумінні тісного взаємозв'язку екологічних, економічних і соціальних проблем людства, а також на усвідомленні того, що ці проблеми можна розв'язати лише комплексно, за умови тісної співпраці і координації зусиль усього людства. Кожен має відчувати потребу і сили втілювати принципи сталого розвитку в актуальній та прийнятній для себе формі у своїй країні, місті чи будинку. Під час навчання для студентів -дошкільників поставлені такі завдання:

- ознайомити студентів з концепцією сталого розвитку та особливостями курсу;
- спонукати студентів до оволодіння новими знаннями та вміннями в декількох галузях, з якими вони можуть поділитися з дітьми;
- формувати та розвивати у студентів навички аналізування дій – власних та оточення – у контексті сталого розвитку, спонукати навчати цього дітей та їх батьків;
- створювати сприятливі умови для долучення дітей та їхніх батьків до діяльності, орієнтованої на сталий розвиток.

Навчання сприяє переосмисленню педагогами власних поглядів, поведінки, стилю життя; переконує в необхідності такого розвитку суспільства, який є не просто керованим і стабільним, а ще й гармонійним та сповна безпечним для біосфери. На наш погляд, такі переконання студентів стануть запорукою успішного упровадження курсу. Адже лише за умови переосмислення та зміни власного ставлення до оточення і довкілля педагог здатний сприяти формуванню в дошкільників мотивацій до дій і моделей поведінки, орієнтованих на сталий стиль життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт дошкільної освіти : особливості впровадження/упоряд. О.К.Косенчук, Ш.М.Новик, О.А. Венгловська, Л.В.Куземко. Харків: Ранок , 2021.240 с .
2. Дошкільникам - освіта для сталого розвитку: навчально-методичний посібник для дошкільних навчальних закладів / за заг. ред. О.Пометун. Київ : ЛІРА,2017.120с.
3. Дошкільникам – освіта для сталого розвитку: Діємо разом :навчально – методичний посібник для використання з дітьми п’ятого року життя/ за заг. ред. О.Пометун. Київ: 2017.128с.
4. Дошкільникам-освіта для сталого розвитку./О.Орлова . Щомісячний спеціалізований журнал. Вихователь-методист дошкільного закладу.2015. № 10; С 40-48
- 5.Доброму всюди добре, або як допомогти дітям зростати доброзичливими/ Н.Гавриш. Щомісячний спеціалізований журнал Вихователь-методист дошкільного закладу. 2017 .№8 . С 31- 64 .
6. На захисті майбутнього - з дитинства, або Педагогіка емпатуерменту в дошкільному закладі / за заг. ред. О.Безсонова. Щомісячний спеціалізований журнал Вихователь-методист дошкільного закладу. 2015. №3 . С 4-17.
7. Навчаємо дошкільників жити по-новому: програма освіти для сталого розвитку/ за заг.ред. О.Пометун .2017.150с.
8. Освіта для сталого розвитку: переходимо на новий рівень/ Н.Гавриш; Щомісячний спеціалізований журнал «Вихователь-методист дошкільного закладу»,202 – 7 ; 10 - 17 с.

УДК 159.96

Семенча Л.Г.

*кандидат психологічних наук,
викладач психолого-педагогічних дисциплін
Комунальний заклад «Нікопольський фаховий
педагогічний коледж» Дніпропетровської обласної ради»,
м. Нікополь*

ПОКАЗНИКИ СОЦІАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ ПІД ЧАС ВИМУШЕНОЇ МІГРАЦІЇ

Активні міграційні процеси, що є характерною ознакою сучасного українського суспільства, пов’язані з трансформацією соціальної ідентичності і

можуть спровокувати виникнення кризи ідентичності за складних життєвих обставин в умовах війни в Україні.

У здобувачів освіти, які протягом декількох років мають соціальний статус «студент педагогічного коледжу» була сформована базова ідентичність, характеристики якої детерміновані особливостями освітнього процесу. Вже досить тривалий час навчаючись онлайн, а тепер і змінюючи власне місце проживання, переїжджаючи по Україні, виїжджаючи за кордон, студентська молодь опиняється в зовсім інших умовах, де реальність яскраво дисонує зі звичним для неї оточенням, що може призвести до виникнення протиріччя між її внутрішніми прагненнями та реальною соціальною ситуацією.

Одним із напрямків попередження та подолання таких суперечностей є трансформація соціальної ідентичності, що являє собою перебудову її компонентів в результаті дії на людину біологічних, економічних, психологічних та соціальних факторів з метою збереження рівноваги та стійкості в структурі особистості.

За визначенням Шанідзе Н.О., *соціальна ідентичність* – це структурний компонент особистості, що формується в процесі її онтогенезу в умовах безпосередньої міжособистісної взаємодії зі своїм соціальним оточенням [4; 74-81].

На думку Барабашук Г.В. *«соціальна ідентичність* – це складне, багатофункціональне суб'єктивне утворення, яке характеризується постійним розвитком і мінливістю, освоюється особистістю через соціальні ролі, загальноприйняті цінності та установки, етнічні та релігійні переконання, соціальні характеристики (стать, вік, статус)» [1; 20-34].

Єгупов М.В. визначає *соціальну ідентичність* як феномен, що виникає шляхом усвідомлення людиною своєї приналежності до соціальних груп, в склад яких вона входить протягом життя. Вчений в межах вивчення проблеми соціальної ідентичності визначає такі її види, як: етнічна, гендерна, професійна та громадянська ідентичність [2; 135].

Етнічна ідентичність є одним з центральних компонентів в структурі соціальної ідентичності сучасної особистості, оскільки саме приналежність до етнічних груп визначає найважливіші аспекти соціального буття особистості.

Дослідження показників соціальної ідентичності, а саме етнічної ідентичності студентів педагогічного коледжу під час вимушеної міграції проходило на прикладі КЗ «Нікопольський фаховий педагогічний коледж» в групах студентів третього курсу спеціальності 013 Початкова освіта. Всього дослідженням було охоплено 62 здобувачі освіти. За результатами опитування, 55% опитаних знаходяться вдома і нікуди не виїжджали, 29% переміщуються

по Україні і 16% мігрували за кордон (Італія, Німеччина, Польща, Чехія). Повернулися з-за кордону 6% студентів коледжу з числа опитаних.

В ході дослідження було використано методику «Типи етнічної ідентичності» Солдатової-Рижової.

Вчені Солдатова Г.У., Солодчук С.Є., Рижова С.В. визначають та характеризують типи етнічної ідентичності:

1. *Етнонігілізм* — одна з форм гіпоідентичності, що представляє собою відхід від власної етнічної групи і пошуки стійких соціально-психологічних ніше за етнічним критерієм.

2. *Етнічна індіферентність* — розмивання етнічної ідентичності, виражене в невизначеності етнічної приналежності, неактуальність етнічності.

3. *Норма (позитивна етнічна ідентичність)* — поєднання позитивного ставлення до власного народу з позитивним ставленням до інших народів.

4. *Етноегоїзм* — даний тип ідентичності може виражатися в нешкідливій формі на вербальному рівні як результат сприйняття через призму конструкту “мій народ”, але може припускати, наприклад, напруженість і роздратування у спілкуванні з представниками інших етнічних груп чи визнання за своїм народом права вирішувати проблеми за “чужий” рахунок.

5. *Етноізоляціонізм* — переконаність у перевазі свого народу, визнання необхідності “очищення” національної культури, негативне ставлення до міжетнічних шлюбів, ксенофобія.

6. *Етнофанатизм* — готовність йти на будь-які дії заради етнічних інтересів, аж до етнічних “чисток”, відмови іншим народам у праві користування ресурсами і соціальними привілеями, визнання пріоритету етнічних прав народу над правами людини, виправдання будь-яких жертв у боротьбі за благополуччя свого народу [3; 53-55].

За результатами дослідження було визначено типи етнічної ідентичності студентів педагогічного коледжу, які мігрували по території України та за її межами. Кількість опитаних студентів 28 осіб, що становить 45% опитаних студентів третього курсу спеціальності 013 Початкова освіта.

За результатами дослідження було виявлено, що в опитаних здобувачів освіти переважають такі показники етнічної ідентичності, як:

- Етнонігілізм – 6 осіб (21%).
- Етнічна індіферентність – 8 осіб (29%).
- Норма (позитивна етнічна ідентичність) – 14 осіб (50%).

Такі показники, як етноегоїзм, етноізоляціонізм, етнофанатизм в опитаних студентів відсутні повністю.

Отже, за результатами дослідження етнічної ідентичності як одного з

центральных компонентів в структурі соціальної ідентичності, можна зробити висновок, що в студентів педагогічного коледжу, які приймали участь в дослідженні і знаходяться в ситуації вимушеної міграції, домінують такі показники: норма (позитивна етнічна ідентичність), етнічна індиферентність, етнопілізм. Це свідчить про те, що в більшій частині опитаних переважає досить високий рівень толерантності по відношенню до власної та інших етнічних груп та повністю відсутні показники дискримінаційних форм міжетнічних відносин та етнічної нетерпимості (роздратування, агресивні і насильницькі дії проти іншої групи та ін.).

ЛІТЕРАТУРА

1. Барабашук Г. В. Соціальна ідентичність особистості: теоретичний аналіз розвитку проблеми. *Psychological Prospects. Issue 24*, 2014. С. 20-34.
2. Єгупов М. В. Ідентичність як атрибут людини і суспільства : дис. ... канд. філософ. наук : 09.00.03 / НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ педагогічних наук України. Інститут вищої освіти. Київ, 2015 С. 135.
3. Солодчук С.Є. Методичне забезпечення емпіричного дослідження міжетнічної взаємодії в інформаційному суспільстві. *Навчально-методичні проблеми розробки сценаріїв реалізації конструктивних функцій етнокультури в інформаційному суспільстві: / за ред. М.-Л.А. Чепи Київ : Педагогічна думка, 2015. С. 53-55.*
4. Шанідзе Н.О. Соціальна ідентичність та мова: соціологічний аспект проблеми. *Розвиток сучасного українського суспільства: соціологічний та політологічний виміри. Матеріали 6-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 24 грудня 2020 р. / ред. кол.: Ю. А. Калагін [та ін.]. Харків, 2020. С. 74-81.*

УДК 373.3.016:811.161

Суржук Т. Б.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії і методик початкової освіти,
Рівненський державний гуманітарний університет,
м. Рівне*

Бісовецька Л. А.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і методик початкової освіти,
Рівненський державний гуманітарний університет,
м. Рівне*

ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЧИТАННЯ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Сучасна початкова освіта характеризується системними змінами у структурі та змісті навчального процесу. Переосмислення пріоритетів навчання, ролі учня як суб'єкта освітньо-виховного процесу, а також суспільні зміни

зумовлюють нетрадиційні підходи до вирішення багатьох освітніх проблем. Однією з провідних тенденцій розвитку сучасної освіти є інтеграція її змісту.

Інтеграція як процес створення цілісної і багатомірної картини світу сьогодні набуває статусу одного з провідних методологічних і дидактичних принципів. Інтеграція навчальних предметів мовно-літературної освітньої галузі передбачає формування в учнів цілісної духовної та мовної картини світу і здійснюється на рівні мети й завдань освітніх програм, а реалізується на рівні змісту кожного компонента і технології проведення уроків.

Ідеї інтегрованого навчання сьогодні надзвичайно актуальні, оскільки сприяють успішній реалізації нових освітніх завдань, визначених державними документами. Інтеграція навчання передбачає створення принципово нової навчальної інформації з відповідним структуруванням навчального матеріалу, навчально-методичним забезпеченням, новими технологіями.

В українській науці започатковано дослідження філософії інтегративної освіти (Р. Арцишевський, С. Клепко), її дидактичних (Н. Бібік, С. Гончаренко, В. Ільченко, І. Козловська, О. Савченко) і психологічних (І. Бех, Т. Яценко) засад. Дослідженням ефективності інтеграційного навчання на уроках української мови займалися лінгводидакти (О. Біляєв, Л. Варзацька, М. Вашуленко, А. Коваль, М. Пентилюк та ін.) та методисти літературної освіти (Н. Волошина, М. Жулинський, Л. Іванова, О. Мазуркевич, О. Савченко, В. Шуляр та ін.).

Практика свідчить, що в умовах інтегрованого навчання ефективніше відбувається взаємопроникнення й систематизація знань учнів, становлення у них цілісної та багатомірної картини світу, розвиток творчих здібностей і гнучкого мислення (симультанного, критичного, діалектичного). Проте у загальній освіті інтегративний підхід є недостатньо концептуалізованим і слабо забезпечений технологічно. Виникає необхідність у глибшому його вивченні.

Інтегроване навчання – це навчання, яке ґрунтується на комплексному підході. Освіту розглядають крізь призму загальної картини світу, а не поділяють на окремі дисципліни [61, с. 55]. Інтеграція у шкільному навчанні реалізується як у межах окремого навчального предмета, так і між різними навчальними дисциплінами.

Коли вчитель встановлює зв'язки між блоками навчальної інформації (чи окремими темами) у межах кожного навчального предмета, він реалізує внутрішньопредметну інтеграцію. Під час такої інтеграції вчитель має створити умови, за яких учні не тільки вивчають теми, а й розуміють зв'язки між ними.

Якщо вчитель установлює зв'язки між окремими навчальними дисциплінами, він реалізує міжпредметну інтеграцію.

Сучасна освіта – предметоцентрична, отже, основну увагу зосереджують

на внутрішньопредметній інтеграції. Перехід початкової освіти на якісно новий рівень – це, по суті, рух від внутрішньопредметної до міжпредметної інтеграції [4, с. 55].

Не можна назвати інтеграцією одночасну подачу учням розрізнених знань, хоча й на одну тему, тому що набуття таких знань не підпорядковується принципу системності, учні не вчаться міркувати по-новому. Головна мета інтеграції – створення умов для формування нового мислення, яке виходить за межі одного навчального предмета. Для досягнення мети об'єктом інтеграції має бути ключова компетентність. Компетентність (особливо ключова) є інтегрованим утворенням, яке не формується засобами одного предмета, одного виду діяльності, натомість вимагає різних за змістом і способом пізнання діяльностей. Наприклад, якщо за об'єкт інтеграції прийняти вільне володіння державною мовою [4, с. 92], визначити певний напрям освітньої діяльності (наприклад, розвиток мовлення), кілька споріднених навчальних предметів (наприклад, українська мова та читання, музичне та художнє мистецтво), то можна побудувати в цій освітній галузі систему, до якої буде застосована інтеграція. На цій основі може бути побудована система мовно-літературної освітньої галузі, до якої буде застосована інтеграція.

Навчання учнів початкової школи української мови та читання можна реалізувати, з одного боку, в системі навчальних завдань до уроків української мови та читання на рівні використання сюжетів, інформації з інших освітніх галузей, а з іншого – шляхом застосування мовних знань, мовленнєвих і читацьких умінь і навичок для вивчення інших освітніх галузей.

Конструювання нового курсу української мови для початкової школи означає не просто його оновлення за допомогою внесення нових розділів, окремих мовних і мовленнєвих понять, а передбачає докорінну перебудову його змісту і структури, які мають бути спрямовані на досягнення тих головних цілей, що впливають із вимог, поставлених перед сучасною початковою школою.

Вивчаючи українську мову, учні оволодівають мовною теорією та мовленнєвими вміннями – здатністю аналізувати текст, виділяти в ньому головну думку і формулювати її, ділити текст на логічно завершені частини і складати план, передавати за планом зміст тексту, аналізувати тексти за змістом і формою та за потреби удосконалювати їх. Ці вміння мають загальнонавчальний характер і в подальшому навчанні стають міжпредметними.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання визначаються з урахуванням компетентнісного підходу до навчання, в основу якого покладено ключові компетентності. Спільними для всіх ключових компетентностей є такі

вміння, як читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію, співпрацювати з іншими особами.

Системоутворювальною лінією курсу мовно-літературної освітньої галузі початкової школи є мовленнєва [3, с. 11], а дослідження мовних явищ та засвоєння літературознавчих понять відбуваються за принципом доцільності і продуктивності вивчення в початкових класах усіх сторін (рівнів) мовної системи у їхніх взаємозв'язках. Теоретичною основою такого підходу є положення про те, що мова є цілісним явищем, і свідоме оволодіння нею як засобом комунікації можливе тільки за умови комплексного використання її лексичного складу, знань з граматики, способів словотворення, фонетики, орфоєпії, а в писемному мовленні – ще й орфографії та пунктуації.

Результатом інтеграції має бути системність знань та вміння переносити ідеї та методи, способи розумової діяльності [2]. Тому, в контексті внутрішньопредметної інтеграції, домінувальною є інтеграція за змістом навчання. Одиницею зрощення в цьому випадку можуть бути елементи значення слова, лексичного і граматичного. Це можливо [1, с. 27], оскільки узагальнюючи і систематизуючи мовні знання і мовленнєві вміння, одержані учнем у попередні роки навчання, ми повторюємо, розширюємо їх і використовуємо у наступних темах.

Вивчення учнями теорії початкового курсу української мови, спостереження за використанням мовного матеріалу в художніх творах, зіставлення прочитаного з творами образотворчого і музичного мистецтва забезпечить цілісність процесу застосування міжпредметних (українська мова, літературне читання, мистецтво) і внутрішньопредметних (мова і мовлення) зв'язків. Такі зв'язки необхідні для створення умов, за яких учні не тільки вивчають теми, а й розуміють зв'язки між ними. Мета виконання вправ полягає у формуванні мовно-мовленнєвої компетентності учнів: навчання їх логічно і грамотно висловлювати свої думки під час усного і писемного мовлення. Виконуючи дослідницькі завдання, учні оволодівають всіма видами мовленнєвої діяльності (аудіюванням, говорінням, читанням, письмом); працюють над розширенням, збагаченням і уточненням словникового запасу; знаходять приклади вживання слова як засобу художньої виразності в літературних творах; удосконалюють навичку читання; вчать оперативно мислити в межах виучуваної теми.

Основні ознаки інтегрованого навчання української мови та читання: забезпечення мотивації у засвоєнні мовного і мовленнєвого матеріалу; підпорядкованість викладу навчального матеріалу єдиній меті уроку; логічний взаємозв'язок змісту і засобів навчання; раціональне поєднання різних видів

діяльності учнів із колективним, парним, груповим, індивідуальним способами взаємодії; емоційний вплив на учнів.

Застосування інтегрованого навчання на уроках української мови та читання позитивно позначається на результативності формування в школярів мовленнєвої, комунікативної та читацької компетентностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Большакова І. О. Інтегровані уроки в початковій школі: посібник. Київ : Перше вересня, 2016. 176 с.
2. Варзацька Л. О., Шильцова Л. М. Інтегровані уроки рідної мови й мовлення: навчально-методичний посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. 200 с.
3. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі: методичний посібник. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2018. 400 с.
4. Нова українська школа: poradnik dla vchitelja / za zag. red. N. M. Bibik. Київ : Літера ЛТД, 2019. 208 с.

УДК 373.2.015.31:316.42]:[37.026:793.7

Товкач І.Є.

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної освіти*

*Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ*

Кушнірюк Д.С.

*студентка 1-го курсу магістратури
спеціальності «Дошкільна освіта»,*

*Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ*

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК СТАЛОГО РОЗВИТКУ В СТАРШОМУ ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ ЗАСОБОМ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР

Важливо зазначити, що загальнолюдські проблеми, що стосуються екології, економіки та соціальної сфери, ставлять перед нами завдання щодо пошуку нових стратегій, які б допомагали встановити гармонію між людством і природою. Ці стратегії мають надати змогу ефективно реагувати на сучасні виклики і будувати шляхи до гармонійних взаємин між людиною, природою та суспільством. У останні десятиліття активно обговорюється та досліджується на міжнародному рівні стратегія сталого розвитку, і здійснюються конкретні кроки для її впровадження.

Поняття «сталий розвиток» (англ. *sustainable development*) — це загальна концепція щодо необхідності встановлення балансу між задоволенням сучасних

потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному і здоровому довкіллі. Як сформулювала визначення сталого розвитку у своїй доповіді Комісія Брундтланд, це «розвиток, який задовольняє потреби нинішнього покоління без шкоди для можливості» [4].

Сучасне розуміння сталого розвитку полягає у встановленні рівноваги між задоволенням поточних потреб людства та захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх право на безпечне і здорове довкілля. Учені вважають концепцію сталого розвитку найбільш перспективною ідеологією для ХХІ століття та навіть третього тисячоліття, яка може забезпечити збалансований розвиток цивілізації. Ця концепція об'єднує три основних аспекти - економічний, соціальний та екологічний, і пошук взаємозв'язків між ними та механізмів їх взаємодії є одним з найважливіших завдань перед людством.

У ХХІ столітті питання сталого розвитку було висвітлено урядами країн, міжнародними, міжурядовими та неурядовими організаціями. У 2014 році Всесвітня конференція ЮНЕСКО з освіти для сталого розвитку (ОСР) закликала до негайних заходів для розширення ОСР та привернення більшої уваги до неї. Так, у 2015 році Саміт ООН прийняв Цілі сталого розвитку (Глобальні цілі) - основні напрями розвитку країн до 2030 року, у яких освіті відведено важливе місце. Україна, серед інших країн, підписала зобов'язання щодо досягнення Цілей сталого розвитку. Успішне втілення цього процесу передбачає впровадження практик ОСР на всіх рівнях та напрямках освіти - від дошкільної освіти до освіти дорослих.

Особлива увага при реалізації освітніх цілей сталого розвитку в Україні приділяється дошкільній освіті. Це пояснюється тим, що перші роки життя людини є ключовими для формування переконань і ціннісних орієнтацій, які визначають основу її особистості. Ці початкові цінності впливають на етичну та моральну поведінку людини протягом всього життя. У рамках впровадження оголошених ініціатив в Україні була розроблена та впроваджена програма для дітей дошкільного віку «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку» [3, с. 2-3].

Важливо вкзати, що при введенні нової редакції Базового компонента дошкільної освіти в Україні (2021 р.), проблема розвитку в дошкільників навичок, спрямованих на сталий розвиток, стала актуальною на національному рівні в широкому контексті. Ці навички, визначені Стандартом як обов'язковий результат педагогічної діяльності за напрямом «Дитина в природному довкіллі», включають формування у дітей початкових уявлень про сталість дій та поведінки, усвідомлення необхідності збереження ресурсів планети та особистої відповідальності за це; розвиток ефективних соціальних навичок, економного використання ресурсів та збереження природи [0].

Таким чином, наявна потреба в проведенні комплексних досліджень для розробки організаційно-педагогічних та методичних засад ефективного формування цих навичок у дітей дошкільного віку, спрямованих на сталий розвиток.

Особливо важливе значення освіта для сталого розвитку має у перші роки життя дитини, коли формуються її основні звички та моделі соціальної поведінки. Систематична робота педагогів та батьків у цей період дозволяє зацікавити дитину питаннями стосовно бережливого ставлення до довкілля та закласти основи її поведінки, спрямованої на сталий розвиток.

Чимало науковців активно залучаються до дослідження даної проблематики як на теоретичному, так і на практичному рівнях (О. Безсонова, Н. Гавриш, В. Кудіна, М. Мелманн, О. Пометун, Л. Присяжнюк, О. Саприкіна та інші). Зокрема, Н. Гавриш та О. Пометун, авторки парціальної програми «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку», розробили загальну концепцію впровадження цієї стратегії у практику закладів дошкільної освіти, а також методичні основи для її реалізації.

Наукові дослідження вітчизняних вчених, присвячені формуванню природничо-екологічної компетентності у дітей дошкільного віку, значною мірою сприяють пошуку шляхів вирішення цієї проблеми (Г. Беленька, Н. Горопаха, В. Маршицька, Н. Лисенко, С. Ніколаєва, З. Плохій, О. Половіна, Н. Рижова, М. Роганова, О. Соцька, Г. Тарасенко, Н. Яришева та інші).

Важливо забезпечити дітям можливість ознайомитися з основними принципами сталого розвитку, відчуті їх значущість та розуміння. В цьому контексті використання різноманітних педагогічних методів, зокрема дидактичних ігор, є ключовим, оскільки вони сприяють активному залученню дітей до процесу навчання та формуванню позитивних екологічних уявлень.

Отже, формування навичок сталого розвитку у дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти успішно здійснюється засобом дидактичних ігор. Ігрова діяльність є основною для дітей старшого дошкільного віку з усіх видів предметної діяльності, де вони не тільки відображають реальне життя, а й перебудовують його. Гра забезпечує ефективний вплив на розумовий розвиток дошкільників, допомагає уточнити уявлення дітей про навколишній світ, явища природи, виховує бережливе ставлення до тваринного та рослинного світу, розширює кругозір тощо.

Г. Беленька, вивчаючи роль і місце гри у житті сучасного дошкільника, вказує, що рівень розвитку дитини визначається рівнем розвитку її ігрової діяльності. [2, с. 63-64].

«*Дидактична гра* – гра, спрямована на формування у дитини потреби в знаннях, активного інтересу до того, що може стати їх новим джерелом, удосконалення пізнавальних умінь і навичок» [5, с. 27].

І. Товкач пропонує цілу добірку дидактичних ігор для дітей старшого дошкільного віку у своїх навчальних посібниках серії «Розглядай та пізнавай» [6, 7, 8].

Переконані, що широке й систематичне використання дидактичних ігор сприяє формуванню у дітей дошкільного віку уявлень про сталий розвиток. Ці ігри допомагають дітям засвоювати ключові концепції сталого розвитку, такі як екологічна свідомість, енергоефективність та відповідальність за природне середовище. Вони стимулюють дітей до активної участі у збереженні ресурсів та дбайливого ставлення до навколишнього середовища.

Таким чином, дидактичні ігри є важливим інструментом у формуванні у дітей старшого дошкільного віку навичок сталого розвитку та сприяють виробленню у них відповідальності за майбутнє покоління.

У старшому дошкільному віці формування уявлень про сталий розвиток виявляється надзвичайно важливим аспектом педагогічного процесу. На цьому етапі розвитку діти активно вбирають знання та формують свої цінності, які в подальшому вплинуть на їх ставлення до навколишнього середовища та екологічну свідомість.

Такий підхід не лише вплине на їхнє майбутнє життя, але й сприятиме створенню екологічно обізнаного та відповідального суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Беленька Г.В. Місце ігрової діяльності в житті сучасного дошкільника та її особливості. *Вісник Інституту розвитку дитини. Серія: Філософія, педагогіка, психологія.* Київ, 2009. Вип. 1. С. 62–66.
3. Гавриш Н., Саприкіна О. Перші кроки впровадження у дошкільних закладах України освіти для сталого розвитку. Початкова школа. 2014. № 10. С. 55-58. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psh_2014_10_21
4. Концепція стійкого розвитку суспільства : навч.-метод. посіб. / уклад. О. Г. Лановенко, О. О. Остапівшина. Херсон : ПП Вишемирський В. С. 2013. С. 111.
5. Ільяницька Л. С. Ігрові проблемні ситуації. Школа. 2004. №7. С. 27–28.
6. Товкач І.Є. Тварини: дикі та свійські: навч. посіб. для дітей ст. дошк. віку. Київ : В-во «Грамота». 2015. 88 с. (Серія «Розглядай та пізнавай»).
7. Товкач І.Є. Рослини: овочі та фрукти: навч. посіб. для дітей ст. дошк. віку. Київ : В-во «Грамота». 2016. 86 с. (Серія «Розглядай та пізнавай»).
8. Товкач І.Є. Рослини: квіти та трави: навч. посіб. для дітей ст. дошк. віку. Київ : В-во «Грамота». 2019. 80 с. (Серія «Розглядай та пізнавай»).

Туровська А.А.
завідувач навчально-виробничої практики,
викладач математичних дисциплін,
Комунальний заклад «Нікопольський фаховий педагогічний коледж»
Дніпропетровської обласної ради),
м. Нікополь

ВПЛИВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ НА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Педагогічна практика – це один з найбільш дієвих засобів організації навчання студентів, завдяки якій вони мають можливість вибудувати себе як суб'єкта самостійної педагогічної діяльності, професійних взаємин та взаємодій з іншими учасниками освітнього процесу.

Під час проходження студентами педагогічної практики у школі, взаємодія викладачів коледжу та вчительського колективу спрямовується, з одного боку, на підвищення якості підготовки майбутніх педагогів, з іншого боку на розвиток професійної компетентності вчителів початкових класів, поліпшення інноваційного клімату школи, науковий супровід реалізації концепцій НУШ.

Компетентність передбачає наявність у людини внутрішньої мотивації до якості виконання своїх професійних завдань, а також професійних цінностей. Без вираженої мотивації професійне самовизначення стає неможливим. Усвідомленість особистістю своїх здібностей і можливостей, відображає бажання займатися визначеним видом діяльності, зумовлює задоволення професійним вибором.

Педагогічна практика є зв'язуючою ланкою між теоретичним навчанням студента і його майбутньою роботою у школі оскільки під час педагогічної практики не тільки відбувається перевірка теоретичної і практичної підготовки студента до самостійної роботи, але й створюються широкі можливості для забезпечення творчого потенціалу особистості майбутнього вчителя початкових класів.

Основною метою педагогічної практики є удосконалення у студентів на основі отриманих знань сучасних форм, методів, засобів та технологій організації навчання і виховання уміння застосовувати їх у педагогічній діяльності, розвиток інтересу до педагогічної і наукової діяльності.

До основних завдань педагогічної практики можна віднести:

- формування і розвиток професійної свідомості, професійно значущих якостей особистості майбутнього педагога;
- сприяння усвідомленню студентами професійної значущості знань з основ теорії педагогіки, психології та методик;
- поглиблення й закріплення теоретичних знань;
- вироблення комплексу вмінь та навичок, необхідних для здійснення всіх видів навчально-виховної роботи в школі;
- оволодіння майбутніми педагогами формами, засобами, технологіями навчально-виховної роботи в закладах загальної середньої освіти;
- виховання у студентів потреби постійного удосконалення професійних знань, умінь та навичок;
- розвиток творчого мислення, ініціативи, дослідницьких умінь;
- реалізація особистісного творчого потенціалу кожного студента;
- формування індивідуального стилю професійної діяльності.

В умовах ступеневої професійної підготовки педагогів педагогічна практика носить тривалий і безперервний характер, забезпечуючи фундамент для формування основних педагогічних умінь і навичок у майбутніх учителів. За час навчання у коледжі студенти проходять кілька практик. Кожен вид практики має своє завдання і зміст. Програма практики враховує сучасні тенденції розвитку освіти і виховання в Україні та включає всі види професійної діяльності майбутнього вчителя відповідно до державного освітнього стандарту. Поетапне проведення різних видів практик та їх ефективна організація має значний вплив на формування професійної компетентності майбутніх педагогів.

Наявність професійних знань, умінь та навичок ще не характеризує майбутнього педагога як професіонала. Повинно відбутися якісне перетворення свідомості особистості, формування готовності та здатності особистості до цілеспрямованої діяльності, що веде до зміни властивостей особистості, її поведінки, діяльності та відношень щодо прогресивного особистісно-професійного розвитку. Проходження педагогічної практики сприяє зміні оцінки своїх професійних якостей: підвищується вимогливість до особистої компоненти - необхідність бути творчою індивідуальністю; посилюється критичне відношення до своїх знань, умінь і навичок, професійної майстерності; змінюється відношення до обраної професії.

Завдяки педагогічній практиці студенти мають можливість реалізувати власні прагнення, набути соціального досвіду. Кожен студент ставить перед собою завдання, сутність якого полягає у перевірці власної готовності до майбутньої самостійної професійної діяльності. У процесі практики виявляються суперечності між наявним і необхідним запасом знань, що

виступає рушійним чинником безперервної самоосвіти. Тому під час педагогічної практики керівники практики, методисти повинні спрямовувати студента на процес саморозвитку: самостійного визначення мети професійного розвитку, самопізнання, самовдосконалення та самодіагностики. Важливою є педагогічна підтримка, яка здійснюється за допомогою використання організаційних форм роботи:

- 1) установчі і підсумкові конференції у формі презентації;
- 2) «круглі столи» з вчителями школи, методистами, педагогами, психологами, тематика яких визначається особисто-професійними потребами практикантів;
- 3) консультації;
- 4) тьюторський супровід;
- 5) тренінги і спецкурси, які розробляються залежно від етапів педагогічної практики.

Педагогічна практика сприяє розвитку педагогічних здібностей, мислення, мотиваційної сфери до педагогічної діяльності та перевірці рівня особистісних та професійних якостей майбутнього фахівця, професійної придатності та підготовленості. Під час педагогічної практики формується позитивне ставлення до професії вчителя, розуміння необхідності самоосвіти та самовиховання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт початкової освіти. URL : <http://dano.dp.ua/attachments/article/303/>

Хрінук Є.О.

доктор філософії,

викладач інформаційних дисциплін,

Комунальний заклад «Нікопольський фаховий педагогічний коледж»

Дніпропетровської обласної ради»,

м. Нікополь

Борисьонук М.О.

аспірант Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,

викладач педагогічних дисциплін,

Комунальний заклад «Нікопольський фаховий педагогічний коледж»

Дніпропетровської обласної ради»,

м. Нікополь

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У СИСТЕМІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Сучасний етап розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в освітній площині набув дискусійного характеру. З одного боку, створення зручних умов для відкриття та поглиблення взаємозв'язків всіх його учасників, а з іншого – доступність великого обсягу інформації негативно впливає на добросовісне використання результатів чужої праці. Хоча на даний час питання дотримання академічної доброчесності є розповсюдженим, слід зауважити, що культура відповідального, чесного та добросовісного ставлення до інтелектуальної праці ще відносно не сформована на достатньому рівні.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» дефініція «академічна доброчесність» визначена сукупністю етичних правил і принципів, які повинні дотримуватись учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та наукової діяльності з метою забезпечення довіри до навчання або наукових досягнень [1].

У статті 42 Закону України «Про освіту» термін «академічна доброчесність» окреслено як сукупність етичних принципів та усталених законом правил, якими керуються учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та ведення наукової діяльності з метою забезпечення довіри до отриманих результатів навчання або наукових досягнень [2].

Спираючись на аналіз наукових джерел, окреслена дефініція включає в себе моральні норми та етичні правила поведінки всіх учасників освітнього процесу, що стосується внутрішньої культури окремого індивіду, так і загальної корпоративної культури освітнього закладу, міжособистісних та професійних взаємин у колективі.

Також науковці вживають поняття «академічна культура». Зокрема,

О. Семенов окреслює, що академічна культура включає різні характеристики лексеми «академічний» (теоретичний, етичний, навчальний, почесний) та розглядає його як поняття, що ширше за поняття «академічна доброчесність» [4].

Аналітичний аналіз вище окреслених документів та публікацій дає підґрунття до висновку, що формування цінностей академічної доброчесності майбутніх вчителів початкових класів має бути системним, невідемним складником загальних та фахових компетентностей.

Вивчення освітньо-професійних програм засвідчило, що майбутні вчителі початкової школи в результаті професійної підготовки, а також під час проходження переддипломної педагогічної практики отримують знання про академічну доброчесність, а саме:

- проводити діяльність на основі принципів та норм етики, правил культури поведінки з батьками та учнями, дотримуватись принципів професійної педагогічної етики;

- володіння формами вербального та невербального професійного спілкування в колективі;

- здатність володіти навчальною інформацією, адекватно розуміти комунікативні засоби спілкування, активізувати професійні знання та опрацьовувати навчальні дані;

- уміння розробляти проєкти уроків та їх фрагменти, працювати за календарно-тематичним планом, розробляти план виховної роботи, працювати над професійним саморозвитком;

- вміння використовувати інтернет-джерела, програмне забезпечення для організації освітнього процесу, тощо.

Отже, системна робота над формуванням академічної доброчесності у процесі фахової підготовки вчителів початкової школи є успішною за умови інтеграції освітніх курсів, що забезпечить фахову підготовку майбутніх вчителів початкових класів до педагогічної практики та продовженням педагогічної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про вищу освіту» (2014). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

2. Закон України «Про освіту» (2017). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

3. Семенов О. М. Академічна культура дослідника: європейський та національний контексти: навчальний посібник. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. 216 с.

Чайченко В.Ф.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри початкової освіти та інноваційної педагогіки,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ*

Дербак Л. В.

*студентка 4-го курсу
спеціальність «Початкове навчання»,
педагогічний факультет,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ*

ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Нова українська школа створює умови для того, аби всі потреби дітей знаходили відгуки в освітньому середовищі, в тому числі й ті, що пов'язані із повсякденними практиками використання медіа та сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Уже в початковій школі діти мають різноманітні медіапрактики, які стали значною частиною їхнього життя. Тому організація медіаосвіти в новій українській школі є важливою складовою формування безпечного і розвивального освітнього середовища.

Медіаосвіта – частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа [1].

Початкова школа сьогодні стає тим інформаційно-освітнім середовищем, яке формує медіаграмотну особистість, медіаспоживача, що вміє знаходити потрібну інформацію і перевіряти її достовірність, медіаторця, який грамотно і відповідально створює власні медіапродукти.

Мета тез – аналіз передового педагогічного досвіду використання засобів формування медіаграмотності молодших школярів на засадах концепції Нової української школи.

В умовах активного реформування освіти в Україні на державному рівні закладено підґрунтя для формування медіаграмотної особистості учня. Так, у 2016 р. Президією Національної академії педагогічних наук України було схвалено нову редакцію Концепції впровадження медіаосвіти в Україні, у якій декларується «впровадження медіаосвіти в педагогічну практику на всіх рівнях», а також «поширення практики інтеграції медіаосвітніх елементів у навчальні програми з різних предметів». Зважаючи на це, виникає необхідність

дослідити можливості освітніх галузей початкової освіти щодо формування в учнів медіаграмотності [2].

Останніми роками розвитку медіаграмотної особистості було присвячено низку вітчизняних та зарубіжних наукових досліджень. Оскільки це поняття, що має міждисциплінарний характер, вектори його дослідження достатньо розгалужені. Найбільш значущими для нас виявилися дослідження медіаграмотності, які вивчали Ж.Бордіяр, М.Дорош, М.Маклюен, Н.Зражевська, Ю.Хабермас, Е.Тоффлер. Численними є також дослідження дидактичних підходів до формування медіаграмотності в учнів (Г.Волошко, Н.Ничкало, О.Семенов, Г.Онкович, Ю.Наливайко), різних аспектів формування медіаграмотної особистості (О. Глазова, О.Ісаєва, Г.Корицька, О.Кучерук, М.Шуляр, Ю.Ковтун, Н.Химера), питань типології й аналізу медіатекстів (М. Скиба, В. Іванов, О. Волошенюк, Л. Кульчицька, Т. Іванова).

Водночас потребують глибшого вивчення, теоретичного обґрунтування та пошуку засобів практичної реалізації питання впровадження медіаграмотності в практику навчання молодших школярів.

На сьогодні накопичено певний досвід у забезпеченні організаційного та науково-методичного супроводу процесу медіаосвіти в закладах освіти. Значна увага приділяється організації роботи з формування медіаграмотності в межах інтеграції медіаосвіти в предмети початкової та середньої школи, забезпеченню наскрізного процесу медіаосвіти в навчальному закладі, особливостям формування особистісної медіакультури та кіберсоціалізації молоді.

Однак, здобутий досвід потребує урахування реалій сьогодення та особливостей організації процесу медіаосвіти в умовах НУШ. Тому варто особливу увагу приділити залученню медіаосвітніх технологій у освітній простір НУШ та їх впливу на створення умов для реалізації завдань змістової лінії «Досліджуємо медіа», формування цілеспрямованої підготовки здобувачів початкової освіти до ефективної взаємодії із сучасним медіапростором.

Узагальнення передового педагогічного досвіду роботи в межах всеукраїнського експерименту за темою *«Стандартизація наскрізної соціально-психологічної моделі масового впровадження медіаосвіти у вітчизняну педагогічну практику»* на базі навчальних закладів України сприяло упровадженню медіаосвітніх технологій в процесі формування медіаінформаційної грамотності здобувачів початкової освіти та визначенню ефективних шляхів залучення учнів до медіаторчості на уроках інформатики та в позаурочній діяльності.

Важливою складовою процесу медіаосвіти в умовах НУШ є формування вмінь учнів працювати з інформацією: шукати, аналізувати, критично переосмислювати, відбирати необхідну, використовувати для вирішення

певних задач. Медіакомпетентність і медіаграмотність, як результат медіаосвіти, потребують залучення нових технологій у освітній простір загальноосвітньої школи.

Потужний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) і мас-медіа в умовах інформаційного суспільства значно вплинув на підходи щодо формування інформаційно-цифрової компетентності, однієї з десяти ключових компетентностей НУШ. Сучасний процес формування інформаційно-цифрової компетентності передбачає критичне застосування ІКТ для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією, в публічному просторі та приватному спілкуванні, передбачає інформаційну і медіаграмотність, навички безпеки в Інтернеті, розуміння етики роботи з інформацією [2].

Процес формування медіаінформаційної грамотності школярів потребував відповідного методичного забезпечення, зокрема використання різноманітних медіазасобів, медіапродуктів. Під *медіаінформаційною грамотністю* – МІГ (media and informational literacy – MIL), ми розуміємо поєднання традиційних концептів «*медіаграмотності*» та «*інформаційної грамотності*» в спільний концепт. Оновлення зазначеного процесу передбачало ретельний відбір: пізнавально-інформаційних фільмів, кіноеккурсів, відеороликів відповідно до навчальної програми.

Таким чином, результати передового педагогічного досвіду засвідчують, що упровадження медіаосвітніх технологій в процесі формування медіаінформаційної грамотності здобувачів початкової освіти сприяє розвитку умінь адаптування отриманих знань до нових ситуацій, виявляє дослідницькі вміння учнів. Такий підхід дає можливість учням з'ясувати для себе межі власних знань, умінь, навичок. За допомогою упровадження медіаосвітніх технологій досягається підвищення рівня мотивації, активізації навичок самоорганізації, уміння сприймати критику та об'єктивно оцінювати власну діяльність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонова О. Нова українська школа: дидактичні основи формування медіаграмотності в учнів початкової школи: інавч.-метод. посіб. Київ: Генеза, 2020. 96 с.
2. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (2016). <https://ms.detector.media/mediaosvita/post/16501/2016-04-27-kontseptsiya-vprovadzheniya-mediaosvity-v-ukraini-nova-redaktsiya/>
3. Медіаграмотність у початковій школі: посібник для вчителя / О. В. Волошенюк та ін. ; за ред. О. В. Волошенюк, В. Ф. Іванова. Київ : ЦВП, АУП, 2018. 234 с.

Чайченко В.Ф.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри початкової освіти та інноваційної педагогіки,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ*

Некрасова К.М.

*студентка 4-го курсу,
спеціальність «Початкове навчання»
педагогічний факультет,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ*

ІНТЕРАКТИВНІ ВПРАВИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ОБЧИСЛЮВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Актуальність даного дослідження пов'язана із впровадженням у освітній процес Нової української школи сучасних форм опанування обчислювальними прийомами, якими людина постійно користується у своєму життєвому середовищі, зокрема засобів інтерактивного навчання.

Основним завданням навчання математики є опанування учнями предметних математичних компетенцій, серед яких виділено обчислювальну компетенцію. Таким чином, обчислювальна компетенція, базис якої становлять знання про суть прийомів обчислення та уміння реалізовувати обчислювальні прийоми на рівні навички, становить внутрішній резерв обчислювальної складової предметної математичної компетентності [2].

Пошук ефективних шляхів формування обчислювальної компетенції молодших школярів спонукає до осмислення й творчого використання напрацьованих вчених М.Скаткіна, С.Шабанова, В.Федорової, Я.Король, Г.Маснової та ін. На необхідність формування обчислювальних умінь та навичок, які повинні знайти безпосереднє застосування в різних видах практичної діяльності учнів, вказується в роботах Н.Менчинської, О.Савченко, А.Пишкало, С.Шварцбург, М.Козак, М.Богдановича, М.Бантової та ін. Інноваційний підхід до засвоєння математичного змісту розглядається в доробках І.Матюгіна, Є.Антощука, Г.Чепурного.

Аналіз науково-методичних джерел дозволив виокремити тенденції розвитку сучасного уроку математики в початковій школі, які з різною повнотою домінують у практиці роботи творчих вчителів Нової української школи. До таких тенденцій ми відносимо:

- зняття «предметних бар'єрів», у результаті чого урок стає

інтегрованим;

– використання інтерактивних засобів навчання, що дозволяють включати обчислювальну компетенцію молодших школярів у контекст іншої, більш для них «цільової» діяльності - гра, проекти, творчі завдання тощо [3].

Всі ці інноваційні прояви є підтвердженням того, що компетентнісний підхід змінює зміст і структуру уроку математики в новій українській школі, чим детермінує процес оновлення дидактико-методичного забезпечення для його моделювання. Щоб навчання стало цікавим, необхідно застосовувати інтерактивні технології, проводити більше нестандартних уроків. Важливим є те, щоб кожен урок досягав своєї мети, забезпечував якість підготовки учнів, підвищував їх математичну компетентність. Щоб змістовна та методична наповненість уроку, його атмосфера не тільки озброювали учнів знаннями та вміннями, а й викликали у дітей інтерес, справжню захопленість, формували їх творчу свідомість. Щоб вони йшли на урок без боязні перед складністю предмета, адже математика об'єктивно вважається найбільш складним для засвоєння шкільним курсом.

Всім цим вимогам на сьогоднішній день відповідає інтерактивний урок. На уроках в першу чергу важливо розвивати пізнавальний інтерес до предмета, максимальний акцент робити на активну розумову діяльність учнів. Головною для розвитку пізнавального інтересу є ситуації рішення пізнавальних завдань, ситуації активного пошуку, здогадів, роздуми, в яких необхідно розібратися самому. Початковим моментом розумового процесу зазвичай є проблемна ситуація. Мислити дитина починає, коли у неї з'являється потреба щось зрозуміти. Для цього необхідно використовувати інтерактивні засоби навчання.

На уроках математики ми застосували кілька інтерактивних методів («Робота в малих групах», «Обери позицію», «Навчаючи – вчуся», «Асоціативний куш»), поєднуючи з традиційними методами навчання. Кожний з перелічених методів учить дитину мислити самостійно, працювати в колективі, критично міркувати (так як він не завжди погоджується з «обраною» позицією) [1].

Система уроків з математики, проведена за інтерактивними технологіями, дозволяє нам зробити висновки про те, що це надзвичайно цікаві для дітей уроки, які сприяють активізації навчання школярів, здружують їх, формують у них відповідальність за себе і за колектив, покращують обчислювальні компетенції.

В процесі дослідження нами розроблено алгоритм моделювання інтерактивного уроку формування у молодших школярів обчислювальної компетенції, який допоможе вчителю ефективно організувати навчальний процес:

1. Проаналізуйте календарне планування і визначте місце уроку в темі.
2. Перегляньте зміст обраного уроку в підручнику. Структуруйте (поділіть на логічно завершені частини) цей зміст і визначте елементи знань (уявлення, поняття), уміння і навички, які необхідно сформувати в учнів.
3. Визначте зовнішню та внутрішню структуру уроку, доцільно обираючи кількість змістових блоків.
4. Доберіть завдання до блоку «Числа. Дії з числами» з врахуванням поетапної організації процесу навчання.
5. Доберіть завдання до інших змістових блоків, які б містили випадок обчислення, що опрацьовувався на уроці.
7. Визначте форми роботи учнів (індивідуальна, групова, фронтальна) та види діяльності (усна, письмова).
8. Визначте дидактично доцільні засоби інтерактивного навчання.
9. Визначте місце для проведення змістових підсумків після кожного блоку та загального в кінці уроку.
10. Визначте зміст і обсяг домашнього завдання, місце на уроці для його повідомлення.

Ми моделювали уроки математики за розробленим алгоритмом, враховуючи загальні напрями в організації обчислювальної діяльності, педагогічні завдання вчителя по формуванню обчислювальної компетенції молодших школярів, загальні вимоги до моделювання уроку.

Таким чином, у ході цілеспрямованої роботи з впровадження інтерактивних методів і прийомів у процес навчання на уроках математики у більшості учнів визначено зростання рівня сформованості обчислювальної компетенції, підвищилася успішність. Уроки будувалися таким чином, щоб різні аспекти знань отримували логічно послідовний розвиток.

ЛІТЕРАТУРА

1. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Укладач Н.П.Наволокова. Харків: Вид. група «Основа», 2011. 176 с.
2. Коваль Л. В. Концептуальні засади моделювання уроку в умовах Нової української школи. Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Сер. 5. Пед. науки: реалії та перспективи. Вип. 69. 2019. С. 98–101.
3. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук. метод. посібн. / О.І.Пометун, Л.В. Пироженко. Київ: А.С.К., 2016. 192 с.

Чайченко В.Ф.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри початкової освіти та інноваційної педагогіки,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ*

Чумак А.В.

*студентка 4-го курсу,
спеціальність «Початкове навчання»
педагогічний факультет,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ*

АДАПТАЦІЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ НА ЗАСАДАХ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА

Вступ дитини до школи супроводжується її адаптацією до нової соціальної ситуації, а її успішність обумовлена низкою чинників як особистісного, так і навчального характеру. Створення сприятливих умов для адаптації в процесі навчальної діяльності прискорює не лише пристосованість першокласників до школи, але й запобігає виникненню шкільної дезадаптації.

Концепція Нової української школи, яка побудована на засадах педагогіки партнерства, передбачає врахування вікових й індивідуальних особливостей дитини, підтримку її психічного, інтелектуального, творчого потенціалу, позитивне ставлення та повагу до її особистості, а саме ці складові є основою у психолого-педагогічному супроводі процесу адаптації першокласників [2].

Отже, можна припустити, що сучасні освітні умови сприяють прискоренню адаптації учнів до школи та формують у них позитивне ставлення до навчальної діяльності.

Варто зазначити, що зміни в освітньому процесі передбачені Концепцією Нової української школи, можуть частково нівелювати чинники, що призводять до труднощів в адаптаційному процесі першокласників. Адже нею передбачено, що сучасний школяр буде навчатися і розвиватися на засадах *педагогіки партнерства*. Спілкування, взаємодія та співпраця між вчителем, учнем і батьками, повага до дитини, орієнтація на її особистість, доброзичливе, позитивне до неї ставлення, відсутність оціночного ранжування учнів, співпраця, товариськість, врахування вікових особливостей фізичного, психічного і розумового розвитку дітей, відсутність дискримінації, упередженості та насилля, вирішення педагогічних задач в атмосфері

психологічного комфорту та підтримки – сприятиме успішній адаптації першокласників до школи, їх соціалізації та розкриттю потенціалу кожної дитини [3].

У ході дослідження були визначені етапи діагностичного супроводу адаптації учнів на засадах педагогіки партнерства.

1. *Профілактика дезадаптації майбутніх першокласників* – має важливе значення, бо успішно проведена превентивна психологічна робота сприятиме кращій адаптації дітей. Ця робота включає: психологічну діагностику готовності дітей до навчання в школі та індивідуальне консультування батьків (якщо необхідно то і вчителя) з питань особливостей психічного розвитку дитини, а також рекомендації щодо подальшого розвитку і підготовки до навчання в школі.

2. *Контроль за процесом адаптації до школи* – проводиться в жовтні-листопаді і дає можливість виявити дітей з труднощами й завчасно надати необхідну психологічну допомогу. Особливу увагу приділяється дітям схильним до дезадаптації. Контроль адаптації включає:

- спостереження за першокласниками;
- дослідження процесу адаптації за допомогою психодіагностики;
- індивідуальні бесіди з учителями перших класів;
- дослідження причин труднощів адаптації у дітей;
- індивідуальне консультування батьків по результатах дослідження -

даються рекомендації батькам з питань особливостей психологічного розвитку, навчання, виховання, адаптації дитини до школи, причин труднощів, які виникли в процесі адаптації, навчання.

3. *Корекційна робота з першокласниками, у яких виникли труднощі в процесі адаптації до школи* – в залежності від виявлених причин труднощів, які виникли в процесі адаптації дитини до школи зумовлено направлення корекційної роботи. Для успішної адаптації в роботі з першокласниками необхідно враховувати наступне:

- поєднувати ігрову, продуктивну, навчальну й інші види діяльності;
- формувати позитивне, емоційне відношення до знань;
- здійснювати керівництво діяльністю дітей шестирічного віку, широко використовуючи (особливо в I півріччі) методи дошкільного виховання із частковим застосуванням шкільних методів;
- дотримуватись наступності не тільки в методах роботи, але й у стилях педагогічного спілкування;
- дотримуватись послідовності шкільних методів роботи й при формуванні колективу дітей перших класів й організації їхнього міжособистісного спілкування;

- використовувати більш виховні можливості спільної діяльності;
- формувати здібності до рольового й особистісного спілкування як важливі умови в підготовці зміни провідної діяльності;
- при формуванні психологічної готовності до школи необхідно враховувати індивідуально-психологічні особливості [1].

Таким чином, організовуючи ознайомлення першокласників зі школою в адаптаційний період, ставимо в центрі уваги саму дитину та необхідність її гармонійного розвитку. Саме ці орієнтири націлюють на пошук ефективних методів адаптації дітей до школи на засадах педагогіки партнерства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Готовність та адаптація першокласника до навчання у школі
<https://naurok.com.ua/gotovnist-ta-adaptaciya-pershoklasnika-do-navchannya-u-shkoli-106367.html>
2. Концепція Нової української школи / Міністерство освіти і науки України.
URL: <http://mon.gov.ua/2016/12/05/konczepczija.pdf>
3. Журавко С. О. Педагогіка партнерства як один із факторів ефективної взаємодії учасників освітнього процесу. Інтернет ресурс: <https://genezum.org/library/>

УДК: 316.485

Черній О В.

*методист кафедри педагогіки та
психології і інклюзивної освіти,
Тернопільський обласний комунальний інститут
післядипломної педагогічної освіти,
м. Тернопіль*

РОЗВИТОК ОСОБИСТОГО ЛІДЕРСТВА ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГА

*Менеджмент працює в системі;
Лідерство працює над системою.
Стівен Кові*

На сучасному етапі розвитку суспільства педагог повинен бути творчим та відповідальним, постійно працювати над собою, підвищуючи рівень професійних вмінь. Його самореалізація в сфері професійного зростання залежить від багатьох факторів, одним із яких є розвиток особистого лідерства.

Американські дослідники С. Заккаро, Д. Дей та С. Халпін визначають лідерські якості як «відносно стабільні та пов'язані між собою утворення особистісних характеристик які забезпечують закономірність лідерства в різноманітних групових та організаційних ситуаціях. Ці характеристики відображають спектр стабільних індивідуальних відмінностей, включаючи характер, темперамент, мотиви, розумові здібності, вміння, знання та досвід».

Серед основних вони називають когнітивні здібності, екстраверсію, самосвідомість, емоційну стабільність, відвертість, мотивацію, соціальний інтелект, емоційний інтелект, самоконтроль та вміння розв'язувати проблеми [3].

Лідерство розглядається як складний суспільний і водночас індивідуальний феномен. Індивідуальний характер лідерства розкривається в особистісних якостях і рисах освітян і уособлює персональні особливості. Тоді, як суспільна природа лідерства визначається спрямованістю впливу на групи та інших людей. У цьому контексті значне місце належить лідерському потенціалу педагога. Особливістю цієї характеристики є не стільки кількісний вимір групи, скільки якісний рівень послідовників [1].

Варто зазначити, що лідер і керівник це терміни, які не завжди несуть тотожний сенс. Ми розглядаємо лідерство, як внутрішній стрижень особистості. Завдяки розвитку особистого лідерства у педагога змінюються звичайні ситуації: на роботі, у сім'ї, також у співпраці з іншими. Адже кожна зміна – це зміна себе, кожна зміна – це вибір, кожен вибір – це особиста відповідальність людини.

Які емоційні ресурси потрібні лідеру, щоб успішно діяти в часи хаосу і бурхливих змін? Розвиток критичного та системного мислення особистості, підвищення якості її професіоналізму, розвитку і підтримання стабільності творчого потенціалу, зміна та поглиблення системи цінностей це все складові, на якими необхідно працювати, щоб підвищувати рівень лідерства. Для розвитку особистого лідерства необхідна переорієнтація дій, установок, навичок. Важливо зрозуміти що воно взаємопов'язано разом із людьми навколо нас, наше оточення напряму впливає на розвиток нашого особистого лідерства. Якщо немає можливості взаємодіяти із кимось, то ми не можемо розвиватись як лідери, тому що навіть якщо ми розвиваємо свої внутрішні складові, ми все одно повинні через взаємодію з іншими поступово розвивати рівні свого лідерства.

Розглянемо п'ять рівнів лідерства [2]:

1 рівень. Посада. Це найнижчий (чи то вхідний) рівень лідерства, і єдиний, який не потребує зусиль для опанування. Ви маєте певну владу і вплив вже тому, що обійняли посаду лідера (педагога). Цей рівень варто розглядати як стартовий, як місце, де ви маєте час та змогу для інвестування у розвиток лідерського потенціалу. Тоді ви згодом зможете перейти до наступного рівня.

2 рівень. Дозвіл. Цей рівень базується на відносинах. Тут колеги, учні, знайомі стають вашими послідовниками, тому що самі хочуть цього. Іншими словами, вони дають дозвіл лідеру на те, щоб вести їх. Щоб дорости до цього рівня і розвиватись на ньому, лідеру потрібно витратити час на те, щоб ближче

познайомитись з людьми, налагодити зв'язок з ними, розуміти та відчувати їх. Коли ви любите людей і добре до них ставитесь (як до індивідуальностей з власними цінностями), ви отримуєте все більший позитивний вплив на них. Зростає довіра, яка породжує повагу. І це створює фундамент для наступного рівня.

3 рівень. Результат. Хороший лідер знає, як мотивувати своїх людей так, щоб вони почали забезпечувати потрібні результати. Саме результати – найважливіше на цьому рівні. Лідер сприяє результату, і тому зростає його вплив і авторитет. Послідовники йдуть за ним, тому що дійсно цього бажають, а також через відчуття зростаючої ефективності власної праці.

Лідерство – це, перш за все, розвиток. Себе, своїх відносин, своєї продуктивності, а також своїх людей. На цьому рівні лідери можуть стати агентами змін. Робота виконується, атмосфера у колективі покращується, прибуток зростає, цілі досягаються. А отже, лідер стає здатним вирішувати все складніші проблеми. А сам процес управління людьми стає для нього задоволенням, адже він бачить, як команда рухається уперед як єдине ціле і виходить на новий рівень ефективності.

4 рівень. Розвиток. Четвертий рівень можна охарактеризувати одним словом: відтворення. Мета лідера тут – виявлення та розвиток якомога більшої кількості майбутніх лідерів, інвестування у розкриття їхнього потенціалу. Причина проста: що більше лідерів – тим більше ймовірність, що організації вдасться реалізувати свою місію. Чим більше нових лідерів ви зможете виростити, тим більше шансів змінити життя усіх членів своєї команди. У результаті, люди йтимуть за вами через те, що ви зробили особисто для них. І – в якості додаткового бонусу – деякі з цих відносин «наставник–учень», ймовірно, триватимуть усе життя.

5 рівень. Вершина. Досягнення найвищого рівня лідерства – непросте завдання, яке потребує не лише сильного бажання, але й докладання чималих зусиль протягом тривалого часу. Ви не зможете досягти п'ятого рівня, якщо не готові вкладати власний час, ресурси, знання у розвиток інших. Проте якщо ви це робите на постійній основі, увесь час фокусуєтесь і на своєму зростанні, і на зростанні оточуючих, розвиваєте лідерів, які, у свою чергу, готові розвивати інших, то зрештою зможете опинитися на вершині. Лідери п'ятого рівня створюють видатні організації. Люди за ними йдуть через те, що вони собою являють, через їхню репутацію. Лідерство, на думку Джона Максвелла, – це у першу чергу розвиток. Себе, своїх відносин, своєї продуктивності, а також свого оточення. Щоб бути хорошим лідером, необхідно мати жагу до постійного вдосконалення, а також розуміти – де ви знаходитесь зараз і куди прямуєте.

Таким чином, щоб розвивати особисте лідерство потрібно пройти чималий шлях, від особистого зростання, до виховання і вкладання своїх знань і навичок в інших людей. Педагог, який розвиває особисте лідерство володіє на належному рівні емпатією, безперервно самовдосконалюється, орієнтується на роботу з іншими. Турбота про власне здоров'я: ментальне, фізичне, моральне це теж невід'ємна складова розвитку особистого лідерства, адже ресурс має бути наповненим. Також, лідерська компетентність сучасного педагога є інтегрованою якістю особистості, яка складається із таких структурних компонентів: когнітивного (знання), операційно-діяльнісного (уміння та здатності) та особистісного (якості особистості, загальні та специфічні риси лідера). Лідерська компетентність виступає основою успішної діяльності сучасного педагога у колективі, бо вона полягає не лише в якісному виконанні ним своїх посадових обов'язків, але й в особливостях його особистісних якостей. Тому домінантним компонентом вважаємо саме особистісний компонент.

Лідерський потенціал людини містить в собі комунікабельність, цілеспрямованість, відповідальність тощо, побудова особистого лідерства сприяє підвищенню професійних умінь, а також впливу на результативність діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гоулман Д., Маккі Е., Бояціс Р. Емоційний інтелект лідера / пер. з англ. В. Глінка. Київ: Наш формат, 2019. 288 с.
2. П'ять рівнів лідерства. URL: <https://kmbs.ua/index.php/ua/article/p-yat-rivniv-liderstva>
3. Радчук Г. К., Логвись О. Я. Лідерські якості в цілісній структурі особистості педагога. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2021. (дата звернення 10.02.2024)
URL: <https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2021-4-12>
4. Розвиток лідерства / Л. Бізо, І. Ібрагімова, О. Кікоть, Є. Барань, Т. Федорів; за заг. ред. І. Ібрагімової. — Київ. Проект «Реформа управління персоналом на державній службі в Україні», 2018 400 с.
5. Сегеда Н. А. Акмеологічний дискурс аксіосфери професійного зростання педагога. Педагогічна освіта: теорія і практика: зб. наук. праць; Кам'янець-Подільський нац. ун-т ім. Івана Огієнка; Ін-т педагогіки НАПН України; В. М. Лабунець, Ред., Вип. 23(2), ч. 1, с. 192–198, 2017.

Чорнобривець В. В.
спеціаліст I категорії,
учитель інформатики та математики,
Криворізький ліцей №24 Криворізької міської ради
м. Кривий Ріг

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ

Сучасний стан міжнародних зв'язків України, її вихід у європейський та світовий простори, нові політичні, соціально-економічні та культурні реалії вимагають радикальних змін у галузі навчання інформаційних технологій.

Реформування освітньої галузі спрямовано також на формування й розвиток в учнів ключових соціальних, інформативних, комунікативних та інших компетенцій, їхньої самостійності та активності в пошуку нового творчого потенціалу.

Сучасний світ ХХІ ст. – це світ інформаційних технологій, цифрової та комп'ютерної техніки, які з кожним днем все більше і більше впроваджуються в наше життя. Щоб вижити у цьому світі, що нестримно міняється, необхідно самому постійно мінятися, знаходити щось нове, творити. Тому стає дуже важливим, щоб молодь, яка щойно вийшла зі стін школи, була соціалізованою особистістю, адаптованою до цього світу.

Метою освіти є формування рівня соціальної зрілості учнів, достатньої для забезпечення їхньої автономності, самостійності в різних сферах життєдіяльності. Компетентнісний підхід покликаний подолати прірву між освітою й життям.

В Україні розроблена та пропагується технологія інтерактивного навчання О. Пометун [5]. Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної активності, що має за мету створення комфортних умов навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність.

Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів; учитель і учень є рівноправними суб'єктами навчання. Інтерактивне навчання сприяє формуванню навичок та вмінь як предметних, так і загальнонавчальних; виробленню життєвих цінностей; створенню атмосфери співробітництва, взаємодії; розвитку комунікативних якостей. Технологія передбачає

моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблем.

Майбутнє – за змішаним навчанням, яке дуже легко перемикає в різні режими: збільшувати чи зменшувати офлайн або онлайн-компоненти, обирати різні організаційні моделі та стратегії відповідно до можливостей, потреб і викликів. Учителям потрібна як емоційна підтримка, так і забезпечення інтернетом та технікою.

Зараз лідирує дистанційна форма навчання. При такому підході є можливість створити гнучку й індивідуальну програму для кожного учня.

Тренди дистанційного навчання:

Цифровізація, гейміфікація та розвиток імерсійного навчання (за допомогою віртуальної та доповненої реальності).

Мікронавчання – коли освітній контент розділяється на маленькі самостійні одиниці. Це можуть бути навчальні відео по 3 – 5 хвилин або розвиток однієї мікронавички.

m-Learning – мобільне навчання.

Різні інтеграційні платформи й технології професійної комунікації та кооперації педагогів і закладів.

Ще один важливий тренд – edutainment, освіта в розважальному форматі.

Дистанційне навчання не є калькою очного навчання у класі й потребує нової структури організації уроку – хоча б тому, що увага й втома біля комп'ютера працюють інакше.

Навчаючи інформатики в 5-11 класах, на своїх уроках користуюся модельними картками, візуалізованими текстами, що формують інфомедійну грамотність учнів. Їх зручно використовувати в процесі дистанційного та змішаного навчання.

Картки з завданнями для учнів 5 класу тема: Інтернет.

Картка 1 Комп'ютерна мережа	Відповідь Сукупність комп'ютерів та інших пристроїв, з'єднані між собою для обміну даними та спільного використання пристроїв, програмних засобів і даних
Картка 2 Локальна мережа	Відповідь Це комп'ютерна мережа, що з'єднує комп'ютери та інші пристрої, розміщені на порівняно невеликій відстані один від одного

Картки «Застосування комп'ютерного моделювання в різних галузях» для учнів 6 класу.

Галузь	Приклад	Галузь	Приклад
Комп'ютерні ігри та мультиплікація		Авіа- та авто-симулятори-тренажери	
ЗД-дизайн приміщень		Комп'ютерна графіка у фільмах	

Штучний інтелект став затребуваним для персоналізації навчання, побудови індивідуальних траєкторій, зворотного зв'язку і фіксації результатів. Використання ШІ може бути важливим мотиваційним аспектом організації, наприклад, проектної діяльності під час інтегрованих уроків інформатики з іншими предметами. Як правило, школярі мають позитивну мотивацію для дослідження певної проблеми в тому випадку, коли вони отримують не тільки навчальний, а й соціальний досвід. Це відбувається за таких умов, якщо тема дослідження для учнів є особисто цікавою, а процес дослідження захоплюючим.

Генерація та редагування зображень за допомогою штучного інтелекту засобами веб-сервісів Designify, NightCaffe, Bing тощо, допоможуть під час інтегрованих уроків інформатики та уроків:

- української літератури: у створенні ілюстрацій до казок або віршів; створення сучасних дизайнів портретів українських письменників та письменниць;

- англійської мови: у створенні графічних об'єктів до презентацій на тему «Відпочинок», «Мое хобі», «Подорож» тощо;

- дизайну та технологій: у створенні майбутньої дизайнерської композиції, статуетки, подарунку тощо.

За допомогою таких завдань у дітей розвивається уява, образне мислення. Навіть самостійна робота може перетворитися на творчий процес, якщо перед учнями поставити проблему і вказати можливі шляхи її розв'язання.

Метод закріплення позитивного враження — спосіб мотивації й стимулювання подальшої самостійної роботи учнів, підтримки їхнього позитивного враження від заняття, теми.

Одним із прийомів цього методу може бути встановлення зв'язку з попередніми та наступними темами або з іншими предметами (включається асоціативне запам'ятовування).

Наприклад:

1) Після знайомства з можливостями табличного процесора MS Excel, а саме автоматизацією обчислень та автоматичним оновленням даних таблиці, учні під впливом цих знань із задоволенням продовжують вивчати та досліджувати можливості програми.

Інтегрований урок інформатики та математики в 7 класі.

Тема уроку «Графічний метод розв'язування системи двох лінійних рівнянь з двома змінними засобами програми MS Excel».

Проблемне питання. Чи можна автоматизувати та оптимізувати процес розв'язування системи двох лінійних рівнянь з двома змінними та побудови графіків цих рівнянь?

2) Інтегрований урок мистецтва та інформатики в 11 класі.

Тема уроку «Дизайн і його тенденції. Цифрове мистецтво».

Завдання. Створити інфографіку на одну з тем: «Світловий дизайн» або «Біодизайн» засобами онлайн-сервісу графічного дизайну Canva.

Використання інноваційних технологій на уроках інформатики під час дистанційного навчання набуває особистісну значущість для реалізації нових стандартів освіти, спонукаючи до дії виховну стратегію становлення індивідуальності, формування соціально компетентної особистості учня та розвиток його «Я – концепції».

ЛІТЕРАТУРА

1. Інтегративний підхід: актуальність, сутність, особливості впровадження в умовах початкової школи: навчально-методичний посібник / уклад.: Н. Б. Ларіонова, Н. М. Стрельцова. Харків: «Друкарня Мадрид», 2018. 76 с.

2. Метод проектів у сучасних умовах URL: <https://osvita.ua/school/method/technol/2645/>

3. Перспективні освітні технології в шкільній освіті: Навч. посіб. / С. П. Бондар, Л. Л. Момонт, Л. А. Ліпова, М. І. Головка; за ред. С. П. Бондар: Інститут педагогіки АПН України. – Рівне: Ред. видавництво "Тетіс" Міжнар. ун-ту "РЕГІ" ім. акад. С. Дем'янчука, 2003. – 197 с.

4. Пометун О. Запровадження компетентнісного підходу – перспективний напрям розвитку сучасної освіти URL: <http://visnyk.iatp.org.ua>

5. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібн. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко; за ред. О. І. Пометун. – К.: В.С.К., 2003. – 192 с.

6. Сиротенко Г.О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання / Григорій Олександрович Сиротенко. – Х: Видав. група "Основа", 2003. – 80 с.

Шахматова Т.В.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач навчально-методичної лабораторії,
Комунальний заклад «Нікопольський фаховий педагогічний коледж»
Дніпропетровської обласної ради»,
м. Нікополь*

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА ЯК ВИКЛИК СЬОГОДЕННЯ

Успішній реалізації дистанційного навчання в Україні сприяє державна політика України. За роки незалежності була створена ціла низка законів щодо інформатизації суспільства, зокрема Державна національна політика «Освіта», «Україна ХХІ століття», Закон України «Про національну програму інформатизації», Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні», «Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні».

Дистанційне навчання – сукупність інформаційних технологій вирішується методик викладання, які передбачають здобуття освіти без присутності здобувачів у навчальному закладі. Здобувачі освіти працюють разом із педагогічним персоналом закладу наживо, використовуючи засоби та технічні рішення зв'язку в реальному часі, дотримуючись встановленого закладом освіти розкладу занять. Законодавчо дистанційна освіта регламентується окремими положеннями МОН про дистанційне навчання для вищих та середніх закладів освіти, проте широко використовується приватними структурами у виду взаємної зручності. Основними рисами дистанційного навчання є інтерактивна взаємодія у процесі навчання із виокремлення часу для самостійного освоєння матеріалу, консультаційний супровід у процесі навчання.

Дистанційна освіта має як багато переваг, так і багато недоліків: дозволяє більш зручне використання інтерактивних технологій, вирішує питання фактору відстані та транспорту, включає фактори затримки у переміщенні до навчальних занять, дозволяє більш легко залучати у навчальний процес фізично віддалених експертів, фахівців або заміни викладачів, дозволяє краще використовувати принцип наочності.

Недоліками дистанційної освіти є потреба у наступному технічному оснащенні, покращення методичного забезпечення, перенавчання викладацького складу та оволодіння новими знаннями та навичками педагогічної майстерності які будуть працювати у дистанційному режимі за

умов недостатньої чи відсутньої візуальної, емоційної та психологічної комунікації із учасниками навчального процесу.

Пандемія коронавірусу змусила всіх освітян адаптуватись та перелаштувати свою роботу на дистанційний режим. Втім війна в Україні внесла нові виклики – руйнування навчальних закладів освіти, вимушено переселені учасники навчального процесу, які навчаються і працюють у нових для себе закладах по всій Україні та за її межами, «випадання» з освітнього процесу окремих студентів, груп через повітряні тривоги, бойові дії та інші причини, пов'язані з війною.

Керівникам освітніх закладів зараз, як ніколи, важливо підтримувати якість навчального процесу. Перевагу варто надавати проблемним, пошуковим, творчим методам роботи. В умовах війни бесіда або діалог кращі за інструкції чи розповіді, а творче завдання – за вправи. Педагог може використовувати свою програму як основу, а водночас адаптувати та змінювати її, збільшуючи час на повторення попереднього матеріалу. Це допоможе викладачу більш гнучко використовувати програму в умовах війни. Одним з різновидів організації навчання може бути завдання ознайомлення ними з новим матеріалом до того, як його пояснюватиме викладач. Це може бути розбір практичних проблемних ситуацій, опрацювання навчального тексту та перетворення його в іншу форму – таблицю, графіки, діаграми, тести тощо.

Самостійне опанування студентами матеріалу під час дистанційного навчання в умовах війни має свої особливості.

Самостійна робота повинна мати чітке матеріальне втілення – продукт. Це може бути таблиця, графіки, текст іншого стилю, малюнок, вправи. Завдання можуть стосуватись як усього обсягу матеріалу, так і його частини. Для прикладу подавати ті сюжети, на яких можна продемонструвати міць та незламність України, готовність протистояти вибору навіть у найскладніші часи. Стануть у пригоді й теми та завдання, спрямовані на осмислення зв'язків між минулим і сучасним життям України, між світовими, державними та регіональними процесами.

На викладачів історії, української мови, як ніколи, лягає відповідальність за розвиток у студентів критичного та системного мислення, грамотності. Окремо слід приділяти увагу розвитку громадянських компетентностей студентів, формувати свідому громадянську позицію. Взаємодопомога, волонтерство, протидія ворожій пропаганді, підтримання власного емоційного ресурсу є важливими складовими успіху в боротьбі з російськими загарбниками.

Дистанційне навчання (далі ДН) дозволяє підібрати теми занять індивідуально для кожного студента, використовувати різні інструменти (презентації, тести, відео, можливість модифікувати заняття).

Віртуальний курс лекції дозволяє скоротити або розтягти час навчання за своїм розсудом. Ефективність полягає в тому, що можливість навчатися дистанційно не обмежує можливості й удосконалюватися в професійній діяльності під час роботи.

Викладач в системі ДН визначається як тьютор (англ. tutor від лат. tuor – спостерігаю, пікуюсь) та є найважливішим системоутворюючим компонентом, який виконує функції викладача, консультанта, методиста та наставника.

Викладач зобов'язаний виконувати освітню програму для досягнення здобувачем освіти передбачених результатів навчання, надавати інформацію щодо обсягу та змісту навчального матеріалу, завдань на його закріплення, перевіряти й оцінювати їх та надавати відгуки на виконані завдання. Викладач співпрацює з усіма учасниками освітнього процесу.

Викладачу – мовнику бажано уникати одноманітності, репродуктивності, натомість збільшивши кількість завдань творчого спрямування. Використовувати розвінчування міфів, фейків.

Студенти мають опрацьовувати навчальний матеріал для оволодіння відповідними компетентностями та досягнення передбачених освітньою програмою результатів навчання, дотримуючись принципу академічної доброчесності.

Отже, дистанційне навчання стало зручним під час пандемії та незамінним після повномасштабного вторгнення росії. Воно дозволяє не припиняти навчання у зоні бойових дій та на тимчасово окупованих територіях, дасть змогу мільйонам українських біженців продовжувати освіту з будь-якої точки світу.

Організація якісного масового ДН двоскладний і багатофакторний процес. Кропітка систематична робота щодо впровадження технологій в освітній процес допоможе досягти позитивних результатів.

На основі аналізу літературних джерел можна зробити висновки, що в системі ДН методами управління навчальної діяльності та способами навчання виступають програмні засоби, що працюють на основі ІКТ, комунікаційних мереж, системи і застосовуються суб'єктами навчального процесу (які є віддаленими між собою) під керівництвом викладача.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дистанційна освіта в сучасній освітній діяльності /Освітній портал URL: <http://www.osvita.org.ua/articles/30.html/>.

2. Долинський Є.В. Дистанційне навчання – одна з прогресивних форм підготовки фахівців/Є.В. Долинський // Теоритичні питання культури, освіти та виховання: Збірник наукових праць. Вип. 42/За зач.ред.проф.Матвієнко О.В.: Вид. центр КНЛУ, 2010. с.202-207

3. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні (затверджують Постановою МОН України В.Г. Кремень 20 грудня 2000р.)

4. Цюман Г.М. Дистанційне навчання: сутність, цілі, принципи, особливості, вимоги. Програмне забезпечення та адміністрування навчального процесу при ДН URL: <https://ukrainetoday/jimdo.com/> дистанційне навчання

УДК 373.3/5.016:355.244.2

Шубенко В.Б.

*викладач дисципліни Захист України (основи медичних знань),
Комунальний заклад «Нікопольський фаховий педагогічний коледж»
Дніпропетровської обласної ради»,
м. Нікополь*

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАКТИЧНОГО НАВЧАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «ЗАХИСТ УКРАЇНИ «ОСНОВИ МЕДИЧНИХ ЗНАНЬ»

Згідно вимог Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, стан повномасштабної війни в Україні потребує прагматичних підходів до формування готовності старшокласників до військової служби в Збройних Силах України, Міністерстві внутрішніх справ, Національній гвардії України та інших військових формуваннях [1, с. 46].

У 2023/2024 н.р. Вивчення предмета «Захист України» спрямоване на формування:

- життєво необхідних знань, умінь і навичок учнів щодо захисту України та дій в умовах надзвичайних ситуацій;
- системного уявлення про військово-патріотичне виховання як складову національно-патріотичного виховання [1, с. 46].

Навчальною програмою для 10 і 11 класів передбачено вивчення предмета «Захист України» за двома тематичними планами:

- для юнаків – тематичний план №1 і навчально-польові збори/заняття;
- для дівчат – тематичний план №2 і навчально-тренувальні заняття [1, с. 46].

Особливої уваги у вивченні даного предмету в нових реаліях нашої країни вимагає організація навчальної діяльності за тематичним планом №2, що зумовлено його залежністю від вивчення основ медичних знань на протязі всього курсу. Засвоєння медичних знань при вивченні військової справи вимагає нових підходів у роботі викладача на заняттях. А дистанційна форма

навчання значно ускладнює проведення навчально-тренувальних занять та засвоєння відповідного матеріалу з тактичної медицини.

В той же час, світовий досвід дистанційної роботи зі здобувачами освіти надає нам нові можливості, які ми можемо використати при організації практичного навчання.

У дистанційному навчанні наявні майже всі традиційні способи взаємодії між викладачем і студентами. Сучасні засоби телекомунікацій відкривають перед студентами такі самі можливості, як і під час очних навчальних контактів, а нерідко істотно їх розширюють [2, с. 37].

Актуальним рішенням є застосування технології BYOD. BYOD-технологія (Bring Your Own Device) – технологія, яка перекладається, як «принеси свій пристрій» [3, с. 12], стає досить популярною серед здобувачів освіти. Ця технологія дозволяє використання своїх електронних пристроїв як в процесі навчання так і в процесі професійної діяльності.

Смартфони та планшети, як представники таких пристроїв, стають з кожним роком все більш технологічними та отримують сучасне програмне забезпечення, а також при залученні сторонніх розробників створюється велике різномаяття додатків в тому числі й медичного призначення.

Завдяки оволодінню комп'ютерами і смартфонами у дітей 10-х, 11-х класів з раннього віку формується цифрова компетентність. Застосування даних гаджетів не викликає великих труднощів, що дозволяє педагогам використовувати найновіші досягнення науки й техніки. Також завдяки впровадженню технології BYOD ми отримуємо можливість відволікти дітей від використання особистих інформаційних пристроїв для не освітніх потреб під час занять, надаючи завдання для їх використання у якості навчальних засобів.

Користуючись технологією BYOD на смартфони завантажується потрібний додаток технології мобільної медицини mHealth яким учні будуть користуватись при вивченні предмету Захист України чи оволодінні практичними навичками з основ медичних знань.

Абревіатура mHealth походить від Mobile Health, терміна, що використовується для медичної практики та громадської охорони здоров'я, яка підтримується мобільними пристроями.

Надзвичайно корисними і визнаними у світі є засоби мобільної медицини mHealth. Вони пропонують використання різних електронних пристроїв включаючи і смартфони для спостереження за станом здоров'я пацієнтів, визначення рівня фізичної підготовки людини, оцінювання ризику погіршення здоров'я людини в екстремальних умовах, контролю дозування

ліків, частоти пульсу, дихання, зняття кардіограми, надання консультативних послуг та багато іншого.

Такі персональні цифрові помічники допомагають людям контролювати стан свого здоров'я, покращувати його через рекомендації які надає програмне забезпечення додатків, що особливо стало важливим через епідемію COVID-19 й велику завантаженість медичних працівників у військовий час.

Є додатки мобільної медицини mHealth якими дуже зручно користуватися й на заняттях при вивченні основ медичних знань (IFRC «Перша допомога») та тактичної медицини (TacticMedAid TCCC).

Офіційний додаток IFRC «Перша допомога» Американського Червоного Хреста містить поради експертів з надзвичайних ситуацій які можуть зустрітися у повсякденному житті. Він надає доступ до інформації, яку необхідно знати для надання першої домедичної допомоги у найпоширеніших надзвичайних ситуаціях, а також поради щодо безпеки у кризових ситуаціях. Додаток має інтерактивні вікторини та прості покрокові сценарії надання першої допомоги у повсякденному житті. Завдяки відеороликам, інтерактивним вікторинам та простим покроковим порадам здобувач освіти може освоїти основи надання першої домедичної допомоги.

При вивченні розділу тактичної медицини дуже корисним стає додаток TacticMedAid TCCC – що надає доступ до навчальних матеріалів розроблених американським комітетом з тактичної медицини (CoTCCC) та об'єднаним комітетом з травм Міністерства оборони США (Joint Trauma Commission, JTC).

Одразу після встановлення TacticMedAid здобувач освіти отримує повний довідник з адаптованою версією протоколу TCCC-AMS для військових та протоколу STOP THE BLEED для цивільних.

За допомогою TacticMedAid можна пригадати матеріали вивчених тем з надання першої допомоги як в тактичних умовах так і в цивільних обставинах. Перевіряти рівень знань з надання домедичної допомоги. Отримати практичні рекомендації при вивченні розділу навчальної програми з тактичної медицини.

Дії, описані в довідниках TacticMedAid для цивільних і військових є домедичною допомогою, не вимагають від рятувальника наявності медичної освіти і співпадають з тематикою навчальної програми. Основною відмінністю від схожих додатків є те, що для будь-якого використання матеріалів, наведених в додатку TacticMedAid необхідно пройти відповідні тренінги по програмі надання першої допомоги для тактичних умов та для цивільних.

Зроблено наголос на безпечному середовищі та оточенні, бо головне правило протоколів рятування життя – в першу чергу, забезпечити безпеку собі, і вже за наявності необхідного рівня безпеки, надати допомогу постраждалим.

Обидва додатки «Перша допомога» IFRC та TacticMedAid TCCC українською мовою. Маючи навіть два таких додатки, а їх значно більше, ми виходимо на новий рівень в організації вивчення предмету «Захист України» з використанням BYOD-технології. І отримуємо можливість більш якісно організувати практичну підготовку здобувачів освіти при дистанційному вивченні основ медичних знань.

Підсумовуючи досвід використання BYOD-технології в освітній діяльності можна сказати, що мобільні пристрої в цій галузі стають невід'ємними освітніми інструментами, відкриваючи нові можливості для їх застосування.

Завдяки моделі BYOD, технології мобільної медицини mHealth стають доступними в будь-який час, а навчання з їх використанням стає особистісно-орієнтованим. Програмне забезпечення додатків постійно удосконалюється надаючи освітянам більше можливостей для впровадження їх у навчальну діяльність.

З огляду на це педагогам й надалі необхідно продовжувати розробляти нові способи донесення інформації до учнів із використанням мобільних пристроїв та поєднувати їх із традиційними методами навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Г. М. Гончарук, завідувач НМЦ виховної роботи, позашкільної освіти та моніторингових досліджень Хмельницького ОШПО імені А.Назаренка. Про викладання предмета «Захист України» у 2023/2024 н.р.: Газета "Майбуття". липень-серпень, 2023р, №№13-16 (708-711) 92с.

2. Н. А. Латигіна доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри філософських та соціальних наук, А. Г. Латигіна доцент, завідувач кафедри іноземної філології та перекладу. Дистанційне навчання і форми взаємодії у системі «викладач – студент»: Матеріали III Міжнародної науково-методичної конференції SMART-освіта ресурси та перспективи. – К. : Київ. Київський національний торговельно-економічний університет, 2018. 252с.

3. Ю. В. Білявська доцент кафедри менеджменту КНТЕУ МОН України. Технологія BYOD, як інструмент SMART освіти: Матеріали III Міжнародної науково-методичної конференції SMART-освіта ресурси та перспективи. – К. : Київ. Київський національний торговельно-економічний університет, 2018. 252с.

Юхименко К.С.

викладач іноземної філології,

Комунальний заклад «Нікопольський фаховий педагогічний коледж»

Дніпропетровської обласної ради»,

м. Нікополь

DEVELOPMENT OF CREATIVE OPPORTUNITIES AND COMMUNICATIVE ACTIVITY OF STUDENTS AT ENGLISH LESSONS

The new realities of life in Ukraine, its gradual transformation into a democratic, socially oriented country led to global changes in the philosophy of education, the definition of its goals, tasks, methods of activity. Today, the student lives fully, designs his future, his path, taking into account his own capabilities, setting himself the task of self-improvement, self-education, self-education. At the same time, the creativity of the individual, his ability to creative non-standard thinking, the ability to effectively solve complex problems of his own life activity becomes of particular importance. In the education system, the creative possibilities inherent in each person by nature must be developed and pedagogical adjusted. The teacher must lay the foundation for the development of the creative potential of the individual and determine the sustainable direction of this process. According to the results of studies of such psychologists as Vygotsky L.S., Ponomarev Y.A., Davydov V.V., Shmelev A.G., it can be testified that most of the applicants for education do not know how to maximize their creative potential, take the initiative, reasonably defend their point of view, based on their own life experience, deviate from the template and show imagination, originality, perseverance. This can cause a decrease in self-esteem, a decrease in their self-organization, efficiency, creative activity, individuality, improvisation. But, it is these traits that contribute to the self-actualization of the formation of creative maturity and more effective socialization of the individual.

Thus, creative education should correspond to such an organization of training, education and development of creative activity, in which both the teacher and the student have favorable conditions for self-realization, strive to obtain a creative product of intellectual activity and independently create a new one.

In my pedagogical activity and practice, I very closely associate the development of creativity with a communicative approach in the educational process. The implementation of the communicative approach in combination with pedagogical tolerance in foreign language lessons means that the formation of foreign language speech skills and abilities occurs in the way and through the implementation of

foreign language speech activity by the student under the watchful but sensitive and tolerant guidance of the teacher.

Therefore, I consider the main task of the teacher is to teach students to speak English on relevant and understandable topics for students that they can apply in life situations, stimulate them to statements, encourage them to communicate, to complete tasks without fear of making mistakes, to give the wrong answer, this is the tolerance of the teacher as a teacher.

In order to develop creativity, cognitive activity and communication abilities in children, I constantly create certain conditions at the lesson:

- I use various forms and methods of organizing educational activities. Educational material has different content, form and forms;
- I create an atmosphere of interest of each student in the work of the class;
- I introduce not only individual, but also group forms of work;
- I use didactic material in the lesson, which contributes to faster memorization of vocabulary, grammatical rules;
- I evaluate students not only by the final result (right/wrong), but also by the process of achieving it, that is, I determine the originality of the answer, independence.

It should be noted that such qualities can be formed in the classroom, where the creative solution to the problem, reasoned expression of one's own opinion, the development of communicative activity are in the first place. In this teacher as the best help active learning technologies.

At the lesson on the technology of developing creative opportunities, the Warm-up stage replaces the organizational moments of the traditional lesson. Its main function is to create a favorable psychological climate that helps to better assimilate educational material, psychic unloading of students, activation of emotionality, mental activity, and concentration on a specific one.

Appropriate during the «warm-up» I consider the use of those techniques that develop logical thinking, visual memory, the ability to analyze language tasks, creative use of life experience in accordance with the proposed communicative tasks and situations. During this stage, I use such tasks as «suggest a lesson topic», «semantic field», «associative drawings», «verbal association», which makes it possible to activate the language stock of students, form an opinion.

The stage of "motivation of activity" involves determining the theme and purpose of the lesson. It contributes to the development of internal motivation to study a specific topic from the German language. I am convinced that the lesson can be as productive as possible only when the students understand the specific practical importance of the material studied for each of them and clearly know what will be required of them in the lesson.

I consider the optimal methods used at this stage of the lesson to «determine the main idea», «search for analogues», «logical chain», the purpose of which is to help students understand where and how the acquired knowledge can be used in the further study of the language theme, in mastering speech skills.

One of the main tasks of the «actualization» stage is to arouse interest, interest, excite, provoke students, recall what they already know, teach them to make predictions. Such methods and techniques as "reading-searching," "research and argumentation" are aimed at developing students' independence in decision-making, the ability to see and formulate a problem, find ways to solve it, draw reasoned conclusions, compare with similar or alternative solutions to the problem.

In the lessons, I prefer tasks and exercises of a communicative and creative nature, which form the ability of students to navigate the situation, imagine themselves in a different role, develop creative abilities, provide an opportunity to intensify the learned vocabulary, as well as exercises that contribute to the analytical development of students - this is the compilation of schemes and models. Such tasks create favorable conditions for communication.

Applying project work during the learning process, I have the opportunity to introduce children closer, brighter with the culture, traditions and customs of Britain and other English-speaking countries. From passive listeners, they turn into active participants in these traditions, which helps them to remember such projects forever. To create the project, I propose various creative and communicative tasks: publishing books «Write your dream», «Express Help», «Express», «Trip», «Presentation», games, quizzes, conducting extracurricular activities "Virtual trip to London," etc. Such work increases the level of intellectual development of the child, his socio-communicative role, stimulates interest in new knowledge.

One of the stages in the development of communicative activity is learning to listen. Tasks for the development of listening form auditory skills, sound imitation skills, develop short-term and verbal-logical memory, learn to perceive, recognize and analyze the features of the native language. I control the listening skills mainly through test tasks: alternative, multiple, with a constructed answer.

The development of communication skills in an English lesson is impossible without mastering grammatical skills. The stage of presentation of the grammatical phenomenon takes place on the basis of previously studied, thematically related vocabulary, while conditions are created for creative and correct re-combining of previously learned and studied lexical and grammatical material in oral and written speech. It is important not just to teach students to speak, but to teach them to speak competently.

Students can demonstrate their knowledge, their practical application, realize what was done in the lesson during the final part of the lesson «reflection». I use at

this stage such tasks as «evaluate yourself,» «examination of my own activities», which contribute to the control and self-control of the student, determine the level of his achievements in the lesson.

I am convinced that the above techniques, methods and tasks not only contribute to creativity, but also stimulate and support interest in learning German in the communicative sphere. Language is a means of communication, and the basis of the means of communication is dialogue. That is why communicatively directed lessons should take a leading position in the study of a foreign language.

Any language consists of «three whales»: phonetics, grammar and vocabulary. The formation of these skills should be carried out precisely through creative tasks, taking into account the tendencies of students to discuss topics of concern, to the tendencies of regulation and analysis of their own and others' behavior, their ability to abstract-logical thinking, to creativity.

The development of creative opportunities and communicative activity of students is relevant and effective. It is the variety of techniques that makes the learning process really creative, excites the interest of students and improves the understanding and assimilation of the material. Working with active techniques, students can feel like pioneers, researchers; learn to work in a group, think critically, reasonably express their opinions, make decisions, solve problem situations, gain basic skills of participation in public life, etc.

The forms of work that I use in the classroom, focused on the comprehensive development of children, contribute to the achievement by most students of the proper level of knowledge, teach tolerance, respect for personal opinion (even if it is in the minority), cultivate a sense of justice.

The use of these forms of work, teaching methods determines the democratization of the educational process, promotes the development of creative thinking in students, teaches them to be democratic, developed, creative, active personalities.

ЛІТЕРАТУРА

1. Заїр-Бек С. І. Розвиток креативних можливостей через читання та письмо: стадії і методичні прийоми. Директор школи. 2005. № 4. С.66-72.
2. Терно С. О. Теорія розвитку критичного мислення: навч. посібник. Запоріжжя: ЗНУ, 2011. 105 с.
3. Тягло О. В. Розвиток комунікативних вмінь: навч. посібник. Харків: Основа, 2008. 187с.
4. Франчук О. В. Інноваційні технології на заняттях англійської мови: навч. посібник. Харків: Основа, 2009. 192 с.

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

VI РЕГІОНАЛЬНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

*29 лютого 2024 року
м. Нікополь, Україна*

Матеріали друкуються за авторськими варіантами

За достовірність фактів, цитат, власних імен поданих у тезах відповідальність несуть автори публікацій

***Контактна інформація організаційного комітету:**
53210, Україна, м. Нікополь, вул. Станіславського, 7
Навчально-методичний кабінет,
Комунальний заклад «Нікопольський фаховий педагогічний коледж»
Дніпропетровської обласної ради»*

